

Cyprus Mental Health
Institute

ISSN 1302-7840
E-ISSN 2667-8225

Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi

Vol/ Cilt 4. Issue/Sayı:1, March 2022

- The Role of Socio-Economic Status, Mother's Psychopathology, Reflective Functioning and Emotion Socialization on Toddlers' Behavior Problems
Sosyoekonomik Durumun, Anne Psikopatolojisinin, Yanıstıcı İşleyişin ve Duygu Sosyalleştirmenin Erken Çocukluk Döneminde Gözlenen Davranış Problemlerindeki Rolü
- Investigation of the Relationship between Muscle Dysmorphia Disorder, Orthorexia Nervosa, and Motivation in Male Individuals Engaged in Bodybuilding Sports
Vücut geliştirme sporu ile uğraşan erkek bireylerde kas algısı bozukluğu, ortoreksiya nervosa ve sporda güdülenme arasındaki ilişkinin incelenmesi
- Post-Traumatic Growth Experiences of Individuals Having Completed Treatment For Coronavirus: A Qualitative Study
Koronavirüs Tedavisi Tamamlanmış Bireylerin Travma Sonrası Büyüme Deneyimleri: Nitel Bir Çalışma
- The Reliability and Validity Study of the Reasonability of Prosocial Lie Test – Child Form
Prososyal Yalanın Uygunluğu Testi – Çocuk Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması
- Examination of Relationship of Eating Disorders with Childhood Traumas and Life Satisfaction
Yeme Bozukluklarının Çocukluk Travmaları ve Yaşam Doyumu ile İlişkinin İncelenmesi
- Examining the Relationship of Cyberbullying and Victimization among Adolescents with Peer Relationships and Self-Concept
Ergenler Arasında Görülen Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Akran İlişkileri ve Benlik Kavramı ile İlişkinin İncelenmesi
- Relationship Satisfaction and Attribution Types Relationship: The Mediating Role of Positive and Negative Emotion
İlişki Doyumu ve Yükleme Biçimleri İlişkisi: Olumlu ve Olumsuz Duygulanımın Aracı Rolü
- Father Education Program: An Experimental Study
Baba Eğitim Programı: Deneysel Bir Çalışma
- Evaluation of the Hospital Anxiety and Depression Scale in Non-clinic Turkish Sample Using Item Response Theory Analysis
Klinik Olmayan Türk Örnekleme Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği'nin Madde Tepki Kuramı ile Değerlendirilmesi
- Housewife Burnout and Somatization: Predictors of Depression
Ev Kadınlarında Tükenmişlik ve Somatizasyon: Depresyonun Yordayıcıları
- The Key Role of Vulnerability in Developing Authentic Connections in Romantic Relationships
Romantik İlişkiler İçinde Özgün Bağlantılar Geliştirmede Kırılganlığın Kilit Rolü

KIBRIS RUH SAĞLIĞI ENSTİTÜSÜ

- ✓ NAADAC (ALKOL VE MADDE BAĞIMLILIĞI TERAPİSTİ EĞİTİMİ)
- ✓ POZİTİF PSİKOTERAPİ -TEMEL VE MASTER EĞİTİMİ
  - ✓ PSİKODRAMA EĞİTİMİ
  - ✓ SPOR PSİKOLOJİSİ EĞİTİMİ
- ✓ TERAPİDE KLİNİK GÖRÜŞME TEKNİKLERİ EĞİTİMİ
  - ✓ ADLİ PSİKOLOJİ EĞİTİMİ
  - ✓ ÇOCUK DİKKAT TESTLERİ EĞİTİMİ
  - ✓ YAŞAM BECERİLERİ EĞİTİMİ
  - ✓ YÖNETİM BECERİLERİ EĞİTİMİ
  - ✓ BEDEN DİLİ EĞİTİMİ
- ✓ MOTİVASYONAL GÖRÜŞME TEKNİKLERİ EĞİTİMİ

Adres: Meriç Sokak, No: 22, Kumsal-Lefkoşa-KKTC

Tel: +90 533 889 19 21

Koordinatör: Kübra ÖZSAT (ozsatk@gmail.com) - Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ebru ÇAKICI (ebru.cakici@neu.edu.tr)

Websitesi: www.ruhsagligienstitusu.com

Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi

Vol.4, Issue 1, March 2022 / Cilt.4, Sayı:1, Mart 2021

QUARTERLY / ÜÇ AYDA BİR YAYIMLANIR

EDITORIAL IN CHIEF / YAYIN YÖNETMENİ

Prof. Dr. Mehmet Çakıcı

DEPUTY EDITORS / YAYIN YÖNETMENİ YARDIMCILARI

Prof. Dr. Kültegin Ögel

Assoc. Prof. Dr. Ece Müezzini

Assoc. Prof. Dr. Zihniye Okray

Asst. Prof. Dr. Asra Babayiğit

EDITORIAL ADVISORY BOARD / YAYIN DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Peter R. Martin, Nashville / ABD

Prof. Dr. Ebru Çakıcı, Nicosia / Cyprus

Prof. Dr. Nesrin Dilbaz, İstanbul / Turkey

Prof. Dr. Jair C. Soares, Houston / ABD

Prof. Dr. Orhan Doğan, İstanbul / Turkey

Prof. Dr. Vlada Pishchic, Rostov / Rusya

Prof. Dr. Saba Abacı, New York/USA

Prof. Dr. Antonio Prunas, Milan / Italy

Prof. Dr. Fatmagül Cihrihlioğlu, Nicosia / Cyprus

Prof. Dr. Figen Karadağ, İstanbul / Turkey

Prof. Dr. Tamer Aker, İstanbul / Turkey

Prof. Dr. Lut Tamam, Adana / Turkey

Prof. Dr. Özlem Kararırmak, İstanbul / Turkey

Prof. Dr. Alim Kaya, Famagusta / Cyprus

Prof. Dr. Münevver Yalçınkaya, Nicosia / Cyprus

Assoc. Prof. Dr. Rabia Bilici, İstanbul / Turkey

Assoc. Prof. Dr. İbrahim Taymur, Bursa / Turkey

Assoc. Prof. Dr. İrem Erdem Atak, İstanbul / Turkey

Assoc. Prof. Dr. Elif Mutlu, İstanbul / Turkey

Assoc. Prof. Dr. Ülgen H. Okyayuz, Nicosia / Cyprus

Assoc. Prof. Dr. Aylin Özbek, İzmir / Turkey

Assoc. Prof. Dr. Merih Altıntaş, İstanbul / Turkey

Assoc. Prof. Dr. Tayfun Doğan, İstanbul / Turkey

Assoc. Prof. Dr. Bahar Baştuğ, Ankara / Turkey

Assoc. Prof. Dr. Sibel Dinçyürek, Famagusta / Cyprus

Assoc. Prof. Dr. İpek Sönmez, Nicosia / Cyprus

Assoc. Prof. Dr. Utku Beyazıt, Antalya / Turkey

Assoc. Prof. Dr. Sultan Okumuşoğlu, Lefke / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Besedova Petra, Hradec Kralove/Czech Republic

Asst. Prof. Dr. Kuzeymen Balıkcı, Nicosia / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Deniz Ergün, Nicosia / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Ezgi Ulu, Nicosia / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Meryem Karaaziz, Nicosia / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Füsun Gökkaya, Nicosia / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Aslı Niyazi, Kalkanlı / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Hande Çelikay Söyler, İzmir / Turkey

Asst. Prof. Dr. Asuman Bolkan, Kyrenia / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Ayhan Çakıcı Eş, Nicosia / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Zafer Bekiroğulları, Londra / İngiltere

Asst. Prof. Dr. Başak Bağlama, Nicosia / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Linda Fraim, Kyrenia / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Çiğdem Dürüst, Kyrenia / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Ömer Gökel, Nicosia / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Güley Bilgi Abatay, Kyrenia / Cyprus

Asst. Prof. Dr. Şenel Çıtak, Ordu / Turkey

Asst. Prof. Dr. Pınar Dursun, Afyon / Turkey

Dr. Bingül Subaşı, Nicosia / Cyprus

Dr. Damla Alkan, Nicosia / Cyprus

Dr. Gloria Manyeruke, Harare / Zimbabwe

Dr. Fatoş Özylem, Mağusa / Cyprus

Dr. Nurlaila Effendy, Mandala / Indonesia

Dr. Zümrüt Gedik, İzmir / Turkey

Dr. Oğuzhan Kılınçel, İstanbul / Turkey

Dr. Enes Sarıgedik, Düzce / Turkey

Dr. Gülçin Karadeniz, İstanbul / Turkey

Dil Editörü / Language Editor: MSc. Zuhale Koreli

Dış İlişkiler Editörü / Foreign Relations Editor: MSc. Bade Yaya

İstatistik Editörü / Statistics Editor: MSc. Ayşe Buran

Web Editörü / Web Editor: MSc. Nur Şeyda Peker

Owner / Sahibi: Ebru Çakıcı

Broadcast Manager / Sorumlu Yazı İşleri Md.: Mehmet Eş

Press / Baskı : Kıbrıs Haberatör Basın Yayın

Number: +90 542 855 33 93

E-mail: ktpndergisi@gmail.com

Web Page / Web Sitesi: http://www.ktpndergisi.com/

©Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology is published by Cyprus Mental Health Institute

Scopus, International Committee Of Medical Journal Editors (ICMJE), EBSCOhost, Orcid, Open Access, Creative Commons, Cite Factor, Scientific Indexing Services (SIS), Researchbıb, Directory Of Research Journal Indexing (DRJI), Eurasian Scientific Journal Index (ESJI), Dergipark, Turkish Psychiatry Index, Turkish Medline, Idealonline, İntihal.Net, International Scientific Indexing (ISI), Index Copernicus, Journal Factor (JF), Google Scholar, Crossref, Asos İndex, Systematic Impact Factor (SIF), OCLC Worldcat, Safetylit, Europub, Advanced Sciences Index, Rootindexing, Cosmos, Scilit, Sherpa Romeo, Turkish Citation Index, J- Gate, Internet Archive, Isnad, Infobase Index, APA PsycInfo, Cabells Journalytics

Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

CONTENTS / İÇİNDEKİLER**EDITORIAL / EDİTÖRDEN**

Editorial Mehmet Çakıcı 2

ORIGINAL ARTICLES / ARAŞTIRMALAR

The Role of Socio-Economic Status, Mother's Psychopathology, Reflective Functioning and Emotion Socialization on Toddlers' Behavior Problems
Sosyoekonomik Durumun, Anne Psikopatolojisinin, Yansıtıcı İşleyişin ve Duygu Sosyalleştirmenin Erken Çocukluk Döneminde Gözlenen Davranış Problemlerindeki Rolü
 Afra Selcen Taşdelen, Asiye Kumru, Gizem Arıkan 3

Investigation of the Relationship between Muscle Dysmorphia Disorder, Orthorexia Nervosa, and Motivation in Male Individuals Engaged in Bodybuilding Sports
Vücut geliştirme sporu ile uğraşan erkek bireylerde kas algısı bozukluğu, ortoreksiya nervoza ve sporda güdülenme arasındaki ilişkinin incelenmesi
 Hüseyin Abraş, Deniz Erdağ, Ayşe Buran 13

Post-Traumatic Growth Experiences of Individuals Having Completed Treatment For Coronavirus: A Qualitative Study
Koronavirüs Tedavisi Tamamlanmış Bireylerin Travma Sonrası Büyüme Deneyimleri: Nitel Bir Çalışma
 Adeviye Aydın, Yunus Kaya 23

The Reliability and Validity Study of the Reasonability of Prosocial Lie Test – Child Form
Prososyal Yalanın Uygunluğu Testi – Çocuk Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması
 Muhammed Şükrü Aydın, Sema Karakelle, Asiye Kumru 34

Examination of Relationship of Eating Disorders with Childhood Traumas and Life Satisfaction
Yeme Bozukluklarının Çocukluk Travmaları ve Yaşam Doyumu ile İlişkinin İncelenmesi
 Sultan Okumuşoğlu 43

Examining the Relationship of Cyberbullying and Victimization among Adolescents with Peer Relationships and Self-Concept
Ergenler Arasında Görülen Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Akran İlişkileri ve Benlik Kavramı ile İlişkinin İncelenmesi
 Ezgi Taştekin, Pınar Bayhan 54

Relationship Satisfaction and Attribution Types Relationship: The Mediating Role of Positive and Negative Emotion
İlişki Doyumu ve Yükleme Biçimleri İlişkisi: Olumlu ve Olumsuz Duygulanımın Aracı Rolü
 Gizem Özen, Ferzan Curun 65

Father Education Program: An Experimental Study
Baba Eğitim Programı: Deneysel Bir Çalışma
 Yasemin Sorakın, Yağmur Çerkez 75

Evaluation of the Hospital Anxiety and Depression Scale in Non-clinic Turkish Sample Using Item Response Theory Analysis
Klinik Olmayan Türk Örnekleme Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği'nin Madde Tepki Kuramı ile Değerlendirilmesi
 Arkun Tatar, Didem Ayhan 84

Housewife Burnout and Somatization: Predictors of Depression
Ev Kadınlarında Tükenmişlik ve Somatizasyon: Depresyonun Yordayıcıları
 Selin Karaköse, Ayşe Nehir Ulusoy 94

REVIEW ARTICLES / DERLEME YAZILARI

The Key Role of Vulnerability in Developing Authentic Connections in Romantic Relationships
Romantik İlişkiler İçinde Özgün Bağlantılar Geliştirmede Kırılganlığın Kilit Rolü
 Akshita Bakshi, Shadab Ahmad Ansari 103

INSTRUCTION FOR AUTHORS/ YAZARLARA BİLGİLER 110

EDITORIAL / EDİTÖRDEN

Mehmet Çakıcı

Değerli Okuyucular,

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi olarak 2022 yılının ilk sayısını da yayınlamış olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. İçinde bulunduğumuz Covid-19 sürecinin olumsuz etkileri devam etmekle beraber insanlık aşılama sayesinde bu pandemi ile daha baş edebilir hale geldiği görülmektedir. Dünya genelinde yeni varyantların çıkıyor olma ihtimali ise korku ve kaygı duygularımızın devam etmesine neden olmaktadır. Bilim dünyası ise mücadelesini artırdığı bilimsel çalışmalar ile devam etmektedir. Aynı zamanda Ruh Sağlığı alanında da her gün Covid-19 ile ilgili bilgiler dergimizde de olduğu gibi her geçen gün artmaktadır. Dergimiz, birincil ilke olarak bilim insanına hizmet etmeyi her zaman önde tutmaya devam edecektir. Bu doğrultuda vazgeçemediğimiz bilimsel tutumumuz nedeniyle dergimize yönelik her geçen gün ilgi de artmaktadır. Bu ilgiyi okunma ve gönderilen yazı sayısı nedeniyle somut olarak gözlemliyoruz. Bu sayımızda da bilimsel içerikleri siz, her geçen gün artan okuyucularımızla buluşturmadan son derece memnunuz. Devam eden ULAKBİM değerlendirme sürecinin yanı sıra, dergimiz SCOPUS ana listesine girmiş bulunduğunu da sizlere büyük bir mutlulukla belirtmek isterim. Ayrıca dergimiz Web of Science değerlendirme sürecini de başarı ile geçtiğini de sizlerle bir diğer büyük mutluluğumuz olarak paylaşmak isteriz. Umuyoruz ki, bilim adına katkı sağlamayı amaçlayan, bu yoldaki bilim insanlarına ışık olabilmişizdir. Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi olarak tüm okuyucularımıza iyi çalışmalar diler katkı koyan tüm yazarlara teşekkür ederiz.

Dear Readers,

As the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology, we are happy to have published the first issue of 2022. Although the negative effects of the Covid-19 pandemic we are in continue, because of increasing vaccination, it is seen that humanity has become more able to cope with Covid-19 pandemic. The possibility of new variants emerging around the world causes our feelings of fear and anxiety to continue. The scientific world, on the other hand, continues its struggle with scientific studies. At the same time, information about Covid-19 in the field of Mental Health is increasing day by day, as in our journal. Our journal will always continue to prioritize serving the scientist as a primary principle. In this direction, due to our scientific attitude that we have not given up, interest in our journal is increasing day by day. We observe this interest concretely due to the number of reads and articles sent. In this issue, we are very pleased to bring scientific content to you, our readers, who are increasing day by day. In addition to the ongoing ULAKBİM evaluation process, I would like to inform you with great pleasure that our journal has entered the SCOPUS main list. In addition, we would like to share with you that our journal has successfully passed the Web of Science evaluation process, as another great happiness. We hope that we have been able to be a light for scientists on this path who aim to contribute to science. As the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology, we wish all our readers a good work and thank all the authors who contributed.

¹Prof. Dr., Cyprus Science University, Economics, Administrative and Social Sciences Faculty, Department of Psychology, Kyrenia, TRN Cyprus, Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-7043-183X>

Address of correspondence/Yazışma adresi: Dr. Fazıl Küçük Street, 80, Cyprus Science University, Economics, Administrative and Social Sciences Faculty, Department of Psychology, Kyrenia, TRN Cyprus. **E-mail:** editör.ktpp@gmail.com

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktppdergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

The Role of Socio-Economic Status, Mother's Psychopathology, Reflective Functioning and Emotion Socialization on Toddlers' Behavior Problems

Sosyoekonomik Durumun, Anne Psikopatolojisinin, Yansıtıcı İşleyişin ve Duygu Sosyalleştirmenin Erken Çocukluk Döneminde Gözlenen Davranış Problemlerindeki Rolü

Afra Selcen Taşdelen¹, Asiye Kumru², Gizem Arıkan³

Abstract:

The aim of the present study was to investigate the relationships between socio-economic status (SES), mother's psychological symptoms, maternal reflective functioning, and mother's use of emotional socialization practices and child behavioral problems during toddlerhood. The study also aimed to examine sex and age differences on the display of behavior problems of toddlers. Mothers who had children between the ages 1 to 3 and lived in different cities of Turkey (N = 534) participated in the study. The mothers were asked to complete a package of scales consisting of demographic form, Brief Symptom Inventory, Parental Reflective Functioning Questionnaire, Coping with Toddler Negative Emotions Scale, and Child Behavior Checklist. Based on the mothers' reports, the results of hierarchical regression analyses showed that SES, maternal symptoms, and mother's use of unsupportive emotion socialization behavior predicted toddler's externalizing and internalizing behavior problems. Also, there was a significant age and sex differences on the child's externalizing behavior problems with boys scoring higher than girls and older age children displaying more externalizing behavior problems than the younger ones. However, contrary to our expectations, mother's supportive emotion socialization and reflective functioning didn't predict child behavior problems. Overall, the present findings provide further support to family process model in predicting child behavior problems.

Keywords: Behavior problem, psychopathology, SES, reflective functioning, emotion socialization

¹ MSc, Özyeğin University, Applied Developmental Psychology Program, Ankara-Turkey, Orcid İd: 0000-0001-9842-3906

² Prof, Özyeğin University, Faculty of Social Sciences, Psychology Department, Ankara-Turkey, Orcid İd: 0000-0002-1514-4248

³ Asist. Prof., Özyeğin University, Faculty of Social Sciences, Psychology Department, Ankara-Turkey, Orcid İd: 0000-0003-2961-6426

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Afra Selcen Taşdelen, Özyeğin University, Applied Developmental Psychology Program, İstanbul, Turkey, E-mail: afraselcen@gmail.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 17.09.2021, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 17.11.2021, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 09.03.2022

Citing/Referans Gösterimi: Taşdelen, A. S., Kumru, A. & Arıkan, G. (2022). The Role of Socio-Economic Status, Mother's Psychopathology, Reflective Functioning and Emotion Socialization on Toddlers' Behavior Problems, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(1): 3-12

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktpdergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Bu çalışmanın amacı, sosyoekonomik durum (SED), annenin psikolojik semptomları, annenin yansıtıcı işleyişi ve annenin duygu sosyalleştirme uygulamalarının erken çocukluk döneminde görülen davranış problemleri ile ilişkisini incelemektir. Çalışma aynı zamanda çocuğun sergilediği davranış problemlerinde yaş ve cinsiyet farklarını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya, Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşayan 1 ve 3 yaş arası çocuğu bulunan anneler (N = 534) katılmıştır. Annelerden demografik form, Kısa Semptom Envanteri, Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği, Çocukların Olumsuz Duygularıyla Başetme Ölçeği ve Çocuk Davranışları Kontrol Listesi bulunan bir ölçek paketini doldurmaları istenmiştir. Annelerin raporlarına dayanarak yapılan bu çalışma, SED, annenin psikolojik semptomu ve annenin destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme uygulamalarının çocuklarda görülen içselleştirme ve dışsallaştırma davranış problemlerini yordadığını yapılan hiyerarşik regresyon analizlerinin sonucunda ortaya koymuştur. Ayrıca erkek çocuklarının kız çocuklarından ve yaşça büyük olan çocukların ise küçük yaştakilerden anlamlı bir şekilde daha fazla dışsallaştırma problemleri sergilediklerini bulunmuştur. Bununla birlikte, beklentilerin aksine, annenin destekleyici duygu sosyalleştirmesi ve yansıtıcı işleyişi çocuk davranış problemlerini yordamamıştır. Genel olarak, bu çalışmanın bulguları çocuk davranış problemlerini yordamada aile süreç modeline destek sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Davranış problemi, psikopatoloji, sosyoekonomik durum, içsel yürütücü işlevselliği, duygu sosyalleştirme

Introduction

Behavior problems, specifically externalizing and internalizing behavior problems, are critical markers of maladjustment during early childhood (Zahn-Waxler et al., 2000). Children begin displaying behavior problems as early as 12 months old and early behavior problems show stability through life with both short-term and long-term consequences (van Zeijl et al., 2006; Zahn-Waxler et al., 2000). In the short-term, it has adverse effects on peer relationships, school readiness, and academic achievement, (Campbell, 1995) whereas in the long-term, mental health problems, conflictual romantic relationships, engaging in violent and criminal activities, later entrance and underachievement at work life can be experienced (Asendorpf et al., 2008). In the literature, few studies have attempted to reveal the factors causing externalizing and internalizing behaviors in toddlerhood period comprehensively.

The growing evidence emphasizes that emotion related factors might be more determining in children's behavior problems than previously assumed. Most children with externalizing behaviors experience disproportionate emotional arousal, problems in emotion regulation, and oversensitivity during social interactions (Johnson et al., 2017) and children with internalizing symptoms exhibit deprived emotional regulation and poor emotional expression (Eisenberg et al., 2001). Children's developing emotional understanding and competency show a close relation with their parents' momentary reactions to their emotions and behaviors (Nelson et al., 2014). In line with that, empirical findings have shown that mother's supportive emotion socialization and higher reflective functioning act as protective factors for child behavior problems (Hernandez et al., 2018; Lunkenheimer et al., 2017), whereas mother's unsupportive emotion socialization (Gottman et al., 1996) and psychological symptoms (Campbell, 1995; Fanti & Henrich, 2010) and low-SES (Conger & Donnellan, 2007) seem to be the risk

factors increasing the probability and intensity of child behavior problems.

Belsky (1984) provided a process model to understand the factors affecting parenting behavior. The model assumes that parenting behavior is shaped directly by the three major determinants including contextual sources of support and stress, parent's psychological well-being, and child characteristics which, in turn, impact children's developmental outcomes. Parents function most efficaciously when each area acts supportively. Problems experienced in one of those areas may not solely determining for overall parenting behavior, yet weakness in one subsystem worsen parenting functionality that affect child developmental outcomes adversely.

Firstly, SES was found linked with lower quality of parenting behavior, because low income, low education level, lacking adequate resources to cope with adversities, and living in an unsafe neighborhood are burdensome for the parents (Roy et al., 2019). Parents' experienced stress influences their emotional well-being and parenting practices negatively which was found linked with their child's behavior problems (Conger & Donnellan, 2007; Roy et al., 2019).

Secondly, mothers with psychological symptoms feel a lot of distress, experience trouble calming themselves down, become emotionally disorganized and unable to express their own emotions effectively when their children display negative emotions (Dix et al., 2004). They are unlikely to provide emotional support to their children at the time, also they tended to exacerbate the emotional wellbeing of their children by using unsupportive emotion socialization practices (Fabes et al., 2001; Morelen et al., 2016). Due to this unstable or unresponsive parental care, their children exhibit aggression, social withdrawal or disrupted behaviors (Campbell, 1995; Fanti & Henrich, 2010).

Maternal reflective functioning has also been documented to predict child behavior problems. Mothers having higher

capability for mentalization orient themselves according to the emotional cues of their children, so they are better at responding to their children's emotional needs (Möller et al., 2017). When the parents misinterpret the causes of child's negative emotional reactions, they tended to give unsupportive reactions and their children were more likely to exhibit behavior problems (Bolton et al., 2003).

Parental emotion discussion, emotion expression and reactions to the emotions of children are termed as parental emotion socialization practices. These practices give the child opportunity to observe and evaluate the emotional responses given to display of different emotions (Eisenberg et al., 1998). Hence, children can gather information about the appropriate use of emotions and to internalize that information (Root & Denham, 2010). Mothers who use less minimization and punishment, coach emotions of their children, calm them in emotionally evocative situation, give explanations about the cause and effect of emotions can contribute positively to their children's emotional development (Morelen et al., 2016) which is directly linked with children's greater inhibitory control (Gottman et al., 1996) and lower behavior problems (Hernandez et al., 2018; Lunkenheimer et al., 2017). Mothers' negligence of their children's emotions, their punitive and negative reactions to their children's negative emotions predicted children's nonconstructive coping and regulation behaviors, low emotion knowledge (Güven & Erden, 2017; Suveg et al., 2005). Children having difficulty in emotion regulation are susceptible to develop behavior problems (Eisenberg et al. 2001; Yi et al., 2016).

Child's sex and age could also be influential in displaying externalizing and internalizing behavior problems. Some studies found no sex differences in externalizing and internalizing behaviors during early childhood and boys' display of more externalizing behaviors and girls' exhibition of more internalizing behaviors became overt during preschool and adolescence period (Bongers et al., 2003). Some other studies emphasized noticeable sex difference that boys exhibit more externalizing behaviors and girls exhibit more internalizing behaviors even during early childhood (Bongers et al., 2003; Olson & Rosenblum, 1998; Silverthorn & Frick, 1999). For the age differences, the paucity of studies marked that young children displayed more externalizing behaviors than older children due to their inadequate social awareness, ever-

developing communication, and self-regulation skills (Siu, 2008; Tandon et al., 2009; Tremblay et al., 2004). There is no consensus on whether children show increased or decreased internalizing behaviors during toddlerhood period (Fanti & Henrich, 2010).

The present study

Overall, studies depicted the associations of children's behavior problems with SES, mother's psychological symptoms, reflective functioning, and supportive and unsupportive emotion socialization practices but none of these studies have provided a comprehensive investigation of these factors together in predicting toddler's internalizing and externalizing problems. We hypothesized that SES would be negatively related to mother's psychological symptoms and unsupportive emotion socialization, while it would be positively related to mother's reflective functioning and supportive emotion socialization. We also hypothesized that SES and mother's reflective functioning, and supportive emotion socialization practices would negatively predict externalizing and internalizing behaviors of toddler while mother's psychological symptoms and unsupportive emotion socialization practices would positively predict toddler's externalizing and internalizing behaviors. Additionally, there are mix findings in terms of child's age and sex in toddlers' externalizing and internalizing behaviors. We hypothesized that boys would display more externalizing behaviors than girls, while there would be no differences between boys and girls in displaying internalizing behaviors and the child's age increases, children would display more externalizing and internalizing behaviors.

Methods

Participants

The total of 537 mothers (Mage= 32 years, SD= 4,75, Age Range: 18-47 years) living in different cities of Turkey (Istanbul, Izmir, Kocaeli, Çanakkale, and Adana) and their children (Mage= 23,8 months, SD= 7,39, Age Range: 11-37 months) participated to the study. Inclusion criterion were being the child's biological parents and not having any serious health problem of the mother and her child. Socio-demographic information is shown in Table 1. The composite score of mother's and father's education level and household income was used to indicate the SES.

Table 1: Socio-demographic information

Socio-demographic factors	Categories for variables	Mother		Father		Total	
		No.	%	No.	%	No.	%
Education level	Illiterate	2	0.4	2	0.4		
	Literate	7	1.3	2	0.4		
	Elementary school	58	10.8	38	7.1		
	Secondary school	69	12.8	85	15.8		
	High school	122	22.7	128	23.8		
	College	50	9.3	45	8.4		
	University	167	31.6	154	28.7		
	Master	52	9.7	67	12.5		
	PhD	10	1.5	10	1.9		
	Not known	0	0	6	1.1		
Household income	850 TL and below					5	0.9
	851-1500 TL					85	15.8
	1501-3000 TL					141	26.3
	3001-5000 TL					88	16.4
	5001-7500 TL					95	17.7
	7501 TL and above					123	22.9

Procedure

The data was from a Longitudinal Study of Circle of Security Parenting Project supported by Scientific and Technical Research Council of Turkey to Gizem Arikan. The ethical approval was obtained from Ozyegin University Research Ethics Committee. The participants were followed through two waves of data collection, yet this study only examined the first wave of data. The undergraduate and graduate students collected the data by making home visits to the mothers having one to three years-old children. The mothers signed informed consent forms, then they were asked to complete a package of scales within one week. The students helped the illiterate mothers to fill the scales.

Data Collection Tools

Demographic Form

Mothers completed the demographic information form including child's date of the birth and sex, marital status, education levels, occupational status, and total income of the household.

Child Behavior Checklist for Ages 1½–5 (CBCL 1½–5; Achenbach & Rescorla, 2000)

CBCL 1½–5 was developed to investigate children's emotional and behavioral problems. The checklist has 7

subscales. We used Internalizing and Externalizing Problem Behaviors broadband scales for the purpose of this study. These two subscales of the checklist consist of 67 items. Parents rated child's behaviors on a 3-point scale (0= not true, 1= sometimes or somewhat true, and 2= very true or often true) by considering the last 2 months and the time that they filled the checklist. The Cronbach's alphas were .77 for internalizing problems and .76 for externalizing problems (Erol & Şimsek, 1997). In this study, Aggressive Behaviors subscale was used to obtain scores for externalizing behaviors while Anxious/depressed, Somatic Complaints and Withdrawn subscales were used to obtain scores for internalizing behaviors. In this study, Cronbach's alphas were .84 for internalizing problems and .88 for externalizing problems.

Brief Symptom Inventory (BSI; Derogotis, 1992)

BSI was developed to identify psychological symptoms in adolescents and adults. The inventory consists of 53 items and 9 subscales covering the following nine symptoms: Somatization, Obsession-Compulsion, Interpersonal Sensitivity, Depression, Anxiety, Hostility, Phobic Anxiety, Paranoid Ideation, and Psychoticism. There are 53 items and 5 subscales in the Turkish version: Depression, Anxiety, Somatization, Hostility and Negative Self-Concept. The items are scored based on a five-point Likert-type scale ranging from 0 (not at all) to 4

(very strong). Average of total score is used to determine the symptom severity. In the Turkish version of inventory, Cronbach's alphas were .88 for Depression, .87 for Anxiety, .87 for Negative Self, .75 Somatization and .76 for Hostility (Sahin & Durak, 1994). In this study, Cronbach's alphas were .90, .90, .89, .75, and .80 respectively.

The Parental Reflective Functioning Questionnaire-1 (PRFQ-1; Luyten et al., 2009)

PRFQ-1 was developed to assess parental reflective functioning. The scale consists of 3 subscales and 39 items. PRFQ-High Low Scale assesses parental interest and curiosity in mental states; PRFQ-Middle Scale assesses certainty about the mental states of the infant; PRFQ-Low High Scale assesses parental pre-mentalization, non-mentalization and malevolent attributions. The items are scored based on an 8-point Likert-type scale ranging from 0 (strongly disagree) to 7 (strongly agree). In the Turkish version, Cronbach's alpha values were found as .75 for PRFQ High Low Scale, .86 for PRFQ Middle Scale, .76 for and PRFQ Low High Scale (Karabulut, Ilhan, Kumru, & Arikan, 2016). In this study, Cronbach's alphas were .75, .86, and .86, respectively.

Coping with Toddler's Negative Emotions Scale (Spinrad et al., 2004)

CTNES was developed to measure the parental attitudes for dealing with their toddlers' negative emotions. There are 12 scenarios and 7 possible parental reactions corresponding seven subscales of the scale: Emotion-focused responses, Problem-focused responses, Minimization reactions, Punitive reactions, Expressive encouragement, Distress responses, and Granting the Child's Wish. Parents order their reactions on a 7-point Likert-scale (1 = very unlikely, 7 = very likely). The Turkish adaptation of the scales was made by Arikan (2016). The Cronbach's alphas for the Turkish version were .74 for Distress reactions, .84 for Punitive reactions,

.75 for Minimization reactions, .91 for Expressive encouragement, .80 for Emotion focused reactions, .81 for Problem focused reactions, and .67 for Granting wish reactions. In this study, The Cronbach's alpha values were .83, .86, .85, .92, .84, and .84, respectively. Granting wish reactions weren't included in our analysis.

Data Analysis

The descriptive results of all variables are presented. The associations of study variables were tested by using bivariate correlation analyses. Four-step hierarchical multiple regression analyses were conducted with externalizing and internalizing behaviors as the dependent variables. For externalizing behaviors, in the first step, child' age, sex, and SES, in the second step, mother's psychological symptoms, in the third step, mother's reflective functioning, and in the last step, mother's supportive and unsupportive emotion socialization were entered. For internalizing behaviors, in the first step, SES, in the second step, mother's psychological symptoms, in the third step, mother's reflective functioning, and in the last step, mother's supportive and unsupportive emotion socialization were entered.

Results

Table 2 shows the descriptive statistics and Pearson correlation coefficients among study variables. Externalizing and internalizing behaviors were positively correlated with mother's psychological symptoms and unsupportive emotion socialization, but negatively related to SES and mother's reflective functioning. Externalizing behaviors were positively related to internalizing behaviors and child's age. There was a significant relation between the child's sex and externalizing behaviors with boys scoring higher than girls. Furthermore, SES had negative association with mother's psychological symptoms and unsupportive emotion socialization, but it had positive correlation with mother's reflective functioning and supportive emotion socialization.

Table 2. The Pearson Correlations and the descriptive statistics

Variables	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Child's Age	-	-.056	.082	-.015	-.067	.069	.061	.039	.096*
2. Child's Sex		-	-.027	.057	.053	.030	.014	.032	.099*
3. Socioeconomic Status			-	-.151**	.300**	.105*	-.397**	-.326**	-.199**
4. Psychopathological Symptoms				-	-.167**	-.120**	.341**	.507**	.533**
5. Reflective Functioning					-	.302**	-.255**	-.212**	-.110*
6. Supportive Emotion Socialization						-	.154**	-.039	-.041
7. Unsupportive Emotion Socialization							-	.430**	.339**

* p < .05, ** p < .01 (2-tailed)

Table 3 shows the four -step hierarchical regression analysis for externalizing problems. Results showed that the first model explained 6.2 % of the variance that child's age and sex in a positive direction and SES in a negative direction were significant predictors. Adding mother's psychological symptoms to the regression model explained 32.2 % of variation with significant R2 changed. While SES in a negative direction and mother's psychological symptoms, age and sex of the child in positive direction contributed to the model, introducing maternal reflective functioning to the model did not

explain (0%) any variation and R2 changed was not significant. Lastly, adding supportive and unsupportive emotion socialization to the regression model explained an additional 1.4 % of the variation with the significant R2 changed. While age, sex, mother's psychological symptoms and unsupportive emotion socialization predicted externalizing behaviors in the positive direction and SES predicted those behaviors in the negative direction, mother's reflective functioning and supportive emotion socialization did not account for externalizing behaviors.

Table 3. The hierarchical regression analysis predicting the externalizing problems (N = 507)

Variable	Model 1		Model 2			Model 3			Model 4			
	B	SE B	B	B	SE B	β	B	SE B	β	B	SE B	β
Age	.005	.002	.10*	.004	.002	.10*	.004	.002	.10**	.004	.002	.09*
Sex	.07	.03	.11*	.06	.03	.11*	.06	.02	.08*	.05	.02	.08*
Socioeconomic Status	-.08	.02	-.21***	-.05	.02	-.19***	-.05	.01	-.13**	-.03	.02	-.08*
Psychopathological Symptoms				.30	.03	-.04	.004	.03	.006	.02	.03	.03
Reflective Functioning							.30	.02	.52***	.27	.02	.47***
Supportive Emotion Socialization										-.01	.02	-.02
Unsupportive Emotion Socialization										.05	.02	.14**
R ²	.062		.332			.322			.336			
F	11.002***		59.550***			47.553***			36.007***			

*p < .05, **p < .01, ***p < .001.

Table 4 shows the four -step hierarchical regression analysis for internalizing problems. The hierarchical analysis revealed that the first model explained 10.7 % of the variance and SES was a significant predictor of internalizing behaviors in a negative direction. Introducing mother's psychological symptom in the second step explained 32.4 % of the variation with the significant R2 changed. SES negatively and mother's psychological symptoms positively predicted internalizing behaviors. In the third step, mother's reflective functioning explained an additional 0.4 % of the variation but R2 changed was not

significant. SES and mother's psychological symptoms were still significant predictors in a negative and a positive direction, respectively. Lastly, adding supportive and unsupportive emotion socialization to the model explained the 36 % of the variance and this change in R2 was significant. In the fourth step, mother's reflective functioning and supportive emotion socialization practices did not account for internalizing behaviors, but SES in negative direction, mother's psychological symptoms, and unsupportive emotion socialization in positive direction predicted these behaviors.

Table 4: The hierarchical regression analysis predicting the internalizing problems (N = 507)

Variable	Model 1			Model 2			Model 3			Model 4		
	B	SE B	β	B	SE B	B	SE B	β	B	SE B	β	
Socioeconomic Status	-.08	.01	-.33***	-.06	.01	-.29***	-.06	.01	-.24***	-.04	.01	-.17**
Psychopathological Symptoms				.19	.02	-.11*	-.03	.02	-.07	-.02	.02	-.04
Reflective Functioning							.18	.02	.47***	.16	.02	.40***
Supportive Emotion Socialization										.001	.01	.004
Unsupportive Emotion Socialization										.05	.01	.21***
R²		.107			.324			.328			.360	
F		60.199***			120.970***			81.918***			56.408***	

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Discussion

Guided by the Belsky's (1984) process model, the current study's results extended our understanding about the precipitating factors for toddlers' behavior problems. Our findings revealed that SES was negatively correlated with mother's psychopathology. Wadsworth and Achenbach (2005) emphasized a close link between low-SES and psychopathology like depression, anxiety, and somatic complaints. Taken together, these findings along with the current study underline the role of SES on mother's psychopathology. Additionally, SES and mother's reflective functioning were positively correlated. That is, higher-SES mothers were more likely to have higher reflective ability than lower-SES mothers and vice versa. So, our finding is in line with the former evidence showing that higher-SES mothers reported higher reflective functioning than lower-SES mothers (Sadler et al., 2013). Lastly, SES was negatively correlated with unsupportive emotion socialization but positively correlated with supportive emotion socialization. It was previously documented that lower SES parents were more punishing and more insensitive toward the emotional needs of their children when compared with higher-SES counterparts. Also, higher-SES mothers utilize more supportive emotion socialization practices (Conger & Donnellan, 2007).

As expected, externalizing and internalizing behaviors were negatively associated with SES. In the literature, lower SES was linked with the increased levels of externalizing and internalizing behaviors (NICHD, 2005; Roy et al., 2019). Also, externalizing and internalizing behaviors were positively predicted by mother's psychological symptoms (Breux et al., 2014). Thus, our finding supported the existing literature.

Consistent with the literature (Smalinga et al., 2016) our bivariate correlation analyses indicated that higher maternal reflective functioning was associated with lower rates of externalizing and internalizing behaviors during

early childhood. Bögels and Perotti (2011) suggested that children turn their mothers to get information about their feelings. That is, when children experience negative emotions, they seek for their mother's guidance. Mothers having low reflective functioning were less likely to understand the emotional states of their children and respond accordingly (Esbjørn et al., 2013). Mother's low reflective functioning might be related with the toddlers' internalizing symptoms due to toddlers' inability of making sense of their emotions which may reveal as anxiety, depression, somatic complaints, withdrawing, and fearfulness. For the finding regarding externalizing behaviors, previous research shows that mother's intrusiveness combining with lower reflective functioning predicted toddler's externalizing behaviors (Smaling et al., 2017). If mothers were neither intrusive nor less sensitive, reflective functioning did not predict young children's externalizing symptoms. The degree to which reflective ability is translated into parenting practices can affect child behavioral outcomes (Smaling et al., 2017).

Previous research was supported by showing a relation between child externalizing and internalizing behaviors and maternal unsupportive emotion socialization (Güven & Erden, 2017; Suveg et al., 2005). On contrary to prior empirical and theoretical support, mother's supportive emotion socialization did not significantly predict the toddlers' problem behaviors in our study. Accumulated evidence has suggested that mother's supportive emotion socialization bolster children's better socioemotional adjustment (Gottman et al., 1996; Yi et al., 2016) and diminish the possibility of behavior problems (Rostad & Whitaker, 2016). However, Chronis and his colleagues (2007) suggest that the impact of early positive parenting behavior on the child behavior problems becomes apparent in later ages. This could possibly be the case for our study as well. By grounding on this finding, supportive emotion socialization may act as a protective factor during the developmental course of behavior problems, yet the impact of these practices during early ages may not be clearly seen.

Regarding the results on sex differences, boys had higher scores in externalizing behaviors than girls; and there weren't significant differences between girls and boys in internalizing behaviors. Most of the studies marked the difference between boys and girls in that boys exhibit more externalizing behaviors like aggression than girls (Bongers et al., 2003; Silverthorn & Frick, 1999). Our finding showed that there were no sex differences in internalizing behaviors. Hence, our result is consistent with the literature (Offord et al., 1987). Also, in a prior study conducted with Turkish preschoolers, children's anxiety-introversion scores did not differ significantly in terms of gender (Corapci et al., 2010). Taken together, findings of the current study are indeed consistent with previous research.

For the age differences, our findings provided partial support to our hypothesis that the child's age was only positively correlated with externalizing behaviors but not with internalizing behaviors. In the literature, children are more likely to show externalizing behaviors during early years, yet as their communication skills and self-control abilities develop with age, their externalizing behaviors decrease (Tremblay et al., 2004). Thus, our findings provided support only for externalizing behaviors. Additionally, internalizing behaviors are harder to detect in very young children, because their verbal skills are yet developing and they are not capable of describing their inner states and emotions sufficiently (Tandon et al., 2009). Besides, parents are inclined to view internalizing behaviors as normal, so they don't report these behaviors as problematic (Siu, 2008).

Limitations

The present study had several limitations. Firstly, the study solely relied on mother reports to measure the study variables which might have caused common method bias and social desirability bias. Secondly, our sample consisted of the mothers living in the big cities of Turkey that might limit us to generalize our findings to the whole Turkish population. Additionally, fathers weren't included and including fathers could have been more informative about the fathers' roles on toddlers' behavior problems. Lastly, because the current study has a cross-sectional

design, we couldn't have comprehensive understanding about the development of toddlers' behavior problems.

Conclusions

This study aimed to examine the role of SES, mother's psychological symptoms, reflective functioning, and supportive and unsupportive emotion socialization on toddlers' externalizing and internalizing behaviors by grounding on Belsky's (1984) family process model. The model emphasizes that parenting behavior is radically influenced by economic hardships and by parents' psychological problems, child characteristics which, in turn, cause negative developmental outcomes for children. Despite of the limitations, the findings affirmed the role of SES, mother's psychological symptoms, and unsupportive emotion socialization, child's age, and sex on toddlers' behavior problems and further evidence have been provided for Belsky's model with a sample from Turkey.

Declarations

Ethics Approval and Consent to Participate

The participants were reached after the approval of the Ethics Committee of Özyeğin University with the 25.08.2014 date and 2014/6 number was obtained for the study.

Consent for Publication

Not applicable.

Availability of Data and Materials

Not applicable.

Competing Interests

The author declares that no competing interests in this manuscript.

Funding

This study was funded by a research grant from the Scientific and Technological Research Council of Turkey.

Authors' Contributions

AST, AK and GA worked on the concept of the study, gathering data and data analysis, write and made the critical revisions about the article. AK and GA supervised this study. All authors have read and approved the final article.

References

- Achenbach, T. M. & Rescorla, L. (2000). Manual for the Child Behavior Checklist/11/2-5 and 2001 profile. Burlington: University of Vermont Department of Child Psychiatry.
- Arikan, G. (2016). Improving mother-child attachment relationship with "Circle of Security Parenting" training program. Retrieved from the project in progress supported by The Scientific and Technological Research Council of Turkey, TUBITAK, Grant no: 114K813.
- Asendorpf, J. B., Denissen, J. J., & van Aken, M. A. (2008). Inhibited and aggressive preschool children at 23 years of age: Personality and social transitions into adulthood. *Developmental Psychology*, 44(4), 997-1011. doi:10.1037/0012-1649.44.4.997
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83-96. doi:10.2307/1129836
- Bolton, C., Calam, R., Barrowclough, C., Peters, S., Roberts, J., Wearden, A., & Morris, J. (2003). Expressed emotion, attributions and depression in mothers of children with problem behaviour. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44(2), 242-254. doi:10.1111/1469-7610.00117
- Bongers, I. L., Koot, H. M., van der Ende, J., & Verhulst, F. C. (2003). The normative development of child and adolescent problem behavior. *Journal of Abnormal Psychology*, 112(2), 179-192. doi:10.1037/0021-843X.112.2.179
- Bögels, S. M., & Perotti, E. C. (2011). Does father know best? A formal model of the paternal influence on childhood social anxiety. *Journal of Clinical Child and Family Study*, 20, 171-181. doi:10.1007/s10826-010-9441-0
- Breaux, R. P., Harvey, E. A., & Lugo-Candelas, C. I. (2014). The role of parent psychopathology in the development of preschool children with behavior problems. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 43(5), 777-790. doi:10.1080/15374416.2013.836451

- Campbell, S. B. (1995). Behavior problems in preschool children: A review of recent research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36(1), 113-149. doi:10.1111/j.1469-7610.1995.tb01657.x
- Chronis, A. M., Lahey, B. B., Pelham Jr, W. E., Williams, S. H., Baumann, B. L., Kipp, H., ... & Rathouz, P. J. (2007). Maternal depression and early positive parenting predict future conduct problems in young children with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Developmental Psychology*, 43(1), 70. doi:10.1037/0012-1649.43.1.70
- Conger, R. D., & Donnellan, M. B. (2007). An interactionist perspective on the socioeconomic context of human development. *Annual Review of Psychology*, 58, 175-199. doi:10.1146/annurev.psych.58.110405.085551
- Corapcı, F., Aksan, N., Arslan-Yalçın, D., & Yağmurlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği. *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(2), 63-74. doi:10.1037/1040-3590.8.4.369
- Derogatis, L. R. (1975). Brief Symptom Inventory (Baltimore, Clinical Psychometric Research). *Psychopathology*, 27(1-2), 14-18.
- Dix, T., Gershoff, E. T., Meunier, L. N., & Miller, P. C. (2004). The affective structure of supportive parenting: Depressive symptoms, immediate emotions, and child-oriented motivations. *Developmental Psychology*, 40(6), 1212-1227. doi:10.1037/0012-1649.40.6.1212
- Eisenberg, N., Cumberland, A., & Spinrad, T. L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241-273. doi:10.1207/s15327965pli0904_1
- Eisenberg, N., Cumberland, A., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Reiser, M., ... Guthrie, I. K. (2001). The relations of regulation and emotionality to children's externalizing and internalizing problem behavior. *Child Development*, 72(4), 1112-1134. doi:10.1111/1467-8624.00337
- Erol, N. & Şimşek, Z. (1997). Türkiye Ruh Sağlığı Profili: Çocuk ve gençlerde yeterli alanları ile sorun davranışların dağılımı. In N. Erol, C. Kılıç, M. Ulusoy, M. Keçeci, & Z. Şimşek (Eds.) *Türkiye Ruh Sağlığı Profili: Ön Rapor* (pp 12-33). Ankara: Aydoğdu Ofset.
- Esbjørn, B. H., Pedersen, S. H., Daniel, S. I., Hald, H. H., Holm, J. M., & Steele, H. (2013). Anxiety levels in clinically referred children and their parents: Examining the unique influence of self-reported attachment styles and interview-based reflective functioning in mothers and fathers. *British Journal of Clinical Psychology*, 52(4), 394-407.
- Fabes, R. A., Leonard, S. A., Kupanoff, K., & Martin, C. L. (2001). Parental coping with Children's negative emotions: Relations with Children's emotional and social responding. *Child Development*, 72(3), 907-920. doi:10.1111/1467-8624.00323
- Fanti, K. A., & Henrich, C. C. (2010). Trajectories of pure and co-occurring internalizing and externalizing problems from age 2 to age 12: Findings from the national institute of child health and human development study of early child care. *Developmental Psychology*, 46(5), 1159-1175. doi:10.1037/a0020659
- Gottman, J. M., Katz, L. F., & Hooven, C. (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology*, 10(3), 243-268. doi:10.1037/0893-3200.10.3.243
- Güven, E., & Erden, E. (2017). Duygu sosyalleştirme çocuklarda gözlenen davranış sorunlarına katkısı. *Turkish Journal of Psychology*, 32(79), 18-32.
- Hernandez, E., Smith, C. L., Day, K. L., Neal, A., & Dunsmore, J. C. (2018). Patterns of parental emotion-related discourse and links with children's problem behaviors: A person-centered approach. *Developmental Psychology*, 54(11), 2077-2089. doi:10.1037/dev0000602
- Johnson, A. M., Hawes, D. J., Eisenberg, N., Kohlhoff, J., & Dudeney, J. (2017). Emotion socialization and child conduct problems: A comprehensive review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 54, 65-80. doi:10.1016/j.cpr.2017.04.001
- Karabulut, D., İlhan, A., Kumru, A., Arıkan, G. (2016, November). Erken Çocukluk Döneminde Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği'nin Türk Örnekleminde Görülen Sosyometrik Yapısı. Poster presented at the 52nd National Psychiatry Congress, Antalya, Turkey.
- Lunkenheimer, E., Ram, N., Skowron, E. A., & Yin, P. (2017). Harsh parenting, child behavior problems, and the dynamic coupling of parents' and children's positive behaviors. *Journal of Family Psychology*, 31(6), 689-698. doi:10.1037/fam0000310
- Luyten, P., Mayes, L. C., Sadler, L., Fonagy, P., Nicholls, S., Crowley, M., & Slade, A. (2009). The Parental Reflective Functioning Questionnaire-1 (PRFQ-1). Unpublished manuscript, University of Leuven, Leuven, Belgium.
- Möller, C., Odersjö, C., Pilesjö, F., Terpening, K., Österberg, M., & Holmqvist, R. (2017). Reflective functioning, limit setting, and emotional availability in Mother-Child dyads. *Parenting*, 17(4), 225-241. doi:10.1080/15295192.2017.1369311
- Morelen, D., Shaffer, A., & Suveg, C. (2016). Maternal emotion regulation: Links to emotion parenting and child emotion regulation. *Journal of Family Issues*, 37(13), 1891-1916. doi:10.1177/0192513X14546720
- National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) Early Child Care Research Network. (2005). Duration and developmental timing of poverty and children's cognitive and social development from birth through third grade. *Child Development*, 76(4), 795-810. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00878.x
- Nelson, S. K., Kushlev, K., & Lyubomirsky, S. (2014). The pains and pleasures of parenting: When, why, and how is parenthood associated with more or less well-being? *Psychological Bulletin*, 140(3), 846-895. doi:10.1037/a0035444
- Offord, D. R., Boyle, M. H., Szatmari, P., Rae-Grant, N. I., Links, P. S., Cadman, D. T., ... Woodward, C. A. (1987). Ontario child health study: II. six-month prevalence of disorder and rates of service utilization. *Archives of General Psychiatry*, 44(9), 832-836. doi:10.1001/archpsyc.1987.01800210084013
- Olson, S.L., & Rosenblum, K. (1998). Preschool Antecedents of Internalizing Problems in Children Beginning School: The Role of Social Maladaptation. *Early Education and Development*, 9(2), 117-129. doi:10.1207/s15566935eed0902_1
- Root, A. K., & Denham, S. A. (2010). The role of gender in the socialization of emotion: Key concepts and critical issues. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2010(128), 1-9. doi:10.1002/cd.265
- Rostad, W. L., & Whitaker, D. J. (2016). The association between reflective functioning and parent - child relationship quality. *Journal of Child and Family Studies*, 25(7), 2164-2177. doi:10.1007/s10826-016-0388-7
- Roy, A. L., Isaia, A., & Li-Grining, C. P. (2019). Making meaning from money: Subjective social status and young children's behavior problems. *Journal of Family Psychology*, 33(2), 240-245. doi:10.1037/fam0000487
- Sadler, L. S., Slade, A., Close, N., Webb, D. L., Simpson, T., Fennie, K., & Mayes, L. C. (2013). Minding the Baby: Enhancing reflectiveness to improve early health and relationship outcomes in an interdisciplinary home visiting program. *Infant Mental Health Journal*, 34(5), 391-405. doi:10.1002/imhj.21406
- Sahin, N.H., & Durak, A. (1994) Kısa Semptom Envanteri: Türk Gençleri için Uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9, 44-56.

- Silverthorn, P., & Frick, P. J. (1999). Developmental pathways to antisocial behavior: The delayed-onset pathway in girls. *Development and Psychopathology*, 11(1), 101-126. doi:10.1017/s0954579499001972
- Siu, A. F. Y. (2008). A prevalence study on internalizing problems among primary school children in Hong Kong. *Journal of Child and Family Studies*, 17(6), 779-790. doi:10.1007/s10826-008-9189-y
- Smaling, H. A., Huijbregts, S. C. J., Van der Heijden, K. B., Hay, D. F., Van Goozen, S. H. M., & Swaab, H. (2017). Prenatal reflective functioning and development of aggression in infancy: the roles of maternal intrusiveness and sensitivity. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 45(2), 237-248. doi:10.1007/s10802-016-0177-1
- Smalinga, H. J. A., Huijbregts, S. C. J., van der Heijdena, K. B., van Goozena, S. H. M., & Swaaba, H. (2016). Maternal reflective functioning as a multidimensional construct: Differential associations with children's temperament and externalizing behavior. *Infant Behavior & Development*, 44, 263-274. doi:10.1016/j.infbeh.2016.06.007
- Spinrad, T., Eisenberg, N., Kupfer, A., Gaertner, B., & Michalik, N. (2004, May). The coping with negative emotions scale. Paper presented at the International Conference for Infant Studies, Chicago.
- Suveg, C., Zeman, J., Flannery-Schroeder, E., & Cassano, M. (2005). Emotion socialization in families of children with an anxiety disorder. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33(2), 145-155. doi:10.1007/s10802-005-1823-1
- Tandon, M., Cardeli, E., & Luby, J. (2009). Internalizing disorders in early childhood: A review of depressive and anxiety disorders. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 18(3), 593-610. doi:10.1016/j.chc.2009.03.004
- Tremblay, R. E., Nagin, D. S., Seguin, J. R., Zoccolillo, M., Zelazo, P. D., Boivin, M., . . . Japel, C. (2004). Physical aggression during early childhood: Trajectories and predictors. *Pediatrics*, 114(1), e43-e50. doi:10.1542/peds.114.1.e43
- van Zeijl, J., Mesman, J., van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., Juffer, F., Stolk, M. N., ... Alink, L. R. A. (2006). Attachment-based intervention for enhancing sensitive discipline in mothers of 1- to 3-year-old children at risk for externalizing behavior problems: A randomized controlled trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74, 994-1005. doi:10.1037/0022-006X.74.6.994
- Wadsworth, M. E., & Achenbach, T. M. (2005). Explaining the link between low socioeconomic status and psychopathology: testing two mechanisms of the social causation hypothesis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(6), 1146. doi:10.1037/0022-006X.73.6.1146
- Yi, C. Y., Gentzler, A. L., Ramsey, M. A., & Root, A. E. (2016). Linking maternal socialization of positive emotions to Children's behavioral problems: The moderating role of self-control. *Journal of Child and Family Studies*, 25(5), 1550-1558. doi:10.1007/s10826-015-0329-x
- Zahn-Waxler, C., Klimes-Dougan, B., & Slatery, M. J. (2000). Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls, and progress in understanding the development of anxiety and depression. *Development and Psychopathology*, 12(3), 443-466. doi:10.1017/S0954579400003102

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

Investigation of the Relationship between Muscle Dysmorphia Disorder, Orthorexia Nervosa, and Motivation in Male Individuals Engaged in Bodybuilding Sports

Vücut geliştirme sporu ile uğraşan erkek bireylerde kas algısı bozukluğu, ortoreksiya nervoza ve sporda güdülenme arasındaki ilişkinin incelenmesi

Hüseyin Abraş¹, Deniz Erdağ², Ayşe Buran³

Abstract:

Bodybuilding is a sport that challenges the individual both physically and mentally. The fact that this sport demands significant investment to one's body can affect the perception of the body over time. Such investments can be shaped by physical activities as well as by diet. The main purpose of this study is to investigate the relationship between sports motivation, muscle perception disorder and orthorexia nervosa in male individuals engaged in bodybuilding. 200 male individuals actively engaged in bodybuilding in TRNC participated in the study. Sociodemographic information form, Sports Motivation Scale-II, Ortho-11 and Muscle Perception Disorder Inventory were applied to the individuals participating in the study. SPSS 26 program was used to analyze the data. Descriptive analyzes of demographic variables of individuals, lowest and highest scores, mean and standard deviations were included in the study. In the study, relationships between scale scores were determined by using Pearson correlation, comparisons t-test analysis method. The results show that individuals who are engaged in bodybuilding have higher intrinsic motivation rather than external motivation. Significant difference is observed between use of ergogenic supplements and muscle perception disorder. As muscle perception disorder increases orthorexia neurosis will also increase (p<0.05). Motivations of individuals who are engaged in bodybuilding should be examined and proper information should be given to trainers and students about both muscle perception disorder, orthorexia neurosis and the use of ergogenic supplements

Keywords: Bodybuilding, motivation in sports, muscle perception disorder, orthorexia nervosa.

¹MSc Coaching Education Department, Near East University, Nicosia, TRN Cyprus, Orcid Id: 0000-0002-7697-0367

² Assist. Prof., Near East University, Department of Psychiatry, Faculty of Medicine, Nicosia, TRN Cyprus, Orcid Id: 0000-0002-1740-7726

³ MSc., Near East University, Faculty of Arts and Sciences, Psychology Department, Nicosia, TRN Cyprus, Orcid Id: 0000-0002-9697-7101

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Near East University, Faculty of Arts and Sciences, Psychology Department, Nicosia, TRN Cyprus, E-mail: ayse.buran@neu.edu.tr

Date of Received/Geliş Tarihi: 05.10.2021, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 15.12.2021, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 23.02.2022, **Date of Online Publication/Çevirimiçi Yayın Tarihi:** 09.03.2022

Citing/Referans Gösterimi: Abraş, H., Erdağ, D. & Buran, A. (2022). Investigation of the Relationship between Muscle Dysmorphia Disorder, Orthorexia Nervosa, and Motivation in Male Individuals Engaged in Bodybuilding Sports, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(1): 13-22

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktpdgergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Vücut geliştirme sporunun gerek fiziksel gerekse mental olarak bireyi zorlayan bir spor olduğu bilinmektedir. Kişinin bedenine yönelik önemli bir yatırımda bulunduğu bu spor türünde, zaman içerisinde kişinin bedenine yönelik algıları da değişebilmektedir. Bireyin bedenine yaptığı yatırımlar spor gibi fiziksel aktivitelerle olduğu gibi, beslenme düzeni ile de şekillenebilmektedir. Bu çalışmanın temel amacı, vücut geliştirme sporu ile uğraşan erkek bireylerde spora yönelik motivasyonları, kas algısı bozukluğu ve ortoreksiya nervozanın ilişkisini araştırmaktır. Çalışmaya KKTC’de bölgesinde aktif olarak vücut geliştirme sporu ile uğraşan 200 erkek birey katılmıştır. Araştırmaya katılan bireylere sosyodemografik bilgi formu, Sporda Güdülenme Ölçeği-II, Orto-11 ve Kas Algısı Bozukluğu Envanteri uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 26 programı kullanılmıştır. Araştırmada bireylerin demografik değişkenlerine ilişkin betimsel analizler, en düşük ve en yüksek puan ile ortalama ve standart sapmalarına yer verilmiştir. Araştırmada ölçek puanları arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon, karşılaştırmalar t-test analiz yöntemi kullanılarak saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre vücut geliştirme sporu ile uğraşan bireylerde içsel motivasyonun dışsal motivasyondan daha yüksek olduğu, ergojenik besin destek ürünü kullanımı ile kas algısı bozukluğu arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve kas algısı bozukluğu arttıkça ortoreksiya nervozanın artacağı saptanmıştır ($p<0.05$). Bu sonuçlar doğrultusunda vücut geliştirme sporu ile uğraşan bireylerin spora yönelik motivasyonlarının incelenmesi gerektiği, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında ve antrenörlük eğitimlerinde gerek kas algısı bozukluğu ve ortoreksiya nervoza gerekse ergojenik besin destek ürünlerine yönelik bilgilendirmelerin yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vücut geliştirme, Sporda motivasyon, kas algısı bozukluğu, ortoreksiya nervoza.

Introduction

Bodybuilding is a sport branch based on a targeted program and aims an increase in muscle mass with equipment or bodyweight exercises (Alpar, 2011). The branch is mostly preferred by male individuals around the world as it expresses the ideal body structure for male individuals both socially and culturally. The individual's starting, increasing, maintaining, or quitting any physical activity depends on the individual's motivational status. According to the motivation type of the individuals doing sports, they exhibit behaviors that will change their diet and lifestyle (Gerrig & Zimbardo, 2014). In intrinsic motivation, the individual reflects a behavior as they enjoy it and are satisfied with the result. Intrinsically motivated individuals have a need for learning and success orientation. In extrinsic motivation, the individual exhibits the behavior in line with extrinsic factors. Extrinsically motivated individuals exhibit their behavior to achieve results. Instead of enjoying the behavior, the individual focuses on the benefits to be obtained as a result of the behavior (Yurt & Bozer, 2015).

Since bodybuilding sport has a lifestyle that requires serious discipline, some psychiatric disorders are observed in individuals interested in this sport over time (Andersen et al., 1995). Muscle dysmorphia is a psychiatric disorder that usually affects individuals who do bodybuilding sports and causes individuals to feel obsessed over seeing themselves as insufficient in terms of muscle mass. With the bodybuilding sport, which has increased in popularity in recent years, there has been a significant increase in the number of individuals who have muscle dysmorphia in direct proportion. Some symptoms observed in individuals with muscle dysmorphia are constantly observing their body in front of the mirror, excessively long exercise times, unconscious and compelling sports, high expenditures on ergogenic nutritional support products,

and anabolic steroid use (Ozoglu and Hocaoglu, 2019). Since people with muscle dysmorphia think of themselves as weak, they usually try to cover their defective body parts by wearing long clothes. Individuals exhibiting such symptoms think their social and professional lives affect them because of the obsessions they experience, and they prefer to isolate themselves (Devrim & Bilgic, 2018).

A healthy diet plays a significant role in bodybuilding. Therefore, individuals become selective about food and adopt strict dietary rules and make it a lifestyle. However, this excessive effort on healthy eating turns into an obsession and a psychiatric disorder called orthorexia nervosa after a while (Dalmaz & Yurtdas, 2015). Orthorexia nervosa is a pathological obsession with consuming foods that are biologically pure and do not contain any traces of artificial substances, pesticides, and herbicides. Orthorexic individuals, unlike other nutritional disorders, are concerned with the content and quality of the food, not the quantity (Gezer and Kabaran, 2013). Orthorexic individuals are worried not only about the purity of the food, but also about the food preparation process, the cooking technique applied, the sterilization of the tools used, and they do not consume the foods they do not trust (Zamora et al., 2005). This situation causes nutritional deficiencies after a while and causes serious diseases such as bradycardia, hyponatremia, osteopenia, and metabolic acidosis observed in other eating disorders (Koven and Abry, 2015).

Although there are separate studies of sports motivation types, muscle dysmorphia, and orthorexia nervosa according to different types of sports, no study has been seen in which these three concepts are examined together for individuals engaged in bodybuilding sports. In this context, the main purpose of this study is to investigate the motivations for sports, the relationship between muscle dysmorphia and orthorexia nervosa in male individuals engaged in bodybuilding sports. Considering all these, in

this study, it was aimed to examine the type of motivation in individuals engaged in bodybuilding sports. In addition, it was investigated whether there is a relationship between the use of ergogenic nutritional supplements and the time spent in sports and muscle dysmorphia and whether there is a relationship between muscle dysmorphia and orthorexia nervosa. Considering the absence of a study of this content in the literature and the aims of this research, it is significant in terms of shedding light on future research in the field of sports psychology.

Methods

In the research, the relational survey method, which is one of the quantitative research methods was used. The research data were collected with a questionnaire form and the data were collected face-to-face by the researcher. Before starting the research, ethical permissions were obtained by the Yakin Dogu University Scientific Research Evaluation and Ethics Commission. Before starting the survey, the information form was read to the participants by the researcher, and after the informed consent was obtained, the survey was started. Volunteer male participants aged between 18 and 58 engaged in bodybuilding were included in the study.

Population and Sample

The population of the research consists of male individuals who are registered in gyms in the TRNC and are actively engaged in bodybuilding. The sample group of the study consists of 200 male individuals.

Data Collection Tools

Sociodemographic Information Form

It is a form created by the researcher, which includes 6 questions to determine the demographic characteristics of the individual who does sports (age, how long he has been involved in sports, how many hours he does sports a week, how many meals a day he eats, whether he uses any nutritional supplements, etc.).

Motivation Scale in Sports-II

It is a scale consisting of 18 items and 6 sub-dimensions developed by Pelletier et al. (2013), and its validity and reliability were tested by Ocal and Sakalli in 2018. The scale is a self-report scale to determine the motivation of the person doing sports. Cronbach Alpha values of the scale for each sub-dimension (Intrinsic Motivation, Assimilation, Identification, Introjection, Extrinsic Regulation, Amotivation, and the total scale) were found respectively as 0.72, 0.61, 0.81, 0.55, 0.73, 0.72 and 0.76.

Ortho-11

It is the shortened version of ORTO-15 developed by Bratman (2000) It was determined that the Cronbach alpha value of the scale, whose Turkish validity and reliability are prepared by Arusoglu et al. (2008) was 0.62. Answers that are thought to be distinctive for orthorexia are given "1" points and answers that show normal eating behavior tendency are given "4" points. Low scores indicate orthorexic tendency.

Muscle Dysmorphia Disorder Inventory (MDDI)

It was developed by Hildebrandt et al. (2004) to measure the diagnostic criteria of muscle dysmorphia and the emotional, cognitive, behavioral and perceptual

dimensions of body image disorder. The Turkish validity and reliability of the scale were made for male athletes (Subaşı, Okray, & Çakıcı, 2018). MDDI is a 13-item, five-point Likert-type self-report scale. It is known that the internal reliability scores of the MDDI are 0.84 for the functional impairment sub-dimension, 0.77 for the appearance intolerance sub-dimension, 0.76 for the body size desire sub-dimension, and 0.81 for the overall total internal consistency coefficient.

Data Collection Process

The data of this study were collected from male individuals who were registered in gyms in TRNC between November and December 2019 and actively engaged in bodybuilding.

A total of 223 people were reached during the data collection process, and 211 people volunteered to participate in the research. Data collection tools were applied to 211 volunteers. Since 11 participants gave incomplete and/or incorrect answers to the data collection tools, their answers were not used in the data analysis process.

In this study, first of all, the literature related to the field was scanned, similar studies and scales were examined, expert opinions on the training method and the approval of the Yakin Dogu Ethics Committee were obtained in order to ensure the internal validity of the scale, and the form was rearranged in line with these opinions. In the study, after obtaining the necessary ethics committee approval, the data collection process was started. The data collection process was carried out for 8 weeks, and it took an average of 10 minutes to fill out each questionnaire. The data collected from the individuals are kept completely confidential according to the principles of confidentiality and the data is stored in the google drive account in the personal archive of the researcher.

Data Analysis

SPSS 26 program was used to analyze the data. In the study, descriptive analyzes of the demographic variables of individuals, the lowest and highest scores, and mean and standard deviations were included. In the study, relationships between scales scores were detected by using Pearson correlation, comparisons were detected by using the t-test analysis method..

Results

The youngest of the individuals participating in the study is 18 years old and the oldest is 58 years old, and the average age is 29.75. Looking at the years of the individuals participating in the research to engage in sports, it was seen that it was at least 1 and at most 26 years, and the participants were engaged in sports for an average of 7.40 years. When the weekly hours of doing sports of the participants are examined, it is seen that they are engaged in sports for at least 1 and at most 17 hours, and this time is 6.91 hours on average. It was determined that the individuals participating in the study ate at least 2 and at most 9 meals a day, with an average of 4.49 meals.

Table 1. Descriptive analyzes of the scale scores of the individuals participating in the research

	n	Min	Max	X± sd
Ortho-11	200	14,00	41,00	24,28±5,09
MDDI functional impairment	200	5,00	35,00	17,96±7,20
MDDI appearance intolerance	200	3,00	19,00	7,40±4,13
MDDI Drive for size	200	5,00	35,00	14,50±7,50
Intrinsic Motivation	200	3,00	21,00	16,72±5,01
Assimilation	200	3,00	21,00	15,57±4,93
Identification	200	3,00	21,00	13,38±3,62
Introjection	200	3,00	21,00	15,28±4,60
Extrinsic Regulation	200	3,00	21,00	8,44±4,25
Amotivation	200	3,00	21,00	7,25±4,29

When Table 1 is examined, it is seen that the individuals participating in the research got the lowest 14, the highest 41, and the average 24.28 points from the ORTO scale. The individuals participating in the study got the lowest 5 points, the highest 35 points, the average 17.96 points from the MDDI functional impairment sub-dimension, the lowest 3 points from the MDDI appearance intolerance sub-dimension, the lowest 3, and the highest 19, average 7.40 points from the MDDI body size sub-dimension, the lowest 5 highest 35 points, the average of 14.50 points.

When the sports motivation scale was examined, the lowest 3 and the highest 21 points were obtained in all dimensions; When the sub-dimensions are examined, it was seen that the individuals participating in the research got an average of 16,72, an average of 15.57 from the assimilation sub-dimension, 13.38 from identification sub-dimension, 15.28 from the introjection sub-dimension, 8.44 from the external regulation sub-dimension and an average of 7.25 from the non-motivation sub-dimension.

Table 2. Correlation table of demographic variables and scale dimensions of individuals participating in the research

		ORTHO-11	MDDI functional impairment	MDDI appearance intolerance	MDDI Drive for size	Intrinsic Motivation	Assimilation	Identification	Introjection	Extrinsic Regulation	Amotivation
Age	R	-0,04	-0,007	-0,18	-0,14	0,02	-0,05	-0,05	0,005	-0,09	-0,08
	P	0,48	0,92	,011*	,036*	0,74	0,45	0,44	0,94	0,16	0,24
	N	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200
Year of sports	R	-,16*	0,10	-0,19	-0,12	0,10	0,19	0,06	0,16	0,18	-0,06
	P	0,02	0,13	,007*	0,07	0,12	,006*	0,35	,019*	,009*	0,35
	N	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200
Weekly sports time	R	0,06	0,11	-0,008	-0,09	0,13	0,16	0,07	0,13	-0,06	-0,14
	P	0,4	0,09	0,90	0,20	0,05	0,02*	0,31	0,06	0,39	,042*
	N	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200
Daily meal amount	R	-0,07	0,07	0,01	-0,10	0,10	0,09	0,09	0,08	0,01	0,02
	P	0,28	0,28	0,89	0,14	0,15	0,20	0,18	0,22	0,87	0,68
	N	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200

p<0,05*

When Table 2 is examined, it has been observed that there is a low negative correlation between the age of the individuals participating in the study and the scores of MDDI appearance intolerance and MDDI body size desire. According to this, as the age of the individuals participating in the research increases, the points of MDDI appearance intolerance and MDDI body size desire decrease. It was observed there was a low negative correlation between the years spent in sports by the individuals participating in the research and their ORTO scores and MDDI appearance intolerance scores, also a low positive correlation between the Sports Motivation Scale assimilation, introjection, and extrinsic regulation sub-dimensions scores. According to this, as the years spent by the individuals participating in the research increase, the ORTO and MDDI appearance intolerance

scores decrease, and the scores of the Sports Motivation Scale assimilation, introjection, and external regulation sub-dimensions increase. It was seen that there is a low positive correlation between the weekly hours of doing sports and the Sports Motivation Scale's assimilation sub-dimension and a low negative correlation with the amotivation sub-dimension of the individuals participating in the study. Accordingly, as the weekly hours of doing sports of the individuals participating in the research increase, their assimilation scores increase and their amotivation sub-dimension scores decrease. It was observed that there was no statistically significant relationship between the number of meals per day of the individuals participating in the study and the ORTO, MDDI, and Sports Motivation Scale sub-dimensions.

Table 3. Correlation table regarding the scale scores of the individuals participating in the research

		ORTHO-11	MDDI functional impairment	MDDI appearance intolerance	MDDI Drive for size	Intrinsic Motivation	Assimilation	Identification	Introjection	Extrinsic Regulation	Amotivation
ORTHO-11	r	1									
	p										
	N	200									
MDDI functional impairment	r	-,27	1								
	p	0,00*									
	N	200	200								
MDDI appearance intolerance	r	0,06	,340	1							
	p	0,34	0,00*								
	N	200	200	200							
MDDI Drive for size	r	-0,02	,48	,41	1						
	p	0,76	0,00*	0,00*							
	N	200	200	200	200						
Intrinsic Motivation	r	-0,07	,26	-,14	0,10	1					
	p	0,30	0,00*	0,04*	0,15						
	N	200	200	200	200	200					
Assimilation	r	-,15	,38	-0,10	,14	,79	1				
	p	0,02*	0,00*	0,14	0,03*	0,00*					
	N	200	200	200	200	200	200				
Identification	r	0,009	,28	0,07	,19	,65	,69	1			
	p	0,90	0,00*	0,27	0,005*	0,00*	0,00*				
	N	200	200	200	200	200	200	200			
Introjection	r	-,14	,37	-0,02	,14	,70	,73	,71	1		
	p	0,04*	0,00*	0,69	0,04*	0,00*	0,00*	0,00*			

	N	200	200	200	200	200	200	200	200		
Extrinsic Regulation	r	0,003	,20	,20	,18	-0,07	0,13	,20	,18	1	
	P	0,96	0,003*	0,004*	0,009*	0,30	0,06	0,003*	0,009*		
	N	200	200	200	200	200	200	200	200	200	
Amotivation	r	,14	0,03	,37	,18	-,28	-,23	,24	-0,07	,37	1
	P	0,04*	0,64	0,00*	0,007*	0,00*	0,001*	0,00*	0,32	0,00*	
	N	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200

p<0,05*

It was observed that there is a positive low-level correlation between the functional impairment of MDDI and the sub-dimensions of intrinsic motivation, assimilation, identification, introjection, and extrinsic regulation of the individuals participating in the study. Accordingly, as the MDDI functional impairment scores increase, the scores of intrinsic motivation, assimilation, identification, introjection, and extrinsic regulation increase. It was observed that there is a low negative correlation between the MDDI appearance intolerance scores and ORTO and intrinsic motivation scores of the individuals participating in the study, and a low positive

correlation between extrinsic regulation and amotivation scores. Accordingly, as MDDI appearance intolerance scores increase, orthorexia nervosa and intrinsic motivation scores decrease, and extrinsic regulation and amotivation scores increase. It was observed there is a low positive correlation between the MDDI body size desire scores of the individuals participating in the study and their assimilation, identification, introjection, extrinsic regulation and amotivation scores. Accordingly, as the MDDI body size desire scores increase, the scores for assimilation, identification, introjection, external regulation, and amotivation increase (Table 3).

Table 4. Comparison of the nutritional support usage status and the scale scores of the individuals participating in the research

	Nutritional support	N	Mean±Sd	T	p
ORTHO-11	Yes	124	24,45±5,36	,61	,53
	No	76	24,00±4,65		
MDDI functional impairment	Yes	124	18,60±7,63	1,61	,10
	No	76	16,92±6,33		
MDDI appearance intolerance	Yes	124	6,91±3,72	-2,14	,04*
	No	76	8,19±4,64		
MDDI Drive for size	Yes	124	14,56±7,81	,14	,88
	No	76	14,40±7,02		
Intrinsic Motivation	Yes	124	17,33±4,60	2,24	,026*
	No	76	15,71±5,50		
Assimilation	Yes	124	16,13±4,81	2,07	,03*
	No	76	14,65±5,01		
Identification	Yes	124	13,54±3,52	,79	,42
	No	76	13,11±3,80		
Introjection	Yes	124	15,76±4,48	1,89	,05
	No	76	14,50±4,72		
Extrinsic Regulation	Yes	124	8,26±3,95	-,75	,44
	No	76	8,73±4,71		
Amotivation	Yes	124	6,73±3,86	-2,19	,03*
	No	76	8,09±4,83		

p<0,05*

When the table is examined, it has been seen that there is a statistically significant difference between the MDDI appearance intolerance scores of the individuals participating in the research and their use of nutritional supplements. Individuals who do not use nutritional supplements have statistically higher MDDI appearance intolerance scores than those who do. When the table is examined, it is seen that there is a statistically significant difference between the scores of the internal motivation

and assimilation sub-dimensions of the individuals who use nutritional supplements compared to those who do not. Accordingly, the intrinsic motivation and assimilation sub-dimension scores of individuals who use nutritional supplements are higher than those who do not use nutritional supplements. The amotivation scores of the individuals participating in the study who do not use nutritional supplements are statistically higher than those who use nutritional supplements (Table 4).

Table 5. Comparison of the scale scores of the individuals participating in the research with other sports

	Other sports	N	Mean±Sd	T	p
ORTHO-11	Yes	67	23,50±4,60	-1,53	,12
	No	133	24,67±5,30		
MDDI functional impairment	Yes	67	19,00±7,37	1,44	,15
	No	133	17,44±7,08		
MDDI appearance intolerance	Yes	67	7,26±4,43	-,33	,74
	No	133	7,47±3,99		
MDDI Drive for size	Yes	67	14,22±7,45	-,37	,70
	No	133	14,64±7,54		
Intrinsic Motivation	Yes	67	16,88±5,14	,32	,74
	No	133	16,63±4,97		
Assimilation	Yes	67	15,71±5,66	,28	,77
	No	133	15,50±4,54		
Identification	Yes	67	12,83±3,71	-1,51	,13
	No	133	13,65±3,56		
Introjection	Yes	67	15,19±4,48	-,19	,84
	No	133	15,33±4,68		
Extrinsic Regulation	Yes	67	8,79±4,57	,81	,41
	No	133	8,27±4,09		
Amotivation	Yes	67	7,08±4,37	-,374	,709
	No	133	7,33±4,27		

p<0,05*

When the table is examined, it has been observed that there is no statistically significant difference in the comparison of the scores of the individuals participating in the research according to the status of engaging in other sports (Table 5).

Discussion

In this study, it was aimed to investigate the motivations for sports, muscle dysmorphia and the relationship between orthorexia nervosa in men who are engaged in bodybuilding sports. In this direction, it has been determined that intrinsic motivation is more intense than extrinsic motivation in the individuals participating in the research, that high intrinsic motivation causes functional

impairment in these individuals, and may also be a trigger for the emergence of orthorexia nervosa.

It is stated that the internal motivation of the athletes who are engaged in individual sports or elite athletes is higher and that external motivation is effective at the beginning of the participation in sports, while internal motivation is effective in maintaining the sport (Ryan et al., 1997; Gould et al., 1985). These findings support the research results. The individual's orientation to individual sports rather than team sports will lead to a self-centered approach to internal motivation, and it will be seen as a normal situation for the person to do sports individually rather than as a group (Benar and Loghmani, 2014; Howard et al., 2018).

Muscle deficiency, one of the most prominent symptoms of muscle dysmorphia disorder, causes individuals to use ergogenic nutritional supplements, anabolic and androgenic steroids, and as a result, individuals experience serious health problems (Dhar et al., 2005). Individuals see this behavior as a remedy to increase their muscle mass and overlook the health problems they will experience (Devrim and Bilgic, 2018). Khorramabady (2017), in his research with bodybuilders, found that athletes who use ergogenic nutritional supplements have a higher muscle dysmorphia than those who do not. Skemp et al. (2013), on the other hand, found that male individuals have a higher risk of muscle dysmorphia and are more prone to use ergogenic nutritional supplements than females in their study with bodybuilders. Hitzeroth et al. (2001) concluded in their study with bodybuilders that individuals with muscle dysmorphia are more prone to anabolic and androgenic steroid use as well as using ergogenic nutritional supplements. Compte et al. (2015) found that individuals at risk of muscle dysmorphia are prone to low self-esteem, eating disorders, and the use of ergogenic nutritional supplements. In addition, another study, Garcia et al. (2010), found that there is a significant relationship between muscle dysmorphia and ergogenic nutritional support use status of male individuals who want to increase muscle mass. Accordingly, in support of this study, it was observed that muscle perception disorder and ergogenic nutritional support usage increased in a similar way. In another study conducted with university students, it was found individuals with muscle dysmorphia are extremely obsessed with their diets and tend to use ergogenic nutritional supplements (Bo et al., 2014). All these findings show that the use of ergogenic nutritional supplements, whether in bodybuilding sports or other types of sports, may cause muscle dysmorphia, which is a mental health disorder.

In their study with male university students, Duran et al. (2020) concluded that individuals with muscle dysmorphia have an orthorexic tendency. Carraro et al. (2014) concluded that individuals with muscle dysmorphia may have a tendency not only to orthorexia nervosa, but also to all other eating disorders. Gorrasi et al. (2019) found a significant relationship between muscle dysmorphia and orthorexia nervosa in their study with university students. They also concluded that these individuals are at risk of other eating disorders. As a result of the literature review, there are not enough studies on muscle dysmorphia disorder and orthorexia nervosa, but there are studies on muscle dysmorphia and eating disorders. Mitchell et al. (2017) stated that there is a significant relationship between muscle dysmorphia and eating disorders in their study with male bodybuilders. Devrim et al. (2018) concluded in their study that individuals with eating disorders tend to experience body dissatisfaction and muscle dysmorphia. Giardino and Procidano (2012), in their research with individuals who go to the gym, concluded that individuals with muscle dysmorphia, regardless of gender and culture, show an orthorexic tendency. Goodale et al. (2001) stated that there is a significant relationship between muscle dysmorphia and orthorexia nervosa in their study with university students. All these results showed that muscle perception disorder can cause another mental disorder, orthorexia nervosa, and individuals who are particularly prone to muscle dysmorphia, who are engaged in bodybuilding sports, may

also constitute a risk group for orthorexia nervosa, which is related to nutrition.

Conclusion

This research was conducted on men who are members of gyms in TRNC and who are engaged in bodybuilding. When the research results are examined; it has been determined that the individuals engaged in bodybuilding sports in the TRNC have higher intrinsic motivation than extrinsic motivation. It has been observed that the probability of muscle dysmorphia is higher in individuals engaged in bodybuilding in the TRNC, who use ergogenic nutritional supplements compared to individuals who do not. According to the results of the research, muscle dysmorphia does not increase as the time spent in sports increases. However, as the years spent in sports increase, it is seen that muscle dysmorphia increases. It has been observed that as muscle dysmorphia increases, orthorexia nervosa increases in individuals engaged in bodybuilding sports in the TRNC.

Suggestions

Considering the results of the research, it is thought that the trainers of these individuals can increase their motivation with internal motivation techniques instead of external motivation in order to ensure that individuals engaged in bodybuilding sports continue their sports. In addition, by measuring the sports motivations of individuals who have just started bodybuilding, it will be possible to gain motivations that can increase the continuity of these individuals towards sports. Considering that bodybuilding sports may be associated with both muscle dysmorphia and orthorexia nervosa, it is thought that not only sports science experts but also mental health experts should work in sports complexes. In addition, it is foreseen that the psychological problems that may arise related to bodybuilding can be brought under control with psychoeducational programs to be given to both athletes and coaches.

It is thought that it is necessary to inform about muscle dysmorphia and orthorexia nervosa and ergogenic nutritional support products in Physical Education and Sports Schools and coaching training. In addition, training on athlete nutrition and sports psychology in these institutions will enable them to have information about both athlete motivations and other mental health disorders that can be seen frequently in athletes. Since such mental health disorders are increasing day by day in gyms, sports psychologists should also be present in gyms, and mental health assessments should be made in addition to medical assessments in new memberships.

Considering the ergogenic nutritional supplements in the research results are associated with muscle dysmorphia, it is thought the sale and use of these products should be supervised. It is thought the sale and use of these products should be supervised by a committee that includes both health professionals and expert dietitians. Since this research was conducted only on individuals engaged in male bodybuilding, this study cannot be generalized to individuals engaged in female bodybuilding sports. It is thought new information can be added to the literature by making similar studies on both other sports and women.

Declarations

Ethics Approval and Consent to Participate

Informed consent was obtained from all participants who agreed to participate in the study. YDÜ/SB/2018/137 (Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler) numbered ethics committee approved taken from the Near East University Institute of Social Sciences in 06/04/2018.

Consent for Publication

Not applicable.

Availability of Data and Materials

Data sets used and / or analyzed during the study can be obtained from the relevant author upon appropriate request.

Competing Interests

The author declares that no competing interests in this manuscript.

Funding

Not applicable.

Authors' Contributions

HA and AB analyzed and interpreted the data and HA, DE contributed to the writing of the article. All authors have read and approved the final version of the article.

References

- Alpar, F. (2011). Vücut Geliştirme Sporcularında Beslenme, Fiziksel Aktivite ve Besin Takviyesi Kullanım Durumlarının İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beslenme Bilimleri Programı Yüksek Lisans Tezi, 7.
- Andersen, R. E., Barlet, S. J., Morgan, G. D., & Brownell, K. D. (1995). Weight loss, Psychological, and Nutritional Patterns in Competitive Male Body Builders . *International Journal of Eating Disorders*, 49-57.
- Arusoğlu, G., Kabakçı, E., Köksal, G., & Merdol, T. (2008). Ortoreksiya Nervoza ve Orto-11'in Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 283-291.
- Benar, N., & Loghmani, M. (2014). Factor Analysis of Teenage Athletes' Goal Orientations and Sports Participation Motives in Leisure Time. *Annals of Applied Sport Science*, 69-80.
- Bo, S., Zoccali, R., Ponzo, V., Soldati, L., De Carli, L., Benso, A., ... & Abbate-Daga, G. (2014). University courses, eating problems and muscle dysmorphia: are there any associations?. *Journal of translational medicine*, 12(1), 1-8.
- Bratman, S., & Knight, D. M. (2000). *Healthy Food Junkies: Overcoming the Obsession with Healthful Eating*. Broadway Books.
- Carraro, E., Gorrasi, I., Roppolo, M., Daga, G. A., Bo, S., & Gilli, G. (2014). Prevalence of Bigorexia and its relationships with Physical Activity in a sample of University Students: a pilot study. *SISMES National VI Congress*, 74.
- Compte, E. J., Sepulveda, A. R., & Torrente, F. (2015). A Two-Stage Epidemiological Study of Eating Disorders and Muscle Dysmorphia in Male University Students in Buenos Aires. *Eat Disord*, 1092-1101.
- Dalmaz, M., & Yurtdaş, G. T. (2015). Spor Salonunda Spor Yapanlarda Ortoreksiya Nervoza Belirtilerinin İncelenmesi. *Uluslararası Hakemli Ortopedi Travmatoloji ve Spor Hekimliği Dergisi*, 23-39.
- Devrim, A., & Bilgiç, P. (2018). Bigoreksiya: Vücut Disformik Bozukluğu mu, Yeme Bozukluğu mu ? *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 64-69.
- Devrim, A., Bilgiç, P., & Hongu, N. (2018). Is There Any Relationship Between Body Image Perception, Eating Disorders, and Muscle Dysmorphic Disorders in Male Bodybuilders? *American Journal of Men's Health*, 1-13.
- Duran, S., Çiçekoğlu, P., & Kaya, E. (2020). Relationship between orthorexia nervosa, muscle dysmorphic disorder (bigorexia), and self-confidence levels in male students. *Perspectives in Psychiatric Care*, 1-7.
- Garcia, C. S., Ammendolia, A., Procopio, L., Papianni, M. C., Sinopoli, F., Bianco, C., . . . Capranica, L. (2010). Body Uneasiness, Eating Disorder, And Muscle Dysmorphia In Individuals Who Overexercise. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 3098-3104.
- Gerrig, R. J., & Zimbardo, P. G. (2014). *Psikolojiye Giriş Psikoloji ve Yaşam*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gezer, C., & Kabaran, S. (2013). Beslenme ve Diyetetik Bölümü Kız Öğrencileri Arasında Görülen Ortoreksiya Nervoza Riski. *S.D.Ü Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14-22.
- Giardino, J. C., & Procidano, M. E. (2012). Muscle Dysmorphia Symptomatology: A Cross-Cultural Study in Mexico and the United States. *International Journal of Men's Health*, 83-103.
- Goodale, K. R., Watkins, P. L., & Cardinal, B. J. (2001). Muscle Dysmorphia: A New Form of Eating Disorder? *American Journal of Health Education*, 260-266.
- Gorrasi, I. S., Bonetta, S., Roppolo, M., Daga, G. A., Bo, S., Tagliabue, A., . . . Carraro, E. (2019). Traits of orthorexia nervosa and muscle dysmorphia in Italian university students: a multicentre study. *Eating and Weight Disorders*, 25(5), 1413-1423.
- Gould, D., Feltz, D., & Weiss, M. (1985). Motives for participating in competitive youth swimming. *International Journal of Sport Psychology*, 126-140.
- Hildebrandt, T., Langenbucher, J., & Schlundt, D. G. (2004). Muscularity concerns among men: development of attitudinal and perceptual measures. *Body Image*, 169-181.
- Hitzerth, V., Wessels, C., Zungu-Dirwayi, N., Oosthuizen, P., & Stein, D. J. (2001). Muscle dysmorphia: A South African sample. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 521-523.
- Howard, S. J., Vella, S. A., & Cliff, D. P. (2018). Children's sports participation and self-regulation: Bidirectional longitudinal associations. *Early Childhood Research Quarterly*, 140-147.
- Khorramabady, Y. (2017). The Effect of Muscle Dysmorphia and Social Physique Anxiety on the Use of Supplements and Drugs. *Zahedan Journal of Research in Medical Sciences*, 1-6.
- Koven, N. S., & Abry, A. W. (2015). The clinical basis of orthorexia nervosa: emerging perspectives. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 385-394.
- Mitchell, L., Murray, S., Cobley, S., Hackett, D., Gilford, J., Capling, L., & O'Connor, H. (2017). Muscle Dysmorphia Symptomatology and Associated Psychological Features in Bodybuilders and Non-Bodybuilder Psychological Features in Bodybuilders and Non-Bodybuilder Resistance Trainers: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Sports Med*, 233-259.
- Öcal, K. & Sakalli, D. (2018). Turkish adaptation of the sport motivation scale II (SMS-II): Procedures of validity and reliability. *International Journal of Sport Exercise and Training Sciences-IJSETS*, 4(1), 39-48.
- Özoğlu, F., & Hocaoğlu, Ç. (2019). Bigoreksiya Nedir ? Tanı ve Tedavi Yaklaşımları. *Spor Eğitim Dergisi*, 71-78.

Pelletier, L. G., Rocchi, M. A., Vallerand, R. J., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2013). Validation of the revised sport motivation scale (SMS-II). *Psychology of Sport and Exercise*, 329-341.

Ryan, R. M., Federick, C. M., Lepes, D., Rubio, N., & Sheldon, K. M. (1997). Intrinsic Motivation and Exercise Adherence . *Journal of Sport Psychology*, 335-354.

Skemp, K. M., Mikat, R. P., Schenk, K. P., & Kramer, N. A. (2013). Muscle Dysmorphia: Risk May Be Influenced By Goals of The Weightlifter. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 2427-2432.

Subaşı, B., Okray, Z., & Çakıcı, M. (2018). Kas Algısı Bozukluğu Envaterinin Türkçe Formunun Profesyonel Erkek Sporcularda Geçerliliği ve Güvenirliliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19, 47-54.

Yurt, E., & Bozer, E. N. (2015). Akademik Motivasyon Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 669-685.

Zamora, M. C., Bonaeccha, B. B., Sanchez, F. G., & Rial, B. R. (2005). Orthorexia nervosa. A new eating behavior disorder? *Actas Esp Psiquiatr*, 66-68.

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

Post-Traumatic Growth Experiences of Individuals Having Completed Treatment For Coronavirus: A Qualitative Study

Koronavirüs Tedavisi Tamamlanmış Bireylerin Travma Sonrası Büyüme Deneyimleri: Nitel Bir Çalışma

Adeviye Aydın¹, Yunus Kaya²

Abstract:

In this study, it is aimed that the experiences of post-traumatic growth in individuals treated for coronavirus (COVID -19) are examined. In this research, in-depth individual interviews were carried out with those over the age of 18 years old who had been diagnosed and completed treatment for COVID 19 and agreed to participate to the research. The research was conducted with 16 individuals (22-45 years) who met the research criteria. A phenomenological qualitative research method was used for this study. The data was gathered over the internet-based teleconferencing programs (Zoom, Google Meeting, Skype, etc.) in order to prevent the spread of COVID -19. The thematic analysis method was used in the data analysis. In consequence of the qualitative data analysis, two categories were obtained as " Effects of COVID-19" and "Post Traumatic Growth." In the category of the effects of COVID-19, three themes and five subordinate themes were established, and in the category of post-traumatic growth, two themes and eight subordinate themes were established. As a result of the research, it was established that the perspectives of individuals who experienced this sickness on life and their self-perception were positively developed, their relationships were strengthened, and the support resources surrounding them positively affected them during the period. The research presents significant experiences with regard to planning and implementing interventions aimed at the factors that promote psychological growth in COVID-19 patients.

Keywords: Post-traumatic growth, Coronavirus, qualitative study

¹PhD, Sinop University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Sinop-Turkey, adeviye86@gmail.com Orcid: 0000-0003-1929-5139.

² PhD, Aksaray University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, Aksaray-Turkey, yunus.kaya@gmail.com Orcid: 0000-0003-1665-0377.

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Adeviye Aydın, Sinop University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Sinop-Turkey, E-mail: adeviye86@gmail.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 23.09.2021, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 20.10.2021, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 21.10.2021, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 09.03.2022

Citing/Referans Gösterimi: Aydın, A. & Kaya, Y. (2022). Post-Traumatic Growth Experiences Of Individuals Having Completed Treatment For Coronavirus: A Qualitative Study, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(1): 23-33

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktppdergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Bu çalışmada, koronavirüs tedavisi tamamlanmış bireylerde travma sonrası büyümeye ilişkin deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış 18 yaş üzerinde, COVID 19 tanısı alan ve tedavisi tamamlanan, araştırmaya katılmayı kabul eden bireylerle derinlemesine bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma kriterlerini karşılayan 16 bireyle (22-45 yaş) çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, fenomenolojik niteliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler, COVID-19 yayılmasını önlemek amacıyla internet tabanlı konferans görüşme programları üzerinden (Zoom, Google Meeting, Skype vb.) toplanmıştır. Verilerin analizinde tematik analiz yönteminden yararlanılmıştır. Nitel verilerin analizi sonucunda “COVID-19’un Etkileri” ve “Travma Sonrası Büyüme” olmak üzere iki kategori elde edilmiştir. COVID-19’un etkileri kategorisinde üç tema ve beş alt tema, travma sonrası büyüme kategorisinde ise iki tema ve sekiz alt tema belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, hastalığı deneyimleyen bireylerin yaşama bakış açılarında, kendilik algılarında pozitif değişim geliştiği, ilişkilerinin güçlendiği, süreç boyunca etrafındaki destek kaynaklarının bireyleri olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Araştırma, COVID-19 hastalarının psikolojik yönden büyümelerini kolaylaştırıcı etmenlere yönelik müdahalelerin planlanması ve uygulanması açısından önemli deneyimler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Travma sonrası büyüme, koronavirüs, nitel çalışma

Giriş

Küresel koronavirüs (COVID-19) salgını tüm dünyada bireylerin fiziksel sağlık ve iyilik halini ciddi düzeyde tehdit ederek, ölüme yol açan bir halk sağlığı sorunudur (CDC 2020; Wu ve McGoogan, 2020). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 11 Şubat 2020 tarihinde COVID-19 salgınının artık endemik olarak değil küresel bazda tüm dünyayı etkilediğini açıklamıştır (World Health Organization 2020). Türkiye’de ise ilk COVID-19 vakası 11 Mart 2020 tarihinde görülmüş ve aynı zamanda bu tarih de DSÖ, COVID-19 virüsü ve oluşturduğu küresel sağlık krizini pandemi olarak tanımlamıştır (Sağlık Bakanlığı, 2020). İnsan, bütüncül olarak değerlendirildiğinde küresel sağlık krizinin yol açtığı etkiler sadece bireyleri fiziksel olarak etkilememiş aynı zamanda tüm dünyada yaşam alışkanlıklarını, eğitim, eğlence, sosyal ve çalışma hayatını etkilemiştir. Tüm yaşam alanlarında meydana gelen bu değişimler bireylerin ruhsal, sosyal ve spiritüel olarak etkilenmesine neden olmuştur (Huang ve Zhao, 2020; Shakespeare-Finch ve ark., 2020).

COVID-19 salgının ortaya çıkardığı kriz ve belirsizlik durumları, günlük yaşam alışkanlıklarında değişim, sosyal izolasyon ve daha birçok kısıtlayıcı uygulamalar bireylerde hasta olma ve sevdiklerini kaybetme korkusuna, umutsuzluk, kaygı, ölüm anksiyetesi ve depresyon gibi ruhsal sorunlara neden olmuştur (Bo ve ark., 2021; Huang ve Zhao, 2020; Polizzi ve ark., 2020). Fiziksel ve ruhsal olarak zorlanmanın yanında, salgının hızla yayılması, ölüm sayılarının artışı, yaşam tarzında değişim, sosyal destek kaynaklarından uzak kalma, ekonomik zorluklar, sevilen bireylerin hastalanması ve kaybı bireyler de travmatik etkilere neden olabilmektedir (Bo ve ark., 2021; Liu ve ark. 2020). Ancak, karşılaşılan travmatik deneyimler içinde yaşanan zaman diliminde bireyleri olumsuz olarak etkilese de travmatik etkenin sona ermesi ve bireylerin bu süreçte yeterli düzeyde psikososyal yönden desteklenmesiyle travmatik deneyime maruz kalma süreci ve sonrasında değişim ve farkındalık gelişimi oluşabilmektedir (Tedeschi ve Calhoun, 1996; Hamam ve ark. 2021). Bireylerin zorlayıcı ya da örseleyici travmatik

deneyimlere maruz kalması sonucunda meydana gelen bu olumlu değişimler literatürde travma sonrası büyüme olarak tanımlanmaktadır (Tedeschi ve Calhoun, 1996).

Travma sonrası büyüme, “zorlayıcı yaşam olayları ile mücadele sonucu meydana gelen olumlu değişim” olarak tanımlanmaktadır (Tedeschi ve Calhoun, 2004). Bu bağlamda, travma sonrası büyüme bireylerin yaşadıkları kriz ve zorlayıcı deneyimler sonucunda tüm yaşamlarını yeniden değerlendirdikleri olumlu bir adaptasyon süreci olarak tanımlanabilir (Tedeschi ve Calhoun, 1996). Bu olumlu adaptasyon süreciyle birlikte, travmatik deneyimler sonrasında bireyin kendine yönelik bakış açısında, kişilerarası ilişkilerinde ve yaşama dair bakış açısında önemli değişimler meydana gelmektedir. Sonuç olarak, travma sonrası büyümeyle birlikte bireylerde kendine yönelik olumlu bakış açısı sergileme, kişisel gücünün ve yeteneklerinin farkına varma, kişilerarası ilişkilerinde daha derin ilişkiler kurma ve yaşam felsefesinde değişime geçmektedir (Tedeschi ve Calhoun, 1996; Tedeschi ve ark., 2018).

COVID-19 salgını oluşturduğu fiziksel, ruhsal, sosyal etkiler ve günlük yaşamda meydana gelen değişimler bireylerde önemli bir stres etkenine ve travmatik yaşantılara neden olmuştur. Özellikle bu süreçte COVID-19 tanısı alan, tedavi sürecini evde ya da hastanede geçiren ve sosyal izolasyon süreci uygulanan bireyler süreçten daha da olumsuz etkilenmişlerdir (Huang ve Zhao, 2020; Shakespeare-Finch ve ark., 2020). Ancak, yaşanan zorlanmalar ve travmatik deneyimler bireylerin yaşamlarında sadece olumsuz etkilere neden olmamakta zaman zaman bireylerin yaşantılarında önemli değişimleri de beraberinde getirebilmektedir. Özellikle bu değişimler travma sonrası büyüme doğrultusunda değerlendirildiğinde, COVID-19 tanısı alma, tedavi ve sosyal izolasyon süreci kişisel değişim, benlik algısında güçlenme, kişilerarası ilişkilerde değişim, daha güçlü kişilerarası ilişkiler kurma, yaşam felsefesi ve gelecekle ilgili bir değişimi de beraberinde getirebilmektedir. COVID-19 salgınında bireysel toplumsal etkilerini değerlendiren çalışmalar incelendiğinde bu süreçte bireylerin benlik algısında güçlenme, kişisel değişim ve

gelişim, kişilerarası ilişkilerde güçlenme, etkileşimi artırma ve aile içi ilişkilerde bağlılığı artırdığı bulunmuştur (Karataş, 2020; Walton, 2020; Ermiş ve Bayraktar, 2021; Kaya ve Akın Işık, 2021). Bireylerin yaşadıkları stresöre ve zorlayıcı deneyimlere verdikleri tepkilerde her zaman olumlu olması ve travma sonrası değişim ve büyüme meydana gelmesi olası olmamaktadır. COVID-19 enfeksiyonu, ölüme neden olabilmesi, yoğun bakım ve yaşam desteğine gereksinimi artırabilmesi ve genel anlamda hastalık süreci düşünüldüğünde duygusal ve ruhsal zorlukları da beraberinde getirmesi bireylerde travmatik etkilere yol açabilmektedir. Zaman zaman yaşanan stresörler ve travmatik deneyimler bireylerin ruhsal bütünlüğünü bozarak yaşanan travmatik deneyimin etkilerinin kronikleşmesine, travma sonrası stres bozukluğu semptomlarına, anksiyete bozukluklarına, depresyon ve intihar gibi duygudurum bozukluklarına yol açabilmektedir (Liu ve ark., 2020; Huang ve Zhao, 2020). Bu nedenle sağlık bakım profesyonellerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Sağlık çalışanları, COVID-19 tanısı alan bireylere uygulayacağı çeşitli psikososyal müdahaleler ile salgın sürecinin ve hastalık tanısı almanın oluşturduğu stresörlerle baş etme ve psikolojik dayanıklılık becerilerini artırmalıdır. Aynı zamanda süreçte uygulanacak psikososyal müdahaleler ile bu zorlu süreçte anlam bulma, zorlukları tolere edebilme, bakış açısını değiştirme ve kişilerarası ilişkilerde güçlenme ve sonuç olarak travma sonrası büyüme sağlanabilir (Polizzi ve ark. 2020). COVID-19 tanısı alan bireylere stresle baş etme tekniklerini öğretme, sosyal destek kaynaklarını harekete geçirme, kişisel güç ve yeteneklerini, yaşadığı duyguları ve zorlukları belirlemesine yardımcı olma sürecin pozitif yönlerini de keşfetmeye yardımcı olacaktır (Walton 2020).

Literatürde, COVID-19 pandemisinde travma sonrası büyümeyi inceleyen pek çok çalışma bulunmaktadır. Ancak ülkemizde doğrudan bu hastalığı deneyimleyen bireylerle gerçekleştirilen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmada COVID-19 tanısı alan ve tedavisi tamamlanan bireylerde travma sonrası büyümeye ilişkin deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma ile bu konuda deneyimlere yönelik bilgi sağlanacaktır. Elde edilen araştırma bulgularının, COVID-19 tanısı alan hastalara uygulanacak olan psikososyal müdahalelerin belirlenmesine önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Amaç

Bu araştırma, Türkiye’de COVID-19 tanısı almış, izolasyon ve tedavi sürecini tamamlanmış bireylerin travma sonrası deneyimlerini değerlendirmek amacıyla

niteliksel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda, “COVID-19 tanısı alma, tanı aldıktan sonra uygulanan izolasyon önlemleri ve tedavi sürecinde bireylerin travma sonrası deneyimleri nasıldır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırmanın Tasarımı

Araştırma verileri, nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenolojik yaklaşım kullanılarak toplanmıştır. Fenomenolojik araştırma, bireylerin fenomen ya da fenomenlerle ilgili yaşanmış deneyimlerine odaklanmaktadır (Rose ve ark. 1995). Bu çalışmada, COVID-19 tanısı alan ve tedavi sürecini tamamlayan bireylerin deneyimleri “COVID-19, COVID-19 tanısı alma, tedavi süreci ve travma sonrası büyüme” fenomenleri üzerine odaklanılmıştır. Bu nedenle, araştırma verileri, katılımcıların, fenomenler ile ilgili bireysel ve ortak deneyimlerini belirlemek amacıyla COVID-19 tanısı alan, izolasyon ve tedavi sürecini tamamlayan bireyler dahil edilerek homojen amaçlı örnekleme yöntemiyle toplanmıştır. Araştırmaya dahil edilmede, katılımcıların 18 yaş ve üzeri olması, görme, anlama, duyma ve algılama sorununun olmaması, araştırmaya katılmaya gönüllü olması, COVID-19 tanısı alması, izolasyon ve tedavi sürecini tamamlanmış olma kriterleri aranmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, Tanıtıcı Bilgi Formu ve Yarı Yapılandırılmış Açık Uçlu Derinlemesine Bireysel Görüşme Formu aracılığıyla toplanmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu

Tanıtıcı bilgi formu, katılımcıların tanıcı özelliklerini değerlendirmek amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Bu form katılımcıların, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, çocuk sahibi olma durumları, kronik hastalığının olup olmadığı, COVID-19 tedavisinin gerçekleştirilen yer, hastanede kaldıysa kaç gün kaldığı gibi sorulardan oluşmaktadır.

Yarı Yapılandırılmış Açık Uçlu Derinlemesine Bireysel Görüşme Formu

Görüşme formu, COVID-19 tedavisi tamamlanan bireylerin travma sonrası büyümeye ilişkin ve süreçteki deneyimlerini incelemek amacıyla yarı yapılandırılmış ve açık uçlu soruları içerecek şekilde araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Görüşme formu, katılımcıların COVID-19 pandemisi ve tedavi sürecindeki deneyimlerinin bireysel, sosyal ve kişilerarası ilişkileri üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla yedi açık uçlu sorudan oluşmaktadır (Tablo-1).

Tablo 1: Yarı Yapılandırılmış Açık Uçlu Derinlemesine Bireysel Görüşme Soru Formu

1. Pandemi sürecini değerlendirdiğinizde bu süreç sizin için nasıl bir dönem olduğunu deneyimleriniz doğrultusunda açıklar mısınız?
2. COVID-19 tanı alma ve tedavi boyunca geçirdiğiniz bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz? Neler hissettiniz?
3. COVID-19 tanısı almadan önce ve tanı aldıktan sonra yaşamınızda ne tür değişimler oldu? Bu değişimleri açıklar mısınız?
4. COVID-19 tanısı almadan önce ve tedavi sonrası süreci değerlendirdiğinizde kişilerarası ilişkilerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?
5. COVID-19 tanısı almadan önce ve tedavi sonrası süreci değerlendirdiğinizde hayata ilişkin beklentiler, geleceğe ilişkin planlarınıza yönelik düşüncelerinizi açıklar mısınız?
6. COVID-19 tanısı almadan önce ilgi alanlarınız nelerdir, tedavisi sonrasında süreci değerlendirdiğinizde ilgi alanlarınız nelerdir?
7. COVID-19 hastalık sürecinizi genel olarak değerlendirdiğinizde bu sürecin sizin için avantajları ve dezavantajları nelerdir? Bu süreçte öğrendikleriniz, kendinizle ve yaşamla ilgili keşfettiğiniz neler oldu?

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşmeler aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmaya dahil edilen katılımcıların belirlenmesinde homojen amaçlı ve kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri toplanmadan önce katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilmiş ve araştırmanın amacı açıklanmıştır. Ardından katılımcılara aydınlatılmış onam formları okunmuş, varsa soruları cevaplanmış, katılımcı ve araştırmacıların sorumlulukları aktarılmış ve gönüllü olduklarına dair sözel onamları online görüşmeler öncesi alınmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan nitel görüşmelere başlamadan önce tanıtıcı özelliklere içeren soru formu doldurulmuştur. Tanıtıcı özellikler formunun doldurulmasının ardından her bir katılımcı ile derinlemesine bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, araştırmaya katılmayı kabul eden ve dahil edilme kriterlerine uyan 16 katılımcıdan toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından COVID-19 tanısı aldığı bilinen bir katılımcı görüşme için davet edilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcı ile görüşme sağlandıktan sonra araştırmaya dahil edilme kriterleri açıklanmış ve dahil edilme kriterlerine uyan katılımcılar ile araştırmacıların iletişimleri sağlanmıştır. Bu nedenle, katılımcılara kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır.

Yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşmeler için öncelikle katılımcılar için uygun zaman aralığı belirlenmiş ve bireysel görüşmeler belirlenen görüşme günü ve saatinde internet tabanlı konferans görüşme programları üzerinden (Zoom, Google Meeting, Skype vb.) gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri toplanmadan önce katılımcılara görüşme hakkında bilgi verilmiş, görüşmelerin kayıt altına alınacağı, kayıtların sadece araştırmacılar tarafından dinleneceği ve üçüncü kişilere ulaşılmayacağı, görüşmenin bir defa yapılacağı belirtilmiş ve ardından gönüllü onamları alınmıştır. Görüşmeler, katılımcı ve görüşme mahremiyetinin sağlanması ve katılımcıların kendilerini rahat şekilde ifade edebilmesi için üçüncü kişilerin olmadığı bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce,

araştırmacı katılımcıya görüşme süreci ve sorular hakkında bilgi vermiş ve katılımcının kendisini hazır hissettiğinde görüşmeye başlanmıştır. Katılımcı onaylarının ardından araştırma soruları her bir katılımcıya aynı sırasıyla sorulmuştur. Görüşme sürecinde katılımcıların deneyimlerini doğrulama ya da reddetme gibi bir tutum sergilemeden katılımcıların deneyimlerini olabildiğince detaylandırması istenmiştir. Araştırma verileri, 22.03.2021-25.05.2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeler ortalama 30 dakika sürmüştür. Araştırma sürecinin planlanması, verilerin toplanması, verilerin analiz edilmesi ve elde edilen bulguların raporlaştırılması sürecince Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research (COREQ) nitel araştırma kontrol listesi kullanılmıştır (Tong ve ark., 2007).

Verilerinin Değerlendirilmesi

Araştırma verilerinin analizi için herhangi bir yazılım programı kullanılmadan araştırmacılar tarafından analiz gerçekleştirilmiştir. Verilerinin analizine başlamadan önce her bir bireysel görüşmenin ardından elde edilen görüşme kayıtları kelimesi kelimesine yazıya aktarılmış ve toplam 139 sayfalık veri elde edilmiştir. Araştırma verilerinin yazıya dökülmesinin ardından tematik analiz yöntemi ile verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Tematik analiz altı basamaktan oluşmakta ve bu basamaklar sırasıyla, verilerin sınıflandırılması, kodların oluşturulması, temaların aranması, temaların gözden geçirilmesi, temaların tanımlanması ve verilerin raporlaştırılmasıdır. Nitel verilerin analizinde araştırma verilerinin ve bulguların güvenilirliğini sağlamak adına araştırma verilerinde her bir araştırmacının verileri birbirinden bağımsız şekilde analiz etmesi önerilmektedir. Bu araştırmada da, araştırma verilerinin analizini iki araştırmacı birbirinden bağımsız şekilde gerçekleştirmiştir. Araştırma verilerinin analizinde, araştırmacılar ilk olarak yazıya dökülen görüşmeleri tekrarlı bir şekilde okuyarak görüşmeye ve katılımcı ifadelerine hakim olmuştur. Tekrarlı okumaların ardından araştırmacılar önemli ifadeleri belirleyerek bu ifadeleri kodlamışlardır. Önemli ifadelerin belirlenmesi ve kodlamaların yapılması sonucunda araştırmacılar elde ettikleri kodlamalar sonucunda temaları belirlemiş ve

temaların tanımlamasını yapmışlardır. Son olarak, araştırmacılar, belirledikleri tema ve alt temaların altına katılımcı ifadelerini yerleştirmişlerdir. Her bir araştırmacı bu aşamaya kadar olan basamakları birbirinden bağımsız şekilde gerçekleştirmişlerdir. Tüm bu basamakların tamamlanmasının ardından araştırmacılar bir araya gelmiş, buldukları tema ve alt temaları karşılaştırmışlardır. Araştırmacılar, kendi aralarında görüş birliği sağlayarak araştırma bulgularının son halini vererek verilerin analizini tamamlamışlardır.

Araştırma Verilerinin Güvenirliği

Nitel araştırmalarda verilerin güvenirliliğini sağlamak üzere çeşitli uygulama adımları bulunmaktadır. Bu adımlar, inandırıcılık, güvenirlilik, onaylanabilirlik, aktarılabirlik ve şeffaflıktır (Connelly, 2016). Bu araştırmada da verilerin güvenirliliği sağlamak adına bu adımlar takip edilmiştir. İlk olarak araştırmacılar, ruh sağlığı ve hastalıkları hemşireliğinde doktora düzeyinde eğitime sahiptirler ve araştırmacıların mesleki deneyimleri, kuramsal bilgileri, akademik çalışma deneyimleri ve gözlemleri doğrultusunda, COVID-19 pandemi sürecinin ve COVID-19 tanısı alınan bireyler yaşamları üzerinde fiziksel, duygusal, ruhsal, sosyal ve spiritüel etkileri olabileceği ve bu etkilerin travma sonrası büyüme üzerine etkisini belirlemek amacıyla araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın güvenirliliğini sağlamak amacıyla katılımcılar araştırmaya gönüllülük ilkesine göre dahil edilmiş ve süreçteki bireysel deneyimlerini mümkün olduğunca detaylandırmaları istenmiştir. Bireysel görüşmeler sırasında araştırmacılar, katılımcıların deneyim, yaşantı, duygu ve düşüncelerini özgürce belirtebilmeleri için doğrulama ya da reddetme gibi bir tutum içerisine girmeden tarafsız bir şekilde dinlemişlerdir. Araştırmanın güvenirliliğini artırmak için araştırmacılar tematik analiz sürecini birbirinden bağımsız şekilde

gerçekleştirmişlerdir. Bağımsız bir şekilde analiz sürecinin tamamlanmasının ardından araştırmacılar bir araya gelerek araştırma bulgularının son halini vermişlerdir.

Etik Uygunluk

COVID-19 pandemisi ile ilgili çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için T.C. Sağlık Bakanlığı'ndan izin alınması gerektiği bakanlıkça belirtilmiş ve bu araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli izin alınmıştır (2021-01-20T20_49_45). Araştırmanın etik açıdan uygunluğunun değerlendirilmesi için İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'na başvurulmuş ve etik açıdan uygunluğu (03.02.2021 tarih ve 2021/14 sayı) onaylanmıştır. Etik kurul ve T. C. Sağlık Bakanlığı'nın onayının ardından, araştırmaya katılan tüm katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilerek veriler toplanmadan önce araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarını beyan eden bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin yaş ortalaması 35.13±6.97'dir (min: 22, mak:45). Katılımcıların %75'inin kadın, %50'sinin evli, %62.5'inin çocuk sahibi olmadığı, %56.3'ünün lisansüstü eğitim düzeyinde olduğu, %12.5'inin çalışmadığı, %56.3'ünün herhangi bir kronik hastalığa sahip olmadığı, %93.8'inin hastalık sürecinde evde tedavisinin gerçekleştiği saptanmıştır.

Elde edilen nitel verilerin analizi sonucunda, COVID-19'un etkileri ve travma sonrası büyüme başlıklı iki kategori belirlenmiştir. COVID-19'un etkileri kategorisinde üç tema ve beş alt tema, travma sonrası büyüme kategorisinde ise iki tema ve sekiz alt tema ortaya çıkarılmıştır (Tablo 2.).

Tablo 2: Araştırmada elde edilen kategoriler, temalar ve alt temalar

Kategori	Tema	Alt Tema
COVID-19'un etkileri	Fiziksel etkiler	Fiziksel belirtiler
	Sosyal etkiler	Damgalanma Sosyal etkileşimden bozulma Yalnızlık
	Ruhsal etkiler	Anksiyete İnkâr
Travma sonrası büyüme	Kişisel gelişim	Yaşam felsefesinde değişim Günlük rutinlerin önemini anlama Kendilik algısında pozitif değişim Yaşama ve sahip olunanlara şükretme Yeni ilgi alanlarının oluşumu Sterilitede artış
	Kişilerarası ilişkilerde gelişim	Önemslenme Aile içi ilişkilerde güçlenme

COVID-19'un Etkileri Kategorisi

Elde edilen veriler doğrultusunda, COVID-19 tanısı olarak evde ve hastanede tedavisi tamamlanan katılımcılar pandemi sürecinin ve tanı olarak tedavi gördükleri sürecin bütüncül yönden fiziksel, ruhsal ve sosyal etkiler oluşturduğunu belirtmişlerdir.

Fiziksel Etkiler Teması

Bu tema altında, fiziksel belirtiler alt teması belirlenmiştir.

Fiziksel Belirtiler Alt Teması

Bu alt temada katılımcılar, hastalık sürecinin kendilerinde oluşturdukları fiziksel belirtileri açıklamışlardır. Katılımcılar hastalığın sıklıkla ateş, eklem ağrıları, yorgunluk, nefes almada zorlanma, titreme ve tedavi sonrasında meydana gelen hareket etmede zorlanma ve nefes darlığı gibi belirtiler oluşturduğunu bildirmişlerdir. Bununla ilgili bireyin ifadesi şu şekildedir:

“... yorgunluğum uzunca bir süre geçmedi karantina süreci geçti işe döndüm ama merdiven falan çıkarken nefes nefese kalıyordum mesela boğazımdaki etki belki hala sürüyor aşırı hassaslaştı ders anlatırken çok fazla duruyorum eskisi gibi değil, nefesim kesiliyor öksürme ve boğaz ağrısı çok olmuştu bende virüs pozitif olduğunda o tamamen geçmedi hala hatta bunun için ayrıca da doktora da gittim” (K2, 33 yaşında, Kadın).

Sosyal Etkiler Teması

Bu tema altında, damgalanma, sosyal etkileşimden bozulma ve yalnızlık alt temaları oluşturulmuştur.

Damgalanma Alt Teması

Katılımcıların çoğu tanı aldıktan sonra etrafındaki bireyler tarafından yargılandığı, hastalığın oluşumunda diğerlerinin suçlamalarına maruz kaldıklarını ve hastalığı yakınlarındaki kişilere bulaştırma riski ile suçlandığını vurgulamışlardır. Katılımcılardan biri yaşamış olduğu damgalanmayı şu şekilde açıklamıştır.

“İşte sen pozitif olmuşsun bizim de olma ihtimalimiz var niye bizim odaya girdin o gün işte test benden yapılmadan bir iki gün önce onların odasını ziyaret etmişim niye girdin şeklinde dönütler oldu bu bizi çok kırdı açıkçası beni çok öfkelenirdi hatta hani sanki böyle virüsü tek taşıyıcısı benmişim gibi bir atfedilme oldu. Yine pozitif oda arkadaşlarım da benden dolayı pozitif oldular üç kişi çalışıyoruz odada diğer arkadaş çok iyi karşıladı ama biraz daha böyle emekliliği gelmiş işte hafif kronik hastalığı olan arkadaşta çok serzenişte bulundu. Yani tek suçlusu bizmişiz gibi bulaştırmada tek suçlusu bizmişiz benmişim davrandı bu benim gönlümü kırdı açıkçası.” (K4, 36 yaşında, Erkek).

Sosyal Etkileşimden Bozulma Teması

Katılımcılar, pandemi sürecinin sosyal etkileşimi olumsuz etkilediği, bireylerin diğerleriyle vakit geçiremediği ayrıca hastalığın geçişini önlemek ve başkalarını korumak için de ortamdan uzaklaşmaya çalışıldığını belirtmişlerdir. Bu durumla ilgili bireyin ifadesi şu şekildedir.

“...Covitten önce tabiki insanlarla daha yakındım daha böyle sıcak daha böyle sarmış dolaş bir ilişkim vardı şimdi özellikle yaşlı kişilerle çok aynı ortama girmemeye çalışıyorum onları korumak ve onlarda etki oluşturmamak adına, o anlamda yani daha böyle uzaklaştırdı beni insanlardan.” (K9, 35 yaşında, Erkek).

Yalnızlık Alt Teması

Katılımcılar, hastalık sürecinde yalnız kalmak zorunda olmanın zorluğunu ve pandemi sürecindeki yasakların daha da kendilerini yalnızlaştırdığını vurgulamışlardır. Bir katılımcı yaşamış olduğu yalnızlığı şu şekilde ifade etmiştir.

“Size kimse yardımcı olamıyor yani çok yorgunsunuz hastasınız zaten. Hani yani bakıma muhtaç durumdasınız ama size kimse müdahale edemiyor yardımcı olamıyor yalnız kalmanın yani yalnız olmak zorunda olmanızı bir dezavantajı oluyor.” (K5, 38 yaşında, Kadın).

Ruhsal Etkiler Teması

Bu temada katılımcılar, tanı ve tedavi sürecinde ruhsal yönden etkilendiklerini anksiyete ve inkar alt temalarında açıklamışlardır.

Anksiyete Alt Teması

Katılımcılar, COVID-19'un tüm dünyayı etkilemesi, ciddi hastalıklara ve ölümlere yol açması, tanı ve tedavi sürecinin belirsizlikleri de beraberinde getirmesi özellikle tedavi sürecinde sağlık durumlarında değişim olup olmayacağı konusunda ve tanı alan aile üyeleri içinde endişelendiklerini vurgulamışlardır. Bir katılımcının süreçte yaşadığı duygularını şu şekilde ifade etmiştir.

“ilk tanı aldığım zaman şey anlamda COVID-19 pozitif olduğumu öğrendiğimde tabi ki çok korktum böyle her gün kendini dinleyerek geçti çünkü çok ağır seyreden kişiler olduğunu biliyorum bende acaba nasıl olacak nasıl bir süreç bekliyor bir belirsizlik şeyine girmiş oluyorsun, işte çok nasıl demeliyim çok soru işaretleri ile dolu bir süreçti acaba nefes darlığı yaşayacak mıyım acaba ağır bir tabloya mı geçeceğim çünkü medyadan ya da etraftan duyduğum şeyler günü gününün uymadığı şekilde şeyler de duyuyorum, mesela çok hafif geçiren ama bir anda çok ağırlaşan vakalar olduğunu da öğrendim, o dönem benim için çok stresli geçti acaba ne olacak nasıl olacak çünkü bilinmeyen bir şey, ilk kez dünyanın başına gelen bir şey olduğu için çok stresliydi o belirsizlikle geçirdim o süreci.” (K9, 35 yaşında Erkek).

İnkâr Alt Teması

Katılımcılar, COVID-19 pandemisi ve hastaya olmaya yönelik yaşadıkları kaygı ve korku nedeniyle hastalık sürecine oluşan semptomları COVID-19 ile değil mevsimsel değişime, yorgunluğa ya da başka bir kronik hastalık nedeniyle oluştuğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Yaşadıkları semptomların COVID-19 ile ilişkili olmadığını belirtmişlerdir. Bir katılımcı süreçteki deneyimlerini şu şekilde aktarmıştır.

“Bir böyle hani üşütür gibi olmuştu aslında biz ona bağladık evde şey eşim dışında annem de bizimleymdi ondan sonra o da yürüyüş falan hani yapıyor tabii ki hiç kimseyle teması yok ama ilk aslında onda gördük diyebilirim ama dediğim gibi bu hep şeydi hani yürüdüm yürürken terledim bir üşütme oldu diye eşimde de aynı şekilde oldu ben de o sırada işte iş yoğunluğu vardı bende de onlardan sonra üşütme yani ağır ateş falan hiçbir şey olmadı sadece işte biraz kırgınlık hafif işte halsizlik falan onlarla başladı.” (K3, 34 yaşında, Kadın).

Travma Sonrası Büyüme Kategorisi

Bu kategoride, kişisel ve kişilerarası gelişim temaları belirlenmiştir. Kişisel gelişimi teması altında altı alt tema,

kişilerarası gelişim teması altında ise iki alt tema bulunmuştur.

Kişisel Gelişim Teması

Bu temanın altında, yaşam felsefesinde değişim, günlük rutinlerin önemini anlama, kendilik algısında pozitif değişim, yaşama ve sahip olunanlara şükretme, yeni ilgi alanlarının oluşumu ve sterilitede artış alt temaları belirlenmiştir.

Yaşam Felsefesinde Değişim Alt Teması

COVID-19 tanısı alan ve tedavisi tamamlanan bireyler bu süreçte yaşamlarını sorguladıklarını yaşamlarında anlam buldukları, hayatındaki değerleri ve sağlığın önemini fark ettiklerini, yaşam önceliklerini değerlendirdiklerini ve hayatlarıyla ilgili yeni kararlar aldıklarını ve bu hastalık sürecinin aynı zamanda bir dönüşüm ve değişim süreci olduğunu belirtmişlerdir. Bu alt tema ile ilgili örnek ifade şu şekildedir.

“...Başarının ve paranın elde edebilecek bir şey olduğunu ama sağlığın kolay kolay kaybettiğin zaman kazanamayacağın bir şey olduğunu fark ettim ben yani benim planlarımda da önce sağlık ön safhaya geldi yani COVID-19’dan sonra” (K10, 22 yaşında, Erkek).

Günlük Rutinlerin Önemi Anlama Alt Teması

Bu alt temada katılımcılar, pandemi sürecindeki kısıtlamalar nedeniyle pandemi öncesi dönemde gerçekleştirilen günlük uygulamaların gerçekleştirilemediğini bu uygulamaların hayatlarında ne kadar önemli yere sahip olduğunu, hastalık sürecinde ise nefes alabilmenin önemini fark ettikleri, nefes alabilmek için dışarıya çıkamamanın, sevdikleriyle eskisi gibi yakın temas kuramamanın kendileri için üzücü olduğunu vurgulamışlardır. Bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir.

“yani aslında yürürken nefes alabilmek, yüzümüz terlemeden nefes alabilmek çok kıymetliyim yani biz burdan bir açık hava gördüğümüzde bile maske takmışsak hani kimse yoksa etrafta şunu diyorum bir indireyim bir nefes alayım çünkü o açıdan bir farkındalık oluşturduğunu düşünüyorum onun dışında yani günlük yaşantımızda dediğimiz gibi insanlar ve kişilerarası birine sarılabilmek, tokalaşabilmek aslında ne kadar kıymetliyim insan bunları da fark ediyor hani bir açıdan hijyen açısından daha çok dikkat ediyoruz tamam biz millet olarak sanırım sevdiğimiz için teması bunun kıymetini biraz daha çok anladığımı düşünüyorum yeğenimi eskisi gibi öpemiyorum hani şuan geçirmiş olsam bile ne bileyim ona bir şey bulaştırır mıyım diye korktuğum için sarılmaya bile çekiniyorum ki kendisi de aynı şekilde bizi hani geçirdiğimiz için korkuyor bunların ne kadar kıymetli olduğunu fark ettim.” (K13, 27 yaşında, Kadın).

Kendilik Algısında Pozitif Değişim Alt Teması

Katılımcılar, hastalık sürecinde kendileriyle baş başa kaldıklarını ve bu kendi ile baş başa kalma sürecinde bazı kişisel farkındalıklar kazandıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar, hastalık süreci sonrasında kazandıkları bu farkındalıkların kendilik değerlerinde olumlu yönde değişimlere neden olduğunu, hastalık öncesine göre daha sabırlı, hoşgörülü, tolerans sahibi ve esnek davranabildiklerini keşfettilerini belirtmişlerdir. Bununla ilgili bireyin ifadesi şu şekildedir:

“..ne bileyim çok keskin çizgilerim var çok böyle standartlarım var, ne kadar esneyebiliyordum ve esnemem de gerekiyormuş aslında bir şey önyargıyla ya da kendi yargılarımla değerlendirmeye tepki vermeden önce bir durup ondan sonra tepki vermeme gerektiğini öğrendim ve bunu da yapabildiğimi görüyorum...” (K12, 39 yaşında, Kadın).

Yaşama ve Sahip Olunanlara Şükretme Alt Teması

Bu alt temada katılımcılar, hastalığı çok ağır bir şekilde atlatmadıkları için kendilerini şanslı hissettikleri, iyi hissedilen her gün için şükrettiklerini aynı zamanda pandemi sürecinde hala bir işe sahip olduklarını, sevdikleriyle birlikte olduklarını ve tüm sahip oldukları için şükrettiklerini belirtmişlerdir. Bir katılımcı duygu ve düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir. “Kendimi daha şanslı hissettiğim bir kesimde görmeme sebep olan bir süreç olduğunu söyleyebilirim çünkü insanlar çok farklı sıkıntılar yaşadılar sağlık anlamında hem başka konularda ben en azından dediğim gibi kendimi şanslı olan kesimde addettim daha çok düşünmemize belki de daha bilinçli yaşamamıza sebep oldu diyebilirim.” (K5, 38 yaşında, Kadın).

Yeni İlgi Alanlarının Oluşumu Alt Teması

Katılımcılar, bu süreçte yeni hobiler ve ilgi alanları edindikleri, eskiden sevdikleri ve yapmaktan keyif aldıkları ancak yeterli zamanları olmadığı için uğraşamadıkları aktivitelerine yöneldiklerini, çeşitli yeni etkinliklere başladıklarını ve gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Bu alt temada bir katılımcı düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir.

“Kendimde değişiklik olarak ilgi alanım açısında İngilizceyi öğrenmek istiyordum ona başladım kendime hediye ettim daha doğrusu onu kendim için bir şey yapayım dedim herkes kendisi için şunu yapıyor giysi alıyor kendisine hediye alıyor geziye çıkıyor ben de kendime eğitim hediyesi verdim.” (K6, 41 yaşında, Kadın).

Sterilitede Artış Alt Teması

COVID-19 salgınının bulaşmasını önlemede katılımcılar hijyeni önemsedikleri bu konuda daha hassas ve dikkatli davranmaya çalıştıklarını vurgulamışlardır. Bu alt tema ile ilgili örnek ifade şu şekildedir.

“ellerimi yüzümü daha fazla yıkamaya başladım iyi mi kötü mü onu da bilemiyorum hastalıktan dolayı yıkıyoruz ama bu kadar çok suya sabuna dokunmak bu kadar steril kadar kalmak da vücut için belki bilmiyorum. Yani kişisel bakımda geleceğin önemi bir kez daha arttı benim için ama obsesif derecede değil yani meyveyi sebze falan nasıl söyleyeyim obsesif değilim ben kapı kollarına falan çok şey yapmam dokunurum açarım her yerde ama artık kağıtla tutup açıyorum” (K11, 45 yaşında, Erkek).

Kişilerarası İlişkilerde Gelişim Teması

Bu tema altında, “önemsenme” ve “aile içi ilişkilerde güçlenme” alt temaları belirlenmiştir.

Önemsenme Alt Teması

Katılımcılar tanıyı aldıkları ve tedavinin devam ettiği süreçte etrafındaki bireylerin kendilerini aramaları, ilgilenmeleri kendilerini değerli hissettirdiğini açıklamışlardır. Bu süreçte aldıkları sosyal desteğin

kendilerini daha iyi hissetmelerine neden olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumla ilgili örnek ifade şu şekildedir.

“Kendimde ilgili keşfettiğim en büyük şey şansım yani çünkü mesela arayan soran insanlarda size çok iyi hissettiriyor yani birilerinin olduğunu bilmek tamam yalnız kalmak zorundasınız ama bunun dışında bu hastalık dolayısıyla bir yalnızlık aslında sizi düşünen insanlar var sizin için endişelenen insanlar var çünkü sizde tahmin edersiniz ki başka hastalığınız olduğunda sizi gün gün sormayabiliyorlar yani hani nasılsın iyi misin işte raporlusun birkaç gün dinleniyorsun hani gibi değerlendirilse de COVID-19 da insanların genel olarak böyle bir ciddiyetinin farkında olan insanlar için en azından her gün sormaya çalışıyorlar çünkü her gün durumunuz değişebilir her gün daha tehlikeli bir hâl alabilir bundan endişe duyuyorlar insanlar ve sizi daha sık arıyorlar bir mesela bu anlamda yine yalnız olmadığımı hissettiğim için şanslı hissettim yine.” (K5, 38 yaşında, Kadın).

Aile İçi İlişkilerde Güçlenme Alt Teması

Bu alt temada katılımcılar, pandemi sürecinde aileleriyle daha çok vakit geçirdikleri, çeşitli etkinlikleri onlarla birlikte geçirdiklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda katılımcılar, bu süreçte sevdikleriyle kurdukları ilişkileri gözden geçirme fırsatı bulduklarını, sevdikleri ve aileleri ile olan ilişkilerine daha fazla önem vermeye başladıkları ve yaşadıkları kaybetme kaygısı ile sevdikleriyle daha yakın ilişki kurmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Bir katılımcının ilgili ifadesi şu şekildedir.

“...ailede çok ya ailede annemin babama bu kadar zaman ayırmıyordum çok böyle işle ilgili kaygılarım vardı mesela daha şeyim onlarla zaman geçirmeye çalışıyorum tabi fiziksel olarak bir zaman olmuyor tabi Covitten dolayı onları koruyoruz yine ama nedir mesela onların alışverişine bende düşünmeye başladım normalde bunu ablam yapıyordu sağlık rollerini ben yapıyordum ama şey bahçe ortamında buluşuyoruz ve o zaman daha çok onların yanında sohbet katıldığımı fark ettim katılıyorum eskiden ben daha bireysel takılırdım ama onlarda aslında bu sürece alışmış şey diyorlar aaaa X değişti aslında daha çok onların içindeyim biraz daha varım, yokmuşum eskiden. (K7, 45 yaşında, Kadın).

Tartışma

COVID-19 tanısı alan ve tedavisi tamamlanan bireylerin travma sonrası büyümeye ilişkin deneyimlerinin incelendiği bu çalışmada iki kategori, beş tema ve 14 alt tema belirlenmiştir. Küresel bir salgın olan COVID-19, bireylerin fiziksel, ruhsal ve sosyal iyilik halleri üzerinde önemli etkiler oluşturmuştur. Özellikle bu süreçte, COVID-19 tanısı alma, evde ya da hastanede tedavi süreci ve karantina uygulanmalarının gerçekleştirilmesi hastalık tanısı alan bireyleri daha da olumsuz etkilemiştir. Hastalık sürecine yönelik tepkiler bireysel açıdan farklılık gösterse de hastalık tanısı alma travmatik deneyimler oluşturabildiği gibi bu süreçte bazı farklılık ve değişimi de beraberinde getirerek travma sonrası büyümenin oluşumunu sağlayabilmektedir.

COVID-19'un etkileri kategorisi altında ilk olarak fiziksel etkiler teması belirlenmiştir. Bu tema altında ise fiziksel belirtiler alt teması ortaya çıkmıştır ve COVID-19 bireyleri her ne kadar biyopsikososyal olarak da etkilese hastalık tanısı alan bireyleri en zorlayan etkiler hastalığın oluşturduğu fiziksel belirtilerdir. Bireylere göre

değişebilen bu belirtiler hastalık sürecinde ve sonrasında da bireylerin günlük yaşamını ve yaşam kalitesini önemli derecede etkileyebilmektedir. Bu çalışmada da katılımcılar sıklıkla tedavi sonrasında yorgunluk ve nefes almada güçlük semptomlarının devam ettiklerini belirtmişlerdir. COVID-19 tanısı alan ve hastane taburculuğundan 35 gün sonrası dönemde belirtilerin incelendiği 183 bireyle gerçekleştirilen bir çalışmada da bireylerde taburculuk sonrası sıklıkla yorgunluk, nefes darlığı, öksürük, tat alamama, kas ağrıları, ishal, koku almama ve baş ağrısı belirtilerinin görüldüğü belirlenmiştir (Jacobs ve ark., 2020). Bu doğrultuda katılımcıların yaşamış olduğu belirtilerin literatürle de benzerlik gösterdiği görülmektedir. Yaşanılan fiziksel belirtiler bireylerin hastalığa verdikleri tepkileri de doğrudan etkileyebilmektedir. Hastalık sürecinde birtakım ortak fiziksel belirtiler ortaya çıksa da zaman zaman yaşanan fiziksel belirtilerde bireysel farklılıklar söz konusu olabilmektedir. Ancak yaşanan tüm fiziksel belirtiler ve fiziksel belirtilerin günlük yaşam üzerindeki etkileri bireylerin yaşam kalitesini ve ruhsal durumunu olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

COVID-19'un etkileri kategorisi altına ikinci olarak sosyal etkiler teması bulunmuş ve bu tema altında katılımcılar, hastalığın sosyal açıdan günlük yaşam üzerinde etkiler oluşturduğunu ve tanı alan bireyler, hastalığı deneyimledikleri için etrafındaki bireyler tarafından eleştirildiği ve damgalanmaya maruz kaldığını ifade etmişlerdir. Pandemi sürecinde hastalık tanısı alma bireylerin damgalayıcı tutumlara maruz kalmasına sebep olabilmektedir (Yılmaz ve ark., 2021). Özellikle hastalık etkeninin bulaşma olasılığını azaltmak için uygulanan fiziksel mesafe gerekliliğinden kaynaklı olarak stigma ve ayrımcılık oluşabilmektedir (Villa ve ark., 2020). Rizvi Jafree ve Naqi (2020)'de gerçekleştirdiği nitel çalışmada da COVID-19 tanısı alan bireylerin iş arkadaşları, akrabaları ve komşuları tarafından suçlamalara ve damgalanmaya maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Malezya'da yürütülmüş olan bir çalışmada COVID-19 tanısı alarak iyileşen bireyler ve aileleri, etiketleme, izolasyon ve hastalığa yakalanmakla suçlanma olmak üzere damgalanma yaşadığı belirlenmiştir (Chew ve ark., 2021). COVID-19 hastalarıyla gerçekleştirilen bir diğer nitel çalışmada hastalar işyerinde ve toplumda stigmaya maruz kaldıklarını, ev sahipleri tarafından evden çıkarılma ve işyerinde istifaya zorlandıkları vurgulamışlardır (Sun ve ark., 2021a). Çalışmamızda bireyler pandemi sürecinde yalnızlık hissinde artış ve sosyal etkileşimde bozulma deneyimlerini de paylaşmışlardır. Gopichandran ve Subramaniam (2021) çalışmasında, COVID-19 tanısı alıp hastane yatışı olan bireylerin sevdiklerinin ve onlara bakım verecek yakınlarının yanında olmamasından dolayı yalnız hissettiğini belirtmişlerdir. COVID-19 pandemi sürecinin ortaya çıkardığı sosyal kısıtlamalar tüm toplum üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu gibi COVID-19 tanısı alan bireylerde sosyal kısıtlanmanın yanında uygulanan izolasyon uygulamaları yalnızlık duygusuna ve damgalanma gibi uygun olmayan tutumlara maruz kalmalarına neden olmuştur. Sürecin zorluğunun ve belirsizliğinin yanında damgalayıcı tutumlara maruz kalma ve yalnızlık bireylerin ruh sağlığını ve kişilerarası ilişkilerini olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

COVID-19'un etkileri kategorisi altında üçüncü olarak ruhsal etkiler teması belirlenmiş ve bu tema altında katılımcılar süreç içerisinde yaşamış oldukları endişe, belirsizlikten ve tanıyı almadan önce hastalığın

gelişmesine yönelik inkar tepkisinden söz etmişlerdir. Hastalığın gidişatı ile ilgili belirsizlik, hastalığın oluşturabileceği komplikasyonlar ölüm anksiyetesi ve süreçte yaşanan diğer sorunlar hastalık tanısı alan bireylerde ruhsal yönden olumsuz etkilere neden olmaktadır. Sıklıkla tanı alan bireylerde anksiyete semptomlarının yüksek olduğu görülmektedir (Dorman ve ark., 2020). COVID-19 hastalarının psikolojik durumu ile ilgili en yaygın temalar yalnızlık ve izolasyon, hastanede uyum sorunları ve aile üyeleriyle ilgili endişeler olduğu belirlenmiştir (Patil ve ark., 2021). Finlandiya'da 64 katılımcı ile gerçekleştirilen bir çalışma da katılımcılar izolasyon ve karantina sürecinde sağlıklarıyla ve ebeveynlerin sağlık durumuyla ilgili endişelendikleri ve belirsizlik yaşadıklarını belirtmişlerdir (Lohiniva ve ark., 2021). Moradi ve ark., (2020) çalışmasında COVID-19 tanısı alan bireyler hastalığın prognozunun belirsizliği ve ölüm hissini oluşması nedeniyle hayatlarında zorlanmaya yol açtığı ve hastalığı ise yaşam ile ölüm arasında tuzak olarak tanımladıkları saptanmışlardır. Bireylerin yaşamış oldukları anksiyetenin, hastalık sürecinin belirsizliği, hastalığın ağır geçirilmesine yönelik ihtimalin bulunması, ciddi komplikasyonlara neden olabilmesi ve ölümle sonuçlanan vaka sayılarının artmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Hastalık süreci ile ilgili belirsizlik hastalığın ilk ortaya çıktığı andan itibaren tüm toplumda yoğun anksiyete duygusuna neden olmanın yanında COVID-19 tanısı alan bireylerde daha yoğun ruhsal etkilere yol açmıştır.

Travma sonrası büyüme kategorisi altında ilk olarak kişisel gelişim teması belirlenmiş ve bu tema altında katılımcılar, bireysel gelişimin meydana geldiğini, hayata bakış açısında ve kendileri ile ilgili pozitif yönde değişimler olduğunu, yaşama ve sahip olduklarına karşı minnettarlıklarını ve steriliteye yönelik davranışlarda artış olduğunu vurgulamışlardır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, COVID-19 tanısı almak katılımcılarda bireysel bir değişim ve güçlenme meydana getirebilmektedir. Bu çalışmada da katılımcılar yaşam önceliklerinin ve felsefesinin değiştiğini, sağlıklarını daha ön plana aldıklarını ve bundan sonra kendileri için sağlıklarına daha fazla dikkat edeceklerini belirtmişlerdir. Literatürdeki araştırma bulguları da değerlendirildiğinde, COVID-19 tanısı alma bireylerde yaşamın anlamı ve önceliklerini sorgulamalarına, COVID-19 tanısı öncesine göre bireylerin düşüncelerinde değişim meydana geldiği ve sağlıklarını öncelikli olarak ele aldıkları belirlenmiştir (Gürsu ve Bayındır, 2021). Liu ve Liu (2021) çalışmasında bazı katılımcılar, COVID-19'un gelecekte daha iyi bir yaşam için kişisel gelişimlerini ve motivasyonlarını desteklediğini açıklamışlardır. COVID-19 hastalık tanısı alan bireylerle gerçekleştirilen bir diğer çalışmada da katılımcılar kişisel gelişim ve sağlığın önemine yönelik farkındalıklarının geliştiği, değerlerin ve önceliklerin yeniden değerlendirildiği ve ilişkilerin geliştiği belirlenmiştir. Günlük yaşamda iyileşme sürecinden sonra da hijyen alışkanlarının önemsendiği ellerin sık sık yıkandığı ve halka açık yerlerde maske takıldığı belirtilmiştir (Sun ve ark., 2021b). Kayıp yaşayan bireylerle gerçekleştirilen bir çalışmada da katılımcıların çoğu hayata bakış açısında kendilerine ilişkin görüşlerde, başkalarını önemsemeye değişiklikler olduğunu belirtmişlerdir (Tan ve Andriessen, 2021). COVID-19 hastalık tanısı almak, hastalığın ortaya çıkardığı fiziksel belirtiler ve karantina uygulamaları bireylerde özellikle ruhsal olarak birçok değişime neden olabilmektedir. Özellikle hastalık ve tedavi süreci ile ilgili belirsizlik,

hastalığın ölümcül olabilmesi ve günlük yaşam üzerinde oluşturduğu kısıtlamalar bireylerin kişisel değişimine neden olduğu düşünülmektedir. Özellikle bu süreçte bireylerin, yaşam felsefesinde ve bakış açısında değişim, yaşam önceliklerinde değişim, kendilik algısında güçlenme, sahip olduklarını takdir etme ve şükretme gibi birçok kişisel değişim yaşadıkları görülmüştür. Bireylerin yaşadıkları pozitif yöndeki bu değişim salgının oluşturduğu krizden güçlenerek çıkmalarına yol açmıştır.

Travma sonrası büyüme kategorisi altında ikinci olarak belirlenen tema kişilerarası ilişkilerde gelişim teması olmuştur ve bu tema altında önemsenme ve aile içi ilişkilerde güçlenme alt temaları belirlenmiştir. Katılımcılar, tedavi süreci ve sonrasında kişilerarası ilişkilerde güçlenmenin meydana geldiği, başkalarının değer vermeleri, önemsemeleri, destek olmaları kendileri iyi hissettirdiğini belirtmişlerdir. Sun ve ark. (2021) çalışmasında karantina dönemlerinde bireyler ailelerinden aldıkları duygusal destek yanında iş arkadaşları ve komşular tarafından da gösterilen destekten yararlandıklarını belirtmiştir. Benzer biçimde, Çin'de COVID-19 tanısı alıp taburcu olan bireylerle gerçekleştirilen bir çalışmada sosyal destek sistemlerinin travma sonrası büyümeyle pozitif ilişkili olduğu belirlenmiştir (Yan ve ark. 2021). COVID-19 hastalarının karantina deneyimlerinin incelendiği bir çalışmada katılımcıların, ailelerinden ve arkadaşlarından aldıkları sosyal desteğin olumsuz duygularla baş etmede önemli katkı sağladığını belirtmişlerdir (Chen ve ark., 2020). Lohiniva ve ark. (2021) gerçekleştirdiği çalışmada bazı katılımcılar karantina sürecinde, eşlerine daha yakın hissettikleri ve aile olarak daha fazla zaman geçirdikleri gibi bazı olumlu gelişmelerden bahsetmişlerdir. Bir önceki temada ortaya çıkan yaşam felsefesinde ve kişisel alanda meydana gelen bireysel değişimin bireylerin kişilerarasındaki ilişkileri üzerinde de önemli pozitif etkilere yol açtığı düşünülmektedir. Özellikle bireyler tedavi sonrasında sevdiklerine daha fazla zaman ayırdıkları, aile içi ilişkilerde paylaşım ve desteğin arttığı ve sosyal çevrelerinden hastalıkları sürecinde aldıkları sosyal desteğin kişilerarası ilişkilerinde önemli değişime yol açtığını belirtmişlerdir. Bireylerin kişilerarası ilişkilerine yönelik bu farkındalığı daha içten ve doyum sağlayıcı kişilerarası ilişkiler kurmasına katkı sağladığı düşünülmektedir.

Sonuçlar

Bu araştırma, Türkiye örnekleminde COVID-19 tanısı alan ve tedavisi tamamlanan bireylerin travma sonrası büyümeyle ilişkin algıları ve deneyimlerini ortaya koymaktadır. COVID-19 tanısı alan ve tedavisi tamamlanan bireyler ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda katılımcılar, COVID-19 pandemisinin fiziksel, ruhsal ve sosyal etkilerini vurgulamışlardır. Özellikle katılımcılar, sürecin belirsizliğinin yanı sıra sağlık durumlarıyla ilgili ve etrafına bulaştırmaya ilişkin endişelerinden, tanyı aldıktan sonra çevresindeki bireylerin damgalayıcı tutumlarından söz etmişlerdir. COVID-19 tedavi sürecinde ve tedavi sonrasında katılımcılar hastalıkla birlikte kişisel değişim ve kişilerarası ilişkilerinde güçlenmenin meydana geldiğini, yaşam bakış açılarının değiştiğini, sağlığa verilen önemin ve önceliğin değiştiğini, sabırlı, hoşgörülü ve esnek olma gibi kendilik algılarında pozitif bir değişim oluştuğunu açıklamışlardır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın, bazı sınırlılıkları vardır. İlk olarak elde edilen veriler sadece bu örneklem grubu için geçerli olup, tüm tanı alan ve tedavi süreci tamamlanan hastalar için genellenemez. İkinci bir sınırlılık bu araştırma verileri online görüşme araçları toplanmış olup araştırmaya dahil edilme kriterlerine uyan ancak online iletişim araçlarına sahip olmayan katılımcılar araştırmaya dahil edilememiştir. Üçüncü bir sınırlılık ise, bu araştırmaya katılan bireylerin tedavilerinde hastane yatışı olan tek bir katılımcı olup katılımcıların çoğu evde tedavilerini gerçekleştirmiştir. İleri çalışmalarda hastanede tedavi olan bireylerin de çoğunlukta olduğu grubun dahil edilmesi nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılarak travma sonrası büyümenin incelenmesi önerilmektedir.

Beyanname

Etik Onay ve Katılma İzni

Bu çalışmaya başlamak için gerekli etik kurul izni 03.02.2021 tarih, 2021/14 karar sayısı ile Sinop Üniversitesi Etik Kurul'undan alınmıştır. Çalışma sürecinde bildirilen etik kurallara dikkat edilmiş ve katılımcılardan onam formu alınmıştır.

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

AA, çalışmanın tasarımını oluşturmuştur. AA ve YK veri toplama aşamasını yürütmüştür. AA ve YK verileri analizi, yorumlamasını yapmış ve makalenin taslağını oluşturmuş ve kritik revizyonunu üstlenmiş, çalışmanın teknik ve materyal desteğini sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

Bo, H.X., Li, W., Yang, Y., Wang, Y., Zhang, Q., Cheung, T., Wu, X., Xiang, Y.T. (2021). Posttraumatic stress symptoms and attitude toward crisis mental health services among clinically stable patients with COVID-19 in China. *Psychological Medicine*, 51(6), 1052-1053.

Centers for Disease Control and Prevention Coronavirus disease 2019 (COVID-19) situation summary. <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/index.html> Erişim Tarihi: 23.05.2020.

Chen, D., Song, F., Tang, L., Zhang, H., Shao, J., Qiui, R., Wang, X., Ye, Z. (2020). Quarantine experience of close contacts of COVID-19 patients in China: A qualitative descriptive study. *Gen Hosp Psychiatry*, 66, 81-88.

Chew, C.C., Lim, X.J., Chang, C.T., Rajan, P., Nasir, N., Low, W.Y. (2021). Experiences of social stigma among patients tested positive for COVID-19 and their family members: a qualitative study. *BMC Public Health*, 21(1),1623. doi: 10.1186/s12889-021-11679-8.

Connelly, L.M. (2016). Trustworthiness in qualitative research. *Medsurg Nursing*, 25(6), 435-436.

Dorman-Ilan, S., Hertz-Palmor, N., Brand-Gothelf, A., Hasson-Ohayon, I., Matalon, N., Gross, R., Chen, W., Abramovich, A., Afek, A., Ziv, A., Kreiss, Y., Pessach, IM., Gothelf, D. (2020). Anxiety and depression symptoms in COVID-19 isolated patients and in their relatives. *Front Psychiatry*, 11, 581598. doi: 10.3389/fpsy.2020.581598.

Ermış, E., ve Bayraktar, S. (2021). Travma sonrası gelişim perspektifinden gelişimsel eğride yeni bir kuşak olarak COVID-19. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7 (1), 150-162.

Gopichandran, V., Subramaniam, S. (2021). A qualitative inquiry into stigma among patients with Covid-19 in Chennai, India. *Indian J Med Ethics*, 6(3), 1-21.

Gürsu, O., ve Bayındır, S. (2021). Covid-19 hastalığını geçiren sağlık çalışanlarının başa çıkma sürecinde din ve maneviyat. *Turkish Academic Research Review*, 6 (1), 181-220.

Hamam, A.A., Milo, S., Mor, I., Shaked, E., Eliav, A.S., Lahav Y. (2021). Peritraumatic reactions during the COVID-19

pandemic – The contribution of posttraumatic growth attributed to prior trauma. *Journal of Psychiatric Research*, 132, 23-31.

Huang, Y., Zhao, N. (2020). Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 outbreak in China: A web-based cross-sectional survey. *Psychiatry Research*, 288, 112954.

Jacobs, L.G., Gourn Paleoudis, E., Lesky-Di Bari, D., Nyirenda, T., Friedman, T., Gupta, A...Aschner, J. (2020) Persistence of symptoms and quality of life at 35 days after hospitalization for COVID-19 infection. *PLoS ONE*, 15(12), 1-14. e0243882. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0243882>

Karataş, Z (2020). COVID-19 pandemisinin toplumsal etkileri, değişim ve güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 3-17.

Kaya, Y. ve Akın Işık, R. (2021). COVID-19 ile yaşanan sosyal izolasyonun aile ve evlilik yaşamına yansımaları: Fenomenolojik bir çalışma. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 15 (3), 510-520.

Liu, N., Zhang F., Wei C., Jia Y., Shang Z., Sun L., Wu L., Sun Z., Zhou Y., Wang Y., Liu W. (2020). Prevalence and predictors of PTSS during COVID-19 outbreak in China hardest-hit areas: Gender differences matter. *Psychiatry Research*, 287, 112921.

Liu, W., Liu, J. (2021). Living with COVID-19: a phenomenological study of hospitalised patients involved in family cluster transmission. *BMJ Open*, 11(2), 1-10. e046128. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-046128>

Lohiniva, A.L., Dub, T., Hagberg, L., Nohynek, H. (2021). Learning about COVID-19-related stigma, quarantine and isolation experiences in Finland. *PLoS One*, 16(4), 1-20. e0247962. doi: 10.1371/journal.pone.0247962.

Moradi, Y., Mollazadeh, F., Karimi, P. et al. (2020). Psychological disturbances of survivors throughout COVID-19 crisis: a qualitative study. *BMC Psychiatry*, 20, 594. <https://doi.org/10.1186/s12888-020-03009-w>

Patil, S.T., Datar, M. C., Shetty, J. V., Naphade, N. M. (2021). Psychological consequences and coping strategies of patients undergoing treatment for COVID-19 at a tertiary care hospital: A

- qualitative study. *Asian Journal of Social Health and Behavior*, 4(2), 62-68.
- Polizzi, C., Lynn, S. J., Perry, A. (2020). Stress and coping in the time of COVID-19: Pathways to resilience and recovery. *Clinical Neuropsychiatry: Journal of Treatment Evaluation*, 17(2), 59-62.
- Rizvi Jafree, S., Naqi, S. A. (2020). Significant other family members and their experiences of COVID-19 in Pakistan: A qualitative study with implications for social policy. *Stigma and Health*, 5(4), 380-389.
- Rose, P., Beeby, J., Parker, D. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. *J Adv Nurs*, 21(6), 1123-9.
- Sağlık Bakanlığı (2020). Pandemi. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66494/pandemi.html> Erişim Tarihi:10.09.2021
- Shakespeare-Finch, J., Bowen-Salter, H., Cashin, M., Badawi, A., Wells, R., Rosenbaum, S., Steel, Z. (2020). COVID-19: An Australian Perspective. *Journal of Loss and Trauma*, 25 (8), 662-672.
- Sun, W., Zhou, Y., Chen, W.T., Huang, F., Sun, M., Shen, L., Gao, Y., Zhang, Q., Ma, S., Shiu, C., Zhang, L., Lu, H. (2021a). Disclosure experience among COVID-19-confirmed patients in China: A qualitative study. *J Clin Nurs*, 30(5-6),783-792. doi: 10.1111/jocn.15616.
- Sun, W., Chen, W. T., Zhang, Q., Ma, S., Huang, F., Zhang, L., Lu, H. (2021b). Post-traumatic growth experiences among COVID-19 confirmed cases in China: A qualitative study. *Clinical Nursing Research*, 30(7), 1079-1087.
- Tan, J., Andriessen, K. (2021). The experiences of grief and personal growth in university students: A qualitative study. *Int J Environ Res Public Health*, 18(4), 1899. doi: 10.3390/ijerph18041899.
- Tedeschi, R.G., Calhoun, L.G. (2004). Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 15(1), 1-18. doi: 10.1207/s15327965pli1501_01
- Tedeschi, R. G., Calhoun, L.G. (1996). The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 9(3), 455-471.
- Tedeschi, R. G., Shakespeare-Finch, J., Taku, K., Calhoun, L. G. (2018). *Posttraumatic growth*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315527451>.
- Tong, A., Sainsbury, P., Craig, J. (2007). Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): A 32-item checklist for interviews and focus groups. *International Journal for Quality in Health Care*, 19(6), 349-357.
- Villa, S., Jaramillo, E., Mangioni, D., Bandera, A., Gori, A., Raviglione, M.C. (2020). Stigma at the time of the COVID-19 pandemic. *Clin Microbiol Infect*, 26(11):1450-1452.
- Walton, M. (2020). Post traumatic growth during a pandemic: A literature review. *International Journal of Research in Medical and Basic Sciences*. 6(8), 1-8.
- World Health Organization (2020) Naming the coronavirus disease (COVID-19) and the virus that causes it. [https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-\(covid-2019\)-and-the-virus-that-causes-it](https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-(covid-2019)-and-the-virus-that-causes-it). Erişim Tarihi: 20.12.2020
- Wu, Z., McGoogan J.M. (2020). Characteristics of and important lessons from the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak in China: summary of a report of 72314 cases from the Chinese Center for Disease Control and Prevention. *JAMA*, 323(13), 1239-1242.
- Yan, S., Yang, J., Ye, M., Chen, S., Xie, C., Huang, J., Liu, H (2021). Post-traumatic growth and related influencing factors in discharged COVID-19 patients: A cross-sectional study. *Front. Psychol*, 12, 658307. doi: 10.3389/fpsyg.2021.658307.
- Yılmaz, Y., Erdoğan, A., Hocaoglu, C. (2021). COVID-19 ve damgalanma. *Kocaeli Tıp Dergisi*, 10(Supp: 1), 47-55.

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

The Reliability and Validity Study of the Reasonability of Prosocial Lie Test – Child Form

Prososyal Yalanın Uygunluğu Testi – Çocuk Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Muhammed Şükrü Aydın ¹, Sema Karakelle ², Asiye Kumru ³

Abstract:

Children's perceptions of lying behaviors and their evaluations about different types of lies are among the topics discussed in the field. It is seen that the studies conducted on this subject focus on the lies that are told with antisocial and prosocial intentions that are opposite to each other. Besides, only a few studies have addressed children's assessments of lies which are told for prosocial reasons. In these studies, it is also known that the researchers used various stories while examining the extent to which children perceive lies as reasonable through different stories. In the current study, it is aimed to conduct the validity and reliability study of the "Reasonability of Prosocial Lie Test - Child Form" in order to see whether the stories whether the stories measure the concept in Turkish sample. In addition, it was investigated for which reasons prosocial lies are more appropriate by focusing on the prosocial type of lying. A total of 277 children, 144 girls and 133 boys, aged between 8 and 13 years, participated in the study. Within the scope of validity studies, an exploratory factor analysis was performed, and it was founded that the final version of the test has an 11-item structure, 6 of which are "politeness lies", 3 of which are "collaborative lies" emerging after someone else's request, and 2 of which are "negative lies" told for own benefit. In addition, the internal consistency coefficients of the test and the test-retest reliability coefficients revealed that the test was also reliable. The results of the analysis showed that the Reasonability of Prosocial Lie Test - Child Form is a valid and reliable measurement tool that can be used to evaluate which types of lies are more appropriate for children in primary and secondary school.

Keywords: lie-telling behavior, prosocial lie, moral evaluation, reasonability of lie, acceptability of lie

¹ Assoc. Prof., Selcuk University, Faculty of Letters, Department of Psychology, Konya-Turkey, muhammed.aydin@selcuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1112-3180

² Assoc. Prof. İstanbul University, Faculty of Art and Science, Department of Psychology, İstanbul-Turkey, semakarakelle@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3899-6670.

³ Prof., Ozyegin University, Faculty of Social Sciences, Department of Psychology, İstanbul- Turkey, asiye.kumru@ozyegin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1514-4248.

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Selcuk University, Faculty of Letters, Department of Psychology, Konya-Turkey, muhammed.aydin@selcuk.edu.tr

Date of Received/Geliş Tarihi: 28.03.2021, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 30.05.2021, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 05.08.2021, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 09.03.2022

Citing/Referans Gösterimi: Aydın, M. Ş., Karakelle, S., & Kumru, A. (2022). The Reliability and Validity Study of the Reasonability of Prosocial Lie Test – Child Form, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(1): 34-42

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktpdergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Çocukların yalan söyleme davranışlarına ilişkin algılayışları, farklı yalan türleri hakkında değerlendirmeleri araştırmalarda ele alınan konulardandır. Bu konuda yapılan çalışmaların birbirinin karşıtı olan antisosyal ve prososyal niyetlerle söylenen yalanlara odaklandıkları görülmektedir. Bununla birlikte, çocukların prososyal nedenlerle söylenen yalanlara ilişkin değerlendirmeleri çok az sayıda çalışmada ele alınmıştır. Yine bu çalışmalarda farklı hikâyeler üzerinden çocukların yalanı ne düzeyde makul gördükleri incelenirken, araştırmacıların çeşitli hikâyeler kullandıkları bilinmektedir. Şimdiki araştırmada, Türkiye örneğinde kullanılması planlanan hikâyelerin ölçmek istenilen kavramı ölçüp ölçmediğini görebilmek üzere “Prososyal Yalanın Uygunluğu Testi – Çocuk Formunun” geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması hedeflenmiştir. Yanı sıra, bu çalışma ile yalanın özellikle prososyal türüne odaklanarak hangi nedenlerle söylenen prososyal yalanların daha uygun bulunduğu da araştırılmıştır. Çalışmaya yaşları 8-13 arasında değişen 144 kız ve 133 erkek olmak üzere 277 çocuk katılmıştır. Geçerlik çalışmaları kapsamında, açıklayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiş ve testin son halinin 6’sı “nezaket yalanı”, 3’ü başkasının talebi sonrasında ortaya çıkan “işbirlikçi yalan” ve 2’si kendi yararına söylenen “olumsuz yalan” olmak üzere 11 maddeli bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca, testin iç-tutarlılık katsayıları ve üç hafta ara ile yapılan uygulamalar sonucunda hesaplanan test-tekrar test güvenilirlik katsayıları testin oldukça güvenilir olduğunu ortaya koymuştur. Analiz sonuçları, Prososyal Yalanın Uygunluğu Testi – Çocuk Formunun, ilk ve ortaokul çağındaki çocukların hangi tür yalanları daha uygun bulduklarını değerlendirmek amacıyla kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Yalan söyleme davranışı, prososyal yalan, ahlaki değerlendirme, yalanın uygunluğu, yalanın kabul edilebilirliği

Giriş

Yalan söylenmesine ilişkin toplumun uyumunu bozacağı, sosyal ilişkilerin zarar görebileceği gibi görüşler genel olarak ağır basmaktadır. Ancak toplumun neredeyse çeşitli kesimlerinde yalana rastlanması bu durumun uyum sağlayıcı bir tarafı olduğunu akla getirmektedir (Lupoli ve ark., 2017). Bunların mazur görülmesinin altında yatan neden bütün yalanların olumsuz bir sonuca yol açmayacağı düşüncesidir. Literatür incelendiğinde, yalanın ortaya çıkardığı sonuçlar açısından sınıflandırmaların yapıldığı görülmektedir (Bryant, 2008; DePaulo ve ark., 2004). Bu çalışmalarda gerçek yalan, beyaz yalan, gri yalan ya da küçük yalan gibi sınıflamalardan söz edilmiştir ancak bu konudaki kavram karışıklığının önüne geçebilmek için mevcut çalışmada yalanın iki genel türü olan antisosyal ve prososyal yalan başlıkları üzerinden devam edilmesi uygun görülmektedir. Böyle bir noktadan gidilmesinin sebebi, niyetin, yalan söylenirken merkezi bir önemi olması (Bok, 1978), yalandan fayda sağlayan kişiyi ortaya çıkarmasıdır ki farklı sınıflandırmaların her birinde niyetin bulunduğu görülmektedir.

Yalanın literatürde en çok incelenen türü olan olumsuz yalanlar kişinin kendi çıkarına hizmet eden yalanlardır. Genel olarak kendi menfaatini korumak için cezadan kaçınma, bir yanlış/hatasını ört bas etme gibi amaçlarla söylenen ve kısmen de olsa karşılıklı güveni zedeleyen türden yalanlar “antisosyal yalan” şeklinde de ifade edilmektedir (Eguaras ve Erostarbe, 2021). Sosyal açıdan değerlendirildiğinde yalanın kabul edilebilir olan diğer bir türü ise prososyal yalanlardır. Bunlar “ilişkiyi sürdürülebilir, başkasını olumsuz duygu durumundan kurtarma, genel iyi oluş haline hizmet etme gibi amaçları içeren genel olarak bir başkasının yararını göz önünde bulundurma amacıyla söylenen yalanlardır (Aydın, 2020).

Prososyal yalanlar hem günlük yaşamda sıklıkla kullanılması hem de zararsız yalanlar olması nedeniyle normal görünen davranışlar olarak değerlendirilebilir (Bryant, 2008). Gündelik hayatta diğer yalanlara göre çok daha fazla kullanılmasına rağmen araştırmacıların prososyal yalanları çalışmalarına çok fazla konu etmedikleri göze çarpmaktadır. Bu nedenle hem diğer yalan türleriyle kıyaslanması hem de kendi doğasının anlaşılması açısından prososyal yalanları incelemenin literatür açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yalanın toplumun neredeyse bütün kesimi tarafından sıklıkla söylenebildiği ve aslında her yalanın aynı anlamı taşımayabileceği, farklı amaçlara hizmet edebileceği bilinmektedir (DePaulo ve ark., 1996). Çocukların da çeşitli yalan türlerini okul öncesi dönemden itibaren söyleyebildikleri (Aydın ve ark., 2020; Williams ve ark., 2013), aynı zamanda antisosyal yalan ile prososyal yalan ayrımını yapabildikleri yönünde bulgular mevcuttur (Bussey, 1999). Eğer çocukların erken dönemlerden itibaren prososyal yalanı ayırt edebildikleri biliniyorsa, yalanların hangi durumlarda makul görüldüğü meselesi de ayrıca önem kazanmaktadır.

Yalan ve doğruyu söylemenin çocuklar tarafından nasıl değerlendirildiğine ilişkin çalışmalara literatürde rastlanmaktadır. Araştırmalarda genellikle ahlaki hikâyeler üzerinden çocukların bu tür durumları nasıl muhakeme ettikleri, uygun bulup bulmadıkları, prososyal ve antisosyal davranışlar konusunda yalan söylemenin nasıl değerlendirildiği ya da hipotetik olarak belirli durumlarda yalan söylemeye ilişkin tutumları gibi konulara değinildiği görülmektedir (Fu ve ark., 2001; Lee ve ark., 2001; Xu ve ark., 2009). Ancak sözü edilen bu çalışmaların esas amacının yalana ilişkin yargıların kültürler arasında nasıl farklılıklar gösterdiğinin incelenmesi olduğu göze çarpmaktadır. Bu nedenle, araştırmalarda yalan konusundaki yargıları ölçme ve

değerlendirme meselesinin göz ardı edildiği düşünülmektedir. Mevcut çalışmada ise farklı nedenlerle söylenen prososyal yalanlar dâhil edilerek bunların uygunluğu hakkında çocukların ne düşündüğünün ortaya çıkarılması ve çalışmalarında ortak hikâyelerin kullanılması amacıyla ölçme aracı konusundaki eksikliğin giderilmesi düşünülmüştür.

Çocukların yalana ilişkin yargılarının ele alındığı ampirik çalışmaların, kültürler arası karşılaştırmalara odaklandığı ifade edilmişti. Örneğin, Lee ve arkadaşları (1997), Kanadalı ve Çinli çocukları, prososyal davranışlarla ilgili yalan ve doğruyu söyleme konusundaki ahlaki yargılarına göre incelemişlerdir. Çocuklara, diğer insanlara yardım etme ve incinmelerini önleme gibi prososyal davranışları içeren yalan söylendiği ve doğru söylendiği hikâyeler anlatılmıştır. Sonuçlar, başkası yararına bir durum olduğunda, Çinli çocukların Kanadalılara göre yalanı daha olumlu olarak değerlendirdiklerini göstermiştir. Mojdehi ve arkadaşları (2019) tarafından 5-11 yaş arasındaki İranlı ve Kanadalı çocukların yalan söylemeye ilişkin ahlaki yargılarının incelendiği bir başka çalışmada İranlı çocukların nezaket içeren yalan söylemenin anlatıldığı senaryolarda protagonistin yalanını Kanadalı akranlarına kıyasla daha olumlu değerlendirdikleri bulunmuştur. Bu sonuçlar yalan ve doğruyu söyleme konusunda insanların evrensel ahlaki değerlere sahip olmayabileceğini, yalan ve doğruyu söylemenin kabul edilebilirlik düzeyinin farklı kültürlerde değişiklik gösterebileceği şeklinde yorumlanmıştır.

Kültürel bağlamların insan davranışının gelişiminde önemli faktörler olduğunu savunan bu yaklaşım sayesinde çocukların yalan ve gerçeğe ilişkin ahlaki değerlendirmeleri incelenebilmiştir. Ancak sözü edilen bu araştırmalarda, genellikle sınırlı sayıda hikâye üzerinden gidilmesi eksik kalan noktalardandır. Çalışmalarda çoğunlukla nezaket amacıyla söylenen yalanların uygunluğunun incelendiği göze çarpmaktadır (Mojdehi ve ark., 2019; Xu ve ark., 2009). Ancak başkası yararına söylenen yalanların çeşitli nedenlerle ortaya çıkabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, sadece nezaket amacıyla söylenen değil, başka nedenlerle söylenen prososyal yalanların da incelendiği bir ölçme aracının geliştirilmesi araştırmacılar için faydalı olabilir. Bunun yanı sıra, çalışmalarda kullanılan senaryoların (hikâyelerin) ölçmeyi hedeflediği şeyi gerçekten ölçüp ölçmediği meselesi de tartışmalıdır. Her birinde farklı türden hikâyelerin (niyet, sonuç açısından farklılaşan) kullanılmasında sakınca görülmemekle birlikte ortaya çıkan sonuçların benzer kavramlar üzerinden tartışılması sorun yaratıyor olabilir. Önceki çalışmalarda çocukların yalan ve doğru söylenmesi hakkındaki yargılarının incelendiği çalışmalarda bu yapının nasıl değerlendirildiği konusunda ortak olunan bir nokta olmadığı göze çarpmaktadır. Bu konuda kullanılan hikâyelerde, genel olarak, çocuğun bir başkasına yalan söyleme ya da gerçeği söyleme ikilemiyle karşı karşıya kaldığı senaryolar anlatılmaktadır (Lee ve ark., 2001). Yalan konusunda antisosyal ve prososyal yalan hikâyeleri ele alınmakta ve her biri için oluşturulan senaryoda çocuklara doğru ya da yalan söyleme seçeneği sunulmaktadır (Talwar ve ark., 2002; Siegal ve Peterson, 1998; Williams ve ark., 2013). Bazı çalışmalarda hikâyedeki protagonistin sadece iyi mi yoksa kötü mü yaptığı sorulurken, bazı çalışmalarda protagonistin söylediği şeyin yalan mı yoksa doğru mu olduğu şeklinde ikili soru, bazı çalışmalarda ise üçlü bir

yapı üzerinden yalan, doğru ya da başka bir şey mi olduğu soruları yönlendirilmiştir (Fu ve ark., 2001; Lee ve Ross, 1997; Lee ve ark., 2001). Ancak çocukların yalan ve doğruyu ayırabildikleri bilindiği için protagonistin söylediği yalanın uygunluğunun evet-hayır şeklinde değil de, likert tipinde ölçülmesi ve sonrasında isteğe bağlı olarak muhakeme becerisine ilişkin açık uçlu sorular yöneltilmesi daha yerinde olabilir. Yine önceki çalışmalarda göze çarpan bir diğer husus, ahlaki senaryolarda protagonist ve karşı tarafa olan bedellerin yeterince açık olmamasıdır. Hâlbuki prososyal davranış literatürünün dayandığı birçok nokta ve geliştirilen modeller, eylemin kime nasıl bir getirisi ya da götürüsü olduğuna odaklanmaktadır (Pfattheicher ve ark., 2021). Benzer bir noktadan hareketle, yalanın sosyal ilişkiler içinde gerçekleştiği düşünülürse bazılarına olumlu bazılarına da olumsuz anlamda bedeller getirmesi beklenir. Dolayısıyla, prososyal yalan hikâyelerini de protagonist ya da karşı tarafa oluşacak bedeller üzerinden kurgulamak, araştırmalara yeni bir pencere açabilir. Ek olarak, Türkiye’de bu konuda herhangi bir ölçme aracının olmaması, hatta çocukların yalana ilişkin değerlendirmelerinin çalışılmamış olması da mevcut araştırmayı gerçekleştirmenin önemine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, mevcut çalışmada çeşitli nedenlerle söylenen yalanların 8-13 yaşları arasındaki çocuklar tarafından ne kadar uygun bulunduğu farklı senaryolar üzerinden incelenmesi hedeflenmiştir. İlgili yaş grubunun seçilmesinin nedeni, çocukların bu yaşlardan itibaren okuma, okuduğunu anlama gibi dil gelişimi açısından daha iyi düzeyde olmalarıdır. Bu doğrultuda, “Prososyal Yalanın Uygunluğu Testi-Çocuk Formunun” geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılarak, Türkçe literatüre çocukların yalana ilişkin yargılarını ölçen bir testin kazandırılması amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu ölçme aracı geliştirme araştırması, kesitsel tarama modeliyle amacıyla gerçekleştirilen, nicel yöntemin kullanıldığı bir çalışmadır. Araştırmanın etik izinleri, 2020/09 sayılı dosya ile İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmaya yaşları 8 ile 13 (Mage= 10.83; SD= 1.53) arasında değişen, 144 kız ve 133 erkek olmak üzere toplam 277 çocuk katılmıştır. Katılımcıların seçilmesinde kartopu örnekleme yöntemi ve araştırmacılar için kolay ulaşılabilir olmaları tercih edilmiştir. Türkiye’nin üç farklı büyükşehirinde (İstanbul, Ankara, Konya) yaşayan çocuklardan oluşmaktadır. Katılımcı sayısının, teste yer alan hikâye sayısının en az 10 katı olmasına dikkat edilmiştir. Uygulamalar çocukların 172’si (%62.1) ile yüz yüze; 105’i (%37.9) ile çevrim içi programlar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 146’sı (%52.7) İstanbul, 64’ü (%23.1) Ankara, 67’si (%24.2) ise Konya’da yaşamaktadır. Ebeveynlerin çalışma durumları incelendiğinde, babaların %98.6’sının; annelerin ise %55’inin çalıştığı görülmüştür. Çalışmaya katılan çocukların %24.5’inin hiç kardeşi olmadığı; %58.5’inin bir kardeşe; %16.2’sinin iki kardeşe; %0.8’inin ise üç kardeşe sahip olduğu görülmüştür. Son olarak, babaların %1.8’inin ilköğretim, %30.3’ünün lise, %13.4’ünün ön

lisans, %48.4'ünün lisans, %6.1'inin lisansüstü; annelerin ise %10.1'inin ilköğretim, %40.1'inin lise, %37.2'sinin lisans, %4'ünün lisansüstü eğitim düzeyinde oldukları görülmektedir.

Test-tekrar test (10-15 gün arayla) güvenilirlik katsayısı hesaplanması için 28 kız, 22 erkek (Mage= 11.80; SD=.97) çocuğa aynı formlar ikinci kez uygulanmıştır. Bu çocukların %38'i 12 yaş grubunda, %24'ü 11; %24'ü ise 13 yaş grubundadır. Sekiz yaşındaki katılımcıların oranı %8 iken, 9 ve 10 yaşındaki katılımcılar da test-tekrar test grubunun %8'ini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Testin geliştirilmesi

Testin geliştirilmesi amacıyla ilk olarak araştırmacılar tarafından hem yalan söyleme hem de prososyal davranış alanında literatür taraması yapılmış ve yalanın hangi durumlarda uygun bulunduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu noktada Carlo ve Randall'ın (2002) prososyal davranış modelinden yararlanılmıştır. Araştırmacılar tarafından belirlenen prososyal yalan söyleme nedenleri doğrultusunda öncelikle her birinin uygun bulunurluğuna ilişkin senaryolar üretilmiştir. İlk aşamada toplamda beş farklı nedenle (duygusal, nezaket, acil/sağlık, talep/işbirlikçi ve grup yönelimli prososyal yalanlar) söylenen prososyal yalana ilişkin hikâyeye ek olarak bir de olumsuz yalan (kendi yönelimli) türünde hikâye oluşturularak gelişim psikolojisi alanında uzmanlığı olan, ahlak gelişimi, prososyal davranış ve prososyal muhakeme konusunda çalışan 10 akademisyen ile kritik edilmiştir. Uzmanlardan gelen öneriler, her bir hikâyede prososyal yalan söyleyecek kişinin yalan söylemesi sonrasında menfaati ve ödeyeceği bedel konusunda katılımcıları ikilemede bırakacak şekilde tasarlanması şeklinde olmuştur. Olumsuz yalan türünde, hikâyedeki protagonistin olumsuz yalanın doğası gereği kendi menfaatine uygun bir şekilde hareket ettiğinden bu hikâyelere ekleme yapılması mümkün olmamıştır. Ayrıca yine gelen öneriler doğrultusunda, her bir yalan türü için hikâyelerin benzerleri oluşturulmuştur. Buna ek olarak, hikâyelerde protagonistin hikâyeyi sonlandırma biçiminin çocukları yönlendirip yönlendirmediğini belirlemenin faydalı olabileceği hakkında gelen öneriler doğrultusunda her bir hikâye doğru ya da yalan söylenecek şekilde sonlandırılmıştır.

Bu haliyle test 12 farklı hikâyeden oluşmaktayken pilot çalışmalar gerçekleştirilmiştir. İstanbul'da yaşayan 8-14 yaş arasındaki 40 çocuk ile pilot uygulamalar yapılmıştır. Yalanın uygun bulunması konusunda hem çocukların görüşleri alınmış hem de hikâyelerin dil ve anlaşılabilirlik sorunu olup olmadığı kontrol edilmiştir. Hikâyelerin anlaşılabilirliği konusunda gelen önerilerle dil yapısı tekrar gözden geçirilmiştir. Bununla birlikte, protagonistin yalan ya da doğru söylemesinin katılımcıları yönlendirmediği görülse de katılımcı sayısının azlığı nedeniyle testin geliştirilmesi için yapılan çalışmalarda yine farklı versiyonların kullanılması uygun bulunmuştur. Pilot çalışmaların ardından psikoloji alanında uzman olan üç öğretim üyesi ile hikâyeler tekrar gözden geçirilmiş ve formun son halinde 24 hikâyenin kullanılması kararlaştırılmıştır.

Prososyal yalanın uygunluğu testi-çocuk formunun tanıtımı

Bu test, çocukların yalanı uygun bulma düzeylerini değerlendirmek amacıyla mevcut çalışmanın araştırmacıları tarafından oluşturulmuştur. Testte beş farklı prososyal yalan söyleme nedenine ilişkin (duygu durumu, nezaket durumu, acil durum, grup yararı ve yalan talep edilen durum/işbirlikçi); bir tane de olumsuz yalan türünde olmak üzere toplamda altı farklı motivasyonla yalan söyleme davranışını içeren hikâyeler vardır. Testte her bir yalan türü için dörder tane hikâye olup, toplamda 24 hikâye bulunmaktadır. Ayrıca katılımcının cinsiyetiyle hikâyedeki protagonistin cinsiyetinin aynı olmasına dikkat edilerek kız ve erkek çocuklar için testin ayrı formları oluşturulmuştur. Bu formlarda hikâye içeriği birebir aynı bırakılmış, sadece protagonistin isimleri cinsiyete göre düzenlenmiştir.

Prososyal yalan hikâyelerinde protagonistin bedeli karşı tarafa (kendi yararı X başkası zararı) ya da bedeli kendisine olacak (kendi zararı X başkası yararı) şekilde seçimde bulunabileceği yalan ya da doğru söyleme konusunda ikilemede bırakacak senaryolar kullanılmaktadır. Senaryolar protagonistin doğru ya da yalan söylediği şekilde sonlanmaktadır. Her bir hikâye okunduktan sonra katılımcıların anlayıp anlamadıklarını kontrol etmek amacıyla katılımcılara hikâyeye ilgili iki kontrol sorusu yönelendirilmektedir. Ardından katılımcılara protagonistin yaptığı davranışın uygunluğu hakkında bir soru sorularak bunu 5'li likert tipinde cevaplaması istenmektedir (1- hiç uygun değil; 2- uygun değil; 3- karar veremedim; 4- uygun; 5- çok uygun). Ayrıca her bir puan farklı bir emojiye (yüz ifadesi) karşılık gelecek şekilde görsellerle desteklenmiştir (1- kızgın yüz ifadesi; 2- üzgün yüz ifadesi; 3- kararsız yüz ifadesi; 4- gülen yüz ifadesi; 5- onaylayan yüz ifadesi). Prososyal türde olan yalanlara ilişkin hikâyelerde protagonistin yalan söylediği senaryolarda alınan puanların artması yalanı uygun bulma düzeyinin arttığına, protagonistin doğru söylediği senaryolarda alınan puanların artması ise yalanı uygun bulma düzeyinin azaldığına işaret etmektedir.

İşlem

"Prososyal Yalanın Uygunluğu Testi-Çocuk Formu", her bir çocukla bireysel uygulanacak şekilde tasarlanmıştır. Uygulamalar ilk olarak yüz-yüze yapılmış ancak COVID-19 salgını nedeniyle eğitim-öğretime ara verilmesi, veri toplama işlemlerinin çevrimiçi platformlar (Zoom ve Google Meeting) aracılığıyla yapılmasını mümkün kılmıştır. Veri toplama işlemi 10.02.2020-11.09.2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Her bir çocukla yapılan uygulamaların süresi çocuğun yaşına göre değişmekle birlikte en büyük yaş grubunda yaklaşık 40 dakika, en küçük yaş grubunda ise yaklaşık 60 dakika sürmektedir. Ayrıca, test-tekrar test analizleri için 28 kız ve 22 erkek olmak üzere 50 çocuk 10 ila 15 gün içerisinde tekrar test edilmişlerdir.

Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan toplam 277 çocuktan elde edilen yanıtlar doğrultusunda testin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Araştırma kapsamında faktör analizinin yapılabilmesi için gerekli görülen örneklem büyüklüğü incelenmiş, çalışma grubundaki sayının yeterli olduğu görülmüştür. "Prososyal Yalanın Uygunluğu Testi - Çocuk Formunun" yapı geçerliğini belirlemek için varimax döndürme ile temel bileşenler analizi kullanılarak

Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Analizde faktör yükleri en az .40 olarak belirlenmiştir. Testin güvenilirliği kapsamında, iç tutarlılık güvenilirliği için Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmış; test-tekrar test güvenilirliğini hesaplamak için Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde “Sosyal Yalanın Uygunluğu Testi-Çocuk Formunun” geçerlik ve güvenilirlik analizlerine ilişkin bulgulara yer verilmektedir. İlk olarak, testin madde analizi kapsamında ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Sosyal Yalanın Uygunluğu Testi-Çocuk Formunun Madde Analizi

Madde	Ort.	Ss.	Madde	Ort.	Ss.	Madde	Ort.	Ss.	Madde	Ort.	Ss.
1	3,72	1,02	7	4,10	,95	13	2,57	1,18	19	2,80	1,19
2	2,69	1,10	8	3,20	1,17	14	3,09	1,18	20	2,37	1,14
3	2,74	1,18	9	3,15	1,19	15	1,63	,70	21	2,80	1,17
4	3,61	1,10	10	2,96	1,19	16	3,23	1,20	22	2,34	1,20
5	2,79	1,30	11	3,06	1,14	17	2,45	1,16	23	3,87	,97
6	1,77	,83	12	1,47	,57	18	3,20	1,32	24	1,61	,72

Ort.= Ortalama; Ss.= Standart Sapma

Sosyal Yalanın Uygunluğu Testi-Çocuk Formunun geçerlik ve güvenilirlik analizlerine geçmeden önce ilk olarak katılımcıların yaş, cinsiyet, ebeveyn eğitim düzeyi, yaşadıkları şehir, kardeş sayısı ve katılımcılarla gerçekleştirilen görüşme türünün (çevrimiçi X yüz yüze) sosyal yalanın uygunluk düzeyini etkileyip etkilemediğini görmek üzere bu farklar hikâye temelli incelenmiştir.

Bu doğrultuda, hikâyelerin demografik değişkenler açısından anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığı incelendiğinde, “22. hikâyede” erkek ve kızların puanlarının anlamlı olarak farklı olduğu ($t(275)=3.45, p<.01$); “14. hikâyede” çevrimiçi ve yüz yüze görüşmenin anlamlı farklılık ortaya çıkardığı ($t(275)=2.70, p<.01$); 5 ve 17 numaralı hikâyelerde katılımcıların yaşadıkları şehrin anlamlı farklılıklara neden olduğu (sırasıyla, $F(2, 274)=6.68, p<.01$; $F(2, 274)=8.03, p<.001$) sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yine 17. hikâyenin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır ($F(5, 271)=4.86, p<.001$). Ek olarak, hikâye 8 ile hikâye 21’in benzer içeriğe sahip olması ve hikâye 21’in içerikte daha spesifik olması nedeniyle hikâye 8 sonraki analizlere alınmamıştır. Korelasyon matrisleri incelendiğinde, 1, 4, 7, 16, 18 ve 23 numaralı hikâyelerin diğer hikâyelerle korelasyonunun düşük olması nedeniyle, bu hikâyeler de geçerlik analizlerine dâhil edilmemiştir. Son olarak, kendi yararına söylenen yalanların farklı bir boyutta olması nedeniyle bu hikâyelerin kendi aralarındaki ilişkilerine

bakılmıştır. Altıncı ve 15. hikâyelerin kendi aralarındaki korelasyonlarının düşük olması nedeniyle bu hikâyeler de sonraki analizlere dâhil edilmemiştir. Sonuç olarak, yukarıda sayılan nedenler doğrultusunda, faktör analizine “2, 3, 9, 10, 11, 12, 13, 19, 20, 21, 24 numaralı hikâyelerle devam edilmesi uygun bulunmuştur.

Sosyal yalanın uygunluğu testi – çocuk formu geçerlik analizleri

Yapı geçerliği çalışmasında faktör analizi uygulanmadan önce verilerin analize uygun olup olmadığı test edilmiştir. Bu amaçla uygulanan Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu .75 ve Barlett Testinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Verilerin faktör analizine uygun olduğu belirlendikten sonra varimax döndürme tekniğiyle temel bileşenler analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, testin öz değeri 1’den büyük 3 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu 3 faktörün teste ilişkin açıkladığı varyans ise %53.73 olarak gözlenmiştir. Analizler, her bir faktördeki maddelerin yükünün .40’ın üzerinde olduğunu ve hiçbir maddenin birden fazla faktöre .40 ve üzerinde yüklenmediğini göstermiştir. Bu aşamada, modelin madde atılmasını önermemesi nedeniyle herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Sonuçlara göre, duygu ve nezaket amacıyla söylenen yalanları ölçen hikâyelerin birinci faktöre, talep türündeki hikâyelerin ikinci faktöre, kendi yararına söylenen yalanların ise üçüncü faktöre yüklendiği görülmektedir (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2: Faktör Yük Değerleri

Madde/Hikâye İsmi	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
(M19) Görünüş	.69		
(M3) Saç	.68		
(M13) Yemek	.67		
(M10) Ayakkabı	.67		
(M21) Hediye Kitap	.66		
(M2) Sinema	.57		

(M9) Gözlük	.83	
(M11) Boya	.78	
(M20) Nöbetçi	.49	
(M12) Telefon		.79
(M24) Pasta		.79

Prososyal yalanın uygunluğu testi – çocuk formu güvenilirlik analizleri

Açımlayıcı faktör analizinin ardından, testin iç tutarlılığı için Cronbach Alpha değerleri incelenmiştir. Analiz sonucunda, testte yer alan maddelerin madde-toplam korelasyonlarının .20 üzerinde olduğu görülmüş ve herhangi bir maddenin atılmasına ihtiyaç duyulmamıştır. Testin tümü için elde edilen iç tutarlık katsayısı .72 çıkmıştır. Ancak kendi yararına söylenen yalanların farklı

bir durumu ölçmesi nedeniyle bu kategorideki iki hikâyenin çıkarılmasıyla tekrarlanan analizler sonucunda, elde edilen iç tutarlık katsayısının .75 olduğu görülmüştür. Ayrıca, testin üç hafta ara ile yapılan test-tekrar test uygulamalarına ilişkin bulgular incelendiğinde, maddelerin .71 ile .88 arasında değişen ilişki katsayılarına sahip olduğu bulunmuştur (Bkz. Tablo 3). Elde edilen değerler, 11 maddelik formun son halinin prososyal yalanın uygunluğunu ölçme konusunda güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Tablo 3 Prososyal Yalanın Uygunluğu Testi-Çocuk Formu Test-Tekrar Test Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Madde	M19	M3	M13	M10	M21	M2	M9	M11	M20	M12	M24
M19	.77	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M3	-	.75	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M13	-	-	.82	-	-	-	-	-	-	-	-
M10	-	-	-	.88	-	-	-	-	-	-	-
M21	-	-	-	-	.82	-	-	-	-	-	-
M2	-	-	-	-	-	.88	-	-	-	-	-
M9	-	-	-	-	-	-	.71	-	-	-	-
M11	-	-	-	-	-	-	-	.78	-	-	-
M20	-	-	-	-	-	-	-	-	.86	-	-
M12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.86	-
M24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.76

Not. Hikâye Sırası: Sinema, Saç, Gözlük, Ayakkabı, Boya, Telefon, Yemek, Görünüş, Nöbetçi, Hediye Kitap, Pasta

Tartışma

Çalışmanın amacı, çocukların farklı türlerdeki yalanları ne düzeyde uygun bulduklarını incelemek ve alandaki araştırmacılar tarafından benzer hikâyelerin kullanılması düşünüldükçe “Prososyal Yalanın Uygunluğu Testi –Çocuk Formunun” geçerlik-güvenirlik çalışmasını gerçekleştirmekti. Analizler sonucunda, testin yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğu görülmüştür.

Testin yapı geçerliğine ilişkin analizlere bakıldığında, üç faktörlü bir yapının ortaya çıktığı görülmektedir. Sonuçlar, çocukların bir başkasını kırmamak, üzmemek ya da en genel haliyle başkalarının iyi oluşunu devam ettirmek amacıyla söylenen yalanları benzer bir noktada uygun gördüklerine işaret etmektedir. Bu tür yalanların yer aldığı faktör “nezaket yalanları” şeklinde ifade edilmiştir. Analizlere göre çocukların yalanı uygun bulma konusunda görülen bir diğer faktör ise çocukların kendilerinden yalan talep edilmesini farklı olarak anladıkları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu hikâyeler “işbirlikçi yalanlar”

olarak nitelendirilmiştir. Bu gruptaki hikâyelerin, olumsuz bir durumu ört bas etmek amacıyla arkadaşını koruma/kollama motivasyonu ile söylenen yalanlar olduğu göz önüne alındığında, bu hikâyelerin ayrı bir faktöre yüklenmesi yalanı uygun bulma konusunda diğerlerinden farklı bir yapıda olduğunu düşündürmektedir. Son olarak, kendi yararına söylenen yalanlar ayrı bir faktör olarak karşımıza çıkmış ve “olumsuz yalan” şeklinde isimlendirilmiştir. Bu tür yalanların uygun bulunma düzeyinin ayrı bir faktör olarak bulunması, hikâyelerin yalanın altında yatan motivasyonları ayırtması açısından çalıştığına işaret etmektedir.

Geçerlik ve güvenilirlik analizleri testin nihai formunun üç faktörde toplam 11 hikâyeden oluştuğunu ortaya çıkarmıştır. Bu hikâyelerin altısı başkalarının üzülmesini önleyen, iyi oluşuna hizmet eden “nezaket yalanları”; üçü başkasının talebi sonrasında o kişiyi korumak için

söylenen “işbirlikçi yalanlar”; ikisi ise kendi yararına söylenen “olumsuz yalanları” içeren senaryolardan oluşmaktadır. Yalanın uygun bulunma düzeyi açısından, ilk iki faktörde yer alan nezaket ve işbirlikçi yalan hikâyelerinin toplam puanı alınarak hesaplama yapılabileceği gibi, bu faktörlerin ayrı yapılar olarak değerlendirilmesi de mümkündür. Her iki faktördeki hikâyelerin başkası yahut başkaları yararına bir durumu içermesi nedeniyle hepsinin bir arada değerlendirilmesinde sakınca görülmemektedir. Yine de, hem analizlerden elde edilen bulgular hem de yalanın karmaşık doğası göz önüne alındığında, araştırmacılar bu faktörleri farklı değişkenlerle ayrı yapılar şeklinde de çalışabilir. Ancak üçüncü faktörde kişinin kendi yararına söylediği yalanlar (olumsuz yalan) söz konusu olduğu için diğer faktörlerden kesinlikle ayrı ele alınması gerektiği vurgulanmalıdır. Olumsuz yalan hikâyelerini içeren üçüncü faktör, başkalarının yararına söylenen yalanların uygunluğunu çalışacak araştırmacılar için kontrol hikâyeleri niteliğini taşıyabileceği gibi farklı türden yalanları çalışmak isteyenler için ayrı bir faktör olarak kullanılabilir.

Hikâyelerin faktör yapısına göre nasıl ayırt edildiğini yorumlamada, katılımcıların protagonist ve yalan söylenen kişiye mâl olacak bedellerin ve yalanın kime fayda sağladığı şeklinde bir etkisinin olduğu düşünülebilir. Buna göre ilk grupta yer alan hikâyelerde (nezaket yalanı), katılımcılar protagonistin sevdiği bir şeyi tercih ederek başkasına zarar mı vereceği yoksa kendi istek ve düşüncelerinden feragat ederek karşısındakini mi önemseyeceği ikilemine maruz kalmaktadır. İkinci grup hikâyelerde ise protagonist, olumsuz bir durumu gizlemek amacıyla arkadaşını korumak için yalan söylemektedir (işbirlikçi yalan). Bu açıdan, arkadaş yararı için yalan söylenirken, genel işleyişle ilgili bilginin gizlendiği görülmektedir. Bu nedenle, işbirlikçi türde yalanları içeren ikinci grup hikâyelerin ilk gruptaki hikâyelere benzerlikle birlikte birbir uyumadığı ve prososyal yalanın başka bir türü olabileceğini düşünmek yanlış olmayacaktır. Yapı geçerliği analizine göre elde edilen üçüncü ve son faktördeki hikâyelerde (olumsuz yalan) ise, protagonist kendisinin olumsuz bir davranışını gizlemek ve olumsuz bir durumla yüzleşmekten kaçınmak amacıyla kendi yönelimli yalan söylemektedir. Dolayısıyla, bu hikâyelerin diğer yalan türlerinden ayrılması beklendiği bir durumdur. Özellikle çocuklarla yapılan çalışmalar incelendiğinde, en genel haliyle prososyal ve antisosyal şeklinde yalan türlerinin ayırt edildiği görülmektedir (Talwar ve ark., 2016). Bu tür bulgulara ek olarak, mevcut çalışmadan elde edilen sonuç, yalanın kabul edilebilirliği konusunda işbirlikçi yalanlar şeklinde farklı bir yalan türünün daha incelenmeye değer olduğunu ortaya koymuştur. İleride yapılacak çalışmalarda, farklı kültürlerde bu tür yalanların çocuklar tarafından nasıl algılandığının incelenmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bulgular, hangi tür yalanların ne düzeyde uygun bulunduğu açısından yorumlandığında göze çarpan en belirgin hususun, beklendiği şekilde kendi çıkarını koruma niyetiyle söylenen yalanların çocuklar tarafından en az makul bulunan yalanlar olduğu söylenebilir (Bkz. Tablo 1). Bununla birlikte, bu çalışmadaki çocukların en uygun buldukları yalan hikâyelerinin ise başkalarının iyi-oluşunu devam ettirmek amacıyla söylenen nezaket yalanları olduğu görülmektedir. Bu gruptaki hikâyelere protagonist ve karşı tarafa olan bedeller açısından bakıldığında, katılımcıların başkalarının olumsuz bir duruma

düşmelerini önlemek amacıyla prososyal niyetle söylenen yalanları daha makul gördükleri söylenebilir. Testin 11 maddelik son halinde, yine aynı tabloda görüleceği üzere, katılımcı çocukların bir başkasının yapmış olduğu hatayı gizleme ve o kimseyi koruma motivasyonuyla söylenen işbirlikçi yalanları olumsuz yalanlara kıyasla daha fazla uygun gördükleri; başkasının iyi-oluşunu devam ettirme amacıyla söylenen nezaket yalanlarına kıyasla daha az uygun gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu bulgunun toplumsal faktörlerle ilişkili olabileceği düşünülebilir. Şöyle ki, başkalarının ve yakınlarının refahını gözetmek toplulukçu kültürlerde vurgulanmakta ve bu durumlarda yalan söylemek uygun görülmeğe; bireyci toplumlarda böylesi durumlar uygun görülmeğe (Lee ve ark., 2001). Türkiye her ne kadar batılı toplumlar tarafından toplulukçu yapıda olarak algılsa da daha yakın zamanlı önerilen benlik kurgusu modellerine göre tam olarak bu kategoriye girmediği bilinmektedir (Kağıtçıbaşı, 2016; Uçar, 2017). Bu nedenle, ileride yapılacak çalışmalarda, olumsuz bir durumu saklamak için bir başkasını koruma amacıyla söylenen yalanların -Türkiye gibi farklı toplumsal yapısı olan bir ülkede- çeşitli kültürel etmenlerle araştırılması faydalı olabilir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda bundan sonraki araştırmalar için bazı önerilerde bulunmak mümkündür. Farklı türlerdeki yalanların kabul edilebilirliğinin çeşitli sosyal-duygusal-bilişsel gelişimsel mekanizmalarla bağlantısının incelendiği çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle zihinsel ve duygusal durumları anlama becerilerinin, sosyal-kültürel etmenlerin bu tür yalanların kabul edilebilirliğinde nasıl rol oynadığını görebilmek için çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin, çocukların ikili perspektif alma becerilerinin, ebeveyn uygulamalarının, sosyal ve kültürel değerlerin çocukların yalana ilişkin yargılarını etkileyeceği makul görülmektedir. Ancak bu konudaki çalışmaların henüz istenilen düzeye ulaşmamış olması, yorum yapmayı güçleştirmektedir. Dolayısıyla, yalanın uygunluğu ve kabul edilebilirliği konusunda keşfedici araştırmalar yürütmek önemli bir adım olarak nitelendirilebilir. Ayrıca bu sayede testin doğrulayıcı faktör analizlerine ilişkin veriler elde ederek katkıda bulunulabilir.

Prososyal yalan söyleme ve bunlara ilişkin değerlendirme süreçlerinin incelenmesinin literatürde giderek önem kazandığı görülmektedir (Mojdehi ve ark., 2019; Talwar ve ark., 2016). Bu bakımdan çocuklarda prososyal yalan anlayışının gelişimini incelemek isteyen araştırmacılar için kolaylıkla kullanılacak bir ölçme aracının literatüre kazandırılması önemli bir kazanımdır. Yalanın uygun bulunması konusunda literatürde geçerlik ve güvenilirliği gerçekleştirilmiş bir ölçme aracı olmaması nedeniyle şimdiki çalışmadan elde edilen sonuçların karşılaştırmalı yorumunu yapmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle, mevcut çalışmayı ve ölçme aracını daha kıymetli hale getirecek olan husus farklı kültürlerden uyarlama çalışmaları yapılarak prososyal yalan konusunda çalışan araştırmacıların ortak bir değerlendirme aracı kullanmaları olabilir. Böylece farklı toplumlarda benzer yapıların ölçülmesine imkân tanınarak daha sağlıklı kültürler arası karşılaştırmalar yapılabilir.

Mevcut ölçme aracında katılımcıların hikâyelerin uygunluk düzeyini derecelendirmesinin ardından katılımcının verdiği cevaba göre protagonistin neden iyi ya da kötü yaptığı şeklinde açık uçlu bir soru yönlendirilerek

yalanın uygun bulunma nedenlerine ilişkin çocukların yürüttükleri muhakemelerin ayrıca incelenmesi mümkün görünmektedir. Bu tip bir soruyla katılımcının hikâyede gerçekleşen eylemi nasıl muhakeme ettiğinin görülmesi literatüre katkı sağlayacağı gibi yeni araştırma sorularına da kapı aralayacaktır.

Yalana ilişkin yargıların sadece belirli yaşlardaki çocuklarla değil, okul öncesi, ergenlik ve yetişkin dönemindeki bireylerde incelenmesi de önemli olduğundan farklı yaş dönemlerine yönelik uyarılma çalışmalarının yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu sayede, farklı kuşaklardaki bireylerin farklı türlerdeki yalanlara ilişkin düşüncelerini görmek mümkün olacaktır. Ayrıca bu çalışmada, çocuklarla görüşmeler araştırmacı tarafından yürütülmüştür ancak ilerleyen yıllarda ölçme aracını kullanmak isteyen araştırmacılar için ebeveyn ve/veya öğretmenlerin doldurabilecekleri formlar da geliştirilebilir. Ek olarak hem zaman hem de ekonomik açıdan avantaj sağlanması amacıyla bu test gruplara uygulanacak bir formata dönüştürülebilir.

Sonuç olarak, “Prososyal Yalananın Uygunluğu Testi–Çocuk Formunun” yurt içinde yapılacak araştırmalarda ilk ve ortaokul dönemindeki çocuklarda prososyal yalananın uygun bulunurluğunu değerlendirmek için kullanılacak, geçerlik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiş yararlı bir ölçme aracı olduğu

söylenbilir. Ayrıca bu testin yurt dışındaki gerçekleştirilecek çalışmalar için uyarlanmasıyla birlikte alandaki araştırmacıların benzer yapıları ölçmeleri ve kültürler arası çalışmalar yapabilmeleri açısından önemli görünmektedir.

Beyannameler

Etik Onay ve Katılma İzni

Bu çalışmaya başlamak için gerekli etik kurul izni 06.01.2020 tarih, 2020/09 karar sayısı ile İstanbul Üniversitesi Etik Kurul’undan alınmıştır. Çalışma sürecinde bildirilen etik kurallara dikkat edilmiş ve katılımcılardan onam formu alınmıştır.

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

MŞA, SK ve AK literatür taraması yapma, verilerin analizi ve yorumlanması aşamalarının hepsinde beraber bir çalışma yürütmüşler ve birlikte katkı sağlamışlardır. MŞA verilerin toplanması aşamasında katkı sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

Aydın, M. Ş. (2020). Yalananın renkleri: Yalananın tanımlanması ve türleri üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(69), 712-720.

Aydın, M. Ş., Dayhan, T., Eskicioğlu, G., Karabacak, A. ve Karakaş, E. (2020). 3-5 Yaş çocuklarında zihin kuramı ve yönetici işlev becerilerinin olumsuz ve prososyal yalan söyleme davranışları üzerindeki etkisi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 3(5), 47-60.

Bok, S. (1978). *Lying: Moral choice and private and public life*. Harvester Press.

Bryant, E. M. (2008). Real lies, white lies and gray lies: Towards a typology of deception. *Kaleidoscope: A Graduate Journal of Qualitative Communication Research*, 7, 23-48.

Bussey, K. (1999). Children’s categorization and evaluation of different types of lies and truths. *Child Development*, 70, 1338–1347.

Carlo, G. ve Randall, B. A. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(1), 31-44.

DePaulo, B. M., Ansfeld, M. E., Kirkendol, S. E. ve Boden, J. M. (2004). Serious lies. *Basic and Applied Social Psychology*, 26, 147-167.

DePaulo, B. M., Kashy, D. A., Kirkendol, S. E., Wyer, M. M. ve Epstein, J. A. (1996). Lying in everyday life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(5), 979-995.

Eguaras, S. G. ve Erostarbe, I. I. (2021). The role of parenting practices in children’s antisocial lying: A systematic review. *Psychologist Papers*, 42(2), 152-159.

Fu, G., Lee, K., Cameron, C. A. ve Xu, F. (2001). Chinese and Canadian adults’ categorization and evaluation of lie-and truth-telling about prosocial and antisocial behaviors. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(6), 720-727.

Fu, G., Xu, F., Cameron, C. A., Heyman, G. ve Lee, K. (2007). Cross-cultural differences in children’s choices, categorizations, and evaluations of truths and lies. *Developmental Psychology*, 43(2), 278.

Goffman, E. (1967). *Interpersonal ritual: Essays on face-to-face behavior*. Pantheon Books.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2016). *Benlik, aile ve insan gelişimi*. Koç Üniversitesi Yayınları.

Lee, K., Cameron, C. A., Xu, F., Fu, G. ve Board, J. (1997). Chinese and Canadian children’s evaluations of lying and truth telling: Similarities and differences in the context of pro- and antisocial behaviors. *Child Development*, 68, 924–934.

Lee, K. ve Ross, H. J. (1997). The concept of lying in adolescents and young adults: Testing Sweetser’s folkloristic model. *Merrill-Palmer Quarterly*, 43, 255–270.

Lee, K., Xu, F., Fu, G., Cameron, C. A. ve Chen, S. (2001). Taiwan and mainland Chinese and Canadian children’s categorization and evaluation of lie-and truth-telling: A modesty effect. *British Journal of Developmental Psychology*, 19, 525–542.

Lupoli, M. J., Jampol, L. ve Oveis, C. (2017). Lying because we care: Compassion increases prosocial lying. *Journal of Experimental Psychology: General*, 146(7), 1026–1042.

Mojdehi, A. S., Shohoudi, A. ve Talwar, V. (2019). Deception or not? Canadian and Persian children’s moral evaluations of Tarof. *Current Psychology*, 1-12.

Pfattheicher, S., Nielsen, Y. A. ve Thielmann, I. (2021). Prosocial behavior and altruism: A review of concepts and definitions. *Current Opinion in Psychology*. Advance Online Publication.

Siegal, M. ve Peterson, C. C. (1998). Preschoolers’ understanding of lies and innocent and negligent mistakes. *Developmental Psychology*, 34(2), 332-341.

Talwar, V., Lee, K., Bala, N. ve Lindsay, R. C. L. (2002). Children's conceptual knowledge of lying and its relation to their actual behaviors: Implications for court competence examinations. *Law and Human Behavior*, 26(4), 395-415.

Talwar, V., Williams, S. M., Renaud, S. J., Arruda, C. ve Saykaly, C. (2016). Children's evaluations of tattles, confessions, prosocial and antisocial lies. *International Review of Pragmatics*, 8(2), 334-352.

Uçar, M. E. (2017). Relationships between vertical and horizontal individualism/collectivism self-construal's and autonomous, relatedness, autonomous-related self at university student. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1865-1878.

Williams, S. M., Kirmayer, M., Simon, T. ve Talwar, V. (2013). Children's antisocial and prosocial lies to familiar and unfamiliar adults. *Infant and Child Development*, 22(4), 430-438.

Xu, F., Luo, Y. C., Fu, G. ve Lee, K. (2009). Children's and adults' conceptualization and evaluation of lying and truth-telling. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 18(4), 307-322.

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

Examination of Relationship of Eating Disorders with Childhood Traumas and Life Satisfaction

Yeme Bozukluklarının Çocukluk Travmaları ve Yaşam Doyumu ile İlişkisinin İncelenmesi

Sultan Okumuşoğlu¹

Abstract:

According to Multidimensional Model of Eating Disorders, eating disorders are multifactorial psychopathologies. Hence, the precipitating factors -which could be psychological and familial beside cultural and biological- are an important area of study regarding intervention and treatment plans of eating disorders. Therefore, the aim of this study have been determined as examination of the relationship of eating disorder tendencies, with childhood traumas and life satisfaction. Convenience sampling method has been applied. Data collection has been conducted via SCOFF (REZZY) eating disorders screening inventory, Traumatic Childhood Experiences Inventory, Life Satisfaction Scale and demographic form. 289 volunteered adult participants- who have been reached via convenience sampling method- answered the scales (Age range = 21-49). The %34.3 of the participants was determined as above the reported REZZY cut-point for eating disorder risk. According to results of the analysis the participants with eating disorder tendencies differed with higher scores regarding childhood traumas, emotional abuse, physical abuse, and sexual abuse scores. Results have been discussed under the light of the related literature. It can be said that the literature that points out the importance of traumatic past experiences regarding psychopathology risks are in accordance with the findings of the presented study.

Keywords: Eating Disorders, Childhood Traumas, Life Satisfaction

¹Assoc. Prof, European University of Lefke, Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology, Lefke- TRN Cyprus, ssehitoglu@eul.edu.tr ORCID:0000-0001-6155-2325.

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: European University of Lefke, Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology, Lefke-TRN Cyprus: ssehitoglu@eul.edu.tr

Date of Received/Geliş Tarihi: 15.08.2021, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 05.11.2021, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 06.11.2021, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 09.03.2022

Citing/Referans Gösterimi: Okumuşoğlu, S. (2022). Examination of Relationship of Eating Disorders with Childhood Traumas and Life Satisfaction, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(1): 43-53

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktpdgerisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Yeme bozukluklarının çok boyutlu modeline göre yeme bozuklukları çok faktörlü psikopatolojilerdir. Buna göre -psikolojik, ailesel olabileceği gibi biyolojik ya da kültürel de olabilen- hazırlayıcı faktörler, yeme bozukluklarının müdahale ve tedavileri açısından önemli bir araştırma alanıdır. Dolayısıyla, bu çalışmanın amacı yeme bozukluğu eğilimlerinin, çocukluk travmaları ve yaşam doyumu ile ilişkisinin incelenmesidir. Kolayda örneklemeye yöntemi uygulanmıştır. Veri toplanması REZZY yeme bozukluğu ölçeği, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği ile demografik form kullanılarak gerçekleştirilmiştir. 289 gönüllü yetişkin katılımcı -kolayda örneklemeye ile ulaşılmış olan- ölçekleri yanıtlamıştır (Yaş aralığı=21-49). Katılımcıların %34.3'ünün bildirilmiş olan REZZY yeme bozukluğu risk grubu kesme noktasının üzerinde olduğu saptanmıştır. Analiz bulgularına göre yeme bozukluğu eğilimi olan katılımcılar çocukluk travmaları, duygusal istismar, fiziksel istismar ve cinsel istismar açısından daha yüksek puanlarla farklılaşmıştır. Bulgular bağlantılı literatürün ışığında tartışılmıştır. Bireyin geçmiş travmatik deneyimlerinin psikopatoloji riski açısından önemini vurgulayan literatürün sunulmuş olan araştırmanın bulgularıyla uyum içinde olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Yeme Bozuklukları, Çocukluk Travmaları, Yaşam Doyumu

Giriş

Yeme bozuklukları, yemek yemekle bağlantılı aşırı uçlarda davranışlar ile bunlara eşlik eden, kişiye rahatsızlık veren çeşitli duygu ve düşüncelerin varlığı ile tarif edilebilen psikopatolojilerdir. Bunlara bağlı semptomlar nedeniyle sıkıntılar yaşayan hastaların yaşam kalitelerinde ciddi olumsuz etkileri olmaktadır. Özellikle belirli tiplerinin daha çok olmak üzere ölümle sonuçlanma potansiyeli olduğu bildirilmiş, bireyin işlevselliğini ciddi biçimde bozma potansiyeli taşıyan önemli psikopatolojilerdir (Calugi et al., 2021; National Eating Disorders Collaboration [NEDC], 2016; Lee, Cloninger & Chaea, 2015; American Psychiatric Association, 2013; Smink, van Hoeken, Hoek, 2012).

Psikopatolojiler artık sadece 'genetik mi yoksa çevre etkisi mi' sorusunun ikili yaklaşımının ötesinde ele alınmaktadır (Rose, 2001). Yeme Bozukluklarının Çok Boyutlu Modeli'nde (Multidimensional Model of Eating Disorders) bu bozuklukların çok faktörlü psikopatolojiler oldukları ileri sürülmekte ve zemin hazırlayan, tetikleyen ve sürdürücü faktörlerden söz edilmektedir (Garner & Dessai, 2000; Garner, 1993). Çok boyutlu modele göre, sözü edilen biyolojik faktörler genetik yatkınlıklar ya da prenatal veya neonatal dönemlerde bebeğin maruz kalmış olabileceği çeşitli etkiler olabilirken, psikolojik faktörler ise anksiyete ve depresyonun yanısıra bilişsel ya da duygusal alanlardaki kimi eksiklikler olabilmektedir. Ayrıca beden algısı bozukluğu veya psikolojik ya da fiziksel travma gibi sayısız faktörler de yine psikolojik faktörler arasında ifade edilmektedir (Garner & Dessai, 2000; Garner, 1993).

Çocukluk dönemine ait travmatik yaşantılar olarak gelecek yaşantıyı da sayısız biçimlerde etkileyebilen çocuklara yönelik şiddetin, tecavüzdən ihmale çok geniş bir yelpazede birçok farklı olumsuz deneyimler biçiminde gerçekleşebileceği ifade edilmektedir. Bunun bireylerin gelecekteki iyi olma hallerini etkileyeceği bildirilmektedir (Unicef, 2020; Etain, et al., 2008).

Bağlantılı literatürde bireylerin yeme tutumlarındaki bozulmaların çocukluk çağındaki travmatik deneyimler ile ilişkisine dikkat çekilmektedir (örn. Rabito-Alcón, Baile,

& Vanderlinden, 2021; Monteleone et al., 2020; Monteleone et al., 2019; Palmisano et al., 2018; Molendijk, Hoek, Brewerton, & Elzinga, 2017). Birçok çalışmada yeme bozukluğu tanısı almış olmakla çocukluk çağındaki travmatik deneyimler yaşamış olmak arasında bir bağlantı bildirilmektedir (örn. Monteleone et al., 2019; Palmisano et al., 2018; Kong, & Bernstein, 2009). Karşılaştırmalı sonuçlara göre travmatik deneyimlere sahip bireyler daha yüksek oranlarda yeme bozukluğu psikopatolojileriyle ilişkilendirilmektedirler (Mitchell et al., 2012; Brewerton, 2007; Jacobi et al., 2004).

Araştırmalarda yeme bozukluğu hastaları arasında %45 (Rodriguez et al., 2005) ile %48 (Carter et al., 2006) gibi oranlarda çocukluk çağı cinsel istismarı bildirildiği bulunmuştur. Örneğin Rayworth et al. (2004) çalışmasında çocukluk çağındaki hem fiziksel istismar hem de cinsel istismarı bir arada yaşadığını bildiren kadınların, hiçbir istismar öyküsü olmayan kadınlara göre üç kat daha fazla yeme bozukluğu geliştirdiklerine dikkat çekmiştir.

Diğer yandan ilişkili literatürde olumsuz travmatik çocukluk deneyimleri gibi faktörlere rağmen kimi bireylerde psikopatoloji gelişmeyebileceğine, dolayısıyla olumsuz yaşantıların yüzde yüz kesinlikle psikopatolojiye yol açacağından söz edilemeyeceğine de vurgu yapılmaktadır (McLafferty et al., 2020; Trompetter, Kleine, & de Bohlmeijer, 2017). Bu bağlamda birtakım faktörlerin olumlu etkilerinin devreye girebileceğinden söz edilmektedir. Örneğin kimi kaynaklar iyi olma hali ile ilgili öz merhamet şeklinde faktörlerden söz ederken (Trompetter, Kleine, de Bohlmeijer, 2017) kimileri duygu düzenleme stratejilerine işaret etmektedir (Mc. Lafferty et al., 2020).

Literatürde yer alan sözü edilmiş olan ilişkilendirmeler dolayısıyla, çeşitli araştırmacılar (örn. Rodriguez, Perez, & Garcia, 2005; Rorty & Yager, 1996) klinisyenlerin yeme bozukluğu hastalarının geçmiş öyküsünü -özellikle travmatik yaşantılar bakımından da- araştırmalarının önemini vurgulamaktadırlar.

Yaşam doyumu kavramı ise bireyin -kendisinin içinde bulunduğu zamandaki yaşamı hakkındaki duyguları ile tutumlarını içeren- öznel bir bilişsel değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Diener, 1984; 1985). Diğer bir

deyişle, yaşam doyumu, yaşama başarılı biçimde uyum sağlamakla ilişkilidir (Magallares, et al., 2014) ve literatürde giderek artan bir ilginin odağı oluşu, yaşam doyumunun birçok sağlık durumuyla ilişkilendirilmesine bağlı olarak açıklanmaktadır (Strine, et al., 2008).

Yeme bozukluğuna sahip olmakla daha düşük yaşam doyumunu düzeyine sahip olmak ayrıca ilişkilendirilmektedir (Garcia et al., 2017; Kitsantas, Gilligan, & Kamata, 2003). Çeşitli araştırmalarda (örn. Claydon, DeFazio, & Lilly, 2020) klinik yeme bozukluğu tanısı alanların genel popülasyondan olan diğer katılımcılara göre daha düşük yaşam düzeyleriyle farklılaştığı bildirilmekte ve buna rağmen yeme bozuklukları ile yaşam doyumunun ilişkisinin yeterince araştırılmadığına işaret edilmektedir (Kitsantas, et al., 2003).

Diğer yandan, çocukluk çağındaki olumsuz yaşantıların, çeşitli travmatik deneyimlerin daha düşük yaşam doyumunu ile bağlantısından söz edilmektedir (Ozturk & Mohler, 2021; Minnich, Gordon, Kwan, Troop-Gordon, 2017). İstismar ve ihmal gibi travmatik çocukluk deneyimlerinin yaşam doyumunu ile ilişkisi ayrıca dikkat çekmektedir (Öztürk ve Mohler, 2021). Özellikle çocukluk travması ebeveyn tarafından gerçekleştirilmiş istismar şeklinde olduğunda, bunun açtığı yaraların adeta yaşam boyu iyileşemeyebileceğine işaret edilmektedir. Dolayısıyla bu tür travmaların bireyin tüm hayatını kapsayan bir biçimde yaşam doyumunu azaltıcı etkilerinin olabileceği açıkça anlaşılmaktadır (Buciol & Zarri, 2020).

Diğer yandan, yaşam doyumunun geliştirilmesi ile yeme bozukluğu tedavilerinin olumlu sonuçları arasındaki ilişkilerden söz eden çalışmalar (Leung, Joyce, & Russell, 2013; Munoz et al., 2012) yaşam doyumunu faktörünün yeme bozukluklarının tedavisinde önemli müdahale alanlarından bir tanesi olabileceğini düşündürmektedir.

Halvorsen ve Heyerdahl'ın (2006) çalışmasında, semptomlarından tamamen kurtulan Anoreksiya Nervosa'lı hastaların sağlıklı kontrollerle aynı düzeyde yaşam doyumunu bildirdikleri, ancak tedavide başarı göstermemiş hastaların anlamlı düzeyde düşük yaşam doyumunu düzeyleri olduğu bildirilmiştir. Diğer bir çalışmada (Magallares et al., 2014) katılımcıların yaşam doyumunu da içeren öznel iyi olma hali araştırılmıştır. Yeme bozukluğu olan kadınların daha düşük yaşam doyumunu düzeyleriyle farklılaştığı bulunmuştur. Benzer biçimde Kitsantas, ve arkadaşlarının (2003) araştırmasında yeme bozukluğu olan kolej öğrencisi katılımcılar yaşam doyumunu açısından diğer gruplara göre daha düşük doyum düzeyleriyle farklılaşmıştır.

Yeme bozuklukları, bireyin yaşam kalitesini, işlevselliğini bozmasının yanı sıra, hayatı da tehdit edebilmesiyle dikkat çekmekte olan çok faktörlü psikopatolojilerdir. Dolayısıyla tedavilerinde de yardımcı olabilecek şekilde olası ilişkili faktörler, ilgili değişkenler bakımından araştırılmalarının önemi ve gerekliliği açıkça görülmektedir. İlişkili literatürdeki yeme bozukluğu psikopatolojilerinin travmatik yaşantılarla ve azalan yaşam doyumunu ile bağlantılı olduğu saptamalarından yola çıkarak bu çalışmada temel olarak yeme bozukluğu eğilimi gösteren bireylerde göstermeyenlere göre çocukluk çağı ile ilişkili travmatik geçmiş yaşantılara ve yaşam doyumunu

özbildirimlerine dair farklılaşma olup olmadığının araştırılması hedeflenmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bilindiği gibi ilişkisel tarama modellerinde en az iki veya çok daha fazla sayıdaki değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi hedeflenmektedir (Karasar, 2008). Dolayısıyla bu çalışmanın modeli ilişkisel tarama modeli olup, ayrıca betimleyici ve kesitsel, toplum temelli bir çalışma olarak ifade edilebilir. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $\leq .05$ olarak kabul edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni verinin toplandığı dönemde Kuzey Kıbrıs'ta yaşamakta olan ve Türkçe konuşan yetişkin bireylerdir. Kolayda Örneklem (Convenience Sampling) yöntemi kullanılmak suretiyle katılımcılardan veri toplanmıştır. Bu çalışmanın örneklemini oluşturan katılımcılar, bilgilendirilmiş onam temelinde gönüllü olarak soruları yanıtlayan 289 kişiden oluşmaktadır (139 kadın, 150 erkek). Analizlere göre katılımcıların yaş aralığı 21-49 şeklinde saptanmıştır. Sözü edilen 289 gönüllü katılımcıya Mart 2021 ile Haziran 2021 zaman diliminde online veri toplanması yoluyla ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada katılımcılardan veri toplanması amacıyla Yeme Bozuklukları Ölçeği (REZZY), Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ) ile Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) ve ayrıca Sosyo-Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır.

Yeme Bozuklukları Ölçeği (REZZY/SCOFF)

Yeme bozukluğu eğilimlerini ölçmek amacıyla beş soruluk "SCOFF Eating Disorders Scale" isimli orijinal ölçeği geliştirenler Morgan, Reid ve Lacey'dir (2000). Aydemir, ve arkadaşları (2015) bu 5 sorudan oluşan ve evet-hayır biçiminde yanıtlanan tarama aracının Türkçe standardizasyonunu gerçekleştirmiştir ve Türkçe ölçek formuna REZZY adını vermişlerdir. Cronbach Alpha değeri .74 şeklinde bildirilmiş olan REZZY ölçeğinin yeme psikopatolojisi riskine işaret eden kesme noktası ise ≤ 2 olarak bildirilmiştir (Aydemir ve ark., 2015).

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ/CTQ)

Orijinal ölçek (Childhood Traumas Questionnaire) Bernstein ve ark., (1994) tarafından geliştirilmiş olup, Şar, Öztürk, ve İkikardeş (2012) tarafından Türkçe standardizasyonu gerçekleştirilmiştir. Alfa değeri .93 olarak bildirilmiştir. Beşli likert tipi derecelendirmeyle yanıtlanabilen ölçeğin üçü istismarla ilgili ve ikisi ihmalle ilgili beş alt boyutu bulunmaktadır. İstismarla ilgili olanlar cinsel, fiziksel, duygusal şeklinde istismar türlerine ilişkin alt boyutlara ayrılmaktadır. Ölçeğin ihmalle ilgili alt boyutları ise fiziksel ve duygusal ihmalle ilgili iki alt ölçek şeklindedir (Şar ve ark., 2012).

Yaşam Doyumu Ölçeği

Yaşam doyumunu ölçmeyi amaçlayan orijinal ölçeği geliştirenler Diener, Emmons, Larsen ve Griffin'dir (1985). Beşli likert şeklinde yanıtlanan beş sorudan oluşan bu ölçeğin Dağlı ve Baysal (2016) tarafından Türkçe standardizasyon çalışmalarında Cronbach Alpha değerinin

.88 ve test-tekrar test değerinin ise .97 şeklinde saptandığı bildirilmiştir.

Bilgi Formu

Katılımcılara ait yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve ekonomik düzey ile ebeveyn eğitim düzeyleri gibi demografik bilgiler bu ölçek aracılığıyla elde edilmiştir.

İşlem ve Verilerin Analizi

Çalışmanın etik uygunluğu konusunda üniversite etik kurulundan onay alınmıştır (ÜEK58/01/02/2021/09). Bilgilendirilmiş onamı okuyarak soruları yanıtlamaya gönüllü olmuş katılımcılara Mart 2021 ile Haziran 2021 zaman aralığında online veri toplanması yoluyla ulaşılmıştır. Katılımcılardan elde edilen yanıtlar SPSS 20 veri dosyasına girilmiş ve istatistiksel analizler, ilişkilerin araştırılmasında Spearmen, ikili gruplararası karşılaştırmalar için Man-Whitney U ve ikiden fazla

grubun olduğu gruplararası karşılaştırmalar için de Kruskall Wallis Testleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen analiz sonuçları bulgular kısmında sunulmuş ve tartışma kısmında bağlantılı literatürle ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

Bulgular

Bu çalışmanın katılımcıları 139 kadın (%48.1) ile 150 erkek (%51.9) katılımcı olmak üzere, 21-49 yaş aralığındaki 289 kişiden oluşmaktadır. Yaş ortalaması 28.94 olarak saptanmıştır. 289 katılımcıdan 99 tanesinin (% 34.3) REZZY ölçeği psikopatoloji riski için kesme noktasının üzerinde oldukları saptanmıştır.

REZZY yeme bozukluğu ölçeği kesme noktasına göre yeme bozukluğu olan ve olmayan katılımcı gruplarının diğer ölçek puanları açısından farklılıklarının araştırılmasında, non-parametrik Man-Whitney U Test kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1: Yeme Bozukluğu Eğilimi Olan ve Olmayan Katılımcıların Diğer Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Analiz Bulguları (N=289)

Değişken	Grup	N	Sıra Ortalaması	U	p
Yaşam Doyumu	YByok	190	151.03	8259.00	.08
	YBvar	99	133.42		
ÇÇTÖ	YByok	190	138.15	8104.00	.05*
	YBvar	99	158.14		
Duygusal İstismar	YByok	190	138.06	8086.00	.03 *
	YBvar	99	158.32		
Duygusal İhmal	YByok	190	141.64	8765.50	.32
	YBvar	99	151.44		
Fiziksel İstismar	YByok	190	141.64	8765.60	.11
	YBvar	99	151.45		
Fiziksel İhmal	YByok	190	138.56	8180.50	.05*
	YBvar	99	157.37		
Cinsel İstismar	YByok	190	140.40	8530.50	.03*
	YBvar	99	153.83		

İstatistiksel Anlamlılık Düzeyi: $p \leq .05$; * $p \leq .05$; Analizde Man Whitney U test kullanılmıştır. Kısaltmalar: YByok = REZZY Ölçeği ortalaması < 2 (Yeme Bozukluğu kesme noktası altındaki grup); YBvar = REZZY Ölçeği ortalaması ≥ 2 (Yeme Bozukluğu kesme noktası üstündeki grup); ÇÇTÖ = Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği.

Man-Whitney U test ile analizler gerçekleştirilmeden önce, REZZY ölçeğinin yeme bozukluğu psikopatolojisine işaret ettiği bildirilmiş olan 2 kesme noktasından yola çıkılarak katılımcılar yeme bozukluğu eğilimi olanlar (N=190) ve olmayanlar (N=99) şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Yeme bozukluğu eğilimi olan ve olmayan katılımcıların diğer ölçek puanları açısından karşılaştırılmasına ilişkin analizler -veriler parametrik analiz varsayımlarını karşılamadığı- için, non-parametrik

Man-Whitney U Test kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Analiz bulguları, yeme bozukluğu eğilimi gösteren katılımcıların bu eğilimi göstermeyenlerden daha yüksek ÇÇTÖ (U = 8104.00, $p=.05$), Duygusal İstismar (U= 8086.00, $p=.03$), Fiziksel İhmal (U = 8180.50, $p=.05$) ve Cinsel İstismar (U = 8530.50, $p=.03$) ortalamaları ile istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaştıklarını ortaya koymuştur.

Cinsiyet temelindeki karşılaştırmalarda aşağıdaki tabloda bulguları gösterilen Man Whitney U testi kullanılmıştır.

Tablo 2: Kadın ve Erkek Katılımcıların Ölçek Puanları Açısından Karşılaştırılması Bulguları

Değişken	Grup	N	Sıra Ortalaması	U	p
REZZY	Kadın	139	159.56	8401.50	.00*
	Erkek	150	131.51		
Yaşam Doyumu	Kadın	139	158.16	8595.50	.01*
	Erkek	150	132.80		
ÇÇTÖ	Kadın	139	133.29	8797.00	.02*
	Erkek	150	155.85		
Duygusal İstismar	Kadın	139	140.95	9862.00	.39
	Erkek	150	148.75		
Duygusal İhmal	Kadın	139	123.40	7422.50	.00*
	Erkek	150	165.02		
Fiziksel İstismar	Kadın	139	135.98	9171.00	.00*
	Erkek	150	153.36		
Fiziksel İhmal	Kadın	139	129.44	8262.00	.00*
	Erkek	150	159.42		
Cinsel İstismar	Kadın	139	141.08	9880.00	.20
	Erkek	150	148.63		

İstatistiksel Anlamlılık Düzeyi: $p \leq .05$; *: $p \leq .05$; Analizlerde Man Whitney U test kullanılmıştır. Kısaltmalar: REZZY= REZZY ölçek toplam puanı; ÇÇTÖ= Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği toplam puanı

Kadın katılımcıların, yeme bozukluğu eğilimi ($U=8402.50$, $p=.00$) ve yaşam doyumu ölçek puanları açısından ($U=8595.50$, $p=.01$) erkeklerden daha yüksek ortalamalarla farklılaştığı saptanmıştır. Diğer yandan ÇÇTÖ toplam puanları ($U=8797.00$, $p=.02$) ile duygusal ihmal ($U=7422.50$, $p=.00$), fiziksel istismar ($U=9171.00$, $p=.00$) ve fiziksel ihmal ($U=8262.00$, $p=.00$) alt ölçek puanları açısından erkek katılımcılar daha yüksek puanlarla farklılaşmıştır. Cinsel istismar ($U=9880.00$, $p=.20$) ile duygusal istismar ($U=9862.00$, $p=.39$) alt

ölçekleri açısından gruplar arasında herhangi bir anlamlı farklılaşma saptanamamıştır.

Farklı ekonomik düzeylere sahip olmanın söz konusu ölçek puanları açısından herhangi bir farklılaşma gösterip göstermeyeceğinin araştırılmasında -katılımcıların yanıtları orta ve iyi şeklinde iki ekonomik düzeyde yer aldığı için- gruplararası karşılaştırmalar Man Whitney U testi kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Ölçek Puanlarının Ekonomik Düzeyleri Açısından Karşılaştırılmasında İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Saptanan Değişkenlere Dair Bulgular (N=289)

Değişken	Ekonomik Durum	N	Sıra Ortalaması	U	p
Yaşam Doyumu	Orta	202	136.13	6994.50	.00*
	İyi	87	165.60		
Fiziksel İhmal	Orta	202	152.51	7270.00	.01*
	İyi	87	127.56		

İstatistiksel Anlamlılık Düzeyi: $p \leq .05$; *: $p \leq .05$; Analizde Man Whitney U test kullanılmıştır.

Man Whitney U testinin analiz sonucu, ekonomik durumunu iyi düzeyde şeklinde bildiren katılımcıların ($N=87$, Sıra Ortalaması=165.60) orta düzeyde olarak bildirenlere ($N=202$, Sıra Ortalaması=136.13) göre yaşam doyumu açısından daha yüksek puanlarla farklılaştığını göstermiştir ($U=6994.50$, $p=.00$). İstatistiksel olarak

anlamlı diğer farklılaşma ise fiziksel ihmal alt ölçeğine ilişkin saptanmıştır. Ekonomik durumu orta düzeyde olan katılımcılarda ($N=202$, Sıra Ortalaması=152.51) fiziksel ihmal alt ölçek puanlarının iyi düzeyde olanlardan daha yüksek ($N=87$, Sıra Ortalaması=127.56) olduğu görülmüştür ($U=7270.00$, $p=.01$).

Diğer yandan yaş grupları arasındaki ölçek puanları açısından farklılaşmalar olup olmadığının incelenmesi Kruskal Wallis testi ile gerçekleştirilmiş ve 18-29 (N=157), 30-40 (N=86) ile 41 ve üzeri (N=46) şeklindeki katılımcı yaş grupları arasında ölçek ve altölçek puanlarına ilişkin istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmalar saptanamadığı görülmüştür.

Katılımcıların kendi eğitim düzeylerine ilişkin toplanan veride (ortaokul mezunu N=32 kişi; lise mezunu=49 kişi,

lisans ve üzeri=208 kişi) üç grubun olduğu görülmüştür. Kruskal Wallis testi ile non-parametrik gruplar arası karşılaştırma analizleri uygulanmış ve gruplar arasında anlamlı farklılaşma saptanamamıştır.

Katılımcıların ebeveyn eğitim düzeyleri temelindeki karşılaştırmalarda (ilkokul, lise ve lisans ve üzeri şeklinde 3 grup oluşması nedeniyle) ölçek ortalamalarındaki farklılaşmalar Kruskal Wallis testi ile incelenmiştir.

Tablo 4 Katılımcıların Ölçek Puanlarının Anne Eğitim Düzeyleri Açısından Karşılaştırılmasında Anlamlı Farklılık Saptanan Değişkenlere Dair Bulgular (N=289)

Değişken	AnneEğitimDüzeyi	N	Sıra Ortalaması	X ²	p
REZZY	İlkokul mezunu	123	160.25	8.202	.01*
	Lise mezunu	109	130.72		
	Lisans +	57	139.40		
Fizikselİhmal	İlkokul mezunu	123	161.74	10.207	.00*
	Lise mezunu	109	135.56		
	Lisans +	57	126.93		
Duygusalİhmal	İlkokul mezunu	123	162.08	9.815	.00*
	Lise mezunu	109	129.76		
	Lisans +	57	137.30		

İstatistiksel Anlamlılık Düzeyi: p<.05; *: p<.05; Analizlerde Kruskal Wallis kullanılmıştır.

Kruskal Wallis testi ile katılımcıların anne eğitim düzeyleri bakımından karşılaştırmalarda REZZY ortalamaları (X²=8.202, p=.01) ile fiziksel ihmal (X²=10.207, p=.00) ve duygusal ihmal (X²=9.815, p=.00) altölçek puanlarının gruplar arasında anlamlı şekilde farklılaştığı saptanmıştır.

Farklılaşmaların hangi anne eğitim düzeyleri arasında olduğunun araştırılmasında takip analizi olarak düzeyler arasında ikişer ikişer ele alınmak suretiyle non-parametrik Man Whitney U testi uygulanmıştır. Buna göre anne eğitimi ilkökul eğitim düzeyinde olan katılımcılar ile lise düzeyi olarak bildirenler arasında REZZY (U=5047.00, p=.00), duygusal ihmal (U=5185.00, p=.00) ve fiziksel ihmal (U=5496.50, p=.01) ölçek puanları bakımından gruplararası farklılaşma olduğu görülmüştür. Buna göre

annesi ilkökul mezunu olan katılımcıların REZZY ölçek puanlarının ve duygusal ile fiziksel ihmal bildirimlerinin lise mezunu olanlardan daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca ilkökul mezunu anneye sahip katılımcıların lisans ve üzeri düzeyde eğitilmiş anneye sahip katılımcılardan anlamlı biçimde daha yüksek fiziksel ihmal bildirdiği de görülmüştür (U=2654.00, p=.00). Bu bulgulara göre anne eğitim düzeyi ilkökul şeklinde bildirilmiş olan katılımcıların anne eğitimi lise düzeyinde ve de üniversite ile üzeri düzeyde olan katılımcılardan daha yüksek düzeyde fiziksel ihmal bildirmiş olduğu söylenebilmektedir.

Diğer yandan, katılımcıların travmatik deneyimlerinin baba eğitim düzeyi grupları temelindeki farklılaşmaları non parametrik Kruskal Wallis testi araştırılmıştır.

Tablo 5: Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılıklara Dair Analizlerin Anlamlı Sonuçları

Değişken	EğitimDüzeyi	N	Sıra Ortalaması	X ²	p
Fiziksel İstismar	İlkokul mezunu	108	152	6.501	.03*
	Lise mezunu	91	147		
	Lisans +	90	34		

İstatistiksel Anlamlılık Düzeyi: p<.05; *: p<.05; Analizde Kruskal Wallis kullanılmıştır.

Katılımcıların bildirmiş olduğu baba eğitim düzeyi grupları temelinde Kruskal Wallis testi ile gerçekleştirilen karşılaştırma analizlerine göre ise katılımcıların sadece

fiziksel istismar altölçek ortalamalarında farklılaşma saptanmıştır (X²=6.501, p=.03).

Hangi baba eğitim düzeylerinin katılımcı ölçek puanları bakımından birbirinden farklılaşma gösterdiğinin takip analizi olarak non-parametrik Man Whitney U testi uygulanmıştır.

Analizler baba eğitim düzeyi ilkökul mezunu olan katılımcılar ile lisans ve üzeri düzeyde baba eğitimi bildirmiş katılımcılar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu göstermiştir (U=4242.50, p=.01). Gruplar arası karşılaştırma bulguları, babası ilkökul mezunu olan katılımcıların (N=108, Sıra Ortalaması=152), lisans ve üzeri düzeyde eğitilmiş babası olanlara (N=90, Sıra Ortalaması=34) göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde

daha yüksek fiziksel istismar bildirdiğini ortaya koymuştur (U=4242.50, p=.01).

Çalışmanın değişkenleri arasındaki ilişkilerin araştırılması konusunda korelasyon analizi kullanılmasına karar verilmiştir.

Aşağıda yer verilen Tablo 6'da gösterildiği şekilde, verinin parametrik analiz varsayımlarını karşılamayışı nedeniyle nonparametrik analiz kullanılmıştır. Dolayısıyla, yeme bozukluğu eğilimine ilişkin puanların diğer ölçek puanları ile korelasyon ilişkilerinin araştırılması, nonparametrik Spearman Korelasyon Analizi ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6: Korelasyon Bulguları (N=289)

	1	2	3	4	5	6	7	8
REZZYTp	1							
ÇÇTÖTp	.169**	1						
Duygusalistismar	.192**	.586**	1					
Fizikselİstismar	.163**	.434**	.364**	1				
Fizikselİhmal	.128*	.437**	.270**	.326**	1			
Duygusalİhmal	.030	.452**	.381**	.229**	.508**	1		
Cinselİstismar	.223**	.390**	.342**	.372**	.271**	.186**	1	
YaşamDTp	-.150*	-.158**	-.276**	-.189**	-.262**	-.355**	-.110	1

İstatistiksel Anlamlılık Düzeyi: p≤.05; *p<.05; **p<.01; Analizde Spearman Korelasyon Analizi kullanılmıştır. *Kısaltmalar:* REZZYTp = REZZY Ölçek Toplam Puanı; ÇÇTÖTp = Çocukluk Çağı Travmaları Ölçek Toplam Puanı; YaşamDTp = Yaşam Doyumu Ölçek Toplam Puanı.

Spearman korelasyon analizi bulgularına göre yeme bozukluğu eğilimini gösteren REZZY toplam puanlarının Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği toplam puanları (r=.169, p=.00), Duygusal İstismar altölçek ortalamaları (r=.192, p=.00), Fiziksel İstismar alt ölçek ortalamaları (r=.163, p=.00) ve Cinsel İstismar altölçek ortalamaları (r=.223, p=.00) ile pozitif korelasyon gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca REZZY ölçek toplam puanlarının yaşam doyumu puanları ile negatif korelasyon ilişkisi saptanmıştır (r= -.150, p=.03).

Tartışma

Temel olarak yeme bozukluğu eğilimi gösterme/göstermemenin bireylerin çocukluk çağı travmalarıyla ve yaşam doyumu düzeyleriyle ilişkisinin araştırılmasının hedeflendiği sunulmakta olan çalışmanın bu bölümünde, analiz bulguları literatürle ilişkilendirilerek aktarılmakta, tartışılmaktadır.

Analizlere göre katılımcıların yeme bozukluğu eğilimleri ile bildirilmiş çocukluk çağı travmaları birbirine paralel biçimde değişen bir ilişki içerisinde. Travma alt boyutları bakımından ele alındığında ise cinsel, duygusal ve fiziksel istismar bildirimleri ile yeme bozukluğu eğilimlerinin birlikte artıp azaldığı gözlenmektedir. Karşılaştırmalı analizler yeme bozukluğu riskine ilişkin psikopatoloji kesme noktasının üstünde puan almış

katılımcıların daha düşük puan alanlardan daha fazla çocukluk çağı travmatik yaşantısı bildirdiğini göstermektedir. Travma geçmişi ile yaşam doyumu negatif korelasyon göstermekte, düşük ebeveyn eğitiminin daha yüksek travmatik deneyim bildirimleri farklılıklarıyla ilişkili olduğu gözlenmektedir. Ayrıca yeme bozukluğu eğilimi açısından risk grubu kesme noktasının üzerinde puan almış bu katılımcılar -ki bunlar çalışmanın katılımcılarının %34.3'üdür- daha yüksek duygusal ve fiziksel ihmal ile cinsel istismar bildirmişlerdir.

Travmatik yaşantının yeme bozukluğuna yol açması konusunda kesin mekanizmalar henüz tam olarak açıklığa kavuşmuş olmasa da çeşitli fikirler ileri sürülmekte ve çalışmalar devam etmektedir. Örneğin, travmatik yaşantı deneyimleyen kimi bireylerin duygu kontrolü zorlukları yaşamaya başladıkları ve rahatsızlık veren olumsuz duygularla başa çıkmak için kimi bağımlılıklara yönelebildikleri, ya da kontrol duygularını geri kazanmak adına yeme bozukluğu semptomları geliştirdikleri düşünülebilir. Bu bağlamda özellikle cinsel istismarın yarattığı travmanın bireylerde kendi bedenlerine yönelik algıyı değiştirebildiğinden söz edilmektedir. Travma deneyimleyen kişinin yemekle olan ilişkisini bedensel çekiciliğini azaltma amacıyla değiştirebileceği, bunun da yeme bozukluğu semptomlarına yol açabileceği ileri sürülmektedir (Sack, Boroske-Leiner, Lahmann, 2010).

Bütün bu bilgiler bir arada düşünülürken, kişinin travmatik yaşantıyla işlevsel olmayan başa çıkma çabalarının semptomları ile ilişkisi görülebilmektedir. Kişinin travma ile ve utanç gibi kimi olumsuz duygularla ilişkilendirilen bedeni ve tetiklenen negatif duygularla kontrol edebilme ihtiyacının, en azından yaşamlarındaki herhangi birşeyleri kontrol edebilme ihtiyacının, ayrıca kendini daha az çekici hale getirme motivasyonunun psikopatoloji semptomlarını tetikleyebilir olabileceği anlaşılmaktadır. Kişi kusurunu olumsuzlukları bedeninden atmaya ya da aşırı yiyerek içindeki boşluğu yiyeceklerle doldurmaya çabalayabilmektedir.

Travmatik yaşantılar ile yeme tutumundaki bozulmanın ilişkisinden söz eden diğer çalışmalar da (Örn. Molendijk, Hoek, Brewerton, & Elzinga, 2017; Mitchell et al., 2012; Kong, & Bernstein, 2009; Brewerton, 2007; Jacobi et al., 2004) mevcut çalışmanın bulguları ile paralellik göstermektedir. Çeşitli çalışmalarda, yeme bozukluğu olanlarda %45 (Rodriguez et al., 2005) ile %48 (Carter et al., 2006) arasında değişen yüksek oranlarda çocukluk çağı cinsel istismarı bildirilmiştir. Birden fazla istismarın bir arada yaşanmasının daha da kötü etkiler yarattığına işaret edilmektedir. Rayworth et al. (2004) çalışmasında çocukluk çağında hem fiziksel istismar hem de cinsel istismarı bir arada yaşadığını bildirenlerin, hiçbir istismar öyküsü olmayan kadınlara göre üç kat daha fazla yeme bozukluğu geliştirdiklerine dikkat çekmiştir. Diğer yandan kimi çalışmalar geçmiş travmatik yaşantının yanı sıra mevcut durum itibarıyla travma sonrası stress bozukluğu (TSSB) semptomları bulunan bireylerde yeme bozukluğu gelişmesi olasılığının şu anda TSSB olmayan kişilerden çok daha yüksek olduğuna da işaret etmektedir (Brewerton, 2007).

Mevcut çalışmada yeme bozukluğu eğilimi gösteren katılımcılara ilişkin saptanmış oran, ikibinli yıllarda yeme bozukluklarının yaygınlığında artışa işaret eden literatürle uyumludur (örn. Mitchison, Hay, Slewa-Younan, Mond, 2012; Hay, Mond, Buttner, Darby, 2008). Bununla birlikte çalışmanın boylamsal değil kesitsel oluşu ve risk grubundaki katılımcıların öz bildirim temelindeki bir tarama ölçeği ile saptanmış olmaları ve karşılaştırmalı analizlerde klinik tanı almış bir grubun çalışmaya dahil edilmemiş olması, bu çalışmanın kısıtlılıkları olarak değerlendirilebilir. Gelecek çalışmalarda bunların göz önüne alınması önerilir.

Literatürde olumsuz travmatik çocukluk deneyimlerinin varlığına karşın kimi bireylerde herhangi bir psikopatoloji gelişmeyebileceğine de vurgu yapılmaktadır (McLafferty et al., 2020; Trompetter, Kleine, & de Bohlmeijer, 2017; Brewerton, 2007). Örneğin kimi kaynaklar iyi olma hali ile ilgili öz merhamet şeklinde faktörlerin koruyucu etkilerinden söz ederken (Trompetter, Kleine & de Bohlmeijer, 2017) kimileri de duygu düzenleme stratejilerine işaret etmektedir (McLafferty et al., 2020).

Dolayısıyla travmatik olumsuz çocukluk çağı deneyimlerine rağmen kimi bireylerde birtakım faktörlerin olumlu etkilerinin devreye girebileceği ve riski aşağıya çekebileceği söylenebilir. Bütün bu bilgiler klinik ve önleyici/koruyucu müdahaleler açısından önemli bilgi sağlamaktadır. Çocukluk çağında olumsuz yaşantılar deneyimleyen bireylerin doğru biçimde desteklenip güçlendirilmelerinin riski azaltabileceğine, bu bireylerin geleceklerindeki psikopatoloji olasılığının aşağıya çekilebileceğine ve dolayısıyla yaşam doyumu düzeylerinin artırılabilmesine işaret etmektedir. Ayrıca

bütün bunlar, çocukluk çağı travmatik deneyimlerinin yol açtığı hasarın çeşitli etkiler/müdahalelerle geri çevrilebilirliği hakkında düşündürmesiyle, umut verici kabul edilebilir.

Bulgular çeşitli araştırmacıların dile getirdiği (Rodriguez, Perez & Garcia, 2005; Rorty & Yager, 1996) klinisyenlerin yeme bozukluğu hastalarının geçmiş öyküsünün olası travmatik yaşantılar bakımından da araştırılması gerektiğini mutlaka göz önünde bulundurmalarının önemini vurgulayan ve klinik açıdan önemli ifadeler ile uyumludur. Tabii ki yüzde yüz travmatik öykü bulunacağı gibi bir algı ya da beklentiye girilmemesi de ayrıca akılda tutulması gereken diğer bir önemli konudur. Literatür bilgileri ve bu çalışmanın bulguları da böylesi yüzde yüz oranında biraradalık görmemektedir.

Bu çalışmada travmatik yaşantılarla yeme bozukluğu eğilimlerinin pozitif korelasyon ilişkisi gösterdiği, diğer yandan yaşam doyumu ile hem yeme bozukluğu eğilimlerinin, hem de travmatik yaşantıların negatif korelasyon ilişkisi gösterdiği saptanmıştır. Literatürde yer alan kimi diğer araştırmalarda da travmatik yaşantılarla yaşam doyumunun negatif ilişkisinin (örn. Xiang et al., 2020; Öztürk ve Mohler, 2021) gösterildiği dikkat çekmektedir. Ayrıca literatürde travmatik yaşantılarla yeme bozukluklarının birlikte artıp azalma biçimindeki ilişkisi de vurgulanmaktadır (örn. Rabito-Alcón, Baile, & Vanderlinden, 2021; Rabito-Alcón, Baile, Vanderlinden, 2020; Palmisano et al., 2018; Scheffers et al., 2017). Çocukluk çağı ihmali ile bozulmuş yeme davranışı arasındaki ilişkiye dikkat çekilmektedir (Minnich., Gordon, Kwan, Troop-Gordon, 2017). Diğer yandan literatürde psikopatolojisi olan kişilerde yaşam doyumunun diğerlerine göre daha düşük düzeyde oluşundan söz eden çalışmaların (örn. Meule ve Voderholzer, 2020;) da mevcut çalışmanın bulgularıyla uyum içinde olduğu gözlenmektedir.

Travmatik çocukluk deneyimlerinin kişinin kendisiyle, kendi bedeniyle olan ilişkisini psikopatoloji gelişimine zemin hazırlayacak biçimde değiştirmesi ve böylece hem psikopatoloji gelişimini hem de yaşam doyumunu olumsuz etkilemesi akla gelmektedir (Scheffers et al., 2017). Yeme bozuklukları olan bireylerde psikopatolojileriyle uyumlu kendine özgü çeşitli bilişsel hataların varlığına işaret eden çalışmalar (Okumuşoğlu, 2017) da bununla uyumludur.

Diğer bir çalışmada (Magalarres et al., 2014) yaşam doyumu da içeren öznel iyi olma hali araştırılmış ve yeme bozukluğu olan bireylerin daha düşük yaşam doyumu düzeyleriyle farklılaştığı bildirilmiştir. Benzer biçimde Kitsantas, Gilligan, ve Kamata'nın (2003) araştırmasında yeme bozukluğu olan katılımcılar yaşam doyumu açısından diğer gruplara göre daha düşük yaşam doyumu düzeyleriyle farklılaşmıştır. Bir başka araştırmada da (Claydon, DeFazio, & Lilly, 2020) klinik yeme bozukluğu tanısı alanların genel popülasyondan olan diğer katılımcılara göre daha düşük yaşam düzeyleriyle farklılaştığı bildirilmiştir.

Çeşitli çalışmalarda (örn., Strine et al., 2008) yaşam doyumu birçok sağlık durumuyla bağlantılı olarak ifade edilmiştir. Ayrıca yeme bozukluğuna sahip olmakla daha düşük yaşam doyumu düzeyine sahip olmak ilişkilendirilmiştir (Garcia et al., 2017; Kitsantas, Gilligan, & Kamata, 2003). Halvorsen ve Heyerdahl'ın (2006)

çalışmasında semptomlarından tamamen kurtulan Anoreksiya Nervoza'lı hastaların sağlıklı kontrollerle aynı düzeyde yaşam doyumu bildirdikleri, ancak tedavide başarı göstermemiş hastaların anlamlı düzeyde düşük yaşam doyumu düzeyleri olduğu bildirilmiştir. Yaşam doyumunun geliştirilmesi ile yeme bozukluğu tedavilerinin olumlu sonuçları arasında ilişkilerden söz eden çalışmalar (Leung, Joyce, & Russell, 2013; Munoz et al., 2012) dikkat çekmektedir. Yaşam doyumu faktörünün yeme bozukluklarının tedavisinde de önemli müdahale alanlarından bir tanesi olabileceğini düşündürmektedir.

Tüm sözü edilen bağlantılar nedeniyle, travmatik çocukluk deneyimleri bildiren ve aktif travma sonrası stress belirtisi gösteren kimi yeme bozukluğu hastalarında travma sonrası stress belirtilerinin tedavisinin de en az yeme bozukluğu semptomlarının tedavisi kadar önemsenmesinin gerektiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca analizlerde kadın katılımcıların yeme bozukluğu eğilimi ve yaşam doyumu ölçek puanları açısından erkeklerden daha yüksek ortalamalarla farklılaştığı saptanmıştır. Yeme bozuklukları günümüzde her cinsten bireyin geliştirebileceği psikopatolojiler olarak tarif ediliyor olsa da, halen bu psikopatolojilerin -özellikle Anoreksiya Nervoza gibi tipleri başta olmak üzere- kadınlarda görülme sıklığının çoğunlukla erkeklerden daha fazla olduğu bilgisi dikkat çekmektedir (American Psychiatric Association, 2013). Mevcut çalışmada elde edilmiş olan kadınlarda daha yüksek yeme bozukluğu eğilimi bulgusu bununla uyumludur. Toplumsal cinsiyet normlarının kadınlardaki etkilerinin göz önüne alınmasının yeme bozukluklarının kadınlarda daha yüksek oranda görülmesi durumuna ışık tutabileceği düşünülmektedir. Erkeklerde daha düşük yaşam doyumu bulgusunun da yine toplumsal cinsiyet normları ile bağlantılandırılabilirliği düşünülmektedir. Ayrıca, bu çalışmadaki erkek katılımcıların çocukluk çağı travma özbidirimleri ile duygusal ihmal, fiziksel istismar ve fiziksel ihmal açısından daha yüksek bildirimlerle farklılaşması da yaşam doyumu düzeylerinin daha düşük olmasıyla paraleldir.

Bu konuda toplumsal cinsiyet normları temelinde ailelerin erkek evlada daha farklı beklentiler ve roller yükleyebilirliği, dolayısıyla erkek katılımcıların daha yüksek düzeyde fiziksel istismar, duygusal ve fiziksel ihmal şeklindeki travmatik deneyimlerinin bunlarla ilgili olabileceği akla gelmektedir. Bu normların biçimlediği toplumda büyümüş ebeveynlerin belki de kendi geçmiş öğrenmelerine dayanan ebeveynlik anlayışının da bu durumda payı olabileceği düşünülmektedir.

Diğer yandan, düşük anne eğitim düzeyinin daha fazla duygusal ile fiziksel ihmal bildirimleri ile ayrıca yine daha yüksek yeme bozukluğu eğilimi şeklinde farklılaşmalarla ilişkili olduğu saptanmıştır. Düşük baba eğitim düzeyi bildiren katılımcıların daha yüksek düzeyde eğitilmiş babası olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha fazla fiziksel istismar bildirdiği gözlenmiştir. Özetle, düşük ebeveyn eğitim düzeyinin çocuğun ihmal ve istismar deneyimlerini olumsuz yönde etkilediği, ayrıca katılımcılarda yeme bozukluğu eğiliminin daha çok olması ile de bağlantılı olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi daha düşük olan ebeveynlerin yemek yemekle ilgili, beden biçim veya ağırlığı ile ilgili normlardan eleme yapmaksızın etkilenecek bunları evlatlarına aktardıkları ve bunun da yeme bozukluğu psikopatolojilerinin söz konusu katılımcılarda daha yüksek oluşuyla ilgili olabileceği

söylenbilir. Benzer biçimde daha düşük eğitim düzeyinin kimi ihmal ve istismar boyutlarında daha yüksek özbidirimle ilişkisi de, belki de düşük eğitim düzeyindeki bu bireylerin, ebeveyn-çocuk ilişkisinin nasıl olması gerektiği, neyin ihmal ya da istismar olabileceği gibi konulardaki bilgi eksiklikleri ile ilişkili olabileceği düşünülebilir.

Bulgular bir arada değerlendirildiğinde, işlevsel olmayan aile ortamının ve bağlantılı faktörlerin bireylerin yetişkin oldukları gelecek zamanlardaki sağlığına olumsuz etkilerinden söz eden literatürle paralellik gösterdikleri anlaşılmaktadır (Felitti et al., 2019).

Analizlerde katılımcı gelir düzeylerine göre bildirilmiş travmatik deneyimler arasında farklılaşma bulunmamıştır. Literatürde düşük gelir düzeyi bireysel risk faktörleri arasında bildirilmiş olsa da (World Health Organization [WHO], 2020), mevcut çalışmada kategoriler sadece orta ve iyi şeklinde oluşmuş, düşük gelir düzeyi bildiren katılımcı olmamıştır ve dolayısıyla farklılık saptanamayışı grupların oluşum biçimiyle de ilişkilendirilebilir. Ebeveyn eğitim düzeyi ile katılımcının mevcut ekonomik durumuna ilişkin verilerin katılımcı yanıtlarına bağlı olarak hedeflenen daha az kategori oluşturmuş olması da bir kısıtlılık olarak düşünülebilir. Dolayısıyla daha genellenebilir sonuçlar için gelecek araştırmalarda, bu değişkenlere ilişkin çeşitli düzeyleri kapsayacak biçimde kota örnekleme metodu ile çalışılması önerilir.

Sonuç

Bulguların, zemin hazırlayan, tetikleyen ve sürdüren çeşitli faktörlerin birbiriyle farklı biçimlerdeki etkileşimlerine işaret ediyor olarak yorumlanması mümkündür. Dolayısıyla bulguların, yeme bozukluklarının çok boyutlu modeliyle uyum içerisinde olduğu söylenebilir. Bu çalışmada elde edilen analiz sonuçlarının bir arada değerlendirilmesiyle, işlevsel olmayan aile ortamının yetişkin yaşamdaki sağlıkla ve psikopatolojilerle ilişkisinin daha iyi anlaşılmasının mümkün olacağı düşünülmektedir. Yanı sıra bulguların, çevresel etkilerin ve bunların birbiriyle etkileşimlerinin önemini ve özellikle çocukluk çağı olumsuz deneyimlerinin gelecekteki artmış psikopatoloji riskiyle ilişkisini ortaya koyan literatürle uyumlu olduğu görülmektedir. Kimi bireylerin travmatik deneyim geçmişine rağmen psikopatoloji geliştirmemesi ise olası çeşitli koruyucu faktörlerin varlığına işaret etmekte ve çocukluk çağı travmatik deneyimlerinin yol açtığı hasarın çeşitli etkiler/müdahalelerle geri çevrilebilirliğine dair umut vermektedir. Yeme bozukluklarının çok faktörlü karmaşık etiyolojilerinin ve söz konusu etkileşimlerin hem önleyici hem de klinik müdahaleler bakımından anlamlarının önemli olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla çevre etkileri ve çeşitli faktörlerin biyopsikososyal boyutlar bütünü içerisinde birbiriyle etkileşimleri bakımından, henüz açıklığa kavuşturulmamış mekanizmalar açısından gelecek araştırmalara gereksinimin sürdüğü düşünülmektedir.

Beyannameler**Etik Onay ve Katılma İzni**

Yazar çalışmanın etik uygunluğu konusunda üniversite etik kurulundan onay alındığını bildirir. Kurum: Lefke Avrupa Üniversitesi Etik Kurulu, Etik Kurul Onay tarihi ve sayısı: 26.02.2021, ÜEK/58/01/02/2021/09).

Bu çalışmada etik ilkeler takip edilmiştir ve tüm katılımcılar bilgilendirilmiş onam kapsamında gönüllü olarak ölçekleri yanıtlamışlardır

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

SO çalışmanın tasarımını oluşturmuş, veri toplama aşamasını yürütmüş, verileri analiz etmiş, makalenin taslağını oluşturmuş ve kritik revizyonunu üstlenmiştir. Yazar, makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır

Kaynaklar

American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th Edn.). Arlington, VA: American Psychiatric Association.

Aydemir, Ö., Köksal, B., Yalın-Sapmaz, Ş. ve Yüceyar, H. (2015). Kadın üniversite öğrencilerinde REZZY Yeme Bozuklukları Ölçeği Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerliliği. Reliability and validity of Turkish form of SCOFF Eating Disorders Scale. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 16(Ek1), 31-35. doi: 10.5455/apd.174219.

Bernstein, D. P., Fink, L., Handelsman, L., Foote, J., Lovejoy, M., Wenzel, K. & Ruggiero, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. The American Journal of Psychiatry, 151(8), 1132-1136.

Brewerton, T.D. (2007). Eating disorders, trauma, and comorbidity: Focus on PTSD. The Journal of Treatment & Prevention, 15(4), 285-304. doi:10.1080/10640260701454311

Buccioli, A. & Zarrì, L. (2020). Wounds that time can't heal: Life satisfaction and exposure to traumatic events. Journal of Economic Psychology, 76(C), 2-38. Doi: 10.1016/j.joep.2019.102241

Calugi, S., Dametti, L., Chimini, M., Dalle Grave, A., Dalle Grave, R. (2021). Change in eating-disorder psychopathology network structure in patients with anorexia nervosa treated with intensive cognitive behavior therapy. Int J Eat Disord., 54(10), 1800-1809. doi: 10.1002/eat.23590.

Carter, J.C., Bewell, C., Blackmore, E., & Woodside, D.B. (2006). The impact of childhood sexual abuse in anorexia nervosa. Child Abuse Negl., 30(3), 257-269. doi: 10.1016/j.chiabu. 2005.09.004. PMID: 16524628.

Claydon, E. & DeFazio, C. & Lilly, C. (2020). Life satisfaction among a clinical eating disorder population. Journal of Eating Disorders, 8:53, 2-6. https://doi.org/10.1186/s40337-020-00326-z

Dağlı, A., & Baysal, N. (2016). Yaşam doyumu ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15(59), 1250-1262.

Diener, E. (1984). Subjective well-being. Psychological Bulletin, 95(3), 542-575.

Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. Journal of Personality Assessment, 49(1), 71-75.

Etain, B., Henry, C., Bellivier, F., Mathieu, F., & Leboyer, M. (2008). Beyond genetics: Childhood affective trauma in bipolar disorder. Bipolar Disord., 10(8), 867-876.

Felitti, V.J., Anda, R.F., Nordenberg, D., Williamson, D.F., Spitz, A.M., Edwards, V., Koss, M.P., & Marks, J.S. (2019). (Reprint of): Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. Am. J. Prev., Med., 56(6), 774-786.

Garcia, D., Granjard, A., Lundblad, S., & Archer, T. (2017). A dark past, a restrained present, and an apocalyptic future: time perspective, personality, and life satisfaction among anorexia nervosa patients. PeerJ, 5, 1-18. e3801. https://doi.org/10.7717/peerj.3801

Garner, D.M. (1993). Pathogenesis of anorexia nervosa. Lancet, 341(8861), 1631-1635.

Garner, D.M., & Desai, J.J. (2000). Eating disorders in: Hersen M, Bellack AS (eds) Psychopathology in Adulthood (p. 419-441). Second edition. New York: Allyn and Bacon.

Halvorsen, I., & Heyerdahl, S. (2006). Girls with anorexia nervosa as young adults: Personality, self-esteem, and life satisfaction. Int J Eat Disord., 39(4), 285-293.

Hay, P.J., Mond, J., Buttner, P., & Darby, A. (2008). Eating disorder behaviors are increasing: Findings from two sequential community surveys in South Australia. PLoS ONE, 3(2),1541-1541.

Jacobi, F., Wittchen, H. U., Höltling, C., Höfler, M., Pfister, H., Müller, N., & Lieb, R. (2004). Prevalence, co-morbidity and correlates of mental disorders in the general population: Results from the German Health Interview and Examination Survey (GHS). Psychol Med., 34(4), 597-611. doi: 10.1017/S0033291703001399. PMID: 15099415.

Karasar, N. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemi (18. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kitsantas, A., Gilligan, T.D., & Kamata, A. (2003). College women with eating disorders: Self-regulation, life satisfaction, and positive/negative affect. Journal of Psychology, 137(4), 381-395 DOI 10.1080/00223980309600622.

Kong, S., & Bernstein, K. (2009). Childhood trauma as a predictor of eating psychopathology and its mediating variables in patients with eating disorders. Journal of Clinical Nursing, 18, 1897-1907.

Lee, S.J., Cloninger, C.R., & Chaea, H. (2015). Cloninger's temperament and character traits in medical students of Korea with problem eating behaviors. Comprehensive Psychiatry, 59, 98-106. DOI 10.1016/j.comppsy.2015.02.006.

Leung, S., Joyce, L., & Russell, J. (2013). Enhancing quality of life in people with disordered eating using an online self-help programme. J Eat Disord., 1, 9. doi.org/10.1186/2050-2974-1-9.

Magallares, A., Jauregui-Lobera, I., Gamiz-Jimenez, N., & Santed, M.A. (2014). Subjective well-being in a sample of women with eating disorders. Psychol Rec., 64(4), 769-776. doi.org/10.1007/s40732-014-0043-x.

McLafferty, M., Bunting, B. P., Armour, C., Lapsley, C., Ennis, E., Murray, E., & O'Neill, S. M. (2020). The mediating role of emotion regulation strategies on psychopathology and suicidal behaviour following negative childhood experiences. Children and Youth Services Review, 116, Article 105212. doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.105212

- Meule, A., Voderholzer, U. (2020). Life satisfaction in persons with mental disorders. *Qual Life Res.*,29(11), 3043-3052. doi: 10.1007/s11136-020-02556-9.
- Minnich, A.M., Gordon, K.H., Kwan, M.Y., Troop-Gordon, W. (2017). Examining the mediating role of alexithymia in the association between childhood neglect and disordered eating behaviors in men and women. *Psychol. Men Masc.*,18, 414-421.
- Mitchell, K.S., Mazzeo, S.E., Schlesinger, M.R., Brewerton, T.D., & Smith, B.N. (2012). Comorbidity of partial and subthreshold PTSD among men and women with eating disorders in the National Comorbidity Survey-Replication Study. *The International Journal of Eating Disorders*. 45(3), 307-315.
- Mitchison, D., Hay, P., Slewa-Younan, S., Mond, J. (2012). Time trends in population prevalence of eating disorder behaviors and their relationship to quality of life. *PLoS ONE*, 7(11), 1-7. e48450
- Molendijk, M.L., Hoek, H.W., Brewerton, T.D., & Elzinga, B.M. (2017). Childhood maltreatment and eating disorder pathology: A systematic review and dose-response meta-analysis. *Psychol Med.*, 47(8), 1-15.
- Monteleone, A.M., Cascino, G., Pellegrino, F., Ruzzi, V., Patriciello, G., Marone, L., De Felice, G., Monteleone, P., Maj, M. (2019). The association between childhood maltreatment and eating disorder psychopathology: A mixed-model investigation. *Eur. Psychiatry*, 61, 111–118. doi: 10.1016/j.eurpsy.2019.08.002.
- Monteleone, A.M., Ruzzi, V., Patriciello, G., Cascino, G., Pellegrino, F., Vece, A., Monteleone, P., Maj, M. (2020). Emotional reactivity and eating disorder related attitudes in response to the trier social stress test: An experimental study in people with anorexia nervosa and with bulimia nervosa. *J Affect Disord.*;274, 23-30. doi: 10.1016/j.jad.2020.05.051.
- Morgan, J.F., Reid, F., Lacey, J.H. (1999). The SCOFF questionnaire: Assessment of a new screening tool for eating disorders. *BMJ*, 4;319(7223), 1467-8. doi:10.1136/bmj.319.7223.14 67. PMID: 10582927
- Muñoz, P., Quintana, J., Las Hayas, C., Padierna, A., Aguirre, U., & González-Torres, M. (2012). Quality of life and motivation to change in eating disorders. Perception patient-psychiatrist. *Eat Behav.*, 13, 131–4. doi.org/10.1016/j.
- National Eating Disorders Collaboration [NEDC]. (2016). Eating disorders in schools: Prevention, early identification and response (p. 1-48). NSW: NEDC.
- Okumuşoğlu, S. (2017). Yeme tutumunun düşünce beden biçimi kaynaşması, cinsiyet ve vücut kitle indeksi ile ilişkisinin araştırılması. *Yaşam Becerileri Dergisi*, 1(1), 59-65.
- Ozturk, E. & Mohler, J.L. (2021) Childhood adversities and life satisfaction: The moderator role of perceived resilience in early adulthood. *Journal of Family Trauma, Child Custody & Child Development*, 18(2), 121-138, Doi: 10.1080/26904586.2021.1918038
- Palmisano, G.L., Innamorati, M., Susca, G., Traetta, D., Sarracino, D., Vanderlinden, J. (2018). Childhood Traumatic Experiences and Dissociative Phenomena in Eating Disorders: Level and Association with the Severity of Binge Eating Symptoms. *J Trauma Dissociation*, 19(1), 88-107.
- Rabito-Alcón MF, Baile JI, Vanderlinden J. (2020). Child trauma experiences and dissociative symptoms in women with eating disorders: Case-control study. *Children (Basel)*, 7(12), 274. doi: 10.3390/children7120274.
- Rabito-Alcón, M. F., Baile, J. I., & Vanderlinden, J. (2021). Mediating Factors between Childhood Traumatic Experiences and Eating Disorders Development: A Systematic Review. *Children (Basel, Switzerland)*, 8(2), 114. doi.org/10.3390/children8020114
- Rayworth, B.B., Wise, L.A. & Harlow, B.L. (2004). Childhood abuse and risk of eating disorders in women. *Epidemiology*, 15, 271-278.
- Rodriguez, M., Perez, V. & Garcia, Y. (2005). Impact of traumatic experiences and violent acts upon response to treatment of a sample of Colombian women with eating disorders. *International Journal of Eating Disorders*, 37, 299–306.
- Rorty, M. & Yager, J. (1996). Histories of childhood trauma and complex post-traumatic sequelae in women with eating disorders. *Psychiatric Clinics of North America*, 19, 773–791
- Rose S. (2001). Moving on from old dichotomies: Beyond nature-nurture towards a lifeline perspective. *Br J Psychiatry*, 40, 3-7.
- Sack, M., Boroske-Leiner, K., Lahmann, C. (2010). Association of nonsexual and sexual traumatizations with body image and psychosomatic symptoms in psychosomatic outpatients. *Gen Hosp Psychiatry*, 32(3), 315-320.
- Scheffers, M., Hoek, M., Bosscher, R.J., van Duijn, M.A.J., Schoevers, R.A., van Busschbach, J.T. (2017). Negative body experience in women with early childhood trauma: Associations with trauma severity and dissociation. *Eur J Psychotraumatology*, 8(1),1322892. doi: 10.1016/j.eurpsy.2017.1322892.
- Smink, F.R., van Hoeken, D., & Hoek, H.W. (2008). Epidemiology of eating disorders: Incidence, prevalence and mortality rates. *Curr Psychiatry Rep.*, 14(4), 406-14. doi: 10.1007/s11920-012-0282-y. PMID: 22644309.
- Strine, T.W., Chapman, D.P., Balluz, L.S., Moriarty, D.G., & Mokdad, A.H. (2008). The associations between life satisfaction and health-related quality of life, chronic illness, and health behaviors among US community-dwelling adults. *J Community Health*, 33(1),40–50.
- Şar, V. & Öztürk, E. & İkkardeş, E. (2012). Validity and reliability of the Turkish version of Childhood Trauma Questionnaire. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 32, 1054-1063. Doi:10.5336/medsci.2011-26947.
- Trompeter, H. R., Kleine, E., & de Bohlmeijer, E. T. (2017). Why does positive mental health buffer against psychopathology? An exploratory study on self-compassion as a resilience mechanism and adaptive emotion regulation strategy. *Cognitive Therapy and Research*, 41(3), 459-468. doi.org/10.1007/s10608-016-9774-0
- Unicef. (2020). Violence against children. Unicef data: Monitoring the situation of children and women. <https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence/>
- Van Doornik, S. & Ostafin, B. & Jonker, N. & Glashouwer, K. & Jong, P. (2021). Low satisfaction with normative life domains in adolescents with anorexia nervosa. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 1-9, doi: org/10.1002/cpp.2574.
- World Health Organization [WHO] (2020). Violence against children. (Fact sheets). <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-children>
- Xiang, Y., Yuan, R., & Zhao, J. (2020). Childhood maltreatment and life satisfaction in adulthood: The mediating effect of emotional intelligence, positive affect and negative affect. *Journal of Health Psychology*. 26(13), 2460-2469. doi: 10.1177/1359105320914381

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

Examining the Relationship of Cyberbullying and Victimization among Adolescents with Peer Relationships and Self-Concept

Ergenler Arasında Görülen Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Akran İlişkileri ve Benlik Kavramı ile İlişkisinin İncelenmesi

Ezgi Taştekin¹, Pınar Bayhan²

Abstract:

The purpose of this research is; to examine the relationship of cyberbullying and victimization among adolescents with the self-concept and peer relationships, which is important developmentally in this period. The sample of the study consisted of 879 adolescents between the ages of 14 and 17. Simple random sampling method was used in sample selection. The research was carried out in relational screening model. Within the scope of the research, Piers-Harris Children's Self-Concept Scale, Peer Relationships Scale and Revised Cyberbullying Inventory were used as data collection tools. Pearson Coefficient of Correlation and Hierarchical Multiple Regression Analysis were used in data analysis. As a result of the research, it was seen that cyberbullying and victimization increase as adolescents' general self-concept decreases. The dimensions of self-concept, 'behavior and compliance' and 'happiness and satisfaction' are determined as the prominent variables in this relationship. While there is no meaningful relationship between general peer relationships and cyberbullying and victimization; cyberbullying and victimization have increased as loyalty in peer relationships increases. The results of the research reveal a high level of positive relationship between cyber victimization and bullying. Results were discussed and recommendations were given in the light of the literature.

Keywords: cyberbullying, cyber victimization, adolescent, self-concept, peer relationships

¹Res. Assist. Hacettepe University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, Ankara-Turkey, ezgiitastekinn@gmail.com
Orcid; 0000-0001-9131-4897.

²Prof., Hacettepe University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, Ankara-Turkey, pinars@hacettepe.edu.tr
Orcid; 0000-0001-9455-6154

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Ezgi Taştekin, Hacettepe University Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, Ankara-Turkey, ezgiitastekinn@gmail.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 13.08.2021, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 19.10.2021, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 20.10.2021, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 09.03.2022

Citing/Referans Gösterimi: Taştekin, E. & Bayhan, P. (2022). Examining the Relationship of Cyberbullying and Victimization among Adolescents with Peer Relationships and Self-Concept, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(1): 54-64

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktpdgersi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Bu araştırmanın amacı; ergenler arasında görülen siber zorbalığın ve mağduriyetin, bu dönemde gelişimsel açıdan önemli olan benlik kavramı ve akran ilişkileriyle olan ilişkisini incelemektir. Araştırmanın örneklemini, 14-17 yaş arasındaki 879 ergen oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde yapılmıştır. Araştırma kapsamında Piers-Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği, Akran İlişkileri Ölçeği ve Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Verilerin analizinde, Pearson Korelasyon Katsayısı ve Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ergenlerin genel benlik kavramı düştükçe siber zorbalığın ve mağduriyetin arttığı görülmüştür. Benlik kavramının 'davranış ve uyum' ile 'mutluluk ve doyum' boyutları bu ilişkide öne çıkan değişkenler olarak belirlenmiştir. Genel akran ilişkileriyle siber zorbalık ve mağduriyet arasında anlamlı ilişki bulunmazken, akran ilişkilerindeki sadakat arttıkça siber zorbalığın ve mağduriyetin arttığı görülmüştür. Araştırma sonuçları, siber mağduriyet ve zorbalık arasında yüksek düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuçlar alanyazında yer alan bilgiler ışığında tartışılmış ve öneriler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, siber mağduriyet, ergen, benlik kavramı, akran ilişkileri

Giriş

Siber zorbalık; internet bağlantılı elektronik cihazlar kullanılarak e-posta, anlık mesajlaşma, sohbet odaları, sosyal paylaşım siteleri/uygulamaları veya mesajlar aracılığıyla gerçekleştirilen, kasıtlı ve zarar verme amaçlı, zaman içinde tekrarlanan davranışlar olarak tanımlanabilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2014; Kowalski ve Limber, 2007; Li, 2008; Slonje ve Smith, 2008; Ybarra ve Mitchell, 2004). Siber zorbalığın; anonim olma, kişinin internete erişebildiği her yerde ve her zaman yaşanabilme, çok hızlı ve çok sayıda kişiye ulaşabilme, fiziksel etkileşim gerektirmeme, denetleyecek birinin olmaması ve yakalanma riskinin düşük olması gibi kendine has özellikleri bulunmaktadır (Englander ve Muldowney, 2007; Hinduja ve Patchin, 2011; Kowalski ve Limber, 2007; Li, 2008; Tokunaga, 2010; Willard, 2007). Ergenler arasındaki siber zorbalığa yönelik araştırmalar, siber zorbalığın dikkate alınması gereken bir sorun olduğunu göstermektedir (Camerini, Marciano, Carrara ve Schulz, 2020; Ding ve diğerleri, 2020; Eroğlu, Aktepe, Akbaba, Işık ve Özkorumak, 2015; Kavuk-Kalender, Keser ve Tugun, 2019; Peker, 2015; Zhu, Huang, Evans ve Zhang, 2021).

Ergenlerde görülen siber zorbalığı ele alırken, ergenlik dönemine ilişkin gelişimsel unsurların siber zorbalıkla nasıl bir ilişkisi olduğunu anlamının gerekli olduğu düşünülmektedir. Benlik kavramı ve akran ilişkileri ise ergenlikteki önemli gelişimsel unsurlardandır. Ergenlik; akran ilişkilerinin giderek önem kazandığı (Dijkstra ve Veenstra, 2011; Salmela-Aro, 2011) ve benlik kavramıyla ilgili önemli gelişmelerin yaşandığı (Bayhan ve Artan, 2007; Cobb, 2007) bir dönemdir. Benlik kavramı, kişinin kendisiyle ilgili fiziksel görünüm, sportif faaliyetlerde başarı, akademik başarı, davranış, sosyal kabul ve kişilerarası ilişkiler gibi alanlarda kapsamlı görüşlerini ifade etmektedir (Butler ve Gasson, 2005; Cole ve diğerleri, 2001). Shavelson, Hubner ve Stanton (1976), kişinin benlik kavramıyla ilgili görüşlerinin, kendi kişisel değerlendirmelerinin

ve yakın çevresinden-davranışlarına yönelik-aldığı geri bildirimlerin sonucunda oluştuğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla ergenlerin benlik kavramının, sosyal çevresiyle olan etkileşimiyle de ilişkili olarak ele alınması gerekmektedir. Ergenlerin en önemli sosyal çevrelerinden birini ise akranları oluşturmaktadır. Ergenlik dönemindeki akran ilişkilerinde popülerite, statü, kabul görme veya gruba dahil olma, fiziksel görünüm, sadakat ve bağlılık hissi, benzer özelliklere veya zevklere sahip olma gibi unsurlar öne çıkmaktadır (Cobb, 2007; Steinberg, 2003). Benlik kavramı ve akran ilişkileriyle ilgili bu bilgiler, bu iki kavramın birbiriyle etkileşim içerisinde olduğunu göstermektedir.

Ergenlerin benlik kavramı ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda siber zorba/mağdur olan ergenlerin daha düşük benlik kavramına sahip olduğu görülmektedir (Estévez, Estévez, Segura ve Suárez, 2019; Ildırım, Çalıcı ve Erdoğan, 2017; Romero-Abrio, León-Moreno, Musitu-Ferrer ve Villarreal-González, 2019). Ancak benlik kavramının yukarıda açıklanan alt boyutlarıyla siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkiye dair araştırma sonuçları kısıtlıdır. Romero-Abrio ve diğerleri (2019) çalışmalarında, 11-16 yaş arası ergenler arasında düşük akademik ve aile benlik kavramıyla siber mağduriyetin ilişkili olduğunu belirtmektedir. Akran ilişkileri ve siber zorbalık arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalarda ise; akran ilişkilerindeki sadakatin (Eroğlu ve Peker, 2015; Süslü, 2018), kendini açmanın (Süslü, 2018), baskının (Livazović ve Ham, 2019), sağlıksız bağlanmanın (Charalampous ve diğerleri, 2018) siber zorbalıkla pozitif yönde; akran ilişkilerindeki doyumun (Livazović ve Ham, 2019), güven ve özdeşimin (Süslü, 2018) siber zorbalıkla negatif yönde bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Alanyazında yer alan bu bilgiler göz önüne alındığında; ergenlik döneminde yaşanan siber zorbalığın benlik kavramı ve akran ilişkileriyle olan ilişkisinin incelenmesi, siber zorbalıkla ilişkili faktörlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, bu faktörlerin daha iyi anlaşılması siber zorbalığın önlenmesine ilişkin daha etkili

çalışmalar yapılabilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu araştırmanın amacı; ergenler arasında görülen siber zorbalığın ve mağduriyetin bu dönemde gelişimsel açıdan önemli olan benlik kavramı ve akran ilişkileriyle olan ilişkisini detaylarıyla incelemektir. Bu kapsamda, araştırmanın alt amaçları şunlardır:

•Siber zorbalık/mağduriyet ile genel benlik kavramı, benlik kavramının mutluluk-doyum, davranış ve uyma, fiziksel görünüm, kaygı ve zihinsel-okul durumu alt boyutları arasındaki ilişkileri incelemek.

•Siber zorbalık/mağduriyet ile genel akran ilişkileri; akran ilişkilerinin sadakat, kendini açma, güven-özdeşim ve bağlılık alt boyutları arasındaki ilişkileri incelemek.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, ergenlerin benlik kavramı ve akran ilişkileri ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla, ilişkisel tarama modeli (Karasar, 2012) kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Evren-Örneklem

Araştırma evrenini; 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ankara ilinin Çankaya, Mamak ve Yenimahalle ilçelerinde yaşayan ve liseye giden 14-17 yaş arası 84.553 ergen oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğü belirlenirken, Israel (1992)'in örneklem büyüklüğü tablolarından faydalanılmıştır. Buna göre örnekleme en az 400 ergen olması gerekmektedir. Araştırma kapsamında, veri kaybı olması ihtimaline karşın bu sayının altına düşmeyecek şekilde veri toplamak amaçlanmıştır. Araştırma örneklemini evrendeki ergenler arasından basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 443'ü (%50.4'ü) kız ve 436'sı (%49.6'sı) erkek; 205'i (%23.3'ü) 14, 220'si (%25'i) 15, 239'u (%27.2'si) 16 ve 215'i (%24.5'i) 17 yaşında olmak üzere toplam 879 ergen oluşturmaktadır. Araştırma kapsamına alınan liseler ve bu liselerdeki veri toplanacak sınıflar "rastgele sayılar tablosu" kullanılarak seçilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Ergenlerin cinsiyet ve yaş bilgisini öğrenmeye yönelik iki soru yer almaktadır.

Akran İlişkileri Ölçeği: Kaner (2000) tarafından, 14-18 yaş grubundaki akran ilişkilerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçek toplam 18 maddeden ve bağlılık (örnek madde: arkadaşlarım düşüncelerime önem verirler), güven ve özdeşim (örnek madde: işler yolunda gitmediğinde arkadaşlarıma güvenebilirim), kendini açma (örnek madde: ailemle ilgili sorunlarımı arkadaşlarımla konuşurum) ve sadakat (örnek madde: arkadaşlarım beni bir soruna sürükleseler bile, yine de onlarla olurum) olmak üzere 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin yanıtlanmasında 5'li derecelendirme kullanılmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı Bağlılık alt ölçeği için. 86, Güven ve Özdeşim alt ölçeği için. 69, Kendini Açma

alt ölçeği için. 58, Sadakat alt ölçeği için. 58 ve ölçeğin tamamına ilişkin. 86'dır. Bu çalışma kapsamında ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık sayısı. 88 olarak bulunmuştur.

Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği:

"Kendim Hakkında Düşüncelerim" adı ile de anılan 80 maddelik Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği 9 ile 18 yaş gruplarındaki öğrenciler için Piers ve Harris (1964) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, ergenlerin kendilerine yönelik düşünce, duygu ve tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu ölçek benlik kavramının gelişimini, boyutlarını, kişilik ve çevre öğeleriyle olan ilişkilerini v.b. araştırmada ve belirlemede kullanılmaktadır. Grup uygulamaları için en az 3. sınıf seviyesinde okuma becerisini gerektiren ölçeğin yanıtlanması yaklaşık 20-25 dakika almaktadır. Ölçeği oluşturan 80 tanımlayıcı ifade ("Başkalarına karşı iyi davranmam.", "Hoş bir yüzüm var.", "Bir grupla birlikte çalışmaktansa tek başıma çalışmaktan hoşlanırım." gibi) "evet" ya da "hayır" şeklinde yanıtlanmaktadır. Yanıtlar, bir cevap anahtarıyla puanlanmaktadır. Buna göre elde edilen puanlar kuramsal olarak 0 ile 80 arasında değişmektedir. Ölçeğin mutluluk-doyum (örnek madde: çoğunlukla neşesizim), kaygı (örnek madde: öğretmenler derse kaldırıncaya heyecanlanırım), popülerite-sosyal beğeni (örnek madde: arkadaş edinmekte güçlük çekiyorum), davranış-uyma (örnek madde: okulda terbiyeli, uyumlu davranırım), fiziksel görünüm (örnek madde: gözlerim güzeldir) ve zihinsel-okul durumu (örnek madde: okulda başarılı bir öğrenciyim) alt boyutları bulunmaktadır. Ölçek genelinde ve alt boyutlar özelinde yüksek puan olumlu, düşük puan ise olumsuz benlik kavramının varlığına işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçeleştirme çalışması Çataklı (1985) tarafından, geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise Öner (1996) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışması 10-19 yaş aralığında yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği, iç tutarlık ve değişmezlik (test-tekrar test) teknikleriyle sınanmıştır. Spearman Brown ve Kuder Richardson 21 formülleri ile elde edilen iç tutarlık katsayıları. 78 ile. 93 arası; Pearson Momentler Çarpımı formülüyle elde edilen puan değişmezliği korelasyon katsayıları. 71 ile. 77 arası bulunmuştur. Bu çalışma kapsamında ölçeğin tamamına ilişkin Spearman Brown ve Kuder Richardson 20 iç tutarlılık katsayıları. 78 ile 0.88 arası bulunmuştur.

Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri: Siber zorba olma ve siber zorbalık mağduru olma durumunu ölçen Siber Zorbalık Envanteri ilk olarak Erdur-Baker ve Kavşut (2007) tarafından geliştirilen envanter; Topçu ve Erdur-Baker (2010) tarafından gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiş, Yenilenmiş Siber Zorbalık (Revised Cyber Bullying Inventory) adını almıştır. Envanterde toplam 14 madde bulunmaktadır. Envanterin siber zorba olma ve siber mağdur olma şeklinde iki boyutu vardır. Maddeler (örnek madde: elektronik posta aracılığıyla tehdit içeren, utandırıcı, kırıcı mesajlar göndermek) "hiç"den (1 puan), "üçten çok"a (4 puan) doğru sıralanan 4 derecelendirmeli bir değerlendirmeye sahiptir. Her madde, siber zorba olma ve siber zorbalık mağduru olma formları için ayrı ayrı

olmak üzere, iki kez ("ben yaptım" ve "bana yapıldı") cevaplandırılmaktadır. Envanterin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı Siber Zorbalık Formu için. 82, Siber Zorbalık Kurban Formu için. 75 olarak bulunmuştur. Bu çalışma kapsamında Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı Siber Zorbalık Formu için. 88, Siber Zorbalık Kurban Formu için. 87 olarak bulunmuştur.

İşlem

Araştırmaya başlamadan önce etik kurul (Hacettepe Üniversitesi) ve bakanlık (Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü) izinleri alınmıştır. Veriler 2015-2016 eğitim yılında toplanmıştır. Araştırmanın iç geçerliliğini sağlamak amacıyla, ergenlere gerekli açıklamalar uygulamacı tarafından yapılmış ve ölçeklerle ilgili sorular uygulama esnasında cevaplanmıştır. Ölçekler gönüllülük esasına dayalı olarak, ergen ve ebeveyn onam formları doldurduktan sonra bir ders saati içerisinde uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Veri analiz sürecine başlamadan önce, iç geçerliliği sağlamak amacıyla, toplanan formlar uygulamacı tarafından hatalı veya eksik doldurulma açısından kontrol edilmiştir. Bu kontrol sonucunda hatalı veya eksik olan formlar araştırma kapsamından çıkarılmıştır.

Benlik kavramı ve alt boyutları, akran ilişkileri ve alt boyutları, cinsiyet ve yaş ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Katsayısı ve Hiyerarşik Çoklu Doğrusal Regresyon

Analizi ile incelenmiştir. Çoklu regresyon modelinin varsayımları kontrol edilmiş, uç değer (Field, 2009) olarak belirlenen 16 veri analize dahil edilmemiştir. Bu nedenle başlangıçta 1260 olan veri sayısı 879'a düşmüştür. Veriler analiz edilmeden önce, kategorik bir değişken olan cinsiyetin analize dahil edilmesi amacıyla kukla değişken kodlaması yapılmıştır (Field, 2009). Verilerin analizinde SPSS 20.00 kullanılmıştır. Regresyon analizine çok fazla değişkenin dahil edilmesi önerilmemektedir (Field, 2009). Bu nedenle, alanyazında yer alan ve bu araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar bir arada değerlendirilerek hangi değişkenlerin regresyon analizine dahil edileceği belirlenmiştir. Cinsiyet ve yaş değişkeniyle ilgili alanyazında çok sayıda çalışma olduğu için (Arnarsson ve diğerleri, 2020; Chen ve Chen, 2020; Çağırkan ve Bilek, 2021; Fischer ve diğerleri, 2020; Mishna, Khoury-Kassabri, Gadalla ve Daciuk, 2012; Peker, 2015), bu değişkenlerin kontrol değişkenleri olarak analizde yer almasına karar verilmiştir. Araştırma kapsamında siber zorbalıkla ve mağduriyetle ilişkisi olduğu tespit edilen genel benlik kavramının, benlik kavramının mutluluk ve doyum, davranış ve uyma alt boyutlarının, akran ilişkilerinin sadakat alt boyutunun regresyon analizine dahil edilmesine karar verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin Pearson Korelasyon Katsayısı ile incelenmesine ilişkin sonuçlar Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri ile Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar (n=879)

	$\bar{X}$	Min	Max	S	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1. Cinsiyet	-	-	-	-	1	,10**	,07*	,16**	,07*	,05	,01	,02	-,04	-,10**	-,11**	-,01	-,22**	,10**	,22**	,20**
2. Yaş	15,53	14	17	1,10		1	-,04	-,04	-,04	,02	-,07	,01	-,07*	,10**	,02	,03	,12**	,17**	,13**	,08*
3. Genel Benlik Kavramı	69,95	44	80	5,67			1	,70**	,46**	,73**	,51**	,72**	,66**	,26**	,47**	,19**	,03	-,13**	-,14**	-,13**
4. Mutluluk ve Doyum	9,42	5	11	1,68				1	,37**	,35**	,35**	,33**	,30**	,16**	,28**	,17**	-,02	-,12**	-,17**	-,20**
5. Kaygı	13,38	12	14	,67					1	,20**	,20**	,18**	,27**	,07*	,15**	,10**	-,03	-,10**	-,06	-,09**
6. Popülarite-Sosyal Beğeni	10,09	5	12	1,62						1	,30**	,42**	,41**	,37**	,53**	,21**	,13**	,04	,02	,01
7. Davranış ve Uyma	20,22	15	21	1,09							1	,15**	,22**	,11**	,27**	,19**	-,05	-,26**	-,33**	-,26**
8. Fiziksel Görünüm	8,20	3	11	2,09								1	,34**	,14**	,27**	,04	,01	-,04	-,01	-,01
9. Zihinsel-Okul	8,65	4	11	1,44									1	,13**	,27**	,06	,04	-,13**	-,07*	-,04
10. Genel Akran İlişkileri	64,84	23	90	13,14										1	,83**	,81**	,75**	,53**	,05	,02
11. Bağlılık	33,13	8	40	6,52											1	,60**	,42**	,16**	-,07*	-,09**
12. Güven ve Özdeşim	14,64	4	20	3,86												1	,51**	,27**	-,10**	-,11**
13. Kendini Açma	8,86	3	15	3,69													1	,39**	,08*	,08*
14. Sadakat	8,21	3	15	3,48														1	,34**	,27**
15. Siber Zorbalık	18,88	14	56	7,19															1	,76**
16. Siber Mağduriyet	19,10	14	56	6,92																1

**p<.01; *p<.05

Tablo 1 incelendiğinde, ergenlerin genel benlik kavramı ile siber zorbalık ($r = -.14, p < .01$) ve mağduriyet ($r = -.13, p < .01$) arasında düşük düzeyde negatif yönlü ilişki vardır. Ergenlerin kendilerine ilişkin mutluluk ve doyum değerlendirmeleri, siber zorbalık ($r = -.17, p < .01$) ve mağduriyet ($r = -.20, p < .01$) ile düşük düzeyde negatif yönlü ilişkiye sahiptir. Ergenlerin benliklerine ilişkin davranış ve uyma değerlendirmeleri, siber zorbalık ($r = -.33, p < .01$) ile orta düzeyde, siber mağduriyet ($r = -.26, p < .01$) ile düşük düzeyde negatif yönlü ilişkiye sahiptir. Ergenlerin genel akran ilişkileriyle siber zorbalık veya

mağduriyet arasında anlamlı ilişki bulunmazken; akran ilişkilerindeki sadakat ile siber zorbalık ($r = .34, p < .01$) arasında orta, mağduriyet ($r = .27, p < .01$) arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki vardır. Siber zorbalık ile siber mağduriyet arasında ise yüksek düzeyde ($r = .76, p < .01$) pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır.

Siber zorbalık ve mağduriyetle ilişkisi olan değişkenlerin, siber zorbalığın ve mağduriyetin anlamlı yordayıcıları olup olmadığı Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analiziyle incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Siber Zorbalığın-Mağduriyetin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları (n=879)

	Değişkenler	Siber Zorbalık			Siber Mağduriyet		
		B	β	t	B	β	T
Model 1	Sabit	12,48		14,18	14,14		16,53
	Cinsiyet	3,04	,21**	6,43	2,73	,20**	5,94
	Yaş	,73	,11**	3,40	,35	,06	1,66
Model 2	Sabit	25,44		8,53	26,12		9,00
	Cinsiyet	3,20	,22**	6,82	2,87	,21**	6,30
	Yaş	,69	,11**	3,22	,30	,05	1,47
	Genel Benlik Kavramı	-,19	-,15**	-4,54	-,17	-,14**	-4,32
Model 3	Sabit	21,01		6,70	20,38		6,73
	Cinsiyet	3,50	,24**	7,45	3,27	,24**	7,21
	Yaş	,66	,10**	3,12	,27	,04	1,32
	Genel Benlik Kavramı	-,02	-,06	-,33	,05	,04	,81
	Mutluluk ve Doyum	-,82	-,19**	-4,19	-1,06	-,26**	-5,62
Model 4	Sabit	51,41		11,84	42,58		9,93
	Cinsiyet	3,41	,24**	7,63	3,20	,23**	7,26
	Yaş	,56	,09**	2,79	,20	,03	1,00
	Genel Benlik Kavramı	-,21	-,17**	-3,56	-,21	-,17**	-3,63
	Mutluluk ve Doyum	-,85	-,20**	-4,59	-1,10	-,26**	-5,91
	Davranış ve Uyum	-2,26	-,34**	-9,63	-1,65	-,26**	-7,13
Model 5	Sabit	41,22		9,30	34,80		7,85
	Cinsiyet	3,08	,21**	7,06	2,95	,21**	6,76
	Yaş	,35	,05	1,77	,04	,01	,18
	Genel Benlik Kavramı	-,20	-,16**	-3,45	-,20	-,17**	-3,53
	Mutluluk ve Doyum	-,78	-,18**	-4,32	-1,03	-,25**	-5,70
	Davranış ve Uyum	-1,89	-,29**	-8,10	-1,37	-,21**	-5,87
	Sadakat	,48	,23**	7,38	,36	,18**	5,65
Model 6	Sabit	16,54		5,11	5,60		1,71
	Cinsiyet	,99	,07**	3,13	,77	,06*	2,42
	Yaş	,33	,05**	2,33	-,21	-,03	-1,53
	Genel Benlik Kavramı	-,06	-,04	-1,33	-,06	-,05	-1,53
	Mutluluk ve Doyum	-,05	-,01	-,39	-,48	-,12**	-3,70
	Davranış ve Uyum	-,92	-,14**	-5,48	-,03	-,01	-,17
	Sadakat	,22	,11**	4,71	,03	,01	,57
	Siber Mağduriyet	,71	,68**	29,65	-	-	-
	Siber Zorbalık	-	-	-	,71	,74**	29,65

**p<.01; *p<.05

Siber Zorbalık:Model 1: $R^2=.06^{**}$, $F=28,95$ Model 2: $R^2=.08^{**}$, $\Delta R^2=.02^{**}$, $F=26,61$, $\Delta F=20,64$ Model 3: $R^2=.10^{**}$, $\Delta R^2=.02^{**}$, $F=24,72$, $\Delta F=17,56$ Model 4: $R^2=.19^{**}$, $\Delta R^2=.09^{**}$, $F=40,42$, $\Delta F=92,78$ Model 5: $R^2=.24^{**}$, $\Delta R^2=.05^{**}$, $F=44,83$, $\Delta F=54,52$ Model 6: $R^2=.62^{**}$, $\Delta R^2=.38^{**}$, $F=202,76$, $\Delta F=879,36$ Siber Mağduriyet:Model 1: $R^2=.04^{**}$, $F=20,18$ Model 2: $R^2=.06^{**}$, $\Delta R^2=.02^{**}$, $F=19,93$, $\Delta F=18,62$ Model 3: $R^2=.10^{**}$, $\Delta R^2=.04^{**}$, $F=23,36$, $\Delta F=31,57$ Model 4: $R^2=.15^{**}$, $\Delta R^2=.05^{**}$, $F=29,91$, $\Delta F=50,80$ Model 5: $R^2=.18^{**}$, $\Delta R^2=.03^{**}$, $F=31,12$, $\Delta F=31,87$ Model 6: $R^2=.59^{**}$, $\Delta R^2=.41^{**}$, $F=179,17$, $\Delta F=879,36$

Tablo 2 incelendiğinde; cinsiyet ve yaş değişkenleri kontrol altına alındığında genel benlik kavramının siber zorbalıkla düşük düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.08$; $\Delta R^2=.02$; $F=26.61$; $\Delta F=20.64$; $p=.00$). Genel benlik kavramı siber zorbalığa ilişkin varyansın %2'sini; model 2'deki değişkenlerin tamamı %8'ini açıklamaktadır. Model 2'deki değişkenlerin, siber zorbalıkla ilişkisi açısından önem sırası: cinsiyet ($\beta=.22$), genel benlik kavramı ($\beta=-.15$) ve yaş ($\beta=.11$) şeklindedir. Üçüncü modele göre; cinsiyet, yaş ve genel benlik kavramı değişkenleri kontrol altına alındığında, ergenlerin kendilerine ilişkin mutluluk ve doyum değerlendirmelerinin siber zorbalıkla düşük düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.10$; $\Delta R^2=.02$; $F=24.72$; $\Delta F=17.56$; $p=.00$). Ergenlerin kendilerine ilişkin mutluluk ve doyum değerlendirmeleri siber zorbalığa ilişkin varyansın %2'sini; model 3'teki değişkenlerin tamamı %10'unu açıklamaktadır. Model 3'teki değişkenlerin, siber zorbalıkla ilişkisi açısından önem sırası: cinsiyet ($\beta=.24$), mutluluk ve doyum ($\beta=-.19$) ve yaş ($\beta=.10$) şeklindedir. Dördüncü modele göre; cinsiyet, yaş, genel benlik kavramı ve mutluluk ve doyum değişkenleri kontrol altına alındığında, ergenlerin kendilerine ilişkin davranış ve uyma değerlendirmelerinin siber zorbalıkla orta düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.19$; $\Delta R^2=.09$; $F=40.42$; $\Delta F=92.78$; $p=.00$). Ergenlerin kendilerine ilişkin davranış ve uyma değerlendirmeleri siber zorbalığa ilişkin varyansın %9'unu; model 4'teki değişkenlerin tamamı %19'unu açıklamaktadır. Model 4'teki değişkenlerin, siber zorbalıkla ilişkisi açısından önem sırası: davranış ve uyma ($\beta=-.34$), cinsiyet ($\beta=.24$), mutluluk ve doyum ($\beta=-.20$), genel benlik kavramı ($\beta=-.17$) ve yaş ($\beta=.10$) şeklindedir. Beşinci modele göre; cinsiyet, yaş, genel benlik kavramı, mutluluk ve doyum, davranış ve uyma değişkenleri kontrol altına alındığında, ergenlerin akran ilişkilerindeki sadakatın siber zorbalıkla düşük düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.24$; $\Delta R^2=.05$; $F=44.83$; $\Delta F=54.52$; $p=.00$). Ergenlerin akran ilişkilerindeki sadakat siber zorbalığa ilişkin varyansın %5'ini; model 5'teki değişkenlerin tamamı %24'ünü açıklamaktadır. Model 5'teki değişkenlerin, siber zorbalıkla ilişkisi açısından, önem sırası: davranış ve uyma ($\beta=-.29$), akran ilişkilerindeki sadakat ($\beta=.23$), cinsiyet ($\beta=.21$), mutluluk ve doyum ($\beta=-.18$) ve genel benlik kavramı ($\beta=-.16$) şeklindedir. Altıncı modele göre; cinsiyet, yaş, genel benlik kavramı, mutluluk ve doyum, davranış ve uyma, akran ilişkilerindeki sadakat değişkenleri kontrol altına alındığında, siber mağduriyetin siber zorbalıkla orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.62$; $\Delta R^2=.38$; $F=202.76$; $\Delta F=879.36$; $p=.00$). Ergenler arasında görülen siber mağduriyet, siber zorbalığa ilişkin varyansın %38'ini; model 6'daki değişkenlerin tamamı %62'sini açıklamaktadır. Model 6'daki değişkenlerin, siber zorbalıkla ilişkisi açısından önem sırası: siber mağduriyet ($\beta=.68$), davranış ve uyma ($\beta=-.14$), akran ilişkilerindeki sadakat ($\beta=.11$), cinsiyet ($\beta=.07$) ve yaş ($\beta=.05$) şeklindedir.

Tablo 2 incelendiğinde; cinsiyet ve yaş değişkenleri kontrol altına alındığında genel benlik kavramının siber

mağduriyetle düşük düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.06$; $\Delta R^2=.02$; $F=19.93$; $\Delta F=31.57$; $p=.00$). Genel benlik kavramı siber mağduriyete ilişkin varyansın %2'sini; model 2'deki değişkenlerin tamamı %6'sını açıklamaktadır. Model 2'deki değişkenlerin, siber mağduriyetle ilişkisi açısından önem sırası: cinsiyet ($\beta=.21$) ve genel benlik kavramı ($\beta=-.14$) şeklindedir. Üçüncü modele göre; cinsiyet, yaş ve genel benlik kavramı değişkenleri kontrol altına alındığında, ergenlerin kendilerine ilişkin mutluluk ve doyum değerlendirmelerinin siber mağduriyetle düşük düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.10$; $\Delta R^2=.04$; $F=23.36$; $\Delta F=31.57$; $p=.00$). Ergenlerin kendilerine ilişkin mutluluk ve doyum değerlendirmeleri siber mağduriyete ilişkin varyansın %4'ünü; model 3'teki değişkenlerin tamamı %10'unu açıklamaktadır. Model 3'teki değişkenlerin, siber mağduriyetle ilişkisi açısından önem sırası: mutluluk ve doyum ($\beta=-.26$) ve cinsiyet ($\beta=.24$) şeklindedir. Dördüncü modele göre; cinsiyet, yaş, genel benlik kavramı ve mutluluk ve doyum değişkenleri kontrol altına alındığında, ergenlerin kendilerine ilişkin davranış ve uyma değerlendirmelerinin siber mağduriyetle düşük düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.15$; $\Delta R^2=.05$; $F=29.91$; $\Delta F=50.80$; $p=.00$). Ergenlerin kendilerine ilişkin davranış ve uyma değerlendirmeleri siber mağduriyete ilişkin varyansın %5'ini; model 4'teki değişkenlerin tamamı %15'ini açıklamaktadır. Model 4'teki değişkenlerin, siber mağduriyetle ilişkisi açısından önem sırası: davranış ve uyma ($\beta=-.26$), mutluluk ve doyum ($\beta=-.26$), cinsiyet ($\beta=.23$), ve genel benlik kavramı ($\beta=-.17$) şeklindedir. Beşinci modele göre; cinsiyet, yaş, genel benlik kavramı, mutluluk ve doyum, davranış ve uyma değişkenleri kontrol altına alındığında, ergenlerin akran ilişkilerindeki sadakatın siber mağduriyetle düşük düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.18$; $\Delta R^2=.03$; $F=31.12$; $\Delta F=31.87$; $p=.00$). Ergenlerin akran ilişkilerindeki sadakat siber mağduriyete ilişkin varyansın %3'ünü; model 5'teki değişkenlerin tamamı %18'ini açıklamaktadır. Model 5'teki değişkenlerin, siber mağduriyetle ilişkisi açısından önem sırası: mutluluk ve doyum ($\beta=-.25$), davranış ve uyma ($\beta=-.21$), cinsiyet ($\beta=.21$), akran ilişkilerindeki sadakat ($\beta=.18$) ve genel benlik kavramı ($\beta=-.17$) şeklindedir. Altıncı modele göre; cinsiyet, yaş, genel benlik kavramı, mutluluk ve doyum, davranış ve uyma, akran ilişkilerindeki sadakat değişkenleri kontrol altına alındığında, siber zorbalığın siber mağduriyetle yüksek düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.59$; $\Delta R^2=.41$; $F=179.17$; $\Delta F=879.36$; $p=.00$). Ergenler arasında görülen siber zorbalık, siber mağduriyete ilişkin varyansın %41'ini; model 6'daki değişkenlerin tamamı %59'unu açıklamaktadır. Model 6'daki değişkenlerin, siber mağduriyetle ilişkisi açısından önem sırası: siber zorbalık ($\beta=.74$), mutluluk ve doyum ($\beta=-.12$) ve cinsiyet ($\beta=.06$) şeklindedir.

Tartışma

Araştırmanın amacı; ergenler arasında görülen siber zorbalığın ve mağduriyetin bu dönemde gelişimsel

açından önemli olan benlik kavramı ve akran ilişkileriyle olan ilişkisini incelemektir.

Araştırma sonucuna göre, siber zorbalık ve mağduriyet düşük benlik kavramı ile ilişkilidir. Bu sonuç, genel benlik kavramıyla ilgili araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir (Corcoran, Connolly ve O'Moore, 2012; Estévez ve diğerleri, 2019; Hines, 2011; İldırım ve diğerleri, 2017). Bu bulguya dair bir neden-sonuç ilişkisinden bahsetmek zordur. Nitekim bu neden-sonuç ilişkisindeki, karıştırıcı değişkenleri kontrol altına almak mümkün değildir. Ancak hem siber zorbalığın/mağduriyetin genel benlik kavramını olumsuz etkileyebileceği, hem de düşük benlik kavramına sahip olmanın siber zorba/mağdur olmayı arttırabileceği düşünülebilir. Siber zorbalığa ilişkin yaşantıların ergenleri olumsuz etkilediğini ve benlik kavramının yüksek olmasının koruyucu etkisinin olduğunu bilmenin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu sonuç, yalnızca bilgilendirme yapılarak önleme çalışmalarından verim alınamayacağını göstermektedir. Dolayısıyla, siber zorbalığı önleme çalışmalarında ergenlerin kendileri hakkındaki düşüncelerini olumlu yöne çekecek uygulamaların yapılması önerilmektedir.

Siber zorbalığın ve mağduriyetin benlik kavramıyla olan negatif yönlü ilişkisini daha detaylı incelemek amacıyla, benlik kavramının alt boyutlarıyla olan ilişkiler de incelenmiştir. Benlik kavramının davranış ve uyma alt boyutunun, diğer boyutlara göre siber zorbalıkla ve mağduriyetle daha yüksek düzeyde ve negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Benlik kavramının davranış ve uyma alt boyutu, kişinin aile ve okul içerisindeki ilişkilerinde sergilediği davranışları ve uyumu ele almaktadır. Bu kapsamda, aile içerisinde ve okulda olumsuz davranışlar sergileyen ve uyum problemleri yaşayan ergenlerin daha fazla siber zorba ve mağdur olduğu söylenebilir. Alanyazında bu sonucu destekleyen araştırmalar bulunmaktadır (Ding ve diğerleri, 2020; Romero-Abrio ve diğerleri, 2019; Livazovic ve Ham, 2019; Gradinger, Strohmeier ve Spiel, 2009; Zhu ve diğerleri, 2021). Davranış ve uyma alt boyutuyla olan ilişki siber mağduriyette düşük düzeydeyken, zorbalıkta orta düzeydedir. Dolayısıyla, davranış ve uyum problemi yaşayan ergenlerin özellikle siber zorba olma açısından risk altında olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç, riskli ergenlerin belirlenebilmesi açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu; kendisiyle ilgili değerlendirmelerinde daha mutsuz ve düşük doyuma sahip ergenlerin daha çok siber zorba ve mağdur olduğudur. Ancak bu ilişki, siber mağduriyet açısından daha yüksek düzeyde görülmüştür. Alanyazında bu sonucu destekleyen nitelikte çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda doğrudan benlik kavramının alt boyutu olarak mutluluk ve doyum ele alınmasa da, yaşam doyumuyla (genel, okul veya aile açısından) olan ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar siber zorbalığın ve mağduriyetin düşük yaşam doyumuyla ilişkili olduğu yönündedir (Arnarsson ve diğerleri, 2020; Chang, Xing, Ho ve Yip, 2019; Ding ve diğerleri, 2020; Lee ve Shin, 2017; Leung, Wong ve Farver, 2018; Ramos-Salazar, 2017). Bu ilişkinin siber

mağduriyet açısından daha önemli olduğu belirtilmektedir (Arnarsson ve diğerleri, 2020; Ramos-Salazar, 2017). Bu durum, düşük mutluluk ve doyuma sahip ergenlerin siber mağduriyet yaşama açısından risk altında olabileceğini veya siber mağduriyet sonucu mutluluk ve doyum düzeylerinin etkilenebileceğini düşündürmektedir. Bu bulgu hangi ergenlerin risk altında olduğunu kestirebilmek açısından önemlidir.

Araştırma sonuçlarına göre; ergenin kendisiyle ilgili düşüncelerindeki kaygı düzeyi arttıkça siber mağdur, zihinsel-okul durumuyla ilgili düşünceleri olumsuz oldukça siber zorba olma riski artmaktadır. Alanyazındaki araştırma sonuçları da bu bulgularla tutarlıdır (Arslan, Savaşer, Hallet ve Balcı, 2012; Chang ve diğerleri, 2019; Ding ve diğerleri, 2020; Lee ve Shin, 2017). Alanyazındaki bulgular ve bu araştırmanın benlik kavramına ilişkin tüm sonuçları bir arada değerlendirildiğinde, ergenlerin siber mağduriyet yaşadığında destek alabilecekleri kaynaklara, kurumlara ve kişilere ilişkin bilgi sahibi olmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, Chang ve diğerleri (2019), aile ilişkilerindeki doyumun koruyucu etkisi olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, yapılacak önleme çalışmalarında ergenlerin yanı sıra ebeveynlerin de bilgilendirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada siber zorbalık ve mağduriyet ile genel akran ilişkileri arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür. Bu sonuç alanyazınla tutarlıdır (Özdemir, 2015; Süslü, 2018). Bu durum, akran ilişkilerinin genel olarak ele alınması yerine bu ilişkilerdeki spesifik özelliklere odaklanmanın faydalı olabileceğini düşündürmektedir. Araştırma sonucuna göre, akranlar arasındaki sadakat arttıkça siber mağduriyet ve zorbalık artmaktadır. Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucunda, akran sadakatının özellikle siber zorbalık açısından daha önemli ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Alanyazında yer alan araştırma sonuçları bu bulguyla tutarlıdır (Eroğlu ve Peker, 2015; Süslü, 2018). Bu araştırma kapsamında kullanılan Akran İlişkileri Ölçeği'ndeki sadakat alt boyutu, özellikle bir gruba dahil olmanın ergenler için önemli olduğu düşünüldüğünde (Cobb, 2007), ergenlerin akran gruplarına dahil olabilmek veya grupta kalabilmek adına yapmayı göze alabileceği davranışları (örneğin; arkadaşı için yalan söyleme) içermektedir. Bu doğrultuda düşünüldüğünde, araştırma sonucunda elde edilen, siber zorbalık ve mağduriyetle akran ilişkilerindeki sadakat arasındaki pozitif yönlü ilişki, ergenlik dönemindeki akran ilişkilerinin ergenin hayatında ne denli önemli bir yeri olduğu bilgisini de dolaylı olarak doğrulamaktadır.

Araştırma sonucuna göre, ergenlerin kendilerini akranlarına açması, yani sorunlarını akranlarıyla paylaşması arttıkça siber zorbalık ve mağduriyet de artmaktadır. Süslü (2018), liseye giden ergenlerle yaptığı çalışmada benzer sonucu elde etmiştir. Ergenlik dönemindeki akran ilişkilerinin özellikleri düşünüldüğünde, ergenlerin akranlarıyla kendisiyle ilgili özel veya ailevi konularda paylaşımında bulunması beklenen bir sonuçtur. Kendini açmanın siber zorbalık ve mağduriyetle pozitif yönde bir ilişkiye sahip olması

ise, arkadaşlık ilişkilerinin niteliğiyle veya seyriyle ilgili olabilir. Akranlara kendini açmayla ilgili daha detaylı ve spesifik araştırmaların yapılmasının, bu konuyla ilgili daha iyi fikir sahibi olunmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada akran ilişkileriyle ilgili elde edilen diğer bulgu ise, güven-özdeşim ve bağlılık azaldıkça siber zorbalığın ve mağduriyetin artmasıdır. Alanyazında, bu sonuçta tutarlı bulgular yer almaktadır (Charalampous ve diğerleri, 2018; Ding ve diğerleri, 2020; Eroğlu ve Peker, 2015; Süslü, 2018). Bu sonuç; akranlarıyla daha güvensiz ilişkisi olan ve akranlarına daha az bağlılık hisseden ergenlerin hem siber zorbalık yapma hem de siber mağduriyet yaşama ihtimalinin daha yüksek olabileceğini düşündürmektedir. Önleme çalışmalarında, ergenlerin akranlarıyla olan ilişki dinamiklerini bu açılarından incelemek çalışmanın içeriğini belirleme noktasında yol gösterici olacaktır.

Araştırma sonucunda elde edilen en önemli bulgulardan biri, siber zorbalık ve mağduriyet arasında pozitif yönde ve önemli düzeyde ilişkinin olduğunun görülmesidir. Bu sonuç alanyazınla tutarlıdır (Altan ve Eldeleklioğlu, 2019; Butt, Jamil ve Khalid, 2019; Leung ve diğerleri, 2018; Lozano-Blasco, Cortés-Pascual ve Latorre-Martínez, 2020; Peker, Eroğlu ve Ada, 2012; Ramos-Salazar, 2017). Yapılan korelasyon analizinde bu iki değişken arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Siber mağduriyetin ve zorbalığın birbirlerinin en önemli yordayıcısı olduğu görülmüştür. Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucuna göre, siber zorbalığın siber mağduriyeti yordama gücü daha yüksektir. Alanyazında siber mağduriyet yaşayanların intikam almak gibi nedenlerle (Vandebosch ve Van Cleemput, 2008) siber zorbalığa zorbalıkla karşılık verebildikleri (Kowalski, Limber ve Agatston, 2012) belirtilmektedir. Bu bulgular, siber zorbalığın ve mağduriyetin birbirinden bağımsız düşünülmemeyeceğini göstermektedir. Bu noktada, ergenlerin siber mağdur olduklarında nasıl tepki vereceklerini ve buna müdahale edebileceklerini bilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Kavuk-Kalender ve diğerleri (2019), yaptıkları çalışmada siber mağduriyet yaşayanların buna müdahale noktasında desteğe ihtiyacı olduğunu görmüş olmaları bu görüşü destekler nitelikte bir bulgudur. Dolayısıyla, önleme

çalışmalarında ergenlerin sahip oldukları haklar, başvurabilecekleri kişiler ve kurumlar, siber zorbalığa karşı verilecek tepkiler-müdahaleler hakkında bilgilendirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırma, ergenler arasında görülen siber zorbalığın ve mağduriyetin akran ilişkileri ve benlik kavramları ile olan detaylı ilişkilerini ortaya koymaktadır. Konuyla ilgili çalışan araştırmacılara ergenlerin özellikle davranış ve uyum, mutluluk ve doyum düzeyleriyle siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkileri daha detaylı incelemeleri; akran ilişkilerindeki “göze alma” davranışlarını içeren sadakat unsurunu akran grubuna dahil olma açısından da ele almaları önerilmektedir. Konuyla ilgili, ergenlerin deneyimlerini anlamlandırmaya yönelik derinlemesine bilgi edinmek amacıyla, nitel araştırmalar yapılmasının da alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir

Beyannameler

Etik Onay ve Katılma İzni

Çalışmaya başlamadan önce Hacettepe Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonu'ndan izin alınmıştır (Sayı: 35853172/431-2689). Katılımcılara çalışma hakkında gerekli bilgiler verilmiş, katılımcıların ebeveynlerinden ebeveyn onam formunu ve katılımcılardan aydınlatılmış onam formunu doldurmaları istenmiştir.

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

“Ergenler Arasında Görülen Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Akran İlişkileri ve Benlik Kavramı ile İlişkisinin İncelenmesi” adlı makale sorumlu yazarın yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir. Makalenin tasarlanması aşamasında tüm yazarlar katkı sağlamıştır. Çalışma kapsamında veri toplama, veri analizi ve taslak olarak makaleyi oluşturma aşamalarında ET isimli yazar katkı sağlamıştır. Makalenin revize edilip yeniden düzenlenmesinde ve son halinin oluşturulmasında PB isimli yazar katkı sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

Altan, T. ve Eldeleklioğlu, J. (2019). Lise öğrencilerinde siber zorbalığın yordayıcısı olarak siber mağduriyet ve duygusal zekâ. *Elementary Education Online*, 18(4), 2147-2156.

Arnarsson, A., Nygren, J., Nyholm, M., Torsheim, T., Augustine, L., Bjereld, Y., ... ve Bendtsen, P. (2020). Cyberbullying and traditional bullying among Nordic adolescents and their impact on life satisfaction. *Scandinavian Journal of Public Health*, 48(5), 502-510.

Arslan, S., Savaşer, S., Hallett, V. ve Balcı, S. (2012). Cyberbullying among primary school students in Turkey:

Self-reported prevalence and associations with home and school life. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(10), 527-533.

Bayhan, P. ve Artan, İ. (2007). Çocuk gelişimi ve eğitimi. Ankara: Morpa Kültür Yayınları.

Butler, R. J. ve Gasson, S. L. (2005). Self esteem/self concept scales for children and adolescents: A review. *Child and Adolescent Mental Health*, 10(4), 190-201.

Butt, S. S., Jamil, F. ve Khalid, R. (2019). Cyberbullying, self-esteem and interpersonal trust in young adults.

- Pakistan Journal of Social and Clinical Psychology, 17(1), 38-46.
- Camerini, A. L., Marciano, L., Carrara, A. ve Schulz, P. J. (2020). Cyberbullying perpetration and victimization among children and adolescents: A systematic review of longitudinal studies. *Telematics and Informatics*, 49(2020), 101362.
- Chang, Q., Xing, J., Ho, R. T. ve Yip, P. S. (2019). Cyberbullying and suicide ideation among Hong Kong adolescents: The mitigating effects of life satisfaction with family, classmates and academic results. *Psychiatry Research*, 274(2019), 269-273.
- Charalampous, K., Demetriou, C., Tricha, L., Ioannou, M., Georgiou, S., Nikiforou, M., ve Stavriniades, P. (2018). The effect of parental style on bullying and cyber bullying behaviors and the mediating role of peer attachment relationships: A longitudinal study. *Journal of Adolescence*, 64(2018), 109-123.
- Chen, J. K. ve Chen, L. M. (2020). Cyberbullying among adolescents in Taiwan, Hong Kong, and Mainland China: A cross-national study in Chinese societies. *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, 30(3), 227-241.
- Cobb, N.J. (2007). *Adolescence: Continuity, change, and diversity*. New York: McGraw-Hill.
- Cole, D. A., Maxwell, S. E., Martin, J. M., Peeke, L. G., Seroczynski, A. D., Tram, J. M., ... ve Maschman, T. (2001). The development of multiple domains of child and adolescent self-concept: A cohort sequential longitudinal design. *Child Development*, 72(6), 1723-1746.
- Corcoran, L., Connolly, I. ve O'Moore, M. (2012). Cyberbullying in Irish schools: An investigation of personality and self-concept. *The Irish Journal of Psychology*, 33(4), 153-165.
- Çağırkan, B. ve Bilek, G. (2021). Cyberbullying among Turkish high school students. *Scandinavian Journal of Psychology*, 62(2021), 608-616.
- Çataklı, M. (1985). Transliteration equivalence and reliability of the Turkish version of the Piers Harris Children's Self Concept Scale. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Dijkstra, J. K. ve Veenstra, R. (2011). Peer relations. B. M. Newman ve M. J. Prinstein (Ed.). *Encyclopedia of adolescence-2* içinde (s. 255-259). Londra: Academic Press.
- Ding, Y., Li, D., Li, X., Xiao, J., Zhang, H. ve Wang, Y. (2020). Profiles of adolescent traditional and cyber bullying and victimization: The role of demographic, individual, family, school, and peer factors. *Computers in Human Behavior*, 111(2020), 1-13.
- Englander, E.K. ve Muldowney, A.M. (2007). Just turn the darn thing off: Understanding cyberbullying. *Proceedings of Persistently Safe Schools: The 2007 National Conference on Safe Schools and Communities 29-31 Ekim 2007* içinde (s. 83-92). Washington, DC: The George Washington Üniversitesi.
- Erdur-Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). A new face of peer bullying: Cyberbullying. *Journal of Euroasian Educational Research*, 27, 31-42
- Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2015). Ergenlerde akran ilişkileri ile siber zorbalık statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(11), 593-606.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A. ve Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 93-107.
- Estévez, E., Estévez, J. F., Segura, L. ve Suárez, C. (2019). The influence of bullying and cyberbullying in the psychological adjustment of victims and aggressors in adolescence. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(12), 2080.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. New Delhi: Sage Publications.
- Fischer, S. M., John, N., Melzer, W., Kaman, A., Winter, K. ve Bilz, L. (2020). Traditional bullying and cyberbullying among children and adolescents in Germany—Cross-sectional results of the 2017/18 HBSC study and trends. *Journal of Health Monitoring*, 5(3), 53-68.
- Gradinger, P., Strohmeier, D. ve Spiel, C. (2009). Traditional bullying and cyberbullying: Identification of risk groups for adjustment problems. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 217(4), 205-213. <https://doi.org/10.1027/0044-3409.217.4.205>
- Hinduja, S. ve Patchin, J. (2011). Cyberbullying: Identification, prevention, and response. <http://cyberbullying.org/Cyberbullying-Identification-Prevention-Response.pdf> adresinden erişildi.
- Hinduja, S. ve Patchin, J.W. (2014). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications (Corwin Press).
- Hines, H. N. (2011). Traditional bullying and cyberbullying: are the impacts on self-concept the same? Doktora tezi, Western Carolina Üniversitesi, Kuzey Carolina.
- Ildırım, E., Çalıcı, C., ve Erdoğan, B. (2017). Psychological correlates of cyberbullying and cyber-victimization. *The International Journal of Human and Behavioral Science*, 3(2), 7-21.

- Israel, G.D. (1992). Determining sample size (Fact Sheet PEOD-6). Florida: Florida Cooperative Extension Service.
- Karasar, N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavuk-Kalender, M. K., Keser, H. ve Tugun, V. (2019). Ortaokul ve lise öğrencilerinin siber zorbalık görüşleri, deneyimleri ve müdahale davranışları. Eğitim ve Bilim, 44(198), 183-200.
- Kaner, S. (2000). Akran ilişkileri ölçeği ve akran sapması ölçeği geliştirme çalışması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 33(1-2), 67-75.
- Kowalski, R., Limber, S. ve Agatston, P. (2012). Cyberbullying: Bullying in the digital age. Malden, MA: Blackwell.
- Kowalski, R.M. ve Limber, S.P. (2007). Electronic bullying among middle school students. Journal of Adolescent Health, 41(6), 22-30.
- Lee, C. ve Shin, N. (2017). Prevalence of cyberbullying and predictors of cyberbullying perpetration among Korean adolescents. Computers in Human Behavior, 68(2017), 352-358.
- Leung, A. N. M., Wong, N. ve Farver, J. M. (2018). Cyberbullying in Hong Kong Chinese students: Life satisfaction, and the moderating role of friendship qualities on cyberbullying victimization and perpetration. Personality and Individual Differences, 133(2018), 7-12.
- Li, Q. (2008). A cross-cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying. Educational Research, 50(3), 223-234.
- Livazović, G. ve Ham, E. (2019). Cyberbullying and emotional distress in adolescents: The importance of family, peers and school. Heliyon, 5(6), e01992.
- Lozano-Blasco, R., Cortés-Pascual, A. ve Latorre-Martínez, M. P. (2020). Being a cybervictim and a cyberbully-The duality of cyberbullying: A meta-analysis. Computers in Human Behavior, 111(2020), 1-10.
- Mishna, F., Khoury-Kassabri, M., Gadalla, T. ve Daciuk, J. (2012). Risk factors for involvement in cyber bullying: Victims, bullies and bully-victims. Children and Youth Services Review, 34(1), 63-70.
- Öner, N. (1996). Piers-Harris' in çocuklarda öz-kavramı ölçeği el kitabı. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Özdemir, S. (2015). Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyetin, anne-baba ve akran ilişkilerine göre incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Peker, A. (2015). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık statülerini yordayan risk faktörlerinin incelenmesi. Eğitim ve Bilim, 40(181), 57-75.
- Peker, A., Eroğlu, Y. ve Ada, Ş. (2012). Ergenlerde siber zorbalığın ve mağduriyetin yordayıcılarının incelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(2), 185-206.
- Piers, E. V. ve Harris, D. B. (1964). Piers-Harris children's self-concept scale (the way I feel about myself). Nashville, Tennessee: Counselor Recordings and Tests.
- Ramos-Salazar, L. (2017). Cyberbullying victimization as a predictor of cyberbullying perpetration, body image dissatisfaction, healthy eating and dieting behaviors, and life satisfaction. Journal of Interpersonal Violence, 00(0), 1-27.
- Romero-Abrio, A., León-Moreno, C., Musitu-Ferrer, D., ve Villarreal-González, M. E. (2019). Family functioning, self-concept and cybervictimization: An analysis based on gender. Social Sciences, 8(2), 69.
- Salmela-Aro, K. (2011). Stages of adolescence. B. M. Newman ve M. J. Prinstein (Ed.). Encyclopedia of adolescence-1 içinde (s. 360-368). Londra: Academic Press.
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J. ve Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation of construct interpretations. Review of Educational Research, 46(3), 407-441.
- Slonje, R. ve Smith, P.K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? Scandinavian Journal of Psychology, 49(2), 147-154.
- Steinberg, L. (2003). Adolescence. New York: McGraw-Hill.
- Süslü, D. P. (2018). A study on self-esteem, mother, father, and peer relations as predictors of cyberbullying and cyber-victimization in high school students. Journal of Human Sciences, 15(2), 1381-1393.
- Tokunaga, R.S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. Computers in Human Behavior, 26(3), 277-287.
- Topcu, Ç. ve Erdur-Baker, Ö. (2010). The revised cyber bullying inventory (RCBI): Validity and reliability studies. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 5(2010), 660-664.
- Vandebosch, H. ve Van Cleemput, K. (2008). Defining cyberbullying: A qualitative research into the perceptions of youngsters. Cyberpsychology&Behavior, 11(4), 499-503.

Willard, N.E. (2007). Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress. Illinois: Research Press.

Ybarra, M.L. ve Mitchell, K.J. (2004). Youth engaging in online harassment: Associations with caregiver-child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27(3), 319-336.

Zhu, C., Huang, S., Evans, R. ve Zhang, W. (2021). Cyberbullying among adolescents and children: a comprehensive review of the global situation, risk factors, and preventive measures. *Frontiers in Public Health*, 9(634909), 1-12.

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

Relationship Satisfaction and Attribution Types Relationship: The Mediating Role of Positive and Negative Emotion

İlişki Doyumu ve Yükleme Biçimleri İlişkisi: Olumlu ve Olumsuz Duygulanımın Aracı Rolü

Gizem Özen¹, Ferzan Curun²

Abstract:

The purpose of this study is to examine the mediator role of positive and negative affect in the relationship between attributions and relationship satisfaction. The study was carried out with 261 individuals (199 females, 62 male). The variables of the study were measured with Demographic Information Form, Relationship Satisfaction Scale, Positive-Negative Affect Scale, Relationship Attribution Measure. In order to analyze the data, the relationships between the variables of the study were examined primarily by Pearson Moment Product Correlation. Consistent with expectations, significant relationships were found between the variables of the study. To test the main aim of the study, mediation analyses were carried out by using HAYES PROCESS. The results revealed that positive and negative affect partially mediated the relationship between attributions and relationship satisfaction. According to the results, negative affect partially mediated the relationship between casual attributions and relationship satisfaction. Also, positive and negative affect partially mediated the relationship between attribution of responsibility and relationship satisfaction. The results are discussed in terms of related theories and earlier research findings.

Keywords: Relationship Satisfaction, Attribution Types, Positive And Negative Affect

¹ MSc., Maltepe University, Clinical Psychology Master's Program, İstanbul-Turkey, Orcid İd: <https://orcid.org/0000-0001-5574-8065>.

² Assoc. Prof. Dr., Maltepe University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Psychology (English), İstanbul-Turkey. Orcid İd: <https://orcid.org/0000-0002-9221-2822>.

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Maltepe University, Clinical Psychology Master's Program, İstanbul, Turkey E-mail: gzmm.oznn@gmail.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 18.06.2021, **Date of Revision/Düzelme Tarihi:** 24.09.2021, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 05.11.2021, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 09.03.2022

Citing/Referans Gösterimi: Özen, G. & Curun, F. (2022). Relationship Satisfaction and Attribution Types Relationship: The Mediating Role of Positive and Negative Emotion, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(1):65-74

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktpdergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Bu araştırmanın amacı, ilişki doyumu ve yüklenme biçimleri arasındaki ilişkide olumlu ve olumsuz duygulanımın aracı rolünü incelemektir. Araştırmaya 22-53 yaş aralığında, evli veya romantik ilişkisi olan bekar 261 kişi katılmıştır. Katılımcılara Google Form aracılığı ve yüz yüze katılım yoluyla ulaşılmıştır. Verileri toplamak amacıyla bu araştırmada Demografik Bilgi Formu, İlişki Yüklenme Ölçeği, İlişki Doyum Ölçeği ve Olumlu-Olumsuz Duygulanım Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi aşamasında ise öncelikle değişkenler arası ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Analizi yapılmıştır. Daha sonra, yüklenme biçimlerinin ilişki doyumu üzerinde olumlu ve olumsuz duygulanımın aracı etkisi araştırılırken öncelikle tekil ilişkilere bakılmış, sonrasında ise aracılık modellenmiştir. Beklentilerle tutarlı olarak çalışmanın değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca nedensel yüklemeler ile ilişki doyumu arasındaki ilişkide olumsuz duygulanım, sorumluluk yüklemeleri ile ilişki doyumu arasındaki ilişkide ise olumlu ve olumsuz duygulanım anlamlı düzeyde kısmi aracılık etmiştir. Sonuçlar alanyazın temelinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlişki Doyumu, Yüklenme Biçimleri, Olumlu-Olumsuz Duygulanım

Giriş

İlişki doyumu konusunda geniş bir tanım çeşitliliği bulunsa da kavram genel olarak kişinin ilişkisine ilişkin öznel değerlendirmesi temelinde ele alınmaktadır. (Keizer, 2014). İlişki doyumunun yordayıcıları konusunda geniş bir literatür mevcuttur (örn., Diener ve Lucas, 2000; Doğaner, 2014; Dölen, 2014). Bu konudaki çalışmaların önemli kısmında bağlanma kuramları (örn., Collins ve Read, 1990), sosyal mübadele kuramları (örn., Sabatelli, 1998), psikanalitik kuram (Koçak, 1999; Özakkaş, 2018) ve bu çalışmada da ele alınan yüklenme kuramları (Kelly, 1976) gibi farklı kuramsal çerçeveler temelinde kavram incelenmektedir.

Yüklenme kuramı genel olarak, insanların davranış nedenlerine ilişkin nasıl açıklamalar getirdiklerini ortaya koyan kuramsal bir perspektiftir (Baron ve Byrne, 2000; Curun, 2014). Yakın ilişkilerde eşlerin birbirlerinin davranışlarını açıklamak için yaptıkları yüklemelerle ilişki doyumu ve ilişki problemleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çok geniş bir literatür mevcuttur (Gökçe Özer ve Güngör, 2012; Türk ve Demirli Yıldız, 2017). Yüklenme kuramları temelinde yapılan çalışmaların önemli bir kısmı bireylerin yakın ilişkilere ilişkin yapmış oldukları yüklemeler ve bu yüklemelerin sonuçlarının ilişki doyumu ve problemleri ile ilişkisi üzerindedir (Özer ve Cihan-Güngör, 2012; Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006; Ünal ve Akgün, 2019). Bradbury ve Fincham (1990) bu alanda nedensel ve sorumluluk yüklemelerini ayırtmışlardır. Nedensel yüklemeler olayların nedenlerine ilişkin açıklamalardır ve odak (nedenin eş ya da çevresel koşullarda yer alması), istikrarlılık (nedenin sabit, zamanla devam eden bir faktör ya da geçici olması) ve genellik (nedenin evliliğin diğer alanlarında etkili, genel olması ya da tek olayın içeriği ile sınırlı olması) alt boyutlarını içermektedir. Diğer yandan, sorumluluk yüklemeleri ilişkideki olaylardan kimin sorumlu olduğunun anlaşılmasına ilişkindir. Bu boyut niyet (davranışın kasıtlı olma durumu), güdü (davranışın bencil güdülerle ilişkili olma durumu) ve suçlama (davranışın eş tarafından ayıplanmaya, suçlanmaya layık olma durumu) alt boyutlarını içermektedir (Fincham, Harold ve Gano-Phillips, 2000).

Yakın ilişkilerdeki nedensel ve sorumluluk yüklemeleri ile ilişki doyumu bağlantısını inceleyen çalışmalarda genel

olarak stresli ve stressiz çiftler karşılaştırılmıştır. Stressiz çiftler genel olarak olumsuz ilişki olaylarının etkisini azaltacak ve olumlu ilişki olaylarının etkisini arttıracak yönde partnerin davranışlarına ilişkin yüklemeler yaparak (yapıcı) yüksek düzeyde ilişki doyumu deneyimlemektedirler. Tam tersi biçimde yüklenme yapan stresli çiftlerin ise (yıkıcı yüklemeler) ilişki doyumları düşüktür (Arkanoc, 2008; Baron ve Byrne, 2000; Curun, 2014). Özetle, yakın ilişkilerde yüklemeler ve ilişki doyumu arasındaki yukarıda aktarılan ilişki gerek yurtdışındaki gerekse ülkemizdeki çalışmalarda farklı araştırmacılar tarafından defalarca ortaya konmuştur. Bu nedenle söz konusu ilişkiyi daha iyi anlamak için yüklemeler ve ilişki doyumu arasındaki aracı değişkenleri incelemek önemli görünmektedir. Bu değişkenlerden birisi bireylerin olumlu ve olumsuz duygulanımları olabilir. Nitekim birçok araştırmacı söz konusu aracı etkiyi doğrudan araştırmamış olmakla birlikte çalışmalarında bilişsel temelli bir kavram olan yüklemelerin duygular üzerindeki olası etkilerine değinmemiştir (örn., Engin-Deniz, Uzun, ve Kurtuluş 2019; Ergül ve Yılmaz, 2020; Taysi, 2007). Bu çalışmada da olumlu ve olumsuz duygulanımların yüklemeler ve ilişki doyumu arasındaki aracı etkisi ele alınmaktadır. Ancak söz edilen ilişki ele alınmadan önce duygulanım kavramını kısaca aktarmak önemli görünmektedir.

Olumlu-Olumsuz Duygulanım

Duygulanımlar birçok araştırmacı tarafından olumlu ve olumsuz duygulanım kategorisinde ele alınmakta ve göreceli olarak kalıcı bir özellik olarak kavramsallaştırılmaktadır (Çeçen, 2002). Olumlu duygulanım; olumlu duygusal olaylara eğilimdir ve hayattan alınan aktif haz ve keyif olarak açıklanmaktadır. Olumsuz duygulanım ise stres, korku, kızgınlık gibi hoş olmayan duygularının aktive olması şeklinde düşünülebilmektedir (Yıldız- Akyol ve Işık, 2018). Bireylerin göreceli olarak kalıcı olumlu ve olumsuz duygulanım seviyelerinin farklı psikolojik sonuçları vardır. Kişilerin psikolojik sağlıklarını sürdürülür biçimde geliştirmeye odaklanan Barbara Fredrickson (1998) ise duygularla ilgili 'Pozitif Duygu Genişletme ve İnşa Etme Teorisi'ni ortaya koymuştur. Bireyler olumlu bir duyguyu deneyimlediği zaman zihinlerinin açılarak, düşünme tarzlarının genişlediği söylenmektedir. Bu şekilde yaşanan bir durum ya da olay karşısında farklı çözüm yollarına ulaşılabilen ve

bireyin düşünce-eylem dağarcığı genişlemektedir. Sonuç olarak olumlu duygular zihinsel ve duygusal kaynak oluşturmakta ve problemler karşısında daha geniş bir biçimde düşünmemizi sağlamaktadır. Tam tersinde olumsuz duygulanım ketleyici bir sistemdir ve söz edilen faktörler üzerine daraltıcı etkileri olacaktır. Bu bağlamda bireylerin görel olarak kalıcı olarak kabul edilen olumlu ve olumsuz duygulanım düzeyleri bireylerin yakın ilişkilerinde ve spesifik olan araştırmanın değişkenleri ile ilişkili görünmektedir.

Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkiler

Duygulanımların yukarıda aktarılan olumsuz ve olumlu etkileri nedeniyle romantik ilişkilerde de belirleyici rol oynadığı söylenebilmektedir. Eğer bireyler olumsuz duygulanım göstermekte ise ilişki doyumunun da olumsuz yönde etkileyeceği, olumlu duygulanımın ise olumlu yönde etkileyeceği beklenebilir (Doğaner, 2014). Kısacası duyguların, ilişkilerin şekillenmesinde aktif rol oynadığı söylenebilmekte, ilişkiler, duyguların ortaya çıkmasında etkili olmaktadır (Yaylacı, 2006). Nitekim duygulanım ve ilişki doyumu arasındaki söz edilen ilişkiyi doğrulayan araştırma bulguları mevcuttur (Celen, Demirtaş ve Tezer, 2012; Erol ve Curun, 2021; Shortt ve ark., 2010).

Yüklemeler duygulanım ve ilişki doyumu arasındaki bağlantıya ilişkin en önemli açıklama ise yapıcı yüklemelerin olumlu duygulanımı, yıkıcı yüklemelerin ise olumsuz duygulanımı artırarak ilişki doyumunu belirleyebileceği üzerinedir (Bradbury ve Fincham, 1990).

Buraya kadar aktarılan literatür ve argümanlar temelinde bu çalışmada yüklemeler, olumlu–olumsuz duygulanım arasındaki direkt ve dolaylı etkiler ele alınmaktadır. Spesifik olarak olumlu ve olumsuz duyulanımın yüklemeler ve ilişki doyumu arasındaki aracı etkisi incelenmektedir. Bu amaç temelinde araştırmanın hipotezleri aşağıdadır.

Hipotezler

1. Olumsuz ilişki olaylarına ilişkin partnere yönelik nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arttıkça ilişki doyumu düşecektir.
2. Olumsuz ilişki olaylarına ilişkin partnere yönelik nedensel ve sorumluluk yüklemeleri azaldıkça ilişki doyumu artacaktır.
3. Olumlu duygulanım ilişki doyumu ile olumlu yönde ilişkili olacaktır.
4. Olumsuz duygulanım ilişki doyumu ile olumsuz yönde ilişkili olacaktır.
5. Partnere yönelik Nedensel ve sorumluluk yüklemeleri olumlu duygulanımla olumsuz yönde ilişkili olacaktır.
6. Nedensel ve sorumluluk yüklemeleri ve ilişki doyumu ilişkisinde olumlu ve olumsuz duygulanım aracı rol oynamaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada ilişki doyumu ile yüklemeler arasındaki ilişkiyi pozitif-negatif duygulanımın aracı (mediator) etkisinin saptanması amaçlanmaktadır. Dolayısı ile araştırmanın modeli ilişkisel tarama modelidir.

Örneklem

Çalışma 2019-2020 eğitim öğretim yılının Mart ayında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar farklı illerde yaşamakta, romantik ilişkisi olan veya evli olan 261 kişiden oluşmaktadır. Veri kaybı bulunmamakla birlikte istatistik işlemlere katılması için 261 katılımcıya ait veriler analize dahil edilmiştir. Katılımcıların 199'u (%76.2) kadın 62'si (%23.8) ise erkektir. Yaş ortalaması 30.8'dir.

Veriler ve Toplanması

Verilerin toplanmasından önce T.C. Maltepe Üniversitesi etik kurulundan onay alınmış ve araştırmanın yapılmış olduğu dönemde veriler toplanmıştır. Katılımcılara sözlü ve yazılı şekilde araştırmaya dair bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcılara Bilgilendirilmiş Onam Formu, Demografik Bilgi Formu, İlişki Doyumu Ölçeği, Pozitif – Negatif Duygu Ölçeği ve Yükleme Biçimleri Ölçeği bir arada verilmiştir.

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bilgilendirilmiş onam formu araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve katılımcılara araştırma hakkında bilgilendirme sağlanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın amacı ve araştırmayı kimin yaptığı konusunda bilgilendirilmiştir. Cevapların gizliliği taahhüt edilmekle birlikte katılımcıların onayı alınmıştır.

Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formunda, katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve romantik ilişkileri ile ilgili sorular şeklinde bazı demografik özellikleri hakkında bilgi almak amacıyla hazırlanmıştır.

İlişki Doyum Ölçeği (İDÖ)

İlişki Doyumu Ölçeği (İDÖ) amacı romantik ilişkilerde ilişki doyumunu ölçmektir. Hendrick (1988) tarafından geliştirilmiştir. Yedili Likert tipi (1 = Hiç, 7= Çok fazla), yedi maddelik bir ölçektir. Curun (2001) İDÖ'nün Türkçe uyarlamasını romantik ilişkisi olan 140 üniversite öğrencisinden oluşan katılımcılar ile yapmıştır. Faktör analizinde ölçeğin tek faktörlü olduğuna ulaşılmış ve bu faktörün toplam varyansın %52'sini açıkladığı sonucuna varmıştır.

İlişki Yükleme Ölçeği (İYÖ)

İlişki Yükleme Ölçeği'ni Bradbury ve Fincham (1992) ikili ilişkilerde eş davranışlarını açıklamak için geliştirilmiştir. Ölçek, 6 basamaklı Likert tipidir (1 = Tamamen yanlış, 6 = Tamamen doğru) ve 24 maddeden oluşmaktadır. Dört varsayımsal eş davranışı ile yüklemeler değerlendirilmektedir. Tutarel-Kışlak (1995) Türkçe uyarlamasını yapmıştır. Ölçeğin iki alt boyutu vardır: nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri. Her iki alt boyutun da üçer alt boyutu vardır. Nedensellik boyutu: odak, istikrar ve genellik. Sorumluluk boyutu: niyet, güdü ve suçlama. İlişkide Yükleme Ölçeği ile yüklemelere ilişkin toplam puan hesaplanabilmesiyle birlikte nedensel ve

sorumluluk yüklemelerine ve bunların alt boyutlarına ilişkin puanlar da hesaplanabilmektedir.

Pozitif ve Negatif Duygulanım Ölçeği (PANAS)

Pozitif ve Negatif Duygulanım Ölçeği Watson, Clark ve Tellegen (1988) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte 10 pozitif duygulanım ölçülmektedir: Heyecanlı, Güçlü, Hevesli, Gururlu, Uyanık, İlhamlı, Kararlı, Aktif, İlgili ve Dikkatli. Bununla birlikte 10 negatif duygulanım ölçülmektedir: Sıkıntılı, Mutsuz, Suçlu, Ürkümüş, Düşmanca, Asabi, Utanmış, Sinirli, Tedirgin ve Korkmuş. Gençöz (2000) ölçeğin Türkçe uyarlamasını yapmıştır. Faktör analizinde, iki faktörlü yapının toplam varyansın %44'ünü açıkladığı; ölçek güvenilirlik katsayısının pozitif duygulanım için .86, negatif duygulanım için .83 bulunduğu belirtilmiştir. Ölçek 20 maddeli 7'li Likert Tipidir. (1 = Asla, 7 = Daima). Ölçekten alınabilecek puanlar her iki alt boyut için 10 ve 70 arasında değişebilmektedir (Özdemir, 2015).

İşlem

Bu çalışma için öncelikle Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu'nun onayı alınmıştır. Uygulama Mart-Nisan 2020 tarihleri arasında, iki hafta süresince yapılmıştır. Yüz yüze katılım ve Google Form aracılığı ile gönüllü katılımcılara ulaşılmıştır. Çalışmanın kapsamı ve amacı hakkında bilgi verilip, kişisel bilgilerin gizlilik ilkesine bağlı kalınarak analiz edileceğinin belirtilmesi ardından veri toplama araçları sunulmuştur. Uygulama yaklaşık 15dk sürmüştür.

Bulgular

Bu bölümde önce değişkenlerin korelasyon analizleri yapılmıştır. Sonrasında elde edilen sonuçlarla birlikte gerekli değişkenlerin aracılık analizleri incelenmiştir.

Yükleme Biçimleri, Pozitif-Negatif Duygulanım ve İlişki Doyumunun Birbirleriyle İlişkilerine Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Araştırmanın değişkenleri birbirleri ile anlamlı ilişkiler göstermektedir. İlişki doyumunu ele alındığında, Tablo 1'de görüldüğü üzere ilişki doyumunu ile olumlu duygulanım değişkeni arasında anlamlı pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=.35$, $p<.01$). Yani olumlu duygulanım arttıkça ilişkiden alınan doyumda artış gözlenebilmektedir. İlişki doyumunu ile olumsuz duygulanım değişkeni arasında ise anlamlı negatif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=-.38$, $p<.01$). Başka deyişle, olumsuz duygulanımın varlığı ilişkiden alınan doyumunu azaltıcı bir rol üstlenebilmektedir.

İlişki doyumunu ile yükleme biçimlerinin alt boyutlarından biri olan nedensel yüklemeler arasında anlamlı negatif yönlü orta şiddette bir ilişki vardır ($r=-.46$, $p<.01$). Benzer şekilde ilişki doyumunu ile sorumluluk yüklemeleri arasında da anlamlı negatif yönlü orta şiddette bir ilişki vardır ($r=-.55$, $p<.01$). Sonuç olarak bireylerin yaşanan olayların nedenine ve olaylara sebep olan kişilere ilişkin gösterdiği olumsuz atıflar, ilişki doyumunu azaltıcı faktör olabilmektedir. Nedensel yüklemeler ile olumsuz duygulanımlar ele alındığında, nedensel yüklemeler ile olumsuz duygulanım arasında anlamlı pozitif yönlü zayıf bir ilişki saptanmıştır ($r=.23$, $p<.01$). Bireylerin olayların nedenine ilişkin gösterdiği yıkıcı biçimde yüklemeler olumsuz duyguların açığa çıkmasında etkili olabilmektedir. Nedensel yüklemeler ile olumlu duygulanım arasında korelasyon saptanmamıştır ($r=-.10$, $p=.107$). Sorumluluk yüklemeleri ele alındığında ise sorumluluk yüklemeleri ile olumlu duygulanım arasında anlamlı negatif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($r=-.24$, $p<.01$). Ayrıca sorumluluk yüklemeleri ile olumsuz duygulanım arasında anlamlı pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r=.29$, $p<.01$). Sorumluluk yüklemeleri ile nedensel yüklemeler arasında ise anlamlı pozitif yönlü yüksek bir ilişki vardır ($r=.69$, $p<.01$). Özetle pozitif ilişki olaylarının dışsal nedenlere atfedilerek, olumsuz olaylarda partnerlerin neden olunan durumdan sorumlu tutulması eğilimi olumsuz duygulanımları açığa çıkarmada etkili olabilir.

Tablo 1: Değişkenler Arasındaki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5
1 Olumsuz duygulanım	1				
2 Olumlu duygulanım	.02	1			
3 Nedensellik	.23**	-.10**	1		
4 Sorumluluk	.29**	-.24**	.69**	1	
5 İlişki doyumunu	-.38**	.35**	-.46**	-.55**	1

Not. ** $p<.01$

Aracılık Modeline İlişkin Analizler Nedensel yüklemelerin ilişki doyumunu üzerindeki etkisinde olumsuz duygulanım değişkeninin aracılık rolü

Nedensel yüklemeler, olumsuz duygulanımlar ile ilişki doyumunu arasında oluşturulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=56,649$; $p<0,001$). Modelde, bağımlı değişken; ilişki doyumunu, aracı değişken; olumsuz duygulanım ve bağımsız değişken; yükleme biçimlerinin alt boyutu olan nedensel yüklemelerdir. Oluşturulan model toplam varyansın %39,8'ini açıklamaktadır. Nedensel yüklemeler ile olumlu duygulanım arasında korelasyon ilişkisi bulunmadığı için aracılık etkisine bakılamamıştır.

Nedensel yüklemeler değişkeni tekil ilişkide ilişki doyumunu değişkenini (.39) etkilerken, nedensel yüklemeler ile ilişki doyumunu arasına olumsuz duygulanım alındığında, nedensel yüklemelerin ilişki doyumunu değişkenine etkisi (.04) olarak tespit edilmiştir. Bu parametre değeri ($p<0.05$) anlamlı bulunmuştur. Etki değerinin (.39) değerinden (.04) değerine düşmesi, olumsuz duygulanım değişkeninin nedensel yüklemeler ile ilişki doyumunu arasındaki ilişkide kısmi aracı olduğunu göstermektedir. Nedensel yüklemeler → Olumsuz duygulanım → İlişki doyumunu dolaylı etkisine ait Bootstrap katsayısı (nokta tahmin= -.062 ve %95BCa= [-.107, -.025]) olarak elde edilmiştir. Elde edilen katsayı için güven aralığı 0 değerini içermediğinden istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Şekil 1'de nedensel yüklemeler ile ilişki doyumu değişkenleri arasında olumsuz duygulanımın aracı etkisine yönelik a1, b1, c ve c1 yolları sunulmuştur.

Basit etki modelinde nedensel yüklemelerin ilişki doyumunu negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir ($\beta = -0,38$; $p < 0,001$). Aracılık modelinde olumsuz duygulanım modele eklenince nedensel yüklemeler ile olumsuz duygulanım arasında elde edilen yol katsayısı istatistiksel

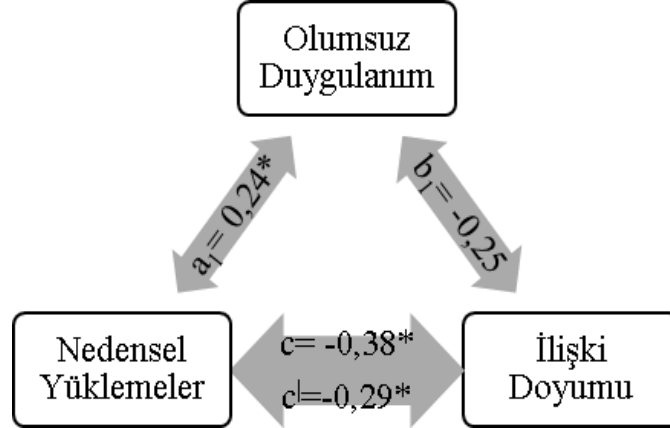
olarak anlamlıdır ve yıkıcı nedensel yüklemeler arttıkça olumsuz duygulanım da artmaktadır ($\beta = 0,24$; $p < 0,001$). Nedensel yüklemelerin olumsuz duygulanım üzerinden elde edilen dolaylı etkisi negatif bulunmuştur ve sonuç anlamlıdır (nokta tahmin = $-0,06$ ve %95BCa = $[-0,108, -0,025]$). Toplam dolaylı etki de istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (nokta tahmin = $-0,08$ ve %95BCa = $[-0,150, -0,037]$).

Tablo 2: Nedensel Yüklemeler ile İlişki Doyumu İlişkisinde Olumlu ve Olumsuz Duygulanımın Aracılığına Ait Sonuçlar.

Dolaylı Etkiler	%95 GA				F	β	R ²
	Bootstrap Katsayı	SH	Alt Limit	Üst Limit			
Nedensel→Olumsuz→İlişki	-0.062	.021	-0.107	-0.025	56,64	.242	.398
Doğrudan Etkiler	Katsayı	SH	t değeri				
Nedensel→Olumlu	-.114	.07	-1.62				
Nedensel→Olumsuz	.242	.062	3.89**				
Olumlu→İlişki Doyumu	.239	.036	6.64**				
Olumsuz→İlişki Doyumu	-.255	.041	-6.29**				

Not 1: ** p < .001

Şekil 1. Nedensel Yüklemeler İle İlişki Doyumu Arasındaki İlişkide Olumsuz Duygulanımın Aracı Rolüne İlişkin Model

Sorumluluk Yüklemelerinin ilişki doyumu üzerindeki etkisinde olumlu ve olumsuz duygulanım değişkeninin aracı rolü

Sorumluluk yüklemeleri, olumlu ve olumsuz duygulanım ile ilişki doyumu arasında oluşturulan model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F = 62,686$; $p < 0,001$). İlgili analizler Tablo 3'te aktarılmıştır. Modelde, bağımlı değişken; ilişki doyumu, aracı değişken; olumlu ve olumsuz duygulanım ve bağımsız değişken; yüklemelerinin alt boyutu olan sorumluluk yüklemeleridir. Oluşturulan model toplam varyansın %42,3'ünü açıklamaktadır.

Öncelikle sorumluluk yüklemeleri, olumlu duygulanım ve ilişki doyumu arasındaki aracılık ilişkisine bakılmıştır. Sorumluluk yüklemeleri ile ilişki doyumu arasındaki ilişkide olumlu duygulanım kısmi aracı değişken olarak tespit edilmiştir. Sorumluluk yüklemeleri değişkeni tekil ilişkide ilişki doyumu değişkenini (.42) etkilerken, sorumluluk yüklemeleri ile ilişki doyumu arasında olumlu duygulanım alındığında, sorumluluk yüklemelerinin ilişki

doyumu değişkenine etkisi (.03) olarak tespit edilmiştir. Bu parametre değeri ($p < 0,05$) anlamlı bulunmuştur. Etki değerinin (.42) değerinden (.03) değerine düşmesi, olumlu duygulanım değişkeninin sorumluluk yüklemeleri ile ilişki doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı olduğunu göstermektedir. Sorumluluk yüklemeleri → Olumlu duygulanım → ilişki Doyumu dolaylı etkisine ait Bootstrap katsayısı (nokta tahmin = $-0,043$ ve %95BCa = $[-0,079, -0,016]$) olarak elde edilmiştir. Güven aralığı 0 değerini içermediğinden sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır. Sorumluluk yüklemeleri değişkeni tekil ilişkide ilişki doyumu değişkenini (.42) etkilerken, sorumluluk yüklemeleri ile ilişki doyumu arasında olumsuz duygulanım alındığında ise sorumluluk yüklemelerinin ilişki doyumu değişkenine etkisi (.04) olarak tespit edilmiştir. Bu parametre değeri ($p < 0,05$) anlamlı bulunmuştur. Etki değerinin (.42) değerinden (.04) değerine düşmesi, olumsuz duygulanım değişkeninin sorumluluk yüklemeleri ile ilişki doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı olduğunu göstermektedir.

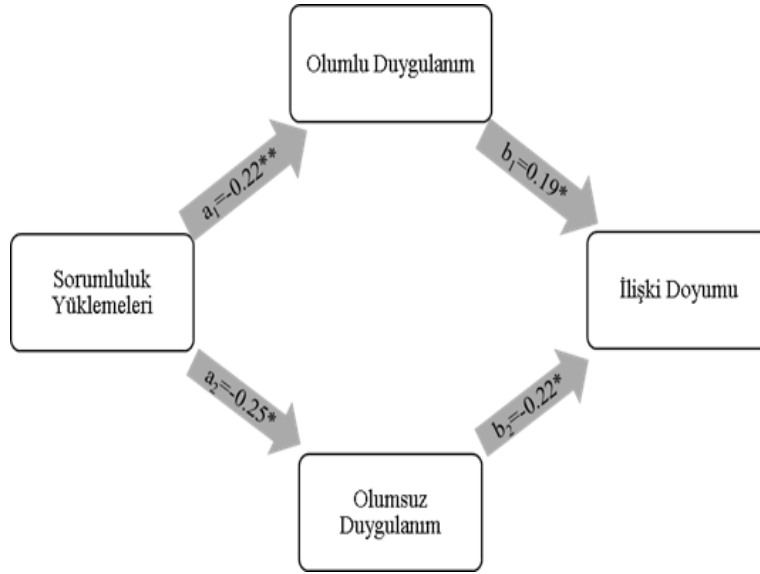
Tablo 3 Sorumluluk Yüklemeleri ile İlişki Doyumu Arasında Olumlu ve Olumsuz Duygulanım Aracılığına Ait Sonuçlar
%95 GA

Dolaylı Etkiler	Bootstrap Katsayı	SH	Alt Limit	Üst Limit	F	β	R ²
Sorumluluk→Olumlu→İlişki	-.043	.016	-.079	-.016	62,	.19	.423
Sorumluluk→Olumsuz→İlişki	-.056	.016	-.089	-.026	68	-.22	.403
t							
Doğrudan Etkiler	Katsayı	SH	değeri				
Sorumluluk→Olumlu	-.223	.056	-3.97**				
Sorumluluk→Olumsuz	.25	.05	4.97**				
Olumlu→İlişki Doyumu	.193	.036	5.31**				
Olumsuz→İlişki Doyumu	-.224	.041	-5.50**				

Not 1: **p<.001

Sorumluluk yüklemeleri→Olumsuz duygulanım→ ilişki doyumu dolaylı etkisine ait Bootstrap katsayısı (nokta tahmin= -.089 ve %95BCa= [-.089, -.026]) olarak elde

edilmiştir. Elde edilen katsayı için güven aralığı 0 değerini içermediğinden istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Şekil 2. Sorumluluk Yüklemeleri İle İlişki Doyumu İlişkisinde Olumlu ve Olumsuz Duygulanımın Aracı Rolü'ne İlişkin mod

Şekil 2'de sorumluluk yüklemeleri ile ilişki doyumu değişkenleri arasında olumlu ve olumsuz duygulanımın aracı etkisine yönelik a1, a2, b1, b2, c ve c1 yolları sunulmuştur. Basit etki modelinde sorumluluk yüklemelerinin ilişki doyumunu negatif olarak etkilediği tespit edilmiştir ($\beta=-0,37$; $p<0,001$). Aracılık modelinde olumlu ve olumsuz duygulanım boyutları modele eklendiğinde sorumluluk yüklemeleri ile olumlu duygulanım arasında elde edilen yol katsayısının istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve sorumluluk yüklemeleri ile olumlu duygulanım arasında negatif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($\beta=-0,22$; $p<0,001$). Söz konusu ilişki %36'lık bir varyans açıklamaktadır. Sorumluluk yüklemeleri ile olumsuz duygulanım arasında elde edilen ilişki ise istatistiksel olarak anlamlıdır ve

sorumluluk yüklemeleri arttıkça olumsuz duygulanım artmaktadır ($\beta=0,25$; $p<0,001$).

Olumlu duygulanım ile ilişki doyumu arasında pozitif bir ilişki elde edilmiştir ve elde edilen değer istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta=0,19$; $p<0,001$). Olumsuz duygulanım ile ilişki doyumu arasında negatif bir ilişki elde edilmiştir ve elde edilen değer istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta=-0,22$; $p<0,001$). Sorumluluk yüklemelerinin ilişki doyumu üzerine direkt etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\beta=-0,28$; $p<0,001$). Söz konusu ilişki %42'lik bir varyans açıklamaktadır.

Dolaylı etkiler incelendiğinde sorumluluk yüklemelerinin olumlu duygulanım üzerinden elde edilen dolaylı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (nokta

tahmin= -.04 ve %95BCa= [-.080, -.015]). Sorumluluk yüklemelerinin olumsuz duygulanım üzerinden elde edilen dolaylı etkisi istatistiksel olarak anlamlı elde edilmiştir ve dolaylı etki negatif bulunmuştur (nokta tahmin= -.05 ve %95BCa= [-.090, -.26]). Toplam dolaylı etki de istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (nokta tahmin= -.09 ve %95BCa= [-.147, -.058]).

Tartışma

Bu çalışmanın temel amacı yüklem biçimleri ile ilişki doyumu arasındaki direk ve dolaylı etkilerin incelenmesi ve olumlu ve olumsuz duygulanımın aracı etkisinin araştırılmasıdır. Bu amaç bulgular bölümünde analiz edilmiştir. Bu bölümde ise elde edilen sonuçlar literatür temelinde tartışılacaktır.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında beklendiği gibi sorumluluk yüklemelerinin, ilişki doyumu ve olumlu duygulanım değişkenleri ile negatif ilişkisi, olumsuz duygulanımla ise olumlu ilişkisi olduğu saptanmıştır. Nedensel yüklemeler ile olumlu duygulanım arasında bir ilişkiye saptanmamakla birlikte nedensel yüklemelerin ilişki doyumu ile negatif ilişkisi, olumsuz duygulanımla ise olumlu ilişkisi saptanmıştır. Beklenildiği gibi sorumluluk yüklemeleri ile ilişki doyumu arasındaki ilişkide olumlu ve olumsuz duygulanımların kısmi düzeyde aracılık üstlendiği görülmüştür. Nedensel yüklemeler ile ilişki doyumu ilişkisinde ise olumsuz duygulanımın kısmi aracılık etkisi olduğu saptanmıştır.

Öncelikle nedensel yüklemeler ile ilişki doyumu arasındaki ilişki ele alındığında beklenildiği gibi negatif bir ilişki söz konusudur. Bu sonuç literatür ile tutarlıdır (Akbalık- Doğan, 2010; Egeci, 2005; Günay, 2007). Bireyler partnerleriyle ilgili olumsuz olaylar karşısında yıkıcı biçimde nedensel yüklemelerde bulunduğu, olumsuz olayın sebebini partnerine atfetme ve bunu sürekli ve değişmez olarak ele almaktadır. Yaşanan bu durumu ilişkinin tümüne genelleme eğiliminde bulunarak olumsuz olayları abartabilmektedirler. Bu durum ilişkiden alınan doyumu olumsuz etkilemektedir. Bir başka deyişle; ilişki doyumu yüksek bireyler partnerlerinin olumlu davranışlarını içsel nedenlerin sonucu şeklinde ve istikrarlı olduğuna inanmakta, olumsuz davranışlarının dışsal nedenlerin sonucu şeklinde ve geçici olduğuna inanmaktadırlar (Eisenberg, Hofer ve Vaughan, 2007). Örnek bir olay üzerinden bakacak olursak; ilişkiden alınan doyumu düşük olan bir kadın, partnerinin soğuk davranıyor olmasını kendini artık alımlı bulmadığına atfedebilmektedir. Veya ilişkiden alınan doyumu yüksek olan bir erkek, partnerinin ilgisizliğini, yoğun olmasına atfedebilmektedir.

Diğer yandan benzer biçimde sorumluluk yüklemeleri ile ilişki doyumu arasındaki ilişkinin beklenildiği gibi negatif yönde olduğu görülmektedir. Bu sonuç literatür ile tutarlıdır (Akbalık- Doğan, 2010; Bradbury ve Fincham, 1990). Olumlu olaylara karşı yıkıcı biçimde sorumluluk yüklemeleri arttıkça ilişki doyumunda düşüş yaşandığı ortaya konmuştur.

Yüklemeler ile duygulanımlar ele alındığında ise duygulanımların romantik ilişkilerde bireylerin karşılaştıkları olaylar karşısında verecekleri tepkilerini belirleyici özellikte olduğu ortaya konmuştur. Bu bağlamda, bu çalışmada elde edilen sonuca göre nedensel yüklemelerin olumsuz duygulanım ile olumlu ilişki göstermesi beklenen bir sonuçtur (Bradbury ve Fincham, 1990). Duyguların vereceği bilgileri incelemek,

davranışları değiştirebilmek ve çevremizdeki durumları olumlu yönde etkileyecek biçimde düşünmek mümkündür. Özellikle olumsuz duygulanımı yüksek bireyler, pek çok sosyal uyarıyı kütümser ve olumsuz biçimde değerlendirdikleri için, evlilikteki olaylar için nispeten olumsuz atıflar yapmaları beklenmektedir (Fletcher, ve ark., 1990). Benzer biçimde Günay (2007) olumsuz duygulanımların nedensel yüklemeleri belirleyici bir faktör olduğunu ortaya koymuştur. Romantik ilişkilerde çatışma yaşandığında öfke, kızgınlık gibi olumsuz duyguların hissedildiği ve bundan dolayı partnerin davranışlarını yorumlarken bulunduğu atıflarda olumsuz etki yarattığı öne sürülmüştür. Ulaşılan sonuç bu açıklamayı desteklemektedir. Örnek verilecek olursa; bir kişilik özelliği olarak olumsuz duygulanıma sahip kadının, partnerinin çiçek almasını olumsuz bir biçimde değerlendirmesine sebep olmakta ve bu durum karşısında sevinmek yerine olumsuz duygular eşliğinde ‘acaba neden çiçek aldı yoksa aldatıyor mu’ şeklinde veya ‘kırk yılın başında çiçek alda bir daha almaz’ şeklinde atfetmesine sebep olabilmektedir. Nedensel yüklemelerin olumlu duygulanım ile olan negatif ilişkisi incelendiğinde bu çalışmada öngörülen bir sonuçtur ve sonuçlar literatür ile tutarlıdır (Bradbury ve Fincham, 1992; Günay, 2007). Olumlu duygulanıma sahip bireylerin partnerine karşı daha az yıkıcı nedensel yüklemeler atfettiği, genellik, odak sorumluluk gibi alt boyutların düşük düzeyde olduğu belirtilmektedir (Kargın-Güner, 2014). Yukarıda verilen örnek üzerinden gidecek olursak partneri çiçek aldığı olumlu duygulanıma sahip bir bireyin bu durum karşısında olumlu duygular yaşayacağı, sevineceği ve ‘eşim bana hep güzel şeyler yapacak’ şeklinde ileri doğru istikrarlı olacağına inanacağı, olumlu atıfta bulunacağı düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra nedensel yüklemeler, sorumluluk yüklemelerine yol açmakta ve sorumluluk yüklemeleri de ilişkiye dair sonuçlara yol açmaktadır (Davey, Fincham, Beach ve Brody, 2001). Ulaşılan sonuç bu açıklamayı desteklemektedir. İlişki doyumu düşük bireylerin olumsuz olayların nedenlerini ilişkilerinin geneli üzerinde etkili olduğunu düşündüğü, olumlu olayların ise sadece o olayın nedeni olarak gördüğü gözlenmektedir. Daha fazla etkiye sahip olan sorumluluk yüklemelerine göre ise eşlerini bencil güdümlü ve kötü niyetli davranan biri olarak görmektedirler. Bundan dolayı ilişkilere dair olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Sorumluluk yüklemelerinin doyum ile ilgili genel duygularla ilişki içerisinde olduğu, ilişkiden doyum sağlanıyorsa olumlu davranışlara sorumluluk yüklemesinin daha baskın gelmekle birlikte, olumsuz davranışlara sorumluluk yüklemesinin azaldığı öne çıkmaktadır (Gündoğdu- Aktürk, 2010). Örnek verilecek olursa partneri soğuk davrandığında birey partnerinin kasıtlı olarak uzak davrandığını ve soğuk davrandığı için suçlanmayı hak ettiğini düşünmekte ve partnerinin soğuk davranmasını bencilce sebeplere dayandırmaktadır. Bu durumda atıflar ilişki doyumunu azaltıcı etki göstermektedir.

Sorumluluk yüklemeleri ve olumlu duygulanım arasındaki beklenen olumsuz ilişki incelendiğinde ise bir kişilik özelliği olarak olumlu duygulanıma sahip bireyler, olumsuz bir olay karşısında partnerinin olumsuz davranışını dışsal faktörlere yüklemekte, olumsuz olayları büyütmemekte, eşinin olumsuz davranışını kasıtlı olmamakla birlikte isteyerek olmadığını düşünmektedirler. Literatürde olumlu duygulanıma sahip bireylerin, partnerlerinin olumsuz davranışlarını hemen

silme ve olumsuz olayların etkilerini azaltma eğilimi gösterdiği ortaya konmaktadır ve böylelikle bu sonucun literatür ile tutarlı olduğu görülmektedir (Graham ve Conoley, 2006). Sorumluluk yüklemeleri ve olumsuz duygulanımın olumlu ilişki göstermesi de beklenen bir sonuç olmakla birlikte niyet, güdü, suçlama gibi yüklemelerin asabiyet, suçluluk, sıkıntı gibi olumsuz duyguların etkisini arttırmış olabileceği düşünülebilmektedir. Sonuç olarak olumsuz duygulanıma sahip bireylerin, olumsuz partner davranışlarını büyütme ve olumlu partner davranışlarını görmezden gelmeye eğilimli oldukları, olumsuz bir olayda partnerin niyetinin kasıtlı ve bencil güdülerle ilişkili olduğunu ve partnerini suçlama eğiliminde olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada birçok kez vurgulandığı gibi duygular bireylerin kendisi, çevresi ve durumlarla ilgili yol göstericidir. olumlu ve olumsuz duygulanımlara sahip olmanın getirdiği sonuçlar mevcuttur. Olumlu duygulanıma sahip bireyler partnerleriyle ilgili bir durumda olumlu yaklaşmaya meyilli olmakta, olumsuz duygulanıma sahip bireyler ise herhangi bir olayda, herhangi bir zamanda bile fazla sıkıntı yaşayabilmekte, kişilerarası ilişkilerde, özellikle romantik ilişkilerinde sorun yaşayabilmektedirler. Özellikle partnerleriyle ilgili olumlu bir olayda bile bu yaşanan olumlu olayın etkisini azaltıcı şekilde davranmaya sebep olabilmektedirler (Şirvanlı- Özen ve Temizsu, 2010). Bu durum önemli derecede ilişki sonuçları doğurmaktadır.

Bu çalışmadaki sonuçlara göre olumlu ve olumsuz duygulanımların aracı etkisi incelendiğinde; olumsuz duygulanımın hem nedensel yüklemeler için hem de sorumluluk yüklemeleri için yapılan analizlerde yükleme biçimleri ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiye kısmi aracılık ettiği saptanmıştır. Bir başka deyişle bu çalışma için sonuçlar, bireylerin partnerleri ile ilişkisinde kullandıkları yükleme biçimleri önem arz etmekte ve bununla birlikte olumsuz duygulanımların da ilişki doyumunu belirleyici nitelikte olduğu görülmektedir.

Olumlu duygulanım kişilerarası ilişkilerde tampon görev üstlenen, özellikle kişilerarası problemler karşısında duygusal düzenleme yönünden kazanç sağlayan bir faktördür. Olumlu duygulanımı bir kişilik özelliği olan bireylerin hayatlarında birçok alana adapte olabilmekte problemlerle başa çıkmada olumlu etkiler göstermektedir (Doğaner, 2014). Olumlu duyguların ilişkilerin şekillenmesinde aktif rol oynadığı ve ilişkilerin, duyguların çıkmasında etkili olduğu söylenebilmektedir (Yaylacı, 2006).

Sonuçlar bu açıklamayı desteklemektedir. Bundan dolayı yüksek olumlu duygulanımın, yüksek ilişki doyumu ile ilişkili olması ve yükleme biçimleri ile ilişkisinde kısmi aracı olması bu çalışmanın beklentilerini karşılamaktadır. Sonuç olarak olumlu duygulanımlar araya girdiğinde, ilişki doyumu ve yükleme biçimleri arasındaki doğrudan ilişki anlamlılığını korumakla birlikte bu ilişkide azalma

meydana gelmektedir. Bu durum da olumlu duygulanımların etkililiğini ortaya koymaktadır.

Bu aracılık etkisine bakıldığında ilişki doyumu ile ilgili öneriler verilebilmektedir. Bu çalışma özellikle sorumluluk yüklemelerinin önemini göstermektedir. Bu doğrultuda ilişki doyumunu arttırmak için her ne kadar bireylerin tutumlarını değiştirmek zor bir durum olsa da partneri olumsuz ilişki olaylarının sorumlusu olarak görmeyen yapıcı kabul edilen yükleme biçimlerini arttırmaya çalışmak ilişkiden alınan doyumu arttırabilmek için etkili olabilir. Ayrıca olumlu duygulanımların, yükleme biçimleri dışında duygu düzenleme becerilerinin gelişmesi, güçlü benlik kavramının olması gibi faktörlerden etkilendiği göz önüne alındığında ilişki doyumunu arttırmak için olumlu duygulanımı farklı biçimlerle yükseltmek olası olabilir.

Tezer (1986) ülkemizde yaptığı bir çalışmada yüklemelerde cinsiyet değişkenini ele almıştır. Erkeklerin kendilerine yüklediklerini, kadınların da aynı şekilde eşlerine (sorumluluk yüklemesi) yüklediklerini bunun sonucunda kadınlarda evlilik doyumunun azaldığını gösterdiğini erkeklerde ise artış gösterdiğini belirtmiştir. Türkiye kültüründe cinsiyetlere göre ulaşılan bu sonuçlar; hem bu konuyla ilgili yapılacak çalışmalarda göz önüne bulundurulabilir, hem de ülkemizde uygulanan çift terapilerinde bireylerin özellikle partnerlerin yıkıcı biçimde yükleme biçimleri ve düşük ilişki doyumu ile başa çıkmasında etkili olabileceği düşünülen 'Attribution Therapy' tekniğinin kullanılmasında önemli bilgi kaynağı olabileceği düşünülmektedir.

Beyannameler

Etik Onay ve Katılma İzni

Bu çalışmaya başlamak için gerekli etik kurul izni 28.11.2019 tarih, 2019/07 karar sayısı ve 2019/07-28 karar no ile Maltepe Üniversitesi Etik Kurul'undan alınmıştır. Çalışma sürecinde bildirilen etik kurallara dikkat edilmiş ve katılımcılardan onam formu alınmıştır.

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Mevcut çalışma sırasında oluşturulan ve / veya analiz edilen veri kümeleri [VERİLERİN HALKA AÇIK OLMAMASININ NEDENİ] nedeniyle kamuya açık değildir, ancak makul talep üzerine ilgili yazardan alınabilir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

GÖ ve FC, çalışmanın tasarımını oluşturmuştur. GÖ ve FC, veri toplama aşamasını yürütmüştür. GÖ ve FC, verileri analiz etmiştir. GÖ ve FC, makalenin taslağını oluşturmuş ve kritik revizyonunu üstlenmiştir. SK çalışmanın teknik ve materyal desteğini sağlamıştır. FC süpervizyon sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

- Akbalık-Doğan, Ö. (2010). Evli Bireylerde Olumlu Yanılsama: İlişki Bağlanımı İle Nedensel Ve Sorumluluk Yüklemeleri Arasındaki İlişkiler. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Arknaç, S. (2008) Sosyal Psikolojide İnsanları Anlamak: Deneysel ve Eleştirel Yaklaşımlar. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Baron R.M., (2000). Counterfactual Thinking and Venture Formation: The Potential Effects Of Thinking About "What Might Have Been". Journal of Business Venturing, 15(1), 79-92.
- Bradbury, T. N., Fincham, F. D. (1990). Attributions İn Marriage Review and Critique, Psychological Bulletin, 107(1), 3-33.
- Bradbury, T. N., Fincham, F. D. (1992). Attributions and Behavior İn Marital Interaction. Journal of Personality and Social Psychology, 63(4), 613-628.
- Celen Demirtaş, S., ve Tezer, E. (2012). Romantic relationship satisfaction, commitment to career choices and subjective well-being. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 46, 2542 – 2549.
- Cihan-Güngör, H. ve Özer, A. (2012). ükleme tarzları, bağlanma stilleri ve kişilik özelliklerine göre evlilik uyumu. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2), 11-24.
- Collins, N. L., Read S. J. (1990). Adult Attachment, Working Models, and Relationship Quality İn Dating Couples, Journal of Personality and Social Psychology, 58(4), 644-663.
- Curun, F. (2001). The Effects Of Sexism and Sex Role Orientation On Romantic Relationship Satisfaction. (Unpublished master's thesis). Middle East Technical University, Ankara.
- Curun, F. Çapkın, M. (2014). Romantik Kıskançlığın Bağlanma Stilleri, Benlik Saygısı, Kişilik Özellikleri ve Evlilik Doyumu Açısından Yordanması. Psikoloji Çalışmaları Dergisi, 34(1), 1-22.
- Çeçen, A. (2002). Duygular İnsan Yaşamında Neden Vazgeçilmez ve Önemlidir? Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Adana.
- Davey, A., Fincham, F.D., Beach, S.R.H., Brody, G.H. (2001). Attributions in Marriage: Examining the Entailment Model in Dyadic Context. Journal of Family Psychology, 15(4), 721-734.
- Diener, E., Lusac, R.E. (2000). Explaining Differences in Societal Levels of Happiness: Relative Standards, Need Fulfillment, Culture, and Evaluation Theory. Journal of Happiness Studies, 1 (1), 41-78.
- Doğaner, B. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Narsistik Kişilik Eğilimi Düzeylerine Göre; Benlik Saygısı, İlişki Doyumu ve İlişki Bağlanımlarının İncelenmesi İstanbul İli Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Dölen, Z.A. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Yakın İlişkilerinde Bağlanım: Romantik İlişkilerle İlgili Akılcı Olmayan İnançlar ve Cinsiyet Roller. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Eğeci, İ.S. (2005). Conflict distress, conflict attributions and perceived conflict behaviors as predictors of relationship satisfaction. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). ODTÜ, Ankara.
- Eisenberg, N., Hofer, C. and Vaughan, J. (2007). Effortful control and its socio-emotional consequences. New York: 287-306.
- Engin- Deniz, M., Uzun, G., Yıldırım- Kurtuluş, H. (2019). Evlilikte Suçu Affetme ve Yüklemenin Evlilik Doyumu Üzerindeki Yordayıcı Etkisi. İlköğretim Online Dergisi. 18(2), 852-861.
- Ergül, B., Yılmaz, V. (2020). Evlilik Uyumu ile Kişilerarası İlişki Tarzının Evlilik Yeterliliği Aracılığı ile Açıklanması. Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 7(1), 46-60.
- Erol, A. P., Curun, F. (2021). Cinsiyet Rolü ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkide Pozitif-Negatif Duygulanımın Aracı Rolü. (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Fincham, F.D., Harold, G.T., & Gano-Phillips, S. (2000). The longitudinal association between attributions and marital satisfaction: direction of effects and role of efficacy expectations. Journal of Family Psychology, 14(2), 267-285.
- Fletcher, GJO, Fitness, J., Blampied M. (1990). The Link Between Attributions and Happiness İn Close Relationships; The Roles Of Depression and Explanatory Style. Journal of Social and Clinical Psychology. 9(2), 243-255.
- Fredrickson, B. L. (1998). What Good Are Positive Emotions? Review of general psychology, 2(3), 300-319.
- Gençöz, T. (2000). Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Türk Psikoloji Dergisi, 15(46), 19-26.
- Gökçe- Türk, E., Demirli- Yıldız, A. (2017). Aşk Biçemleri, İlişki Doyumu ve Yalnızlık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 48(7), 1-13.
- Graham, J.M., Conoley, C.W. (2006). The role of marital attributions in the relationship between life stressors and marital quality. Personal Relationships, 13, 231-241.
- Günay, S. (2007). Evlilik Çatışması, Nedensellik-Sorumluluk Yüklemeleri, Eşlerin Evlilik İlişkisinden Sağladıkları Genel Doyuma İlişkin Görüşleri ve Evliliğe İlişkin Değerlendirmeler Arasındaki İlişkiler. (Yüksek lisans tezi) Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gündoğdu- Aktürk, E. (2010). Attachment Figure Transference, Caregiving Styles and Marital Satisfaction İn Arranged And Love Marriages, (Unpublished Master Thesis). Middle East Technical University, Ankara.
- Kargın Güner, Z. (2014). Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, İlişkilerdeki Bilişsel Süreçler, Yüklemeler, Evlilikte Sorunlarla Başa Çıkma Yollarının Evlilik Uyumu İle İlişkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Keizer, R. (2014). Relationship satisfaction. Encyclopedia of quality of life and wellbeing research. Dordrecht: Springer.
- Koçak, A. (1999). Davranış Nedenlerini Algılama: Yükleme Kuramları. Selçuk Üniversitesi İletişim Dergisi, 1(1), 108-120.
- Özakaş, T., (2018). Psikoterapi Tarihi ve Bütüncül Psikoterapi. Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi, 1(1), 1-24.
- Özdemir, A. A. (2015). İş Tatmini, Pozitif/Negatif Duygulanım ve Yaşam Tatmininin Etkisi. Çalışma ve Toplum, (46)3, 47-62.
- Özdemir, A. A. (2015). İş Tatmini, Pozitif/Negatif Duygulanım ve Yaşam Tatmininin Etkisi. Çalışma ve Toplum, (46)3, 47-62.
- Özer, A., Cihan-Güngör, H. (2012). Yükleme Tarzları, Bağlanma Stilleri ve Kişilik Özelliklerine Göre Evlilik Uyumu. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2), 11-24.
- Sabatelli, R. N. (1988). Exploring Relationship Satisfaction: A Social Exchange Perspective On The Interdependence Between Theory, Research and Practice. Family Relations, 37(2), 217-222.
- Shortt, J. W., Capaldi, D. M., Kim, H.K., ve Laurent, H. K. (2010). The effects of intimate partner violence on relationship satisfaction over time for young at-risk couples: The moderating role of observed negative and positive affect. Partner Abuse, 1(2), 131-151.

Taysi, E. (2007). İkili İlişkilerde Bağışlama: İlişki Kalitesi Ve Yüklemelerin Rolü. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Tutarel-Kışlak Ş., Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumu, Bağlanma Stilleri, Yüklemeler ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(9), 61-68.

Ünal, Ö., Akgün, S. (2019). Yakın İlişkilerde Mizah Tarzları, Evlilik Uyumu ve Evlilik Doyumu İlişkisi. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 7(15), 184-200.

Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063–1070.

Yaylacı, Ö. G. (2006). Kariyer Yaşamında Duygusal Zekâ. İstanbul: Hayat Yayınları.

Yaylacı, Ö. G. (2006). Kariyer Yaşamında Duygusal Zekâ. İstanbul: Hayat Yayınları.

Yıldız- Akyol, E., Işık, Ş. (2018). Romantik İlişkilerde Umut: Bağlanma Stilleri ve Olumlu- Olumsuz Duygu. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 16(2), 139-156.

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

Father Education Program: An Experimental Study

Baba Eğitim Programı: Deneysel Bir Çalışma

Yasemin Sorakın¹, Yağmur Çerkez²

Abstract:

Father education programs are defined as the trainings organized for the father to take a more active role in the development of the child, to have better time with his child, to establish healthy relationships and to develop fatherhood skills. With the father psycho-education program prepared, it is thought that fathers can have more sensitive relationships with their children and develop father-child interactions. Based on these views, the aim of the study is to strengthen and improve the father-child communication of the father psycho-education program. An experimental design with pre-test-post-test control group was used in the study. The universe of the research consists of fathers who live in Northern Cyprus and have children aged 3-6. The sample was determined using easily accessible sample variation, which is one of the purposeful sampling methods. Before the pretest application, it was especially preferred by the researcher that both groups have similar demographic structure. Accordingly, a total of 19 fathers, 10 fathers in the experimental group and 9 fathers in the control group, with children aged 3-6 years, participated in the study. In collecting the quantitative data of the study, the Personal Information Form created by the researcher to collect general information about the fathers and the Child-Parent Relationship Scale were used to measure the father-child relationship. The father psycho-education program prepared by the researcher consists of 8 sessions, once a week. Each session lasts 120 minutes. According to the results of the Wilcoxon Signed Ranks Test conducted to examine parent-child communication before and after the Father Psycho-Education Program of the experimental group fathers, it was concluded that the father psycho-education program significantly improved father-child communication ($p < 0.05$). According to the results of the Mann Whitney U-Test, which was conducted to examine the relationship between the father-child relationship between fathers who participated in the father psycho-education program and the fathers who did not attend such training, the parent-child communication of the fathers who participated in the father psycho-education program was significant compared to the fathers who did not participate in such a training program improved ($p < 0.05$). According to the information obtained from the interview form applied to fathers, it is that the Father Psycho-Education Program has an important effect on strengthening father-child communication and increasing father participation. According to the findings, it was revealed that the applied father psycho-education program positively increased the father-child interaction.

Keywords: Father education; Parent education; Child development; Child education; Experimental study

¹Assist. Prof., Near East University, Ataturk Faculty of Education, Psychological Counseling and Guidance Department, Nicosia- TRN Cyprus, <https://orcid.org/0000-0003-4041-7903>

²Assoc. Prof., Near East University, Ataturk Faculty of Education, Psychological Counseling and Guidance Department, Nicosia- TRN Cyprus, <https://orcid.org/0000-0002-3379-1035>

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Near East University, Psychological Counseling and Guidance Department, Nicosia- TRN Cyprus, E-mail: yasemin.sorakin@neu.edu.tr

Date of Received/Geliş Tarihi: 12.07.2021, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 20.09.2021, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 14.10.2021, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 09.03.2022

Citing/Referans Gösterimi: Sorakın, Y., & Çerkez, Y. (2022). Father Education Program: An Experimental Study, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(1): 75-83

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktpdpergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Baba eğitim programları, babanın çocuğun gelişiminde daha aktif rol alması, çocuğuyla daha iyi vakit geçirmesi, sağlıklı ilişkiler kurması ve babalık becerilerini geliştirmesi için düzenlenen eğitimler olarak tanımlanmaktadır. Hazırlanan baba psiko-eğitim programı ile babaların çocukları ile daha duyarlı ilişkiler kurabilecekleri ve baba-çocuk etkileşimlerini geliştirebilecekleri düşünülmektedir. Bu görüşlerden hareketle çalışmanın amacı, baba psiko-eğitim programının baba-çocuk iletişimini güçlendirmek ve geliştirmektir. Araştırmada ön test son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan ve 3-6 yaş arası çocuğu olan babalar oluşturmaktadır. Örnekleme, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir örnekleme varyasyonu kullanılarak belirlenmiştir. Ön test uygulamasından önce her iki grubun benzer demografik yapıya sahip olması araştırmacı tarafından özellikle tercih edilmiştir. Araştırmaya 3-6 yaş arası çocuğu olan deney grubunda 10, kontrol grubunda 9 baba olmak üzere toplam 19 baba katılmıştır. Araştırmanın nicel verilerinin toplanmasında babalar hakkında genel bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ve baba-çocuk ilişkisini ölçmek için Ebeveyn-çocuk İlişkisi Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan baba psiko-eğitim programı haftada bir gün olmak üzere 8 oturumdan oluşmaktadır. Deney grubu babaların Baba Psiko-Eğitim Programı öncesi ve sonrası ebeveyn-çocuk iletişimini incelemek amacıyla yapılan Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi sonuçlarına göre, baba psiko-eğitim programının baba-çocuk iletişimini önemli ölçüde geliştirdiği sonucuna varılmıştır ($p < 0.05$). Baba psiko-eğitim programına katılan babalar ile bu eğitime katılmayan babalar arasındaki baba-çocuk ilişkisinin ilişkisini incelemek amacıyla yapılan Mann Whitney U-Testi sonuçlarına göre, ebeveyn-çocuk ilişkisi Baba psiko-eğitim programına katılan babaların iletişimleri, böyle bir eğitim programına katılmayan babalara göre anlamlı düzeyde gelişmiştir ($p < 0.05$). Babalara uygulanan görüşme formundan elde edilen bilgilere göre Baba Psiko-Eğitim Programının baba-çocuk iletişimini güçlendirmede ve baba katılımını artırmada önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir. -eğitim programı baba-çocuk etkileşimini olumlu yönde artırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Baba eğitimi; Ebeveyn eğitimi; Çocuk gelişimi; Çocuk eğitimi; Deneysel çalışma

Introduction

Early childhood covers an important period of time that affects people's adulthood in all aspects. During this period, children deserve the love, attention and best of adults. Family is expressed as the smallest unit consisting of at least two people who are together by marriage, blood bond or adoption (Haviland, Prins, Walrath, & McBride, 2006). Taking on the role of a parent, which begins with the conception of the child, is a situation that requires love, affection, responsibility, knowledge, skill and sacrifice. When we look at the scientific studies, it is seen that the attitudes and behaviors that mothers and fathers exhibit to their children are not an innate skill, and many of these behaviors are adopted later (Çağdaş & Seçer, 2005). After birth, the first close circle of the child is the family (Günalp, 2007). In other words, the family constitutes both the first and the most effective social environment of the child (Chow, 2004). From the moment the baby opens its eyes to the world, it begins to interact first with its parents and then with other individuals around it. While the child develops with the attitude, behavior and living conditions provided by his parents, he takes his mother and father as a model (Darga, 1999; Özmert, 2006).

According to the ecological system theory, which explains child development, children develop in a system affected by the environment at different levels. Development continues as a result of the interaction of inheritance and traits inherited from parents with the environment. According to Bronfenbrenner (1979), we must consider the child in the context of the ecological systems in which

he develops. This development process begins with the closest environment created by the home environment, continues with the wider environment such as the school system, and spreads to a wider environment that includes the home, school, social and cultural life of the child. It can be said that each layer is also in relation with the others (Bronfenbrenner & Morris, 2006).

Thanks to the characteristics of the social environment in which the child grows up, including the parents, the child acquires positive and negative behavioral patterns. First skills are acquired in the family and applied in the family environment. The family supports the child's personality and social development process. In addition, not only the physical needs of the child, but also emotional needs such as love, affection and respect are first met in the family environment (Güneş, 2017). The child acquires the most distinctive features, attitudes and behaviors by modeling his parents. Especially in the preschool period, children's interactions with their parents are very important for children's development. In the preschool period covering the 0-6 age period, the family adopting positive attitudes and raising their children consciously turns into a permanent success in the school period. On the contrary, it is known that they are children who are unsuccessful and have problems in their academic life. Children with personality and behavioral disorders may have adaptation problems when they start school. Senemoğlu (2004) emphasizes that the love and warmth shown to the child by his / her parents in the first years of life are important for the child to gain a basic sense of trust and, consequently, the child's personality development is affected.

According to the studies conducted, it is seen that children living with parents who are in constant conflict are more affected by stress, abuse and domestic violence, and are more affected by mental and physical health problems both in childhood and adulthood (Repetti, Taylor & Seman, 2002.; Demir & Şendil, 2007). With the infancy period, accepting that the child is an individual and giving the message that the child is valuable is important in children's positive self-development (Cüceloğlu, 2002). Parents need to respect the feelings and preferences of the child and support them in order to make the child feel accepted as an individual (Önder, 2003). In order for mothers and fathers to express themselves effectively to their children, they must first be kind and honest, communicate without judgment and open themselves correctly at the right time. In addition, they need to solve the problems they experience with their children together with their children (McKay, Davis & Fanning, 2010). It was emphasized that parent-child communication is very effective in the adaptation of preschool children to school and social environment, and accordingly, the emotional state of the child is also important (Pol, Groeneveld, Endendijk, Berkel, Hallers-Haalboom, Bakermans-Kranenburg & Mesman 2016). It has been stated that parents who behave positively to their children and who get positive results try to show more positive behaviors (Bater & Jordan, 2017; Graham & Weems, 2015). Exposure to negative experiences in early childhood can cause disruptions in later developmental periods and cause problems in the person's psychological resilience (Kararmak, 2016).

Mothers and fathers need to raise and develop themselves in parenting and to strengthen their communication with the child. Parental education is very important especially for the development of children who are mostly with their parents in the preschool period (Özel & Zelyurt, 2016). The early childhood period, which covers the ages of 0-6, is one of the most critical periods of life, where personality is formed, basic skills and many habits are acquired, and children are most open to all stimuli that may come from the environment.

Child protection efforts support the need for fathers to take increasing responsibility for their children's lives. (Health Service Executive, 2011). To understand fathers, Lamb (2010) suggested examining fathers from different countries and different cultures. As in the whole world, from the child's development in Turkey, individuals held responsible for the training and responsibilities of a first degree in physical terms has often been mothers. The father's role and importance in the child's life has hardly been mentioned (Taşkın, 2011). Father's spending quality time with his child, contributing to the care and responsibility of most of them, and interacting with the child is effective in the social, emotional and cognitive development of the child (Bekman, 2000; Sorakin, Y., Altınay, Z., & Cerkez, Y., 2019).

It is thought that this research will contribute to practices that can benefit the society, since there are no trainings based on strengthening father-child interaction in the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) for fathers only. In addition, it is known that studies are limited in our nearby geography and there are very few experimental studies on father education. For this reason, it is thought that an effective father psycho-education program to be prepared for fathers in order to strengthen the interactions

of fathers with their children will be beneficial for both researchers and the society.

Accordingly, with this experimental study, educational support will be given to fathers who need support while raising their children and who want to improve themselves in raising children. Preschool period is of great importance as it represents the future life of the child. It is thought that fathers who participate in father training programs and similar trainings can meet the developmental needs of their children. The healthy interaction between father and child in the preschool period will enable healthier children to be raised and more qualified societies to be formed (Senemoğlu, 2008). The problem statement of this study, depending on the reasons written above; "What are the effects of the father-child interaction of the father psycho-education program, which is prepared to increase the role of fathers on the child?" It is stated as.

Objectives of the Study

- 1- Applied to the experimental group participating in the Father Education Program; Is there a statistically significant difference between the pre-test and post-test scores of the Parent-Child Communication Skills Scale?
- 2- Applied to the control group participating in the father training Program; Is there a statistically significant difference between the pre-test and post-test scores of the Parent-Child Communication Skills Scale?
- 3- Is there a statistically significant difference between the pre-test post-test results of the experimental group from the Parent-Child Communication Skills Scale and the results of the Parent-Child Communication Skills Scale of the control group fathers?

Methods

The quantitative was used in the study. In this study, an experimental design was chosen to see the effects of education prepared for fathers to strengthen father-child interaction. This study was carried out practically as pre-test-post-test with experimental-control group. Accordingly, by comparing the scores obtained as a result of the pre-test, the effect of the independent variable with the similar characteristics of both groups is examined (Kıncal, 2013). The dependent variables of the study are father-child communication and father participation levels. The independent variable of the research is the father-psycho education program developed by the researcher.

Universe and sample

The universe of the research consists of fathers who live in Northern Cyprus and have children aged 3-6. The sample was determined using easily accessible sample variation, which is one of the purposeful sampling methods. Before the pretest application, it was especially preferred by the researcher that both groups have similar demographic structure. Accordingly, a total of 19 fathers, 10 fathers in the experimental group and 9 fathers in the control group, with children aged 3-6 years, participated in the study. In terms of not changing the size of the study, the experimental group and the control group fathers who will participate in the study were among the criteria determined

to be married within the scope of demographic information and to have children who do not need special education.

Measurement Tools Used in Research Process.

In collecting the quantitative data of the study, the Personal Information Form created by the researcher to collect general information about the fathers, and the Child-Parent Relationship Scale originally developed by Pianta (1992) to measure father-child relationship were used.

Parent-Child Relationship Scale

The Child Parent Relationship Scale was developed by Pianta (1992) using attachment theory and the Attachment Q-Set (Akgün & Yeşilyaprak, 2010). The scale consists of 30 items and is 5-point Likert type. The total score is the highest 120 and the lowest 24 (Akgün & Yeşilyaprak, 2010). The scale was adapted to Turkish by Akgün and Yeşilyaprak (2010). The adaptation study of the scale was applied to 234 mothers with children aged 4-6. Seven items were removed from the original scale in adaptation studies and the Turkish form of the scale consisted of 24 items. The Turkish version of the scale shows a two-factor structure. The names of the factors were defined as the first factor 'Conflict' dimension and the second factor as 'Positive Relationship' dimension, considering the original of the scale. The items in the conflict dimension include the negative relationship between mother and child (item 2: "My child and I seem to be in constant conflict with each other"), the Positive Relationship dimension, the close and warm relationship between mother and child (item 1: "I share a warm and affectionate relationship with my child") is trying to determine. The load value of the 14 items in the first factor ranged from .38 to .72. The same values are between .42 and .72 for the 10 items in the second factor. The internal consistency coefficients (Cronbach alpha) of the sub-dimensions of the scale were .85 for the Conflict Dimension subscale; It was found as .73 for the Positive Relationship Dimension subscale and .73 for the total (Akgün & Yeşilyaprak, 2010). High scores in the positive relationships dimension of the scale indicate that the relationship between parent and child is positive, and the high conflict scores indicate that conflict is at the forefront in the relationship between parent and child. In this study, the internal consistency coefficient Cronbach's alpha coefficient value for the Parent-Child Communication Scale was calculated as .84.

Development of Father Psycho-Education Program

Preschool is the most critical period when children can maximize their potential and learn new information. This is an important period in which the development of children is very rapid, the personality structure begins to take shape to a large extent, and basic habits are introduced to the child (Yavuzer, 2003). Especially in this period, healthy relationships with parents affect the relationships that children establish with their environment in the future. Considering that the people with whom children receive their first education are usually their parents, it is of great importance for the physical, mental, social and emotional development of children to develop themselves in early childhood. The purpose of family education programs is to support mothers and fathers in child education and development, to enable them to learn the right attitude and to help them establish the right communication with their children. In order to prepare the Father Psycho-education Program, the literature on family education, family participation, father participation and fatherhood role was

examined. Accordingly, the Father psycho-education program will help fathers with children aged 3 to 6 strengthen their communication with their children, increase the quality of their time with them, learn the correct attitude towards their children, learn about their children's developmental periods and characteristics, and have a positive. It is thought that they will contribute in the direction.

The father psycho-education program chosen as the subject in this study consists of an education period of 8 weeks, in line with the above mentioned information. The aim of this study is to strengthen father-child interaction. The psychoeducational program prepared continued for 8 weeks, two hours a week, one theoretical and one practical. The sessions of the 8-week Father psycho-education program applied with the experimental group fathers are described below. The program implementation will be evaluated with the pre-test and post-test application and semi-structured interview questions.

Father Psycho – Education Program

Purpose: The aim of this study is to strengthen father-child interaction.

Target Group: The target group of the study is fathers with 3- to 6-year-old children.

Number of Participants: 10 people.

Duration: The program consists of 8 sessions lasting 120 minutes each.

Method: In the study, a process with active participation is carried out by using the techniques of narration, question-answer, animation, story creation, discussion, brainstorming, role play and creative drama. In addition, individuals can self-evaluate.

Evaluation: The program implementation will be evaluated with the pre-test-post-test application and semi-structured interview questions to be applied to the participants.

1st session : The purpose of the 1st session is to meet the participants and the practitioner, to introduce the program, to inform about the rules of the group, aims and expectations, to give information about being a father and the role of fatherhood, and to make practices.

2nd and 3rd session : To provide participants with basic information about family attitudes and the developmental characteristics of children aged 3-6 and the family factor, and to raise awareness of the effects of the participants on their children's emotional and social development.

4th session: Within the scope of the 4th week of the Father Psycho-Education program, the subjects of "Child rights and parental behavior models" were covered, and ensuring that the participant fathers were aware of children's rights and parental attitudes.

5th and 6th session: To ensure that participating fathers are aware of the communication skills necessary for effective communication with their children within the scope of effective communication with the child.

7th session: Recognizing and controlling emotions are covered. It is aimed to increase the awareness of the participating fathers about how they can define their emotions and how they can control their emotions.

8th session: Quality time and game topics are covered. It is aimed that the participant fathers have awareness about

the importance of spending quality time with their children and the importance of play for the child.

Results

Parent-Child Communication Scale Pretest and Posttest Score Comparison of Experimental Group Father

Table 1: Comparison of the experimental group fathers' parent-child communication scale pretest and posttest scores

Dimensions	Pretest-Posttest	N	Mean Rank	Sum of Ranks	z	p
Conflict	Negative Ranks	10	5.00	55.00	-2.807*	.005
	Positive Ranks	0	.00	.00		
	Ties	0				
Positive relationship	Negatif Ranks	10	5.50	55.00	-2.842*	.004
	Positif Ranks	0	.00	.00		
	Ties	0				
Total	Negatif Ranks	10	5.50	55.00	-2.809*	.005
	Positif Ranks	0	.00	.00		
	Ties	0				

* Based on negative ranks

The results of the analysis indicated in Table 1 show that there is a significant difference between the scores of the parents participating in the study from the Parent-Child Communication Scale sub-dimensions of conflict and positive relationships before and after the father psycho-education program ($Z = -2.807, p < 0.04, Z = -2.842, p < 0.05$). Considering the mean rank and total of the difference scores, it is seen that this observed difference is

in favor of the positive ranks, that is, the posttest score. Considering the total scores obtained from the Parent-Child Communication Scale, a significant difference was found between the pre-test and post-test scores of the experimental group fathers ($Z = -2.809, p < 0.05$). Accordingly, it was concluded that the father psycho-education program significantly improved father-child communication.

Parent-Child Communication Scale Pre-test and Post-test Score Comparison of Control Group Fathers

Table 2: Comparison of the control group fathers' parent-child communication scale pretest and posttest scores

Dimensions	Posttest - pretest	N	Mean Rank	Sum of Ranks	z	p
Conflict	Negatif Ranks	2	6.50	13.00	-171*	.865
	Positif Ranks	5	3.00	15.00		
	Ties	2				
Positive relationship	Negatif Ranks	6	5.08	30.50	-979*	.327
	Positif Ranks	3	4.83	14.50		
	Ties	0				
Total	Negatif Ranks	3	3.83	11.50	-213*	.832
	Positif Ranks	3	3.17	9.50		
	Ties	3				

* Based on negative ranks

According to the analysis results, no statistically significant difference was found between the pre-experiment and post-experiment scores of the control group fathers who participated in the study from the

parent-child communication scale sub-dimensions of conflict and positive relationships before the father psycho-education program and after the father psycho-education program ($p > 0.05$).

Comparison of Parent-Child Communication Scale According to Pre-Test Experiment and Pre-Test Control Groups**Table 3:** Comparison of parent-child communication scale sub-dimensions with pre-test experimental and control groups

Dimensions	Group	N	Mean Rank	Total Rank	U	P
Conflict	experiment	10	9.40	94.00	39.000	.623
	control	9	10.67	96.00		
Positive Relationship	experiment	10	8.05	80.50	25.500	.110
	control	9	12.17	109.50		
Total	experiment	10	8.90	89.00	34.000	.368
	control	9	11.22	101.00		

* Based on negative ranks

According to the analysis results, it was not found that there is a significant difference between father-child communication between fathers who will participate in the father psycho-education program and the fathers who do not attend such training ($U = 34.000$, $p < .05$). When the sub-dimensions of the Parent-Child Communication Scale, conflict and positive communication dimensions were examined, no significant difference was found between the parent-child communication of the fathers who would and did not attend the father psycho-education

program. ($U = 39.000$, $p > .05$; $U = 25.500$, $p > .05$). Considering the mean ranks, there is no difference between the pre-test results of the fathers who participated in the father psycho-education program and the pre-test results of the fathers who did not participate in the father psycho-education program. This finding is that the father participation levels of the experimental and control group fathers who participated in the study were similar before the father psycho-education program.

Comparison of Parent-Child Communication Scale According to Pre-Test Experiment and Pre-Test Control Groups**Table 4:** Comparison of parent-child communication scale sub-dimensions with pre-test experimental and control groups

Dimensions	Group	N	Mean Rank	Total Rank	U	P
Conflict	experiment	10	9.40	94.00	39.000	.623
	control	9	10.67	96.00		
Positive Relationship	experiment	10	8.05	80.50	25.500	.110
	control	9	12.17	109.50		
Total	experiment	10	8.90	89.00	34.000	.368
	control	9	11.22	101.00		

* Based on negative ranks

According to the analysis results, no significant difference was found between fathers who would participate in the father psycho-education program and the fathers who did not attend such training ($U = 34.000$, $p < .05$). When the sub-dimensions of the Parent-Child Communication Scale, conflict and positive communication dimensions were examined, no significant difference was found between the parent-child communication of the fathers who would and did not attend the father psycho-education

program. ($U = 39.000$, $p > .05$; $U = 25.500$, $p > .05$). Considering the mean ranks, there is no difference between the pre-test results of the fathers who participated in the father psycho-education program and the pre-test results of the fathers who did not participate in the father psycho-education program. This finding is that the father participation levels of the experimental and control group fathers who participated in the study were similar before the father psycho-education program.

Comparison of Parent-Child Communication Scale According to Post-Test Experimental and Control Groups**Table 5:** Comparison of the sub-dimensions of the Parent-Child communication scale according to the post-test experimental and control groups

Dimensions	Group	N	Mean Rank	Total Rank	U	P
Conflict	experiment	10	6.65	66.50	11.500	.006
	control	9	13.72	123.50		
Positive Relationship	experiment	10	6.00	60.00	5.000	.001
	control	9	14.44	130.00		
Total	experiment	10	5.85	58.50	3.500	.001
	control	9	14.61	131.50		

* Based on negative ranks

The scores obtained from the Parent-Child communication scale after the psycho-education applied by the fathers who participated in the father psycho-education program and did not participate in such an education program were compared with the Mann Whitney U-test and the results are given in Table 5.

According to the analysis results, at the end of an 8-week experimental study, it was found that there was a significant difference between fathers who participated in the father psycho-education program and the fathers who did not attend such training ($U = 3.500, p < .05$). When the sub-dimensions of the Parent-Child Communication Scale were examined in order, a significant difference was found between the scores they got from the dimensions of conflict and positive communication. ($U = 11.500, p < .05$; $U = 5.000, p < .005$). When the mean ranks are considered, it is understood that the fathers participating in the father psycho-education program have higher paternal participation compared to the fathers who did not attend the father psycho-education program. This finding indicates that the father psycho-education program is effective in strengthening father-child communication.

Discussion and Conclusion

The main purpose of this study is to examine the effectiveness of father psycho-education program on father-child interaction. In the study, it was concluded that the program applied to fathers significantly increased the communication skills and father participation of the experimental group fathers. Applied to the experimental group; It was examined whether there was a statistically significant difference between the pre-test and post-test scores of the communication skills scale, and it was concluded that the father psycho-education program improved the father-child communication significantly. According to this, after the "Father psycho-education Program" was applied to the fathers of the experimental group, the scores of the experimental group fathers in the EPAS increased. Before and at the end of the application, while the level of positive relations with the children of the fathers participating in the study increased, it was found that there was a decrease in conflict situations. The reason

for this is thought to be a result of the fathers' being informed and gaining awareness together with the issues of "communication" and "parent-child relationship" given to fathers based on the Cognitive Behavioral Approach in the father psycho-education program.

Within the scope of the father-psycho education program, information and activities were frequently included to increase the interaction of fathers with their children. Especially, as a result of the practices on the parental behavior attitudes given to fathers and communication barriers, the focus was on the more effective communication of fathers with their children. This finding obtained from this study also supports Özkan's (2014) conclusion that Father Participation Program prepared for fathers positively affects the relationship between father and child. In addition, Hancock et al. (2002) supports the research finding that parents were trained to improve their children's behavioral problems and communication skills of their children, and as a result of the training, parents changed behavior while communicating with their children, and this is still continuing after one and a half months.

In addition, by Şimşek (2017); The positive effect of the family education program on family and child rearing attitudes and communication is in parallel with the finding. In a similar study, in the study conducted by Mutlu (2018), it is supported by the finding that the Father Support Training Program is effective on variables such as communication, problem solving, roles, interest and love, behavior pattern in the family.

In addition, Kuzucu (1999) prepared a consultancy program to improve the communication skills of young people in his research. At the end of the program, the findings of the research; found that the informative counseling program applied to young people had a significant effect on the levels of conflict between adolescents and fathers, and this finding supports the findings of our study. Fox, Duffy and Keller (2006), who prepared a training program for mothers and fathers in order for parents to cope with the problematic behaviors of their children, gave information to parents about

communication skills, especially for their children to cope easily with behavioral problems. Research findings show that parents' parenting skills have developed after the training program and they can cope more easily with the problematic behaviors of their children.

In addition to this finding, the finding obtained from the research conducted by Bolat (2011) that the parent education program is effective on the correct attitudes and behaviors of their children and also on their communication skills supports the findings of the research. When the literature review is done, it is seen that many studies have been done on communication skills. There are studies that show that these studies are aimed at gaining effective communication skills in individuals and that there is an improvement in individuals especially in empathy, active listening, I language and you language, as well as self-knowledge (Atan & invention, 2018; Karahan, Saridoğan, Güven, Özkamalı, & Dicle, 2006) Deniz, 2003; Akgün and Polat Uluocak, 2010). These findings are important in that effective communication methods can be learned through education and they are effective in solving relationship conflicts and problems arising from communication problems. In this context, in the light of parallel findings, it is thought that the father psycho-education program can make significant contributions to father-child interaction.

Recommendations

It can be suggested to researchers with the idea that different results can be obtained by including children in father psycho-education programs to be prepared in the future and by increasing the number of samples.

Researchers can apply different parent education programs or psychoeducational programs for mothers and fathers to examine the effects of these programs on children. The father psycho-education program is designed for fathers with children aged 3-6. Researchers are recommended to organize the program for fathers with children of different age groups, as well as fathers of children who need special education, and to conduct research on this subject. It is recommended that father psycho-education programs be organized for adolescent

fathers. Considering the developmental characteristics of adolescents, it is known that they go through a stormy period and domestic conflicts are experienced. It is thought that trainings to be given to fathers of adolescents in this age group will strengthen father-child communication. It is recommended to researchers in terms of preparing father psycho-education programs to be prepared in the future by benefiting from innovations in technology, and also in terms of organizing online or offline trainings on the internet so that fathers have the opportunity to access the information they need whenever they want.

Declarations

Ethics Approval and Consent to Participate

This study was approved by Near East University Ethics Committee's YDÜ/EB/2018/12020 Decision. Consent of Participants were collected through the informed consent form which included name – Surname and Signature parts.

Consent for Publication

Not applicable.

Availability of Data and Materials

All data generated or analyzed during this study are included in this published article [and supplementary information files].

Competing Interests

The author declares that no competing interests in this manuscript.

Funding

No financial support was received in this study.

Authors' Contributions

YÇ: She contributed to the design of the research, the creation of the methodology, the review of the datasets, the literature reading, the writing and presentation of the article. YS: Contributed to data collection and analysis, literature reading, writing and presentation of the article. All authors have read and approved the final article.

References

- Akgün, R. & Polat Uluocak, G. (2010). Evlilikte etkili iletişim ve problem çözme: Bir toplum merkezindeki kadınlarla gerçekleştirilen grup çalışması. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 6 (23), 9-22.
- Atan, A. & Buluş, M. (2018). Aile iletişim becerileri psikoeğitim programının 5-6 yaş çocukların sosyal duygusal uyumuna etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44 (44), 213-230
- Bater, L. R. & Jordan, S. S. (2017). Child routines and self-regulation serially mediate parenting practices and externalizing problems in preschool children. *Child and Youth Care Forum*, 46 (2), 243–259. <https://doi.org/10.1007/s10566-016-9377-7>
- Bronfenbrenner, U. & Morris, P.A. (2006). The bioecological model of human development. In R. M. Lerner & W. Damon (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 1. Theoretical models of human development* (6th ed, 793-828). Hoboken, NJ: Wiley.
- Chow, H. P. (2004). The effects of ethnic capital and family background on school performance: A case study of Chinese-Canadian adolescents in Calgary. *Alberta Journal of Educational Research*, 50 (3), 321-326.
- Demir, E. K. & Şendil, G. (2007). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). Yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Deniz, İ. (2003). İletişim becerileri eğitiminin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin iletişim becerisi düzeylerine etkisi. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Çağdaş, A. & Seçer, Z. Ş. (2005). Anne-baba eğitimi. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Graham, R. A. & Weems, C. F. (2015). Identifying moderators of the link between parent and child anxiety sensitivity: the roles of gender, positive parenting, and corporal punishment. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43 (5), 885–893. <https://doi.org/10.1007/s10802-014-9945-y>
- Günalp, A. (2007). Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine

etkisi (Aksaray ili örneği). Doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Güneş, N. (2017). 0-6 yaş arası çocukların gelişim düzeyleri ile annelerinin aile işlevleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hancock, T., Kaiser, A. P. & Delaney, E.M. (2002). Teaching parents of preschoolers at high risk: strategies to support language and positive behavior. *Topics in Early Childhood Special Education*, 22 (4), 191-212.

Haviland, W. A., Prins, H. E. L., Walrath, D. & McBride, B. (2006). *Cultural anthropology: The human challenge* (11th Ed.). New York: Thomson & Wadsworth.

Health Service Executive (2011). *Child welfare and protection practice handbook*. Dublin: Author.

Fox, R.A., Duffy K. M. & Keller M.K. (2006). Training community based professionals to implement an empirically supported parenting program. *Early Child Development and Care*, 176 (1), 19-31.

Karahan, F., Sardoğan, M. E., Güven, M. Ç., Özkamalı, E. & Dicle, A. N. (2006). İnsan ilişkileri ve iletişim dersi'nin öğretmen adaylarının çatışma çözme ve empatik beceri düzeylerine etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 23, 127-136.

Kararınmak, Ö. (2016). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (26), 129-142.

McKay, M. Davis, M. & Fanning, P. (2010). *İletişim becerileri*. (Çev: Özgür Gelbal). Ankara: HYB Basım Yayın.

Mutlu, H. (2008). Baba destek eğitim programının aile işlevleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Önder, A. (2003). *Ailede iletişim*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Özkan, T. (2014). Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan baba katılım programının baba-çocuk ilişkisi üzerine etkisi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özmert, E.N. (2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-III: Aile. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49 (3), 256-273.

Repetti, R. L., Taylor, S. E. & Seman, T. E. (2002). Risky families: family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychol Bull*, 128, 330-336.

Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Taşkın, A.G.N. (2011). Çocukların Gelişiminde Katkıları Unutulanlar: Babalar. *Eğitime Bakış Dergisi*, 7 (20), 43.

Şimşek, B. (2017). 7-9 yaş aile eğitim programının aile tutumlarına etkisi. Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.

Sorakin, Y., Altınay, Z., & Cerkez, Y. (2019). Father Psycho-education Program for Developing Interaction with Children: Disability Program Development. *International Journal of Disability, Development and Education*, 66 (5), 528-540.

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

Evaluation of the Hospital Anxiety and Depression Scale in Non-clinic Turkish Sample Using Item Response Theory Analysis

Klinik Olmayan Türk Örneklemede Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği'nin Madde Tepki Kuramı ile Değerlendirilmesi

Arkun Tatar¹, Didem Ayhan²

Abstract:

In this study, it was aimed to review the structural validity of the Turkish version of the Hospital Anxiety and Depression Scale in the community sample and to examine its items with Item Response Theory. A total of 965 people, 480 males (49.7%) and 485 females (50.3%), between the ages of 18-64 (mean = 33.82 ± 13.99 years) participated in the study via the web application. According to the Explanatory Factor Analysis results of the scale, the two-factor structure consisting of Anxiety and Depression sub-scales were observed suitable for its original study structure. It was determined that the scale explains 47.14% of the total variance with two factors. According to the Confirmatory Factor Analysis result, it showed a good fit with all goodness of fit indicators. The correlation coefficient between the sub-scales was calculated as 0.64, and the shared common variance was 0.41. In the whole group, the Cronbach's alpha internal consistency reliability coefficient was determined 0.83 for the Anxiety sub-scale and 0.77 for the Depression sub-scale. Item parameters estimate with the two-parameter logistic Item Response Theory model, and it was observed that items 4 and 7 had low discrimination values and items 2 and 13 had the highest discrimination values. The study has provided additional information on the psychometric properties of the Turkish form scale and its usage. Examining the scale with Item Response Theory helps to understand anxiety and depression while providing a methodical contribution to the use of the scale for evaluating psychiatric comorbidities.

Keywords: Hospital Anxiety and Depression Scale, Item Response Theory, Factor Analysis, Anxiety, Depression

¹Assoc. Prof., Manisa Celal Bayar University, Faculty of Art and Science, Department of Psychology, Manisa-Turkey, arkuntatar@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-2369-9040.

²PhD, Bandırma Onyedi Eylül University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Balıkesir-Turkey, kose.didem@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6687-6564.

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Manisa Celal Bayar University, Faculty of Art and Science, Department of Psychology, Manisa-Turkey, E-mail: arkuntatar@yahoo.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 10.06.2021, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 24.09.2021, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 05.11.2021,

Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi: 09.03.2022

Citing/Referans Gösterimi: Tatar, A.& Ayhan, D. (2022). Evaluation of the Hospital Anxiety and Depression Scale in Non-clinic Turkish Sample Using Item Response Theory Analysis, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(1): 84-93

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktppdergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Bu çalışmada Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği Türkçe formunun genel örnekleme yapısal geçerliliğinin gözden geçirilmesinin ve Madde Tepki Kuramı ile maddelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya web üzerinden yapılan uygulamayla genel örneklemeden 18-64 yaşları arasında (ort. = 33,82 ± 13,99 yıl) 480 erkek (%49,7), 485 kadın (%50,3) olmak üzere toplam 965 kişi katılmıştır. Ölçeğin Açıklayıcı Faktör Analizi sonuçlarına göre özgün çalışma yapısına uygun olacak şekilde Anksiyete ve Depresyon alt ölçeklerinden oluşan iki faktörlü yapısı gözlenmiştir. Ölçeğin iki faktörle tüm varyansın %47,14'ünü açıkladığı belirlenmiştir. Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucuna göre tüm uyum iyiliği göstergeleri iyi uyum göstermiştir. Alt ölçekler arasında korelasyon katsayısı 0,64, paylaşılan ortak varyans ise 0,41 olarak hesaplanmıştır. Tüm grupta Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı Anksiyete alt ölçeği için 0,83, Depresyon alt ölçeği için 0,77 olarak belirlenmiştir. İki parametrelili doğrusal Madde Tepki Kuramı modeli ile madde parametreleri hesaplanmış ve 4. ve 7. maddenin düşük ayırt edicilik, 2. ve 13. maddenin yüksek ayırt edicilik değerleri gösterdiği görülmüştür. Çalışma, Türkçe form ölçeğin psikometrik özellikleri ve kullanımı ile ilgili ek bilgiler sağlamıştır. Ölçeğin Madde Tepki Kuramı ile incelenmesi, ölçeğin psikiyatrik komorbiditelerin değerlendirilmesine yönelik kullanımına yöntemsel katkı sağlarken, anksiyete ve depresyonun anlaşılmasına da yardımcı olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği, Madde Tepki Kuramı, Faktör Analizi, Anksiyete, Depresyon

Giriş

Epidemiyolojik veriler, ruhsal bozuklukların dünyanın her yerinde oldukça yaygın olduğunu gösterirken (Cía ve ark., 2018). Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre anksiyete ve depresyon neredeyse her toplumda en yaygın görülen birinci ve ikinci ruhsal bozukluklardır (Lakkis ve Mahmassani, 2015; Lim ve ark., 2018; Missinne, Vandeviver, Van de Velde ve Bracke, 2014). Bireylerde primer olarak görülebilen bu hastalıklar, fiziksel hastalıklara eşlik eden hastalık (komorbidite) olarak da ortaya çıkabilmektedir. Anksiyete ve depresyonun, kalp hastalığı, felç, diyabet, kanser, astım, artrit ve osteoporoz gibi kronik hastalığı olan kişilerde prevalansının genel popülasyona göre daha yüksek olduğu bilinmektedir (Clarke ve Currie, 2009). Dolayısıyla sıklık ve olasılığı bu kadar yüksek olan bu hastalıkları tespit edebilmek ve değerlendirmek ayrıca öneme sahiptir.

Günümüzde anksiyete ve depresyonu değerlendirmek için çok sayıda öz bildirim türü ölçüm aracı bulunmaktadır (McHugh, Rasmussen ve Otto, 2011; Santor, Gregus ve Welch, 2006). Ancak bu ölçeklerin çoğu klasik test teorisi ile geliştirilmiş ve gerçek puan ile ölçüm hatasına odaklı, içerikleri bireysel değerlendirmelerde test bağımlı toplam puanlar veren ölçme araçlarıdır (Saltukoğlu ve Tatar, 2017). Diğer yandan bu ölçme araçları, tarama amaçlı kullanımlarda soru sayılarının azlığı, maddelerin kolay anlaşılabilirliği, ücretsiz ve kolay erişilebilir olmaları gibi olumlu özelliklere sahiptirler (Matijasevich ve ark., 2014).

Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği (HADÖ), psikiyatrik olmayan klinik uygulamalarda anksiyete ve depresyonun değerlendirilmesi amacıyla geliştirilmiştir (Zigmond ve Snaith, 1983) ve bu psikiyatrik komorbiditeleri belirlemek amacıyla kullanılmaktadır (Al Aseri ve ark., 2015; Mulvaney-Day ve ark., 2018). Buna karşın hem birinci basamak hem de ikinci basamak sağlık hizmetlerinde geçerli, güvenilir kısa bir tarama aracı olduğu da birçok çalışmada gösterilmiştir (Ayis, Ayerbe, Ashworth ve Wolfe, 2018; Bjelland, Dahl, Haug ve Neckelmann, 2002; Kjærsgaard, Wang, Waterloo ve Jorde,

2014; Lakkis ve Mahmassani, 2015; Löwe ve ark., 2004; Roberge ve ark., 2013). Birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında tedavi edilen hastalar arasındaki depresyon semptomlarının ve şiddetinin, ikinci basamakta uzman tarafından tedavi edilen hastalarla neredeyse benzer oranda olduğuna dikkat çekilmekte ve depresif bozukluk tedavisi gören yetişkinlerin büyük bir çoğunluğunun ilk olarak birinci basamak hekimlerinde tespit edildiği belirtilmektedir (O'Connor, Whitlock, Beil ve Gaynes, 2009). Basit bir yöntem olarak hastanın muayeneden önce bir ölçek doldurması klinik ortamda duygusal bozukluğun tanınması için hekime yardımcı olmaktadır (Snaith, 2003). Bununla birlikte bu tür psikiyatrik komorbiditelerin klinik ortamlarda tespit oranının giderek düşmesi ile uygun tanı ve tedavide gecikmeler olmaktadır (Al Aseri ve ark., 2015). Ayrıca kullanılan ölçekler arasında da ölçeklerin özelliklerinden kaynaklanan nedenlerden dolayı belirgin farklılıklar bulunmaktadır (Mulvaney-Day ve ark., 2018).

Genel örneklemede depresyonun değerlendirilmesine yönelik olarak birçok Türkçe ölçüm aracı bulunmaktadır ve HADÖ'de onlardan biridir (Saltukoğlu ve Tatar, 2017). Ölçek, Türkçe (Aydemir, Güvenir, Küey ve Kültür, 1997) dışında, Almanca (Herrmann, 1997; Hinz ve Braehler, 2011), Arapça (el-Rufai ve Absood, 1995), Çince (Leung, Ho, Kan, Hung ve Chen, 1993), Farsça (Montazeri, Vahdaninia, Ebrahimi ve Jarvandi, 2003), Fransızca (Bocéréan ve Dupret, 2014), Kanada Fransızcası (Savard, Laberge, Gauthier, Ivers ve Bergeron, 1998), İsveççe (Andersson, 1993; Brandberg, Bolund, Sigurdardottir, Sjöden ve Sullivan, 1992), İtalyanca (Costantini ve ark., 1999), Hollandaca (Spinoven ve ark., 1997), Japonca (Matsudaira ve ark., 2009), Portekizce (Botega, Bio, Zomignani, Garcia ve Pereira, 1995), Macarca (Muszbek ve ark., 2006), Malayca (Yusoff, Low ve Yip, 2011), Urduca (Mumford, Tareen, Bajwa, Bhatti ve Karim, 1991) ve Yunanca (Mystakidou ve ark., 2004) dahil olmak üzere birçok dile çevrilmiştir. Ölçeğin bu dillerde norm verileri ortaya konulmuş ve özellikle geçerlilik çalışmalarıyla yapısal nitelikleri incelenmiştir. Ancak ölçeğin bütün olarak çokça değerlendirilmiş olmasına karşın sadece maddelerinin belirtilen çalışmalar paralelinde hem farklı dillerde hem de Türkçe'de detaylı incelenmediği dikkat

çekmektedir. Ayrıca Türkçe formun faktör yapısının da incelenmediği izlenmektedir. Bu çalışmada HADÖ'nün Türkçe formunun genel örnekleme yapısal geçerliliğinin gözden geçirilmesi amacıyla açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleriyle iki boyutlu yapısının incelenmesi düşünülmüştür. Bunun yanı sıra özellikle maddelerinin Madde Tepki Kuramı (MTK) ile incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda anksiyete ve depresyon gibi psikiyatrik komorbiditelerin değerlendirilmesine yönelik olarak ölçeğin potansiyel kullanıcıları için farkındalığın artırılmasının yanı sıra Türkçe form için ölçek maddelerinin mevcut durumunun da büyük bir katılımcı grupta incelenerek gözden geçirilmesi düşünülmüştür. Böylece ölçeğin psikometrik özelliklerinin değerlendirilerek, maddelerinin, altına yatan anksiyete ve depresyon düzeyleri ile nasıl ilişkili olduğunun incelenmesi planlanmıştır.

Yöntem

Araştırma Etiği

Araştırma Helsinki Bildirgesine uygun olarak gerçekleştirilmiş olup Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 12.04.2021 tarih ve 2021-4 sayılı kararı ile etik onamı alınmıştır.

Katılımcılar

Bu çalışmaya 18-64 yaşları arasında (ort. = 33,82 ± 13,99 yıl) 480 erkek (%49,7), 485 kadın (%50,3) olmak üzere toplam 965 kişi katılmıştır. Katılımcıların, eğitim durumunun 16'sı ilkokul (%1,7), 11'i orta okul (%1,1), 340'ı lise (%35,2), 103'ü ön lisans (%10,7), 389'u lisans (%40,3) ve 106'sı lisans üstü (%11,0); medeni durumunun 349'u evli (%36,2), 542'si bekar (%56,2) ve 74'ü dul ve/veya boşanmış (%7,7); gelir durumunun ise 239'unun geliri giderinden az (%24,8), 483'ünün geliri giderine denk (%50,1) ve 243'ünün geliri giderinden fazla (%25,2) kişilerden oluştuğu görülmüştür.

Gereçler

Çalışmada HADÖ'nün (Zigmond ve Snaith, 1983) Türkçe formu (Aydemir ve ark., 1997) ve birkaç sorudan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Ölçek 0 ile 3 arasında dörtlü Liket tipi cevaplama seçeneği içeren, 1, 3, 5, 6, 8, 10, 11, 13 numaralı maddeleri ters puanlanan iki boyutlu bir ölçektir. Alt ölçekler, 0 ile 21 olası toplam puan arasında değerlendirilmektedir.

Ölçeğin özgün formunun geliştirme çalışması, hasta polikliniklerinde klinik değerlendirme öncesinde çok çeşitli şikayet ve hastalıklar nedeniyle bekleyen 16-65 yaş arası her iki cinsiyetten yetişkinler ile yürütülmüş, iç tutarlılığı, madde-alt ölçek toplam puan korelasyonları ile bildirilmiştir. Korelasyonlar Anksiyete alt ölçek maddeleri için 0,41 ile 0,76, Depresyon alt ölçek maddeleri için 0,30 ile 0,60 arasında hesaplanmıştır. Ayrıca alt ölçek puanları ile psikiyatrik derecelendirmelerin korelasyon sonuçları depresyon için 0,70 ve anksiyete için 0,74 olarak belirtilmiştir (Zigmond ve Snaith, 1983). Ölçeğin

Türkçe'ye çeviri çalışmasında ise Anksiyete alt ölçeği için 0,85, Depresyon alt ölçeği için 0,78 iç tutarlılık güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır (Aydemir ve ark., 1997).

Uygulama

Araştırma verileri Nisan-Mayıs 2021 tarihleri arasında sosyal medya aracılığıyla çevrimiçi bir bağlantı adresi paylaşarak bilgilendirici bir açıklama ile yayınlanmıştır. Kestisel tasarım ve kolay / raslantısal örnekleme yöntemiyle (Tatar, 2021) ulaşılan katılımcıların, ölçek maddelerini cevaplamaları için formun başında yer alan çalışma hakkındaki açıklamayı okuyarak katılmayı kabul etmeleri gerekmiştir. Çalışma 1000 kişi olarak planlanmış, 984 kişiye ulaşılmış ve ölçek sorularından herhangi bir tanesini cevaplamayan 16 (%1,63) ve yaşı 18'den küçük olduğu ve çalışmaya katılmaması istendiği halde çalışmaya katılan 3 (%0,30) kişinin verisi değerlendirme dışı tutulmuştur. Böylece 965 kişinin verisi geçerli kabul edilerek çalışmaya alınmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada, tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra madde analizi ve güvenirlik analizi, varimax döndürme ile Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), IBM SPSS Statistics (21.0) yazılımı ile kullanılarak yapılmıştır. Ölçek yapısı olarak sunulan iki boyutlu modelin verilere uygunluğunu test etmek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), IBM SPSS Amos (21.0) yazılımı ile ve maddelerin detaylı incelenmesi için de iki parametrelili doğrusal modelle Madde Tepki Kuramı, Parscale (4.1) yazılımı ile uygulanmıştır.

Bulgular

Ölçeğin faktör yapısı temel bileşenler analiziyle incelenmiş ve alt ölçeklerin varyansın 0,30'un üzerinde paylaşımında bulunması nedeniyle hem Oblique döndürme tekniği hem de Varimax döndürme sonuçları incelenmiş ancak sonuçlar benzer düzeyde elde edilmiştir. Bu nedenle sadece Varimax döndürme sonuçlarına yer verilmiştir. Bütün analizlerde özdeğeri birden büyük iki faktör elde edilmiştir. Özdeğer Anksiyete ve Depresyon alt ölçekleri için sırasıyla 5,35 ve 1,25, açıklanan varyans ise %47,14 olarak belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Hastane Anksiyete ve Depresyon Alt Ölçeği için Madde-Ölçek Toplam Puan Korelasyonları ve Faktör Yükleri

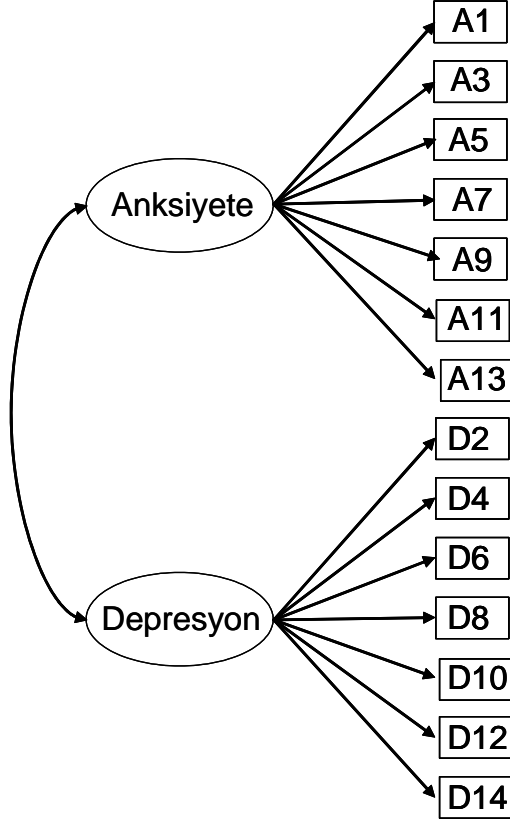
Alt Ölçekler (n = 965)	Maddeler	Madde-Ölçek Toplam Puan Korelasyonu	AFA Faktör Yükleri	DFA Faktör Yükleri
Anksiyete	1	0,61	0,58	0,69
	3	0,64	0,81	0,72
	5	0,69	0,83	0,77
	7	0,45	0,32	0,50
	9	0,53	0,75	0,58
	11	0,51	0,61	0,56
	13	0,67	0,96	0,72
	Özdeğer			5,35
Açıklanan Varyans (%)			38,24	
Depresyon	2	0,51	0,73	0,56
	4	0,52	0,77	0,59
	6	0,54	0,50	0,67
	8	0,47	0,46	0,57
	10	0,46	0,53	0,54
	12	0,51	0,75	0,58
	14	0,43	0,74	0,48
	Özdeğer			1,25
Açıklanan Varyans (%)			8,90	

AFA: Açıklayıcı Faktör Analizi; DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin geliştirme çalışmasında önerilen (Zigmond ve Snaith, 1983) iki faktörlü ve faktörler arasında bir korelasyon olduğu varsayılan yapısı (Şekil 1) doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş ve $\chi^2 (76) = 244,449$, $p < 0,001$; $\chi^2/sd = 3,216$; $RMSEA = 0,048$; $RMR = 0,025$; $GFI = 0,964$; $AGFI = 0,950$; $NFI = 0,940$ ve $CFI = 0,958$

uyum iyiliği gösterge değerleri hesaplanmıştır. Bu endeksler birlikte alındığında, değerlerin iki faktörlü modelin iyi uyum gösterdiği anlaşılmaktadır. DFA'dan elde edilen standartlaştırılmış regresyon ağırlıkları yani faktör yükleri de AFA sonuçlarıyla birlikte sunulmuştur (Tablo1).

Şekil 1. Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği'nin Faktör Yapısı

Alt ölçekler arası ilişki düzeyi $r = 0,64$, paylaşılan ortak varyans ise $R^2 = 0,41$ olarak hesaplanmıştır. Madde analizi sonuçlarına göre madde-toplam korelasyonları Anksiyete

alt ölçeği için 0,45 ile 0,69 arasında, Depresyon alt ölçeği için 0,43 ile 0,54 arasında elde edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 2: Hastane Anksiyete ve Depresyon Alt Ölçeği için Cronbach Alfa İçtutarlık Güvenirlik Katsayıları

	Anksiyete	Depresyon
Tüm Grup	0,83	0,77
Kadın Grubu	0,84	0,78
Erkek Grubu	0,82	0,75
18-39 Yaş Grubu	0,82	0,75
40-64 Yaş Grubu	0,84	0,79

İç tutarlılık güvenirlik analizi sonuçlarına göre ise tüm grup, cinsiyet grupları ve yaş grupları için Anksiyete alt ölçeği için 0,82 ile 0,84, Depresyon alt ölçeği için 0,75 ile

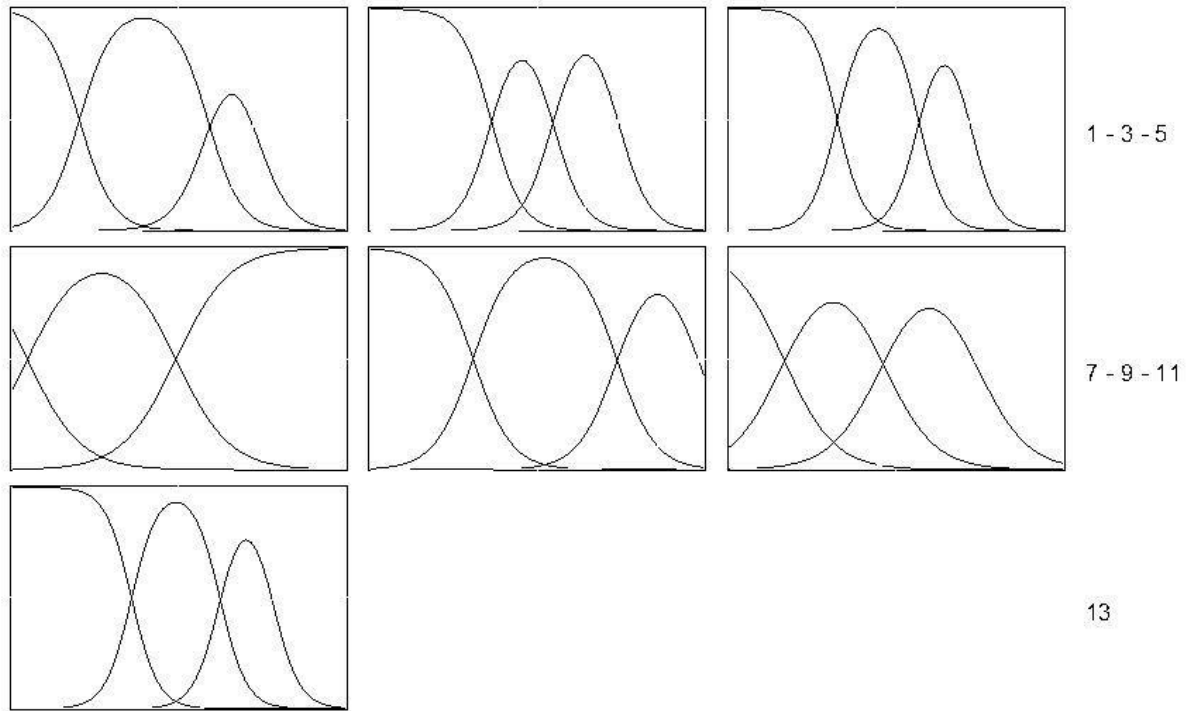
0,79 arasında değişen Cronbach Alfa değerleri belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 3: Hastane Anksiyete ve Depresyon Alt Ölçeği için İki Parametrelili Doğrusal Modelle Madde Tepki Kuramı Madde Ayırtedicilik ve Güçlük Değerleri

Alt Ölçekler (n = 965)	Maddeler	Ayırtedicilik	Standart Hata	Güçlük	Standart Hata
Anksiyete	1	1,96	0,08	0,03	0,05
	3	2,15	0,11	0,30	0,04
	5	2,45	0,12	0,23	0,04
	7	1,23	0,06	1,14	0,07
	9	1,71	0,06	1,06	0,05
	11	1,30	0,05	-0,28	0,06
	13	2,48	0,10	0,53	0,04
Depresyon	2	1,62	0,07	0,44	0,06
	4	0,17	0,01	0,00	0,67
	6	1,57	0,07	0,83	0,06
	8	1,39	0,06	-0,42	0,06
	10	1,21	0,05	0,27	0,06
	12	1,52	0,07	0,16	0,06
	14	1,29	0,06	1,43	0,07

İki parametrelili doğrusal modelle yapılan analiz sonucuna göre Anksiyete ve Depresyon alt ölçeklerinden sırasıyla en düşük ayırt edicilik gösteren maddeler 7 ve 4. madde, en yüksek ayırt edicilik gösteren maddeler ise 13 ve 2. maddedir (Tablo 3). Tüm maddeler için Madde Karakteristik Eğrileri (Item Characteristic Curves- ICC)

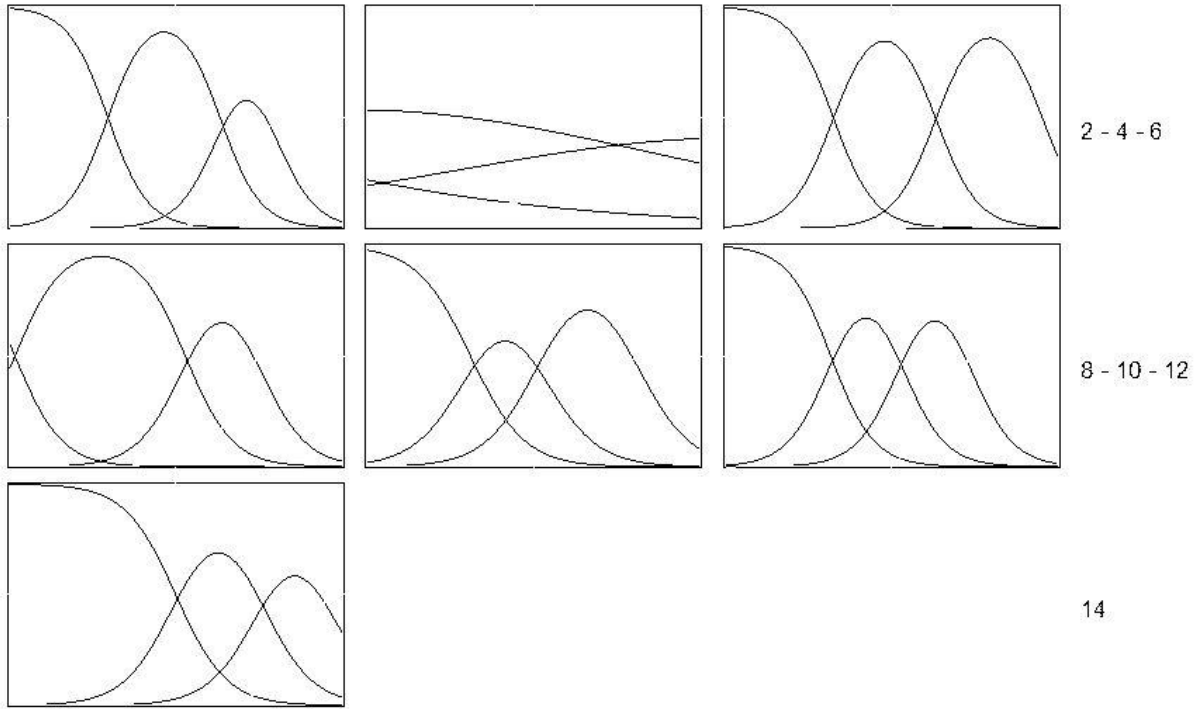
çizilerek Anksiyete (Şekil 2) ve Depresyon (Şekil 3) alt ölçeği için ayrı ayrı gösterilmiştir. Bu grafiklerde temel bilgi olarak yatay eksen, θ ile gösterilen ölçülen özellik (anksiyete / depresyon) seviyesini, dikey eksen ise 0 ile 1 arasındaki cevap olasılığını, eğriler ise cevap seçeneklerini göstermektedir.

Şekil 2: Anksiyete Alt Ölçeği Maddeleri için Madde Karakteristik Eğrileri

Anksiyete alt ölçeğinde 7 (Şekil 2), Depresyon alt ölçeğinde 4 (Şekil 3) numaralı maddelerin eğimleri düşük, yani ayırt edicilikleri düşük maddeler olarak ölçülen özelliğin farklı sevipleri için cevap olasılık değerlerinde daha az değişiklik görülmektedir. Özellikle 4 numaralı maddede neredeyse ölçülen özelliğin yani depresyonun tüm seviyelerinde cevap olasılığı (dikey eksen değeri) çok az bir değişim aralığında gerçekleşmektedir. Bu madde tüm maddeler içerisinde düşük ayırt edicilik gösteren tek maddedir. Buna karşın Anksiyete alt ölçeğinde 13 (Şekil 2), Depresyon alt ölçeğinde 2 (Şekil 3) numaralı

maddelerin eğimleri en yüksek, yani dik eğrilerle ayırt edicilikleri yüksek maddelerdir. Anksiyete alt ölçeğinde yer alan 13 numaralı maddede Anksiyete seviyesindeki az miktardaki değişime bağlı olarak yanıt olasılığı keskin ve hızlı artarak daha yüksek olasılık değeri yani ayırt etme özelliği göstermektedir. Her iki alt ölçeğin maddeleri içinde sadece Anksiyete alt ölçeğinde 1, 3, 5, 9 ve 13 numaralı maddeler çok yüksek ayırt edicilik değerine sahiptir. Her iki alt ölçekte de diğer maddeler ise orta ve yüksek ayırt edicilik değeri göstermişlerdir (Tablo 3).

Şekil 3: Depresyon Alt Ölçeği Maddeleri için Madde Karakteristik Eğrileri

Yatay eksen ile gösterilen güçlük ya da konum parametresi (θ), ölçülen özellik düzeyine (anksiyete / depresyon) bağlı olarak, bir maddede bir cevap seçeneğini seçme olasılığının bir göstergesidir. Anksiyete ve depresyonun düşük seviyeleri yani yatay eksenin sol tarafı daha düşük cevap kategorileriyle, sağ tarafı ise daha yüksek cevap kategorileriyle ilişkilendirilebilir. Diğer bir ifadeyle bir madde için eğriler sol uca doğru yakınsa madde ölçülen özelliğin düşük seviyelerinde, sağ uca doğru yakınsa madde ölçülen özelliğin yüksek seviyelerinde fonksiyon göstermektedir. Anksiyete alt ölçeğinde 11 numaralı madde en düşük, 7 numaralı madde en yüksek güçlük seviyesine sahip maddelerdir (Tablo 3, Şekil 2). Depresyon alt ölçeğinde 8 numaralı madde en düşük, 14 numaralı madde en yüksek güçlük seviyesine sahip maddelerdir (Tablo 3, Şekil 3).

Tartışma

Klinik olmayan Türkçe konuşan genel örneklem üzerine yapılan bu çalışma, HADÖ için iki boyutun varlığına ilişkin kanıtları desteklemektedir. HADÖ'nin daha önce farklı birçok dilde norm verileri ortaya konulmuş ve alt ölçekleri yani faktör yapısı tek, iki, üç ve dört faktörlü yapılar için incelenmiştir. Ancak çoğunlukla ölçeğin özgün yapısına uygun olarak anksiyete ve depresyonu temsil eden iki faktörlü yapı kabul edilmiştir (Bjelland ve ark., 2002; Brennan, Worrall-Davies, McMillan, Gilbody ve House, 2010; Cosco, Doyle, Ward ve McGee, 2012; Johnston, Pollard ve Hennessey, 2000; Norton, Cosco, Doyle, Done ve Sacker, 2013). Bu çalışmaların bir kısmında ölçeğin farklı hasta grupları üzerinde yürütülen sonuçları sunulmuş olmasına karşın (Ayis ve ark., 2018; Giusti ve ark., 2020; Osborne, Elsworth, Sprangers, Oort ve Hopper, 2004; Pallant ve Tennant, 2007; Smith ve ark., 2006) sonuçlar büyük oranda birbirleriyle tutarlıdır.

Ölçeğin geçerlik çalışmalarının çok azında ölçeğin maddeleri Madde Tepki Kuramı ile değerlendirilmiştir (Ayis ve ark., 2018; Forjaz, Rodriguez-Blázquez ve Martinez-Martin, 2009; Giusti ve ark., 2020; Lin ve Pakpour, 2017; Osborne ve ark., 2004; Pallant ve Tennant, 2007; Smith ve ark., 2006). Bu çalışmaların bazılarında ise sadece tek parametrelili Rasch modeli kullanılarak sadece madde ayırtıcılığı incelenmiştir (Forjaz ve ark., 2009; Lin ve Pakpour, 2017; Pallant ve Tennant, 2007; Smith ve ark., 2006). Bu nedenle bu çalışmada iki parametrelili doğrusal modelle Madde Tepki Kuramı kullanılmış ve ölçeğin özgün formundaki madde sırasına uygun olarak alt ölçekler için ayrı ayrı olarak madde ayırtıcılıkları ve güçlük değerleri hesaplanmıştır. Böylece ölçeğin geçerliliği için daha geniş kapsamlı bilgi sağlayan bir yöntem kullanımı tercih edilmiş ve Türkçe konuşan örneklem grubu için ölçek maddelerinin özellikleri hakkında ilk kez bu türden bir ayrıntı sağlanmış olmaktadır. Özellikle genel örnekleme ölçeğin alt ölçekler için madde güçlük değerlerinin incelenmesi ölçülen özellikler bağlamında maddelerin farklı güçlük düzeylerinde işlev göstermeleri bağlamında anlamlı olmaktadır. Diğer bir ifadeyle ölçeğin hem anksiyete hem de depresyon ölçümünde bu özelliklerin farklı düzeylerini değerlendiren maddelere sahip olduğunun görülmesi ölçek geçerliliği açısından önem taşımaktadır.

Madde Tepki Kuramı parametre değeri olarak ayırtıcılık (a) değeri açısından 0,65 ve altı düşük, 1,70 ve üzeri çok yüksek ayırtıcılığa sahip maddeler olarak değerlendirilmektedir (Tatar, 2018). Ölçeğin, Anksiyete alt ölçeğinde 7., Depresyon alt ölçeğinde 4. madde alt ölçekteki en düşük ayırt edicilik gösteren maddeler olmuşlardır. Düşük ayırt edicilik ölçeğin potansiyel kullanıcıları için ölçeğin uygulandığı bireylerde anksiyete ve depresyon düzeyinin belirlenmesinde düşük işlev göstermesini ifade etmektedir. Anksiyete alt ölçeğinde 7 numaralı madde "rahat hissetme" içeriğine sahip bir maddedir. Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarında her bir faktördeki maddelerin 0,40 ve üzeri faktör yükleri yeterli kabul edilirken (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2019) sadece Anksiyete alt ölçeğinde 7 nolu maddenin faktör yükü 0,40'ın altında gerçekleşmiştir. Depresyon alt ölçeğinde 4 numaralı madde ise "gülme ve olayların komik tarafını görme" içeriğine sahip bir maddedir. Ölçek bütünü açısından bakıldığında özellikle 4 numaralı maddenin çok düşük ayırt edicilik değerine sahip olması, maddeye cevap veren depresyonun farklı seviyelerindeki bireylerin cevap

olasılıklarının farklılaşmadığına işaret etmektedir. Bu durum ise depresyonun düzeyini belirleme bağlamında yani depresyonun ölçümü açısından bu maddenin katkısı olmadığı ya da çok az katkısı olduğu anlamına gelmektedir.

Diğer yandan Anksiyete alt ölçeğinde 13, Depresyon alt ölçeğinde 2 numaralı madde alt ölçeklerdeki en yüksek ayırt edicilik gösteren maddelerdir ve ölçülen olguların belirlenmesinde yararlı oldukları anlaşılmaktadır. Anksiyete alt ölçeğinde 13 numaralı madde "panik", Depresyon alt ölçeğinde 2 numaralı madde ise "alışılmış olanın tadını çıkarma" içerikli bir maddedir. Benzer bir çalışma inme hastaları üzerinde yürütülmüş ve maddelerin iki parametrelili doğrusal modelle Madde Tepki Kuramı kullanılarak parametre tahminleri yapılmıştır. Bu çalışmada da en yüksek ayırtıcılığı Anksiyete alt ölçeğinde 13, Depresyon alt ölçeğinde 4 numaralı madde göstermiştir (Ayis ve ark., 2018). Maddelerin farklı gruplarda farklı işlev göstermesi beklenebilecek bir durumdur. Bu nedenle ölçeğin maddelerinin özellikle homojen gruplarda olmak üzere farklı grup uygulamalarında işlev farklılıkları gösterebilecekleri dikkate alındığında bu çalışmadaki madde ayırtıcılığına ilişkin sonuçlar daha anlaşılır olmaktadır. Özellikle maddelerin ayırtıcılık değerlerinin içerikleri doğrultusunda duygusal ya da somatik semptomları ölçekler olarak ayrılmasının uygulama grupları açısından farklılık yaratabileceğinin ölçeğin uygulamalarında dikkate alınması gerekmektedir.

19 farklı çalışma ve 11 farklı dile ilişkin formları karşılaştıran bir gözden geçirme çalışmasında ölçeğin Anksiyete alt ölçeği için 0,68 ile 0,93 arasında, Depresyon alt ölçeği için ise 0,67 ile 0,90 arasında Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı raporlanmıştır (Bjelland ve ark., 2002). Benzer katsayılar büyük sosyo-demografik örneklem gruplarında da elde edilmiştir (Mykletun, Stordal ve Dahl, 2001). Bu çalışmada da tüm grup için Anksiyete ve Depresyon alt ölçekleri için sırasıyla 0,83 ve 0,77 olmak üzere yaş ve cinsiyet gruplarında 0,75 ile 0,84 arasında değişen Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları belirlenmiştir. Elde edilen bu katsayıların, cinsiyet ve farklı yaş grupları ile farklı diller için daha önce raporlanan değerler arasında olduğu görülmektedir.

Ölçeğin değerlendirmesine yönelik çalışmalarda, ölçülen özelliğin belirlenmesi için kesme noktaları önerilmekte ve bu önerilen kesme noktaları da farklılıklar göstermektedir. Bu çalışmada özellikle klinik olmayan bir katılımcı grubun kullanılmış olması nedeniyle kesme noktalarına ilişkin analiz, değerlendirme ve yorum yapmayı olanaksız kılmaktadır. Bu durum ise bu çalışmada, incelenen ölçeğin psikometrik özelliklerine yönelik en önemli sınırlılığı oluşturmaktadır.

Ölçeğin toplam puanın elde edilmesinde, maddelere eşit ağırlık verilmesi şeklindeki mevcut puanlamanın değil de Madde Tepki Kuramı kullanılarak elde edilen madde parametre tahminlerinin kullanılması yoluyla maddelerin ağırlıklandırılarak değerlendirilmesi şeklindeki puanlamanın değiştirilmiş versiyonlarının kullanılmasının, ölçülen özelliklerin belirlenmesinde ve ölçeğin performansının değişik gruplarda test edilmesinde nasıl bir avantaj sağlayacağını anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle ölçeğin Türkçe formunun alt ölçekleri için ihtiyaç duyulan kesme puanlarının

belirlenmesinin yanı sıra maddelerinin ağırlıklandırılmış versiyonlarının test edilmesinin de gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışma bütün olarak değerlendirildiğinde ise ölçek için elde edilen bulguların ilgili çalışmalarda bildirilen özelliklerle olan tutarlılığı, Türkçe formun, fiziksel morbiditeleri olan hastaların ya da psikiyatrik komorbiditelerin harici doğrulamasındaki kullanımında referans değerler olarak işlev görecektir.

Beyannameleler

Etik Onay ve Katılma İzni

Araştırma Helsinki Bildirgesine uygun olarak gerçekleştirilmiş olup Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 12.04.2021 tarih ve 2021-4 sayılı kararı ile etik onayı alınmıştır.

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

AT ve DA çalışmanın tasarımını oluşturmuştur. AT, DA veri toplama aşamasını yürütmüştür. AT ve DA verileri analiz etmiştir. AT ve DA makalenin taslağını oluşturmuş ve kritik revizyonunu üstlenmiştir. AT ve DA çalışmanın teknik ve materyal desteğini sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

- Al Aseri, Z. A., Suriya, M. O., Hassan, H. A., Hasan, M., Sheikh, S. A., Al Tamimi, A., ... & Khalid, N. (2015). Reliability and validity of the Hospital Anxiety and Depression Scale in an emergency department in Saudi Arabia: a cross-sectional observational study. *BMC Emergency Medicine*, 15(1), 1-6.
- Andersson, E. (1993). The hospital anxiety and depression scale: Homogeneity of the subscales. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 21(3), 197-204.
- Aydemir, Ö., Güvenir, T., Küey, L., & Kültür, S. (1997). Hastane anksiyete ve depresyon ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 8(4), 280-287.
- Ayis, S. A., Ayerbe, L., Ashworth, M., & Wolfe, C. D. (2018). Evaluation of the hospital anxiety and depression scale (HADS) in screening stroke patients for symptoms: item response theory (IRT) analysis. *Journal of Affective Disorders*, 228, 33-40.
- Bjelland, I., Dahl, A. A., Haug, T. T., & Neckelmann, D. (2002). The validity of the Hospital Anxiety and Depression Scale: an updated literature review. *Journal of Psychosomatic Research*, 52(2), 69-77.
- Bocéréan, C., & Dupret, E. (2014). A validation study of the Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS) in a large sample of French employees. *BMC Psychiatry*, 14(1), 1-11.
- Botega, N. J., Bio, M. R., Zomignani, M. A., Garcia Jr, C., & Pereira, W. A. (1995). Transtornos do humor em enfermagem de clínica médica e validação de escala de medida (HAD) de ansiedade e depressão. *Revista de Saude Publica*, 29, 359-363.
- Brandberg, Y., Bolund, C., Sigurdardottir, V., Sjöden, P. O., & Sullivan, M. (1992). Anxiety and depressive symptoms at different stages of malignant melanoma. *Psycho-Oncology*, 1(2), 71-78.
- Brennan, C., Worrall-Davies, A., McMillan, D., Gilbody, S., & House, A. (2010). The Hospital Anxiety and Depression Scale: a diagnostic meta-analysis of case-finding ability. *Journal of Psychosomatic Research*, 69(4), 371-378.
- Cía, A. H., Stagnaro, J. C., Gaxiola, S. A., Vommaro, H., Loera, G., Medina-Mora, M. E., ... & Kessler, R. C. (2018). Lifetime prevalence and age-of-onset of mental disorders in adults from the Argentinean Study of Mental Health Epidemiology. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 53(4), 341-350.
- Clarke, D. M., & Currie, K. C. (2009). Depression, anxiety and their relationship with chronic diseases: a review of the epidemiology, risk and treatment evidence. *Medical Journal of Australia*, 190, S54-S60.
- Costco, T. D., Doyle, F., Ward, M., & McGee, H. (2012). Latent structure of the Hospital Anxiety and Depression Scale: a 10-year systematic review. *Journal of Psychosomatic Research*, 72(3), 180-184.
- Costantini, M., Musso, M., Viterbori, P., Bonci, F., Del Mastro, L., Garrone, O., ... & Morasso, G. (1999). Detecting psychological distress in cancer patients: validity of the Italian version of the Hospital Anxiety and Depression Scale. *Supportive Care in Cancer*, 7(3), 121-127.
- El-Rufaie, O. E. F., & Absood, G. H. (1995). Retesting the validity of the Arabic version of the Hospital Anxiety and Depression (HAD) scale in primary health care. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 30(1), 26-31.
- Forjaz, M. J., Rodriguez-Blázquez, C., & Martinez-Martin, P. (2009). Rasch analysis of the hospital anxiety and depression scale in Parkinson's disease. *Movement Disorders*, 24(4), 526-532.
- Giusti, E. M., Jonkman, A., Manzoni, G. M., Castelnuovo, G., Terwee, C. B., Roorda, L. D., & Chiarotto, A. (2020). Proposal for improvement of the hospital anxiety and depression scale for the assessment of emotional distress in patients with chronic musculoskeletal pain: a bifactor and item response theory analysis. *The Journal of Pain*, 21(3-4), 375-389.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate Data Analysis*. Australia: Cengage Learning.
- Herrmann, C. (1997). International experiences with the Hospital Anxiety and Depression Scale—a review of validation data and clinical results. *Journal of Psychosomatic Research*, 42(1), 17-41.
- Hinz, A., & Braehler, E. (2011). Normative values for the hospital anxiety and depression scale (HADS) in the general German population. *Journal of Psychosomatic Research*, 71(2), 74-78.
- Johnston, M., Pollard, B., & Hennessey, P. (2000). Construct validation of the hospital anxiety and depression scale with clinical populations. *Journal of psychosomatic research*, 48(6), 579-584.
- Kjærgaard, M., Wang, C. E. A., Waterloo, K., & Jorde, R. (2014). A study of the psychometric properties of the Beck Depression Inventory-II, the Montgomery and Åsberg Depression Rating Scale, and the Hospital Anxiety and Depression Scale in a sample from a healthy population. *Scandinavian Journal of Psychology*, 55(1), 83-89.
- Lakkis, N. A., & Mahmassani, D. M. (2015). Screening instruments for depression in primary care: a concise review for clinicians. *Postgraduate Medicine*, 127(1), 99-106.

- Leung, C. M., Ho, S., Kan, C. S., Hung, C. H., & Chen, C. N. (1993). Evaluation of the Chinese version of the Hospital Anxiety and Depression Scale: A cross-cultural perspective. *International Journal of Psychosomatics*, 40(1-4), 29-34.
- Lim, G. Y., Tam, W. W., Lu, Y., Ho, C. S., Zhang, M. W., & Ho, R. C. (2018). Prevalence of depression in the community from 30 countries between 1994 and 2014. *Scientific Reports*, 8(1), 1-10.
- Lin, C. Y., & Pakpour, A. H. (2017). Using Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS) on patients with epilepsy: Confirmatory factor analysis and Rasch models. *Seizure*, 45, 42-46.
- Löwe, B., Spitzer, R. L., Gräfe, K., Kroenke, K., Quenter, A., Zipfel, S., ... & Herzog, W. (2004). Comparative validity of three screening questionnaires for DSM-IV depressive disorders and physicians' diagnoses. *Journal of Affective Disorders*, 78(2), 131-140.
- Matijasevich, A., Munhoz, T. N., Tavares, B. F., Barbosa, A. P. P. N., da Silva, D. M., Abitante, M. S., ... & Santos, I. S. (2014). Validation of the Edinburgh postnatal depression scale (EPDS) for screening of major depressive episode among adults from the general population. *BMC Psychiatry*, 14(1), 1-9.
- Matsudaira, T., Igarashi, H., Kikuchi, H., Kano, R., Mitoma, H., Ohuchi, K., & Kitamura, T. (2009). Factor structure of the Hospital Anxiety and Depression Scale in Japanese psychiatric outpatient and student populations. *Health and Quality of Life Outcomes*, 7(1), 1-9.
- McHugh, R. K., Rasmussen, J. L., & Otto, M. W. (2011). Comprehension of self-report evidence-based measures of anxiety. *Depression and Anxiety*, 28(7), 607-614.
- Missinne, S., Vandeviver, C., Van de Velde, S., & Bracke, P. (2014). Measurement equivalence of the CES-D 8 depression-scale among the ageing population in eleven European countries. *Social Science Research*, 46, 38-47.
- Montazeri, A., Vahdaninia, M., Ebrahimi, M., & Jarvandi, S. (2003). The Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS): translation and validation study of the Iranian version. *Health and Quality of Life Outcomes*, 1(1), 1-5.
- Mulvaney-Day, N., Marshall, T., Piscopo, K. D., Korsen, N., Lynch, S., Karnell, L. H., ... & Ghose, S. S. (2018). Screening for behavioral health conditions in primary care settings: a systematic review of the literature. *Journal of General Internal Medicine*, 33(3), 335-346.
- Mumford, D. B., Tareen, I. A. K., Bajwa, M. A. Z., Bhatti, M. R., & Karim, R. (1991). The translation and evaluation of an Urdu version of the Hospital Anxiety and Depression Scale. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 83(2), 81-85.
- Muszbek, K., Szekely, A., Balogh, É. M., Molnár, M., Rohánszky, M., Ruzsa, Á., ... & Vadász, P. (2006). Validation of the Hungarian translation of hospital anxiety and depression scale. *Quality of Life Research*, 15(4), 761-766.
- Mykletun, A., Stordal, E., & Dahl, A. A. (2001). Hospital Anxiety and Depression (HAD) scale: factor structure, item analyses and internal consistency in a large population. *The British Journal of Psychiatry*, 179(6), 540-544.
- Mystakidou, K., Tsilika, E., Parpa, E., Katsouda, E., Galanos, A., & Vlahos, L. (2004). The Hospital Anxiety and Depression Scale in Greek cancer patients: psychometric analyses and applicability. *Supportive Care in Cancer*, 12(12), 821-825.
- Norton, S., Cosco, T., Doyle, F., Done, J., & Sacker, A. (2013). The Hospital Anxiety and Depression Scale: a meta confirmatory factor analysis. *Journal of Psychosomatic Research*, 74(1), 74-81.
- O'Connor, E. A., Whitlock, E. P., Beil, T. L., & Gaynes, B. N. (2009). Screening for depression in adult patients in primary care settings: a systematic evidence review. *Annals of Internal Medicine*, 151(11), 793-803.
- Osborne, R. H., Elsworth, G. R., Sprangers, M. A. G., Oort, F. J., & Hopper, J. L. (2004). The value of the Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS) for comparing women with early onset breast cancer with population-based reference women. *Quality of Life Research*, 13(1), 191-206.
- Pallant, J. F., & Tennant, A. (2007). An introduction to the Rasch measurement model: an example using the Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS). *British Journal of Clinical Psychology*, 46(1), 1-18.
- Roberge, P., Doré, I., Menear, M., Chartrand, É., Ciampi, A., Duhoux, A., & Fournier, L. (2013). A psychometric evaluation of the French Canadian version of the Hospital Anxiety and Depression Scale in a large primary care population. *Journal of Affective Disorders*, 147(1-3), 171-179.
- Saltukoğlu, G., & Tatar, A. (2017). Comparison of the classification ratios of four depression rating scales commonly used in Turkey. *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*, 27(1), 76-83.
- Santor, D. A., Gregus, M., & Welch, A. (2006). Focus Article: Eight decades of measurement in depression. *Measurement: Interdisciplinary Research and Perspectives*, 4(3), 135-155.
- Savard, J., Laberge, B., Gauthier, J. G., Ivers, H., & Bergeron, M. G. (1998). Evaluating anxiety and depression in HIV-infected patients. *Journal of Personality Assessment*, 71(3), 349-367.
- Smith, A. B., Wright, E. P., Rush, R., Stark, D. P., Velikova, G., & Selby, P. J. (2006). Rasch analysis of the dimensional structure of the Hospital Anxiety and Depression Scale. *Psycho-Oncology: Journal of the Psychological, Social and Behavioral Dimensions of Cancer*, 15(9), 817-827.
- Snaith, R. P. (2003). The hospital anxiety and depression scale. *Health and Quality of Life Outcomes*, 1(1), 1-4.
- Spinhoven, P. H., Ormel, J., Sloekers, P. P. A., Kempen, G. I. J. M., Speckens, A. E. M., & Van Hemert, A. M. (1997). A validation study of the Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS) in different groups of Dutch subjects. *Psychological Medicine*, 27(2), 363-370.
- Tatar, A. (2018). *Psikolojik Testlerde Modern Test Teorisi ve Madde Yanıt Kuramı*. Riga: Lambert Academic Publishing.
- Tatar, A. (2021). Gelişim psikolojisinde araştırma yöntemleri. İ. Ç. D. M. Siyez (Ed.), *Çocuk ve ergen gelişimi: çok boyutlu bir bakış* (1. bas. s. 38-85). Pegem Akademi.
- Yusoff, N., Low, W. Y., & Yip, C. H. (2011). Psychometric properties of the Malay Version of the hospital anxiety and depression scale: a study of husbands of breast cancer patients in Kuala Lumpur, Malaysia. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*, 12(4), 915-917.
- Zigmond, A. S., & Snaith, R. P. (1983). The hospital anxiety and depression scale. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 67(6), 361-370.

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

Housewife Burnout and Somatization: Predictors of Depression

Ev Kadınlarında Tükenmişlik ve Somatizasyon: Depresyonun Yordayıcıları

Selin Karaköse¹, Ayşe Nehir Ulusoy²

Abstract:

It is known that somatic symptoms as a sign for depression and depression is more prevalent among women who are married and non-worker. Even though frequently research focus on depression, burnout that related to depression have not been examined with somatization among housewives. This study examines the predictive role of burnout and somatization on depression among housewives. A total of 388 women living in Turkey, aged between 20-65 (M=41.74, SD=11.09) were involved this cross-sectional study. In addition to a socio-demographic and information form, Housewives Burnout Questionnaire (CUBAC), Short Form Symptom Check List-Somatization subscale (SCL-90-SOMA) and Depression, Anxiety and Stress Scale (DASS-21) depression subscale were given to participants via online platform. Hierarchical multiple regression results demonstrated that beyond the age, number of child and psychiatric diagnosis burnout and somatization predicted positive depression among housewives. Findings highlighted the prevent housewife burnout and considering somatic symptoms as prior signal of depression should be prioritized to cope with depression among housewives.

Keywords: burnout, housewife burnout, somatization, depression, hierarchical multiple regression

¹PhD, FMV Işık University, Faculty of Economics, Administrative and Social Science, Department of Psychology, İstanbul-Turkey, selin.karakose@isikun.edu.tr ORCID ID: 0000-0001-8629-4422.

² MSc, Nora Counseling Center, İstanbul-Turkey, anehirulusoy@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-3250-2916.

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: FMV Işık University, Faculty of Economics, Administrative and Social Science, Department of Psychology, İstanbul-Turkey, E-mail: selin.karakose@isikun.edu.tr

Date of Received/Geliş Tarihi: 13.09.2021, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 20.09.2021, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 26.10.2021, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 09.03.2022

Citing/Referans Gösterimi: Karaköse, S. & Ulusoy, A. N. (2022). Housewife Burnout and Somatization: Predictors of Depression, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(1): 94-102

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktpdgergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Öncül belirtilerinden biri somatik semptomlar olan depresyonun, evli ve çalışmayan kadınlarda daha yaygın görüldüğü bilinmektedir. Ev kadınlarında depresyon araştırmacıların sıklıkla üzerinde çalıştığı bir konu olsa da, alan yazına son yıllarda kazandırılan ve depresyonun yordayıcılarından biri olan tükenmişlik kavramı, somatizasyon ile birlikte henüz ev kadınlarında araştırılmamıştır. Bu çalışmanın amacı ev kadınlarında tükenmişlik ve somatizasyonun depresyon üzerindeki rolünü araştırmaktır. Kesitsel ve ilişkisel araştırma modeli ile yürütülen bu çalışmaya Türkiye’de yaşayan, evli ve çalışmayan, 20-65 yaş arasında (Ort. =41.74, SS=11.09) 388 kadın katılmıştır. Sosyo-Demografik Bilgi ve Veri Formuna ek olarak, Ev Hanımlarında Tükenmişlik Ölçeği (EHTÖ), Kısa Semptom Envanteri-Somatizasyon alt boyutu (SCL-90-SOMA) ve Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASS-21)- Depresyon alt boyutunu içeren anket bataryası katılımcılara çevrimiçi olarak sunulmuştur. Hiyerarşik çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, yaş, çocuk sayısı ve psikiyatrik tanı kontrol edildiğinde, tükenmişlik ve somatizasyon depresyonu pozitif yönde yordamaktadır. Elde edilen bu bulgular dahilinde, ev kadınlarında tükenmişliğe yönelik müdahale çalışmaları yapılmasının ve somatik belirtilerin depresyonun öncül sinyalleri olarak değerlendirilmesinin depresyonun klinik tablosu ile mücadelede yol göstereceği olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: tükenmişlik, ev kadınlarında tükenmişlik, somatizasyon, depresyon, hiyerarşik çoklu regresyon

Giriş

Depresyon, bireylerin günlük işlevselliğindeki bozulmaları açıklayan yaygın olarak bilinen bir ruh sağlığı sorunudur (Kapçı ve ark. 2008). Yaşam kalitesinin azalmasına neden olan depresyon, önemli halk sağlığı sorunlarından biri olarak kabul edilmektedir (Kessler ve Bromet 2013). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 350 milyondan fazla insanın depresyon ile mücadele ettiğini raporlamıştır (DSÖ, 2017). Ülkemizde, 2013 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülmüş bir çalışmaya göre toplumda depresyon yaygınlığı %9 oranındadır. Geçtiğimiz 10 yıl içerisinde, iş gücü kaybında global olarak dördüncü sırada yer alan depresyonun, 2030 yılında ilk sıraya yükselmesi beklenmektedir (Lingeswaran 2011). Literatürde depresyonun erkeklere kıyasla kadınlarda daha yaygın görüldüğü geniş yer bulmaktadır (Albert 2015; Hasin ve ark, 2005; Kuehner 2017, Maji 2018). Ülkemizde yapılan çalışmalar da benzer bulgulara dikkat çekmektedir. Ülkemizde depresyonun yaygınlığını cinsiyete göre karşılaştıran Türkiye Sağlık Bakanlığı (2013) araştırmasına göre, kadınlarda depresyon görülme sıklığı erkeklere oranla daha yüksektir. Cinsiyet faktörüne ek olarak, çalışma durumunun da depresyon başta olmak üzere pek çok ruh sağlığı sorunu üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Yapılan araştırmalar çalışmayan bireylerin depresyon, anksiyete, stres ve somatik şikayetler için risk altında olduğuna dikkat etmektedir (Dean ve Wilson 2009, O’Campo ve ark 2004; Paul ve ark, 2009, Paul ve Moser 2009). Yapılan araştırmalar, çalışmayan kadınlarda depresyonun daha sık görüldüğünü belirtmektedir. Ülkemizde Çetin ve arkadaşları (1999) tarafında yapılan bir çalışmada da, depresyon yaygınlığının %42.9 oranıyla ev kadınlarında görüldüğüne dikkat çekilmiştir. Alan yazında yürütülen çalışmalar, özellikle evli ve çalışmayan kadınlarda, evli ve çalışan kadınlara kıyasla daha yüksek düzeyde depresyon ve somatizasyon belirtileri görüldüğünü göstermektedir (Spendlove ve ark. 1981; Beck 1967; Bernard 1971; Gove ve Tudor 1973; Krause 1983; Çilli ve ark. 2004). Çalışmayan kadınlar arasında, evli olmanın belirleyicilik taşıdığı bu durum, kadınların ev ve aile ile ilgili sorumlulukları ile ilişkilendirilmektedir.

Cinsiyete dayalı iş bölümünün cinsiyete göre farklılaşarak toplumda eşitsizliklere sebep olduğu (Özaydınlık 2014), yemek pişirme, temizlik, çamaşır yıkama gibi rutin işlerin (Sayer, 2010), erkeklere kıyasla kadınların sorumluluğu ile ilişkilendirildiği (Hoshino ve ark. 2016; Lachance-Grzela ve Bouchard 2010) ve çalışmayan kadınlara ev ve aile ile ilgili konularda hala daha fazla sorumluluk yüklendiği bilinmektedir (Perales ve ark. 2015). Kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek depresif belirtiler göstermesi evdeki çoklu rollerin yükü ile açıklanmaktadır (Patel ve ark.1999). Bu kapsamda, çalışmayan kadınlarda depresyon düzeyinin daha yüksek görülmesi, çalışan kadınlara kıyasla ev ve/veya aile içi rollerde beklentilerin daha yüksek olması ile ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

Genellikle endüstri psikolojisi alanında kullanılan ve depresyon ile pozitif ilişkisi nedeniyle risk faktörü olarak görülen ‘tükenmişlik’ (burnout) kavramının (Glass ve McKnight 1996; Schaufeli ve Enzmann 1998; Bianchi ve ark 2013; Bianchi ve ark. 2015; Kaschka ve ark. 2011) yalnızca iş ortamında ve çalışanlarda değil, çalışmayan ev kadınlarında da olabileceğini ileri süren çalışmaların sayısı alan yazında son yıllarda hızla artmaktadır. Psikolojik bir sendrom olarak tanımlanan tükenmişlik, duygusal tükenmişliğe ek olarak, başarısızlık hissi ve duyarsızlaşmayı da içeren (Maslach ve ark. 2001), zorlanan duygusal durumlara nasıl tepki verildiğinin değerlendirilmesini kapsamaktadır (Schaufeli ve ark. 2009). Ebeveyn tükenmişliği (Roskam ve ark. 2018) ve ve anne tükenmişliğine (Lebert ve ark. 2018) ek olarak, ‘ev kadınlarında tükenmişlik’ kavramı alan yazında yeni yer bulan ve kısıtlı araştırmaların olduğu bir alandır. Norberg (2007), kadın olmanın, kadınların çocuk bakımı ve yetiştirilmesiyle erkeklere kıyasla daha fazla ilgilenmesinden ötürü tükenmişlik için bir risk faktörü olduğunu öne sürmüştür. Pek çok evli ev kadını, anne rolü dışında ev sorumluluğu, eş rolü ve daha başka pek çok role sahiptir ve bu rollerin kadınlarda stresi arttırdığı bilinmektedir (Terrill ve ark. 2012). Öte yandan, ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorumluluklarda kadının yükünün fazla olması kendi öz-bakımı ve ihtiyaçlarını aksatmasına neden olmaktadır (Bittman ve ark. 2004) ve uzun vadeli

olarak devam eden bu düzenin tükenmişliğe neden olması olasıdır. Kadınların üstlendikleri çoklu roller nedeniyle erkeklere kıyasla daha yüksek depresif belirtiler gösterdiği (Patel ve ark. 1999) göz önüne alındığında, rollerin getirmiş olduğu bu taleplerin uzun süreli bir stresör olarak ev kadınlarında tükenmişliğe neden olarak, depresyonun ortaya çıkışına zemin hazırladığı düşünülmektedir. Ev kadınlarında tükenmişliği değerlendiren ölçüm aracı ülkemiz alan yazına 2020 yılında kazandırılmıştır (Durak ve Durak 2020) ve ülkemizde henüz depresyon için yordayıcı rolünün araştırıldığı bir çalışma yürütülmemiştir.

Alan yazında, depresyon ile ilgisi sunulan ve tükenmişlikle ilgisi olduğu düşünülen bir diğer kavram somatizasyondur. Özmen (1999) depresyonun somatizasyona bağlı olarak ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Psikolojik sıkıntıların bedensel belirtiler ile yaşanması eğilimi olarak tanımlanan somatizasyon (Lipowski 1987), bir psikopatolojinin ötesinde kişilerin kullandıkları bir iletişim yolu olarak yorumlanmaktadır (Yıldız ve Akyol 1995). Koptagel-İlal (1999) somatizasyonu duygusal rahatsızlığı bedensel yakınmalar veya belirtilerle yaşamak, algılamak ve iletme olarak tanımlamaktadır. Somatizasyonun ve somatize etme eyleminin, Batılı olmayan toplumlarda daha sık olduğu bilinmektedir (Razali 2017). Gureje ve arkadaşları (1997) birincil sağlık basamaklarında somatizasyonun sıklığını araştırmak için 14 ülkede yürüttükleri çalışmada, Türkiye en yüksek somatizasyon görülme oranıyla üçüncü sırada yer almıştır. Bu nedenle, Doğu ve Batı arasında geçiş bölgesinde yer alan ve sıkıntı, huzursuzluk gibi çeşitli duyguların çoğunlukla bedensel belirtilerle ifade edildiği ülkemizde, somatizasyon ve somatize etme eylemi araştırılması gereken önemli bir olgudur. Somatizasyonun kültürel olarak farklılaşan bu yönüne ek olarak, etiyojisinde hakim olan cinsiyet farkı dikkat çekmektedir. Kadınların erkeklere göre daha fazla semptom göstermesine ek olarak, daha şiddetli semptomlara sahip oldukları bilinmektedir (Barsky ve ark. 2001). Tıpkı depresyon için olduğu gibi, kadınlar arasında çalışmayan kadınlarda, çalışan kadınlara kıyasla somatizasyonun daha yaygın olduğu bilinmektedir (Özmen ve ark. 1993). Bu fark biyolojik farkın ötesinde sosyal roller ile ilişkilendirilmektedir (Barsky ve ark. 2001) ve bu bilgi tükenmişlik ile ilişki olabileceğini düşündürmektedir. Ülkemizde Çermik ve arkadaşları (1999) tarafından yapılan çalışmada yine depresyon ile benzer şekilde evli kadınların, bekarlara göre daha yüksek

düzeyde somatik semptomlara sahip oldukları bulunmuştur. Somatizasyonun özellikle Batılı olmayan toplumlarda ve kadınlarda görülmesi kadının toplumdaki yer ile ilişkilendirilirken, evli ve çalışmayan kadınlarda görülen yaygınlığı, ülkemizde kadının ev içerisindeki konumu ile ilişkilendirilmektedir ve bu farkın sosyal roller ile ilişkili olduğunu destekler niteliktedir (Barsky ve ark. 2001). Farklı sosyal rollerin getirdiği bu yükün ev kadınlarında tükenmişlik kavramına işaret ettiği, ancak bu kavramın alan yazına yeni kazandırılması nedeniyle somatizasyon ile birlikte depresyon üzerindeki rolünün henüz araştırılmadığı görülmektedir.

Alan yazında dikkat çeken bu boşluk nedeniyle, bu çalışmada Türkiye’de yaşayan ev kadınlarının depresyon düzeylerini yordamada, tükenmişlik ve somatizasyon faktörlerinin rolününün açığa koyması hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda ilgili değişkenler ile yakında ilişkili olan sosyodemografik değişkenlerden yaş, çocuk sayısı ve psikiyatrik tanı kontrol edildiğinde, tükenmişlik ve somatizasyonun birlikte depresyonu pozitif yönde yordayacağı hipotezi sınanmıştır.

Yöntem

Çalışma Örnekleme

İki ya da ikiden fazla değişken arasında ilişki olup olmadığını belirlemeye yarayan, ilişki olması durumunda ise var olan ilişkinin düzeyini belirlemek için kullanılan (Karasar, 2009) ilişkisel tarama modeli ile yürütülen bu çalışma için örneklem, evren büyüklüğü göz önüne alınarak hesaplanmıştır. TÜİK 2020 verilerine göre Türkiye’de ikamet eden ev kadını sayısı 10.079 (bin)’dir. 1 milyon ile 100 milyon evren örnekleme için .05 örneklem hatası örneklem büyüklüğü 384 olarak belirtilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan 2007, s:70). Bu kapsamda araştırma için yeterli görülen örneklem sayısı 384 olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya Türkiye’de yaşayan ve çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 20-65 yaş arasında (Ort. =41.74, SS=11.09) 388 ev kadını katılmıştır. Araştırmanın işleme kriterleri kadın olmak, çalışmamak ve evli olmak olarak, dışlama kriterleri ise evli olup eşinde ayrı yaşamak olarak belirlenmiştir. Katılımcıların demografik değişkenlerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Örneklem Grubunun Demografik Bilgileri

Değişkenler	Gruplar	N	%
Yaş	20-35	138	35.6
	36-48	134	34.5
	49-65	116	29.9
Eğitim durumu	Lise ve altı	159	41.0
	Meslek Y.O	40	10.3
	Üniversite ve üzeri	189	48.7
Gelir düzeyi	Düşük/Düşük-orta	84	21.6
			50.8

	Orta	197	27.6
	Orta yüksek/Yüksek	107	
Evlilik Süresi (yıl)	1-9	139	35.8
	10-25	140	36.1
	26-60	109	28.1
Çocuk Sayısı	Çocuğum yok	80	20.6
	1	127	32.7
	2 ve üzeri	181	46.6
Psikiyatrik tanı	Var	32	8.2
	Yok	356	91.8

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Bilgi ve Veri Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan formda, katılımcıların yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi, evlilik süresi, çocuk sayısı ve psikiyatrik tanı geçmişleri sorulmuştur.

Ev Hanımlarında Tükenmişlik Ölçeği (EHTÖ): Ölçek Ramiez ve arkadaşları (2009) tarafından ev kadınlarında tükenmişliği değerlendirme amacıyla geliştirilmiş, Durak ve Durak (2020) tarafından Türkçe standardizasyonu yapılmıştır. 21 maddeden oluşan ölçek, 5'li Likert (hiçbir zaman=1, çoğu zaman=5) değerlendirme derecesine sahiptir. Ölçeğin orijinali öncül veya riskli özellikler, tükenmişlik sendromu ve tükenmişliğin sağlık ve çevre üzerindeki sonuçları olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe adaptasyon çalışması, "Sıkıcı-yorucu ev ortamı" ve "Destek eksikliği" olmak üzere iki alt boyut göstermiş ve bu alt boyutlar sırasıyla 0.83 ve 0.75 iç tutarlık sayısı göstermiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, yüksek tükenmişlik düzeyine işaret etmektedir. Bu çalışmada ölçek alt boyutları ile değerlendirilmiş, sıkıcı-yorucu ev ortamı alt ölçeği için iç tutarlık katsayısı 0.91, destek eksikliği alt boyutu için 0.85 olarak bulunmuştur.

SCL-90 Somatizasyon Alt Ölçeği (SOMA): Ruhsal belirti semptomlarının dağılım ve şiddetini belirlemek için Derogatis ve Spitzer (1977) tarafından son şekli verilmiş olan Belirti Tarama Testi- Güncellenmiş Form (SCL-90-R) 90 maddeden ve 10 alt ölçekten oluşmaktadır. Kılıç (1987) tarafından Türkçeye çevrilen ölçeğin psikometrik çalışması Dağ (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe versiyonu, gibi somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişilerarası duyarlılık, depresyon, kaygı, düşmanlık, fobik kaygı, paranoid düşünce ve psikotizm olmak üzere 9 boyut ve bu boyutlara girmeyen, suçluluk duygularıyla, yeme ve uyku bozuklukları gibi genel zorlanma belirtilerini içeren 7 maddeli 'Ek Ölçek' ile birlikte 10 alt boyuttan oluşmaktadır. Her alt ölçek ayrı olarak kullanılmakta olup, alt ölçekler için iç tutarlık katsayılarının adaptasyon çalışmasında 0.75 ve 0.90 arasında olduğu belirtilmiştir. Çeşitli bedensel işlevlere ilişkin zorlanmayı içeren ve 12 maddeden oluşan somatizasyon alt boyutu, baş ağrısı, nefes almada güçlük, soğuk ve sıcak basması, bulantı ve mide rahatsızlık hissi gibi belirtilerin kişiyi ne ölçüde huzursuz ve tedirgin ettiğini 5'li Likert tipi ('Hiç=0, Çok az=1, Orta Derecede=2, Oldukça fazla=3 ve Aşırı düzeyde=4') ile değerlendiren ölçek, klinik olmayan örneklem grubunda, somatizasyonu bir psikopatoloji olarak değil bedensel belirtiler çerçevesinde değerlendirmek için kullanılmaktadır. Araştırmanın Alt

boyuttan alınan toplam puanın, semptom düzeyiyle pozitif yönde ilişki gösterdiği bilinmektedir. Yapılan bu çalışmada, somatizasyon alt boyutunun iç tutarlık katsayısı 0.81 olarak bulunmuştur.

Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASS-21): Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından geliştirilen Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASS) 42 maddeden oluşmaktadır ve 4'lü Likert tipi (0=bana hiç uygun değil, 3=bana tamamen uygun) derecelendirme ile depresyon, anksiyete ve stres düzeyini değerlendirmektedir. Ölçeğin 21 maddelik kısa formunun Türkçe standardizasyonu Yılmaz ve arkadaşları (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin alt boyutları ayrı olarak kullanılmakta olup, adaptasyon çalışmasında depresyon alt boyutu için iç tutarlık katsayısı 0.81 olarak raporlanmıştır. Alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puanda 21 olan depresyon alt boyutunda puan ve semptom şiddetli pozitif yönde ilişkilidir. Ölçeğin depresyon alt boyutunun kullanıldığı bu çalışmada iç tutarlık katsayısı 0.89 olarak bulunmuştur.

Uygulama

Araştırma öncesinde FMV Işık Üniversitesi Etik Kurulundan (03.12.2020) etik kurul izni alınmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından çeşitli sosyal mecralarda (Facebook grupları, öğrenci grupları, vb.) duyurusu yapılan araştırmaya katılmak isteyen gönüllü katılımcılara araştırma linki çevrimiçi veri toplama platformu olan SurveyMonkey üzerinden gönderilmiştir. Çalışmanın verileri Aralık 2020-Mart 2021 tarihleri arasında veri toplanmıştır. Bilgilendirilmiş onam formu sonunda gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara sunulan çevrimiçi anket bataryasını katılımcıların doldurması ortalama 10 dakika sürmüştür.

İstatistiksel Analiz

Katılımcılardan elde edilen veriler, IBM SPSS 22.0 programına aktarılmış ve veri analizinde kullanılmıştır. Öncelikle değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu incelenmiş olup, çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1.00 ile +1.00 arasındaki değerlerde kabul edilebilir olduğu bilgisi dahilinde (Şencan, 2005) ölçeklerin dağılımları test edilmiştir. Tüm verilerin bu değerler arasında çarpıklık ve basıklık katsayısı göstermiş olmasıyla, veri setinden veri çıkarılmamıştır. Normal dağılım sonrasında araştırmada kullanılan tüm ölçeklerin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Katsayıların 0.70 üzerinde olduğu bulunmuştur. Raykov (2001), 0.70 üzerinde

katsayıların geçerli bir ölçüm aracı olduğuna işaret ettiğini belirtmektedir.

Ölçüm araçlarının geçerli olması bulgusu ardından, araştırmada kullanılan ölçeklerden alınan puanlara ilişkin betimleyici analizler yapılmıştır. Araştırmadaki hipotezleri test etmeye yönelik korelasyon analizi ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni ne ölçüde yordadığını saptamak amacıyla hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Değişkenler üzerinde etkisi olan sosyodemografik değişkenlerin ilk basamakta kontrol edildiği hiyerarşik regresyon analizinde ‘enter’ yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular

Korelasyon analizi sonuçlarına göre, EHTÖ alt boyutları olan sıkıcı-yorucu ev ortamı ($r=.669$, $p<0.001$) ve destek

eksikliği ile depresyon puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı ($r=.586$, $p<.001$) bir ilişki bulunmuştur. Bir başka ifadeyle, ev kadınlarında sıkıcı-yorucu ev ortamı ve destek eksikliği puanları arttıkça depresyon puanları da artmaktadır. Benzer şekilde, somatizasyon puanları ile depresyon arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı ($r=.468$, $p<.001$) bir ilişki bulunmuştur ve somatizasyon puanları arttıkça depresyon puanları da artmaktadır. Son olarak EHTÖ’nün alt ölçeklerinden Sıkıcı-yorucu ev ortamı ($r=.382$, $p<.001$) ve destek eksikliği ($r=.272$, $p<.001$) ile somatizasyon puanları arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bir başka deyişle, ev kadınlarında sıkıcı-yorucu ev ortamı ve destek eksikliği puanları arttıkça somatizasyon puanları da artmaktadır. Değişkenlerin korelasyon analizi Tablo 2.’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Değişkenlerin Korelasyon Analizi

Değişkenler	Yaş	Çocuk Sayısı	Psikiyatrik Tanı	Depresyon	Sıkıcı-yorucu Ev Ortamı	Destek Eksikliği	SOMA
Yaş	1	.48**	-.15***	-.07	-.04	-.01	.00
Çocuk Sayısı		1	-.03	-.04	.01	.03	.03
Psikiyatrik tanı			1	-.15***	-.07*	-.06*	-.18***
Depresyon				1	.66***	.58***	.46***
Sıkıcı-yorucu ev ortamı					1	.71***	.38***
Dikkat eksikliği						1	.27***
SOMA							1

Not: *: $p<.05$, **: $p<.01$, ***: $p<.001$

Çalışmada sosyodemografik değişkenlerin (yaş, çocuk sayısı ve psikiyatrik tanı) ev kadınlarında tükenmişliğin ve somatizasyonun depresyonu yordayıp yordamadığı ‘Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi’ ile test edilmiştir. Bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir. Araştırmada bu yöntemin kullanılmasının amacı depresyon ile ilişkili olabilecek değişkenleri belirlemektir. Değişkenler üç aşamada analize sokulmuş olup, her aşamada analize dahil edilen her bir değişkenin etkisini görebilmek amacıyla ‘enter’ yöntemi kullanılmıştır. İlk basamakta analize dahil edilen değişkenler, varyansın yaklaşık %3’ünü açıklamaktadır ve bu aşamada analize sokulan sosyodemografik değişkenlerin depresyonu yordayıcı etkisi istatistiksel olarak anlamsızdır ($F=3.384=3.00$,

$p>.05$). İkinci basamakta analize sokulan tükenmişlik varyansın yaklaşık %42’sini açıklamış ve açıklanan toplam varyans %45’e çıkmıştır. Bu aşamada analize dahil edilen değişkenlerin depresyonu yordayıcı etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($F=2.382=169.7$, $p<.001$). Tükenmişlik alt boyutlarının tümü, diğer bir deyişle sıkıcı-yorucu ev ortamı ($\beta=.50$, $t(382)=7.94$, $p<.001$) ve destek eksikliği ($\beta=-.22$, $t(382)=4.48$, $p<.001$) depresyonu istatistiksel olarak anlamlı olarak yordamaktadır. Analize son aşamada sokulan somatizasyon ise varyansın yaklaşık %2’sini açıklamış ve açıklanan toplam varyans %47’ye yükselmiştir. Bu aşamada analize dahil edilen değişkenin depresyonu yordayıcı etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=1.381=39.4$, $p<.001$).

Tablo 3. Depresyon Puanlarının Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcılar	β	B	T	R ²	R ² Change
I				.03	0.033
Yaş	-.03	-.10	-1.76		
Çocuk Sayısı	-.03	-.01	-.04		
Psikiyatrik Tanı	-.16	-2.52	-3.25		
II				.48	0.454
Sıkıcı-yorucu ev Ortamı*	.50	.22	9.55		
Destek Eksikliği*	.22	.14	4.32		
III				.53	0.471
SOMA*	.24	.12	6.22		

Not: *: $p < .05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı

Tartışma

Bu çalışmada evli ve çalışmayan kadınlarda yaş, çocuk sahibi olma durumu ve psikiyatrik tanı durumu kontrol edildiğinde, tükenmişlik ve somatizasyonun depresyonu yormada üzerindeki rolü araştırılmıştır. Alan yazında yapılan çalışmalar, sosyodemografik değişkenlerden yaş, çocuk durumu ve psikiyatrik tanının, bu çalışmada ele alınan tükenmişlik, somatizasyon ve depresyon ile pozitif yönde ilişkili olduğu göstermektedir. İlerleyen yaşlarda somatizasyonun (Bikkina 2013; Gureje ve ark. 1997) ve depresyonun daha sık görüldüğü (Thompson ve ark. 2010; Patten ve ark. 2016), depresyonun komorbiditesi yüksek bir tanı grubu olduğu ve depresyona eşlik eden en az bir psikolojik rahatsızlığın olduğu (Köroğlu ve ark. 2007; Rohde ve ark., 1991) bilinmektedir. Çocuk sahibi olmanın da tükenmişlik düzeyini arttıran bir değişken olduğu (Lundberg ve ark.1994) bilgisi de göz önüne alınarak bu çalışmada yaş, çocuk sahibi olma durumu ve psikiyatrik tanı kontrol değişkenler olarak alınmıştır.

Araştırma bulgularına göre ev kadınlarında sıkıcı-yorucu ev atmosferi ve destek eksikliği alanındaki tükenmişlik depresyonu pozitif yönde yordamaktadır. Yapılan korelasyon analizinde tükenmişliği değerlendiren her iki alt boyutun diğer değişkenlere kıyasla, depresyon ile en yüksek korelasyon katsayıları vermesine ek olarak, birbirlerine yakın katsayılar göstererek benzer düzeyde ilişkili olduklarına dikkat çekmektedir. Bu çalışmada ev kadınlarında tükenmişliği değerlendirmek için kullanılan ölçeğin (EHTÖ), Meksika örnekleme için yapılan adaptasyon çalışmasında, sıkıcı-yorucu ev atmosferi ve destek eksikliği alanındaki nedensel bir bağlantı olduğu ve ikisi arasındaki çabada bir dengesizlik olmasının tükenmişliğe yol açabileceği vurgulanmıştır (de la Rubia ve ark., 2010). Bu çalışmanın verileri COVID-19 pandemisi sürecinde toplanmıştır. Pandemiye özgü gelişen, sosyal izolasyon süreci ile birlikte yaşanan destek eksikliğinin bu dengesizliğe neden olarak ev kadınlarında tükenmişliğe yol açtığı düşünülmektedir. Ev kadınlarına yüklenen ev işlerindeki (Champagne ve ark. 2015) ve çocuk yetiştirmedeki sorumluluğun (Renk ve ark. 2003),

ev kadınlarını tükenmişliğe karşı hassaslaştırdığı bilinmektedir COVID-19 pandemisi ile birlikte artan ev işleri ve sorumluluklarına ek olarak, çocukların eğitim ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanması başta olmak üzere kadınların çoğalan yükleri karşısında (Kara 2020; Liu et al. 2020) tükenmişlik yaşamaları muhtemeldir. Tükenmişliğin depresyonu da içeren (Haggett 2009; Kaschka ve ark. 2011) pek çok fizyolojik ve psikolojik problem neden olduğu bilinmektedir (Harilal ve Santosh 2017; Salvagioni ve ark. 2017). Bu kapsamda, çalışmamızda tükenmişliğin depresyonun bir yordayıcı olması alan yazın bulguları ile tutarlıdır.

Araştırma bulguları çalışmayan ev kadınları için somatizasyonun depresyonu pozitif yönde yordadığını göstermektedir. Alan yazında somatizasyonun özellikle depresyon ile ilişkili olduğu bilinmekle birlikte (Ali ve ark. 2010), bulgularımızı destekler şekilde depresyonun somatizasyonun özel bir görüngüsü olabileceğini belirten çalışmalar bulunmaktadır (Clarke ve Smith, 2000; Özmen 1999). Somatizasyon ve depresyon arasındaki ilişki, somatizasyon belirtilerinin bir kısmındaki biyolojik etkenlerin depresyon ile yakından ilişkili olması ile açıklanmaktadır (Alkın 1999). Çalışma bulgumuz, benzer biyolojik etkenler nedeniyle komorbide ilişkisi olan bu iki psikopatoloji arasında, somatizasyonun öncül bir semptom olduğuna dikkat çekmektedir. Öte yandan depresyonun bir diğer yordayıcısı olan tükenmişliğin etkisinin kontrol edildiği durumda dahi somatizasyonun bir yordayıcı olması, depresyon üzerindeki yordayıcı gücüne dikkat çekmektedir.

Alan yazında kadınlarda yaygınlığı dikkat çeken çalışmama durumunun hem depresyon, hem de somatizasyon için risk faktörü olduğu (Dean ve Wilson 2009, O'Campo ve ark. 2004; Paul ve ark. 2009) göz önüne alındığında, çalışmayan ev kadınlarından oluşan bu örneklem için somatizasyon ve depresyon arasında bulunan yordayıcı ilişki şaşırtıcı olmamıştır. Ayrıca, alan yazında ilerleyen yaşlarda somatizasyonun daha sık

görüldüğü bilinmektedir (Bikkina 2013; Gureje ve ark. 1997). Örneklemin yaş ortalaması göz önüne alındığında (Ort. =42.97, SS=12.26) genç olmayan bir örneklem temsili olmasının bu yordayıcı ilişkiyi güçlendirdiği düşünülmektedir. Somatizasyonun kadınlarda daha sık görülmesi sosyal roller ile ilişkilendirilmektedir (Barsky ve ark. 2001). Ülkemizde, çalışan kadınlar ile çalışmayan kadınlar arasında psikolojik belirtileri değerlendiren bir çalışmada da, çalışmayan kadınlarda somatizasyon düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Çilli ve ark. 2004). Çalışmayan kadınlarda beklenen sorumlulukların daha fazla olması nedeniyle stres düzeylerinin çalışan kadınlara göre daha fazla olduğu bilinmektedir (Fallahzadeh ve ark. 2014). Bu kapsamda kadınların sahip olduğu anne, eş, ev düzeninden sorumlu olma gibi eş ve ebeveynliğe dair rollerinin kronik strese neden olarak, somatizasyon için psikososyal bir belirleyici olduğu söylenebilir.

Çalışmayan kadınlarda depresyonu ve yordayıcılarını araştırılan bir alan olsa da, ailedeki eş, anne vb. gibi çoklu rollerin ile yol açabileceği tükenmişlik düzeyi ile, depresyon için bir risk grubu olarak görülen ev kadınlarında, bu örnekleme özgül bir ölçüm aracılığıyla tükenmişlik ve çok boyutlu etkileri ülkemizde henüz gerçekleşmemiştir. Ayrıca, alan yazında depresyon ile ilişkisi yakından bilinen somatizasyonun, tükenmişlik ile birlikte rolü de incelenmemiştir. Bu çalışmada belirtilen değişkenlerin, yordayıcı rolünün değerlendirilmesi çalışmanın özgünlüğü olsa da, bu çalışma bazı kısıtlılıklara sahiptir. İlk olarak, bu çalışma klinik olmayan bir örneklemeyle yürütülmüştür. İkinci olarak bu çalışmada öz bildirim dayalı veri toplama araçları kullanılmış ve kesitsel araştırma modeli ile değerlendirme yapılmıştır. Son olarak, bu çalışmada depresyon, tükenmişlik ve

somatizasyon ile ilgili olabilecek eş, evliliğe ve çocuk gibi değişkenlere yönelik veriler değerlendirilmemiştir. İlgili değişkenlerin doğasını etkileyebilecek faktörlerin de dahil edildiği, geniş kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kısıtlılıklar dahilinde ileride gerçekleştirilecek çalışmaların nitel yöntemlerin de dahil edildiği boyamsal araştırma modeli ile değerlendirme yapması, sonuçların genellenebilirliğini arttırmak için klinik örneklem ile karşılaştırmalı çalışmalar yapması ve eş, evlilik ve çocuk ile ilgili değişkenleri de modele dahil ederek değerlendirmesi önerilmektedir.

Beyannameleler

Etik Onay ve Katılma İzni

Araştırma öncesinde FMV Işık Üniversitesi Etik Kurulundan 03.12.2020 tarihli ve 9305 karar sayısı ile etik kurul izni alınmıştır.

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

SK, çalışmanın tasarımını oluşturmuştur. ANU veri toplama aşamasını yürütmüştür. ANU ve SK verileri analiz etmiştir. SK ve ANU makalenin taslağını oluşturmuş ve kritik revizyonunu üstlenmiştir. SK çalışmanın teknik ve materyal desteğini sağlamış ve süpervizyonu üstlenmiştir. Tüm yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

- Albert, P. (2015). Why is depression more prevalent in women? *Journal of Psychiatry & Neuroscience*, 40(4), 219-221. doi:10.1503/jpn.150205
- Ali, A., Deuri, S. P., Deuri, S. K., Jahan, M., Singh, A. R., & Verma, A. N. (2010). Perceived social support and life satisfaction in persons with somatization disorder. *Industrial psychiatry journal*, 19(2), 115-118. https://doi.org/10.4103/0972-6748.90342
- Alkın, T. (1999). Somatizasyonda Biyolojik Etmenler, *Türkiye Klinikleri Psikiyatri Dergisi*, 1:18-26.
- Barsky, A. J., Peekna, H. M., & Borus, J. F. (2001). Somatic symptom reporting in women and men. *Journal of General Internal Medicine*, 16(4), 266-275. doi:10.1046/j.1525-1497.2001.016004266.x
- Beck, A. T. Depression: Causes and treatment. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1967.
- Bernard, J. (1971). Women and the public interest: An essay on policy and protest. Chicago, IL: Aldine-Atherton.
- Bianchi, R., Boffy, C., Hingray, C., Truchot, D., & Laurent, E. (2013). Comparative symptomatology of burnout and depression. *Journal of Health Psychology*, 18(6), 782-787. doi:10.1177/1359105313481079
- Bianchi, R., Schonfeld, I. S., & Laurent, E. (2015). Burnout-depression overlap: A review. *Clinical Psychology Review*, 36, 28-41. doi:10.1016/j.cpr.2015.01.004
- Bikkina, N. (2013). Somatization as a Form of Common Mental Disorder: A Hospital based Study. *Journal of Psychosocial Research*, 8(2), 223.
- Bittman, M., Rice, J. M., & Wajcman, J. (2004). Appliances and their impact: The ownership of domestic technology and time spent on household work. *The British Journal of Sociology*, 55(3), 401-423. doi:10.1111/j.1468-4446.2004.00026.x
- Champagne, C., Pailhe, A., & Solaz, A. (2015). House-keeping and parenting time of men and women: what factors have driven change over the past 25 years? *Economie & Statistique* 478(1), 209-242.
- Çetin, İ., Bilici, M., Bekaroğlu, M., Köroğlu, M. A., & Uluotku, N. (1999). Sağlık ocaklarına başvuran hastalarda depresyon yaygınlığı ve depresyonun sosyodemografik değişkenlerle ilişkisi. 35. Ulusal Psikiyatri Kongresi ve Uluslar Arası Kros-Kültürel Psikiyatri Uydu Sempozyumu, Trabzon.
- Çilli, A. S., Kaya, N., Bodur, S., Özkan, İ., & Kucur, R. (2004). Ev kadınlarında ve çalışan evli kadınlarda psikolojik belirtilerin karşılaştırılması. *Genel Tıp Dergisi*, 14(1), 1-5.
- Clarke DM, Smith GC (2000) Somatisation. What is it? *Aust Fam Physician*, 29:109-113.
- Dağ, I. (1991). Belirti Tarama Listesi (ScI-90-R)'nin Üniversite Öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2, 5-12.
- Dean, J. A., & Wilson, K. (2009). 'Education? It is irrelevant to my job Now. it makes me very Depressed': Exploring the health impacts OF UNDER/UNEMPLOYMENT among highly skilled

- recent immigrants in Canada. *Ethnicity & Health*, 14(2), 185-204. doi:10.1080/13557850802227049
- de la Rúa, J. M., Ramírez, M. T. G., & Hernández, R. L. (2010). Factor Structure of the STAXI-2-AX and its relationship to burnout in housewives. *The Spanish journal of psychology*, 13(1), 418-430.
- Derogatis, L. R., & Cleary, P. A. (1977). Factorial invariance across gender for the primary symptom dimensions of the scl-90. *British Journal of Social and Clinical Psychology*, 16(4), 347-356. doi:10.1111/j.2044-8260.1977.tb00241.x
- Durak, E. Ş., & Durak, M. Psychometric Evaluation of the Turkish Version of the Housewives Burnout Questionnaire (CUBAC). *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 7(2), 128-145.
- Fallahzadeh, H., Ghafarikia, M., Keyghobady, N., & Saadati, H. (2014). Comparison of depression and anxiety in employed women with housewives women in Shiraz City in 2012. *The Journal of Toloo-e-behdasht*, 13(1), 115-23.
- Glass, D. C., & McKnight, J. D. (1996). Perceived control, depressive symptomatology, and professional burnout: A review of the evidence. *Psychology & Health*, 11(1), 23-48. doi:10.1080/08870449608401975
- Gove, W. R., & Tudor, J. F. (1973). Adult sex roles and mental illness. *American Journal of Sociology*, 78(4), 812-835. doi:10.1086/225404
- Gureje, O., Üstün, T. B., & Simon, G. E. (1997). The syndrome of hypochondriasis: A cross-national study in primary care. *Psychological Medicine*, 27(5), 1001-1010. doi:10.1017/s0033291797005345
- Haggett A. (2009). Desperate Housewives and the Domestic Environment in post-war Britain: Individual Perspectives. *Oral Hist (Colch)*, 37(1):53-60
- Harilal, A., & Santosh, V. A. (2017). A comparative study on stress levels among working women and housewives with reference to the state of Kerala. *NMIMS Journal of Economics and Public Health Policy [Internet]*, 2(1), 29-35.
- Hasin, D. S., Goodwin, R. D., Stinson, F. S., & Grant, B. F. (2005). Epidemiology of major depressive disorder. *Archives of General Psychiatry*, 62(10), 1097. doi:10.1001/archpsyc.62.10.1097
- Hoshino, A., Amano, S., Suzuki, K., & Suwa, M. (2016). Relationships between depression and stress factors in housework and paid work among Japanese women. *Hong Kong Journal of Occupational Therapy*, 27(1), 35-41. doi:10.1016/j.hkjot.2016.03.001
- Kapci, E. G., Uslu, R., Turkcapar, H., & Karaoglan, A. (2008). Beck depression Inventory II: Evaluation of the psychometric properties and cut-off points in a Turkish adult population. *Depression and Anxiety*, 25(10) E104-E110. doi:10.1002/da.2037
- Kara, E. (2020). The Function of the Social Service Workforce during the COVID-19 Pandemic in Disadvantaged Groups. *Turkish Journal of Social Work Research*, 4(1), 28-34. Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaschka, W. P., Korczak, D., & Broich, K. (2011). Burnout: a fashionable diagnosis. *Deutsches Ärzteblatt International*, 108(46), 781.
- Kessler, R. C., & Bromet, E. J. (2013). The epidemiology of depression across cultures. *Annual Review of Public Health*, 34(1), 119-138. doi:10.1146/annurev-publhealth-031912-114409
- Kılıç, M. (1987). "Değişik Psikolojik Arazilara Sahip Olan ve Olmayan Öğrencilerin Sorunları", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koptagel-İlal, G. (1999). Hekimlik açısından somatizasyon ve somatoform bozukluklar. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry*, 1, 50-54.
- Köroğlu, E., Güleç, C., & Şenol, S. (2007). *Psikiyatri temel kitabı*. Baskı. Ankara: HYB Basım Yayın, 273.
- Kuehner, C. (2017). Why is depression more common among women than among men? *The Lancet Psychiatry*, 4(2), 146-158. doi:10.1016/s2215-0366(16)30263-2
- Lachance-Grzela, M., & Bouchard, G. (2010). More on the gendered division of Household labor: A response to commentators. *Sex Roles*, 63(11-12), 801-806. doi:10.1007/s11199-010-9885-0
- Lebert-Charron, A., Dorard, G., Boujut, E., & Wendland, J. (2018). Maternal burnout Syndrome: Contextual and PSYCHOLOGICAL associated factors. *Frontiers in Psychology*, 9. doi:10.3389/fpsyg.2018.00885
- Lindahl Norberg, A. (2007). Burnout in mothers and fathers of children Surviving brain tumour. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 14(2), 130-137. doi:10.1007/s10880-007-9063-x
- Lingeswaran, A. (2011). Repetitive Transcranial Magnetic Stimulation in the Treatment of depression: A Randomized, Double-blind, Placebo-controlled Trial. *Indian J Psychol Med*; 33:35-44
- Lipowski, Z. J. (1987). Somatization: The experience and communication of psychological distress as somatic symptoms. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 47(3-4), 160-167. doi:10.1159/000288013
- Liu, N., Zhang, F., Wei, C., Jia, Y., Shang, Z., Sun, L., Wu, L., Sun, Z., Wang, Y., & Liu, W. (2020). Prevalence and predictors of PTSS during COVID-19 Outbreak in China Hardest-Hit Areas: Gender Differences Matter. *Psychiatry Research*, 287, 112921.
- Lovibond, P., & Lovibond, S. (1995). The structure of negative emotional States: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck depression and Anxiety Inventories. *Behaviour Research and Therapy*, 33(3), 335-343. doi:10.1016/0005-7967(94)00075-u
- Lundberg, U., Mardberg, B., & Frankenhaeuser, M. (1994). The total workload of male and female white collar workers as related to age, occupational level, and number of children. *Scandinavian Journal of Psychology*, 35(4), 315-327. doi:10.1111/j.1467-9450.1994.tb00956.x
- Maji, S. (2018). Society and 'good woman': A critical review of gender difference in depression. *International Journal of Social Psychiatry*, 64(4), 396-405. doi:10.1177/0020764018765023
- Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 397-422. doi:10.1146/annurev.psych.52.1.397
- O'Campo, P., Eaton, W. W., & Muntaner, C. (2004). Labor market experience, work Organization, gender inequalities and health Status: Results from a PROSPECTIVE analysis of US employed women. *Social Science & Medicine*, 58(3), 585-594. doi:10.1016/s0277-9536(03)00230-2
- Ozmen, E., Demet, M. M., Gulseren, L., & Kultur III, S. (1993). DSM III Diagnoses among the patients who admitted to psychiatry outpatient clinic with somatic complaints. *Dusunen Adam Psychiatry and Neurological Sciences*, 6, 16-21.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye'de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (33), 93-112.
- Özmen, M. (1999). Depresyonun Psikoterapisi. İçinde: Depresyon, Somatizasyon ve Psikiyatrik Aciller. Ed: Eker E, İstanbul Üniversitesi. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Eğitimi Komisyonu Yayını, İstanbul, (17), 121-131.
- Patel, V., Araya, R., De Lima, M., Ludermir, A., & Todd, C. (1999). Women, poverty and common mental disorders in four restructuring societies. *Social Science & Medicine*, 49(11), 1461-1471. doi:10.1016/s0277-9536(99)00208-7

- Patten, S. B., Williams, J. V., Lavorato, D. H., Bulloch, A. G., Wiens, K., & Wang, J. (2016). Why is major depression prevalence not changing?. *Journal of affective disorders*, 190, 93-97.
- Paul, K. I., & Moser, K. (2009). Unemployment impairs mental health: Meta-analyses. *Journal of Vocational Behavior*, 74(3), 264-282. doi:10.1016/j.jvb.2009.01.001
- Paul, K. I., Geithner, E., & Moser, K. (2009). Latent deprivation among people who are Employed, unemployed, or out of the labor force. *The Journal of Psychology*, 143(5), 477-491. doi:10.3200/jrl.143.5.477-491
- Perales, F., Baxter, J., & Tai, T. (2015). Gender, justice and work: A distributive approach to perceptions of housework fairness. *Social Science Research*, 51, 51-63. doi:10.1016/j.ssresearch.2014.12.010
- Ramírez, M. T. G., Hernández, R. L., & de la Rubia, J. M. (2009). Cuestionario de burnout para amas de casa (CUBAC): evaluación de sus propiedades psicométricas y del modelo secuencial de burnout. *Universitas Psychologica*, 8(2), 533-544.
- Raykov, T. (2001). Bias of coefficient afor fixed congeneric measures with correlated errors. *Applied Psychological Measurement*, 25(1), 69-76. doi:10.1177/01466216010251005
- Raykov, T. (2001). Estimation of congeneric scale reliability using covariance structure analysis with nonlinear constraints. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*, 54(2), 315-323.
- Razali, S. M. (2017). Medically Unexplained Symptoms: Concept and Mechanisms. *International Medical Journal*, 24(1), 99-103.
- Renk, K., Roberts, R., Roddenberry, A., Luick, M., Hillhouse, S., Meehan, C., Phares, V. (2003). Mothers, fathers, gender role, and time parents spend with their children. *Sex Roles*, 48, 305- 315. doi.org/10.1023/A:1022934412910
- Rohde, P., Lewinsohn, P. M., & Seeley, J. R. (1991). Comorbidity of unipolar depression: II. comorbidity with other mental disorders in adolescents and adults. *Journal of Abnormal Psychology*, 100(2), 214-222. doi:10.1037/0021-843x.100.2.214
- Roskam, I., Brianda, M., & Mikolajczak, M. (2018). Parental burnout assessment. *PsycTESTS Dataset*. doi:10.1037/t70213-000
- Sağlık Bakanlığı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu (2013) Türkiye Kronik Hastalıklar ve Risk Faktörleri Çalışması, Ankara.
- Salvagioni, D. A., Melanda, F. N., Mesas, A. E., González, A. D., Gabani, F. L., & Andrade, S. M. (2017). Physical, psychological and occupational consequences of job burnout: A systematic review of prospective studies. *PLOS ONE*, 12(10), 1-29. doi:10.1371/journal.pone.0185781
- Sayer, L. C. (2010). Trends in housework. *Dividing the Domestic*, 19-38. doi:10.11126/stanford/9780804763578.003.0002
- Schaufeli, W. B., Leiter, M. P., & Maslach, C. (2009). Burnout: 35 years of research and practice. *Career Development International*, 14(3), 204-220. doi:10.1108/13620430910966406
- Schaufeli, W., & Enzmann, D. (1998). *The burnout companion to study and practice: A critical analysis*. London: Taylor & Francis.
- Spendlove, D. C., Gavelek, J. R., & MacMurray, V. (1981). Learned helplessness and the depressed housewife. *Social Work*, 26(6), 474-479. doi:10.1093/sw/26.6.474
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve geçerlilik*. Seçkin Yayınları: Ankara.
- Terrill, A.L., Garofalo, J.P., Soliday, E. & Craft, R. (2012). Multiple roles and stress burden in women: A conceptual model of heart disease risk. *Journal of Applied Biobehavioral Research*, 17(1), 4-22. doi:10.1111/j.1751-9861.2011.00071.x
- Thompson, R.J, Mata, J, Jaeggi, SM, Buschkuhl, M, Jonides, J. & Gotlib, IH. (2010). Maladaptive coping, adaptive coping, and depressive symptoms: variations across age and depressive state. *Behav Res Ther*. 48(6):459-66. doi: 10.1016/j.brat.2010.01.007
- World Health Organization. (2017). *Depression and other common mental disorders: globalhealth estimates* (No. WHO/MSD/MER/2017.2). World Health Organization.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2007). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay Yayıncılık.
- Yıldız, M., & Akyol, A. (1995). Somatizasyon ve konversiyon bozuklukları: karşılaştırmalı bir çalışma. Yılmaz, Ö., Hakan, B. O. Z., & Arslan, A. (2017). Depresyon Anksiyete Stres Ölçeğinin (DASS 21) Türkçe Kısa Formunun Geçerlilik-Güvenilirlik Çalışması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 78-91.

REVIEW ARTICLE / DERLEME YAZISI

The Key Role of Vulnerability in Developing Authentic Connections in Romantic Relationships

Romantik İlişkiler İçinde Özgün Bağlantılar Geliştirmede Kırılganlığın Kilit Rolü

Akshita Bakshi¹, Shadab Ahmad Ansari²

Abstract:

Among the recent relationship dynamics, Vulnerability is emerging as a strong foundational facet of fulfilling relationships, provided, the nuances of the idea are understood in an evolving fashion. This topic sheds light upon understanding the role vulnerability plays in building authentic relationships. The article explores the concept in depth touching every nook and crannies of elements that impact relationships. There has been some work done in this field thus far and understanding those existing literature has guided towards the existing gaps which can be bridged with further research, manifesting novel perspectives. Much evaluation and assessment were conducted on myriad facets, viz. self-disclosure, conflict resolution, response effect, models/theories of self and relationships, spousal support, societal influence, and intimacy. After selective mining and analyses of available data, it has been observed that there is a limited understanding of vulnerability as a whole concept, albeit being relevant in bits and pieces in its components. Nevertheless, it is observed that there is a dearth of detailed research in understanding the nature of vulnerability and interrelated concerns. As vulnerability creates an opportunity in creating emotional freedom and intimacy between couples, the article is followed by a concluding discussion highlighting its impact and effect on relationships.

Keywords: Vulnerability, Self-worth, Love, Authenticity, Emotional Intimacy, Communication

¹PhD., Galgotias University, Department of Psychology, Uttar Pradesh-India, Orcid İd: <https://orcid.org/0000-0003-1006-1336>

²Assistant Prof., Galgotias University, Department of Psychology Uttar Pradesh-India, Orcid İd: <https://orcid.org/0000-0002-1831-9912>

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Akshita Bakshi, Department of Psychology, School of Liberal Arts (SLA), Galgotias University, Plot No.2, Sector 17-A, Yamuna Expressway, Greater Noida, Uttar Pradesh, India, E-mail: akshitabakshi21@gmail.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 05.10.2021, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 17.11.2021, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 09.03.2022

Citing/Referans Gösterimi: Bakshi, A. & Ansari, S. A. (2022). The Key Role of Vulnerability in Developing Authentic Connections in Romantic Relationships., *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(1): 103-109

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktpjpp.org). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Öz:

Yakın zamanda görülen ilişki dinamikleri arasında, gelişen fikrinsel nüanslarının anlaşılması koşuluyla, Kırılgnlık, ilişkileri gerçekleştirmenin güçlü bir temel yönü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma, kırılgnlığın özgün ilişkiler kurmada oynadığı rolü anlamaya ışık tutmaktadır. Makale, ilişkileri etkileyen unsurların her köşesine ve ince noktalarına dokunarak kavramı derinlemesine araştırmaktadır. Şimdiye kadar bu alanda yapılan bazı çalışmalar olmakla beraber mevcut literatürü anlama, yeni bakış açıları ortaya koyarak, ileride yapılacak araştırmalarda ortaya çıkabilecek boşlukların kapatılmasını sağlamaya yönelik rehberlik sağlayacaktır. Çok sayıda değerlendirme ve değerlendirme yapıldı, yani. kendini açma, çatışma çözme, tepki etkisi, benlik ve ilişkiler modelleri/teorileri, eş desteği, toplumsal etki ve yakınlık. Derinlemesine çalışmalar ve mevcut verilerin analizlerinden sonra, bileşenlerinde parça parça alakalı olmasına rağmen, bir bütün olarak kırılgnlık konusunda sınırlı bir anlayışın olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, kırılgnlığın doğasını ve birbiriyle ilişkili endişeleri anlama konusunda ayrıntılı araştırmaların eksikliği olduğu görülmektedir. Kırılgnlığın çiftler arasında duygusal özgürlük ve yakınlık yaratmada bir fırsat olarak ele alındığı bu makalede ilişkiler üzerindeki etkisi sonuçlarıyla tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırılgnlık, Özdeğer, Sevgi, Özgünlük, Duygusal Yakınlık, İletişim

Introduction

Building meaningful connections are indispensable to human lives as human beings desire social bonds. This fundamental drive brings meaning, purpose, and growth into existence (Cag & Yildirim, 2018). The “Hierarchy of Needs” is a classic theory through which Abraham Maslow (1943) expounded the love and belongingness needs for any individuals’ psychological growth. Regardless of young people becoming more involved in romantic relationships, the existing and growing knowledge is not being used for individuals at a much early stage which can help in providing guidance for facilitating them towards healthy relationships. It is important to understand that love is not merely responsible for forming fulfilling relationships. In today's world, studying functional core beliefs with which people set the tone of their relationships is vital to comprehend the noticeable shift in relationships. Since the drive for connection cannot be avoided, people would time and again come across potential partners who can uncover their unhealthy patterns in different situations within the relationship. This uncovering can surface ego stories which we internalize as children to define ourselves, others, and life circumstances (LePera, 2020a). Such internalizations when carried forward influences’ adult relationships in numerous ways. It overall impacts the way couples show up in a relationship, expresses love or manage relationship threats which creates destructive patterns.

Living in a pre-existing uncertain and complex environment, forming connections are becoming incrementally complicated. Upcoming generations do not possess the same biological, psychological, social, and cognitive functioning (Tillman et al., 2019), owing to many changes in the culture, environment, upbringing, and technological advancements. To survive in such complex surroundings, the one thing an individual can be certain of is their identity (Prager et al., 2013) and to strive for being their best version. Being Honest and aligned to their authentic self is exactly where people are feeling turbulent and detached. Therefore, the need of this review is to understand the trends, challenges, and research gaps around vulnerability as a fundamental aspect of romantic relationships in the present time by creating an understanding of the existing literature. This review is focused to understand how vulnerability serves as a resource to build strong connections and impact

relationships at individual, relational and collective aspects.

Vulnerability and Its Impact

The constant human interaction with the world inevitably creates numerous occasions that evoke hard emotions such as sadness, shame, hatred, anxiety, guilt, or worthlessness. These strong feelings can manifest themselves into different forms of unhealthy behavioral patterns which serve an underlying purpose of feeling loved and accepted. This continuous process of reinforced patterns creates trauma/fear-based behaviors leading to inauthenticity. The issues researchers have pointed out as inauthenticity (Soller, 2014), lack of autonomy (Gubbins et al., 2010) and, neglect of education on building relationships (Weissbourd et al., 2013) contribute to the fear of embracing vulnerability in relationships. People are becoming afraid to be seen, known, and heard for who they truly are and to share their life experiences with their loved ones.

Ironically, every human being has three core desires i.e., “they want to be seen, heard, and loved for who they are” (LePera, 2020b). In relationships, vulnerability is when an individual lets another person see their inner world. They allow themselves to be seen for their genuine self and consciously chooses to not hold back their true emotions with their partner. Few pieces of research have suggested that among couples this can be achieved through sharing interests, beliefs, feelings, fantasies (Shaffer et al., 1990), needs, desires, and expectations (Rosenfeld & Kendrick, 1984). It is equally important to study the ways partners put themselves out in a relationship, display boundaries, express curiosity, and share their life experiences. By being vulnerable “we step into the uncertainty” (Brown, 2013, Myth 1: Vulnerability is Weakness, para. 4), show up in relationships, take initiatives, freely share thoughts, emotions, and feelings without worrying about the consequences with an intention to connect and hope for it to be received. Many studies have used the term “self-disclosure” to explain this phenomenon of vulnerability in bits and pieces (e.g., Welker et al., 2014; Quek et al., 2015). Much research has concluded self-disclosure as a powerful communication tool to nourish and enhance emotional intimacy and satisfaction in any relationship (Collin & miller, 1994; Prager et al., 2013). Communication here signifies a two-way conversation between couples as a speaker and a respondent. When one partner expresses openly and the other partner shows

presence by positive engagement, it builds trust, intimacy (Welker et al., 2014; Prager et al., 2013; Reis and Shaver, 1988) and a sense of belongingness as it results in the feeling of being heard, loved, supported, understood, and validated. This psychological intimacy and joy can be achieved if couples are ready to create and hold space for welcoming each other as they are. The two models of social psychology i.e., the self-expansion model (Aron, 2004) and social penetration theory (Altman & Taylor, 1973) support the former statement as they conclude that these practices strengthen the relationship. Creating love is a conscious process, as it requires to learn and unlearn to thrive in a relationship. To begin building such connections it requires people to feel worthy of receiving love along with the balanced act of giving. It is important for couples to be open to building their capacity and resources to experience what they have to offer to a relationship and what relationship has in store to bring out for them (Groves, 2020). One research finding (Arriaga et al., 2007) proposes that people who feel committed in their relationships make intentional efforts to accept the imperfections and handle any perceived relational threats with their partners in a constructive manner as opposed to people who feel uncertain and less committed in a relationship. Partners who find it difficult to handle any sort of uncertainty such as doubts, questions or insecurity related to relationships (Knobloch & Solomon, 1999) or keep on picking on any unfavorable quality of their partner tend to function on impulse, fixed perceptions, and beliefs which weakens their relationship and perception about their partners. When people are comfortable with being vulnerable, they are free of shame and low self-worth (Brown, 2013, Vulnerability and Shame in one book, para. 11-12) which helps them to channelize their emotions constructively and have either difficult or easy conversations with their partners without the fear of being judged or influencing the relationship in any negative form. Few studies have concluded that couples who engage in deep conversations, personal sharing of pleasant as well as unpleasant matters with their partners easily define the strength of their relationship (Levinger & Senn 1967; Laurenceau et al., 2005). Therefore, relating with each other through intimacy requires vulnerability where people take "emotional risks" (Brown, 2013, Myth 1: Vulnerability is Weakness, para. 4) based on the trust that whatever it might be that the other person is feeling, will be openly shared and discussed constructively with respect. The purpose of being vulnerable in a relationship is of great importance. Vulnerability in an estranged relationships can be presented in the form of oversharing, emotional dumping, approval and validation seeking. Research (Salvatore et al., 2011) mentioned that anxious attached individuals seek intimacy through vulnerability but for different reasons. They practice unhealthy patterns (fear-based) to feel loved. A study has also shown that when a self-disclosing person indulges into sharing personal information that can quiver the feeling of safety in the relationship can lead to conflicts (Gilbert, 1976).

It can't be stressed more that vulnerability creates emotional intimate connections. It carries the power of either strengthening or breaking the relationship, therefore it has greater control over our mental and psychological well-being (Prager et al., 2013). It is essential to share the parts of one's life that are directed towards relational growth and freedom. In one of the telephonic interviews (Hoskins et al., 2008) conducted

with women who are inclined towards breast and ovarian cancer (BRCA mutation) were asked if they have shared about their condition to their partners. The result indicated that several participants despite feeling fearful and anxious decided to disclose their concern to their partners and to their surprise they felt deeply supported and connected because of the compassion and support they received as a response.

Sense of Self affecting Vulnerability

Studies determines that people who have been able to "earn" security in the relationship i.e., people who have overcome their past relational traumas and unhealthy patterns, experience much more intimacy motivation than any secure attachment style (George et al., 1985; Roisman et al., 2002). Interacting from the place of vulnerability as a process in relationships affects self-esteem, self-worth, self-doubt and vice versa. Individuals with higher self-esteem can trust their partners and show confidence in their relationships as compared to low self-esteem individuals (Prager et al., 2013; Rosenbluth & Steil, 1995). It has been found that people who appreciate and consider themselves as favorable and competent in comparison to people who do not feel worthy or competent enough to receive appreciation from the environment or other people predict the quality of relationship (Levinger & Senn, 1967; Weiser and Weigel, 2016). The way one perceives self-worth gives rise to inhibitions which interfere with their expression of true feelings with their partners and a very calculated amount of self-disclosure exists between couples which leads to lower emotional intimacy (Jourard & Lasakow, 1958). Studies have also found that people who are high on self-efficacy tend to indulge in behavior that helps in enhancing positive relational experiences through acts of openness, assurances, networks and positivity (Weiser & Weigel, 2016; Canary & Stafford, 1992). The study on triggers that activate internal trauma responses like ego stories, over-introspection, self-blame, or the role of inner critic etc., due to intrapersonal communication remains finite.

Self-Disclosure and Communication

Self-disclosure is a tool for increasing verbal intimacy in relationships which leads to satisfactory relationship experiences (Louise et al., 1991; Prager & Roberts, 2004). Communication through self-disclosure has been studied broadly as a bilateral dialogue exchange between a partner who discloses (discloser) and a partner who responds (responder). Many studies have concluded that when couples engage in reciprocal communication it is likely for them to feel deeply connected because it promotes intimacy and interdependent relatedness (Cag & Yildirim, 2018; Quek et al., 2015; Prager et al., 2013). Therefore, Intimate responsiveness is associated with greater satisfaction in relationships (Welker et al., 2014). Research has pointed out two patterns of self-disclosure (Cag & Yildirim, 2018) i.e., conditional self-disclosure (only if a partner discloses, the other person tends to disclose) and non-conditional self-disclosure (one partner discloses despite the level of disclosure of their spouse). It was established that even though the disclosure by a partner is not dependent on the amount of disclosure by others, there is a visible amount of high satisfaction in people with high or moderate disclosures as compared to couples with low disclosures. Therefore, the intensity or frequency of disclosure may vary but mutual disclosure is considered essential for survival of a long-term relationship (Cordova et al., 2005; Gable et al., 2004). To be able to set boundaries around being vulnerable in a relationship,

benefits couples become aware about each other's wants, needs or perceptions and consider it as an opportunity to form deeper connections through curiosity, support and understanding (Rosenfeld & Kendrick, 1984; Nystul, 1999).

Content and Order of Disclosure in Communication

Several researchers have focused upon the order of sharing in communication and the type of message that is conveyed through self-disclosure. There are many mixed findings and contradictions in this area of research. A research has discussed the benefits of self-disclosure on the basis of context (Schumm et al., 1986) according to which the goodness or badness of experience in the relationship depends upon the positive or negative information that is disclosed or shared among couples. On the contrary, a researcher has found that, the couples who share and support their partners good as well as bad experiences and have an open conversation on anything that is being shared (Levinger & Senn 1967) impacts the perceived level of satisfaction and increased sense of value in a relationship. It has been observed that couples usually avoid deep or tough conversations and engage in talks that do not remove the tension in their minds. Research has mentioned that communicating at a superficial level is more common than having an intimate conversation (Taylor, 1968). Similar research concluded that opening in a relationship to share the innermost desires and feelings usually happen in a superficial manner at the beginning and with time pave the way up to personal intimate emotions (Altman & Taylor, 1973). One interesting finding suggests that people who embrace each other's vulnerabilities since beginning with understanding, acknowledgement, and support, helps in balancing the threats that get triggered internally because of the emotional baggage or poor past experiences that are carried into the relationship (Salvatore et al., 2011). It can be concluded that it is important for the couples to establish an environment of safety and trust to focus on the feelings and emotions being shared (Nystul, 1999) rather than the type of information because it reassures their partner and their experiences. Therefore, presence of few components in relationships such as acceptance, mutual investment, emotional maturity etc. increases relationship quality.

Gender Aspects of Relational Self-disclosure

Research on self-disclosure has significantly focused upon gender differences (e.g., Cag & Yildirim, 2018; Quek et al., 2015). It has been found in research that women get affected by the level of partner disclosure (low, high, or moderate) which is not the case for men (Rosenfeld & Bowen, 1991). Similarly, another research concluded that women tend to disclose more and demand change in relationships whereas men disclose less and withdraw to the demands of change (Fincham, 2003). To build deeper intimacy in relationships, it is required for the couple to practice vulnerability irrespective of the gender. An interesting finding (Knoll et al., 2007) suggests that men tend to enhance their positive feelings through disclosure and women tend to reduce their negative feelings through disclosure with each other's support. A pattern has been observed among women where they often feel a lack of affection and value because they do not receive a desirable response or emotional reciprocity from their partners after they express. This observation is supported by several findings mentioned at the fore. One study (Louise et al.,

1991) found that married women often complain about their spouses' restraint from self-expression which increases their doubt towards relational intimacy level. Another study evaluated the results based on the data collected from Singaporean and Greek couples (Quek et al., 2015) to which they concluded that among Greek couple's wife cares more about husbands' self-disclosure than men for their wives, whereas in Singaporean couples' women use more of indirect or coated communication style to resolve any issues, which further blocks clear and open interaction leading to the risk of negative consequences commonly perceived as relational threat. Similarly, in another study (Millar & Millar, 1988) they found that women who perceived less self-disclosure from their husbands were low on a satisfactory scale in their marriage leading to conflicts. Interesting research conducted by Komarovsky (1964), found that wives tend to look forward to sharing their life experiences with their spouse as compared to the husbands in his targeted sample. He also found that women showed greater levels of disappointment because they felt like their expectations were not being fulfilled by their partner because of less involvement through self-disclosure which often led to negative communication patterns. One of the research (Gubbins et al 2010), proposed that women are more affected and conscious about many components of relationships as compared to men. This gender difference is still prevalent in today's romantic relationships. It has been concluded by research finding (Ortega et al., 2017) that women take more responsibility than men do which makes women more actively involved in conflict resolution because of separation anxiety. It is hard to understand the gender differences in terms of self-disclosure as most of the research is women centric encompassing emotional expression. This has formed a gap for understanding men's attitude and expectations in relationships. Characteristics that are essential to build and maintain long lasting, fulfilling relationships are "sex typed as feminine" (Cancian, 1986). It is equally important to shed light towards understanding the behavioral and thought patterns of men and their comfort around being vulnerable in relationships.

Prevalent Research Methodologies

Reviewed articles have used quantitative methods, such as surveys and questionnaires (e.g., Gubbins et al 2010; Quek et al., 2015). Whereas qualitative methods have also been used for data collection to gain insights on how people respond and express themselves in relationships. Variety of methods used were Laboratory and Videotape based observation (Welker et al., 2014; Arriaga et al., 2007; Gable et al., 2004); Interview methods like, face to face, telephonic interviews were used (Weissbourd et al., 2013; Levinger & Senn, 1967; Hoskins et al., 2008). Few researchers also used a diary method (Sullivan et al., 2010) and case study/reports analysis (Janardhana & Manjula, 2018).

To understand the experiences of people and gather a deep insight of relational practices, it is beneficial to use qualitative research based on feasibility. Surveys and interviews and case study analysis are the best in understanding human behavior meticulously. To discover and analyze the prevailing relationship patterns, it is essential to dig into the symptoms that need attention by collecting raw experiences and data to represent the maximum population.

Concluding Discussion

Self-disclosure cannot exist without the courage of being

vulnerable. Vulnerability is much more than self-disclosure; Opening one's heart towards the possibility of getting hurt is much deeper than simply sharing one's life events or dreams. It is the way towards authenticity in relationship. This helps couple connect with conscious efforts and intention rather than with unhelpful, faulty patterns. Therefore, it is important to study how it is brought into a relationship as it acts as a core strength of romantic relationships which helps in building an interdependent relationship. According to Sternberg's theory of love (1986) a healthy and happy relationship cannot alone survive on one component, it requires progression to consummate love which involves intimacy, love, and commitment in everyday interactions. All the three components are achieved through the quality of communication individuals indulge in either with self or with their partners in a relationship. The synthesis, evaluation, and analysis of extensive review articles have shed light on the existing gaps, numerous different perspectives, and scope of future potential research. It is essential to conduct gender-neutral studies to understand the contribution of couples at various levels in relationships. Highlighting the disclosure style and patterns of women than men has led to puzzling conclusions due to contradictions and observations in real scenarios. Surveys were proved vague, as every individual define love, sex, intimacy, or passion within his or her own created understanding; knowing how one interact with such terms can be a major predictor of a healthy relationship. In-depth studies will help in providing conclusive statements which would be in alignment with the necessities and demands of changing environment and increased self-governed culture. Studies have focused a lot on couples who are married, even though much of the younger generation is romantically involved (Carver & Udry, 2003) who are facing difficulties and challenges in understanding relationships, suffering from breakups and maintaining connections based on many unhealthy factors like seeking instant gratification, unhealed trauma or repeated unhelpful patterns. It would be beneficial at societal level to conduct research on

personal relationships on a population which is not much represented. For example: India, has focused extensively upon physical, sexual intimacy, dating violence, separation anxiety and fear of loneliness (Janardhana & Manjula, 2018). It is an urgency that we focus beyond the familial influences and childhood patterns as much as we cannot deny the fact that it plays a major role, we also need to accept that today's youth is much aware about their operational unhealthy patterns. Many studies have focused upon people acting on their best behavior during the honeymoon phase of a relationship (Quek et al., 2015), whereas a limited amount of research has talked about destructive forms of vulnerability that exists initially between couples to seek love and avoid shame and rejection. Therefore, the role of vulnerability in young adults remain unclear in changing landscape of relationships and the lopsided focus on certain aspects affect non-productively on digging deeper in to more psychologically and cognitively entwined aspects of behavior. The overall quality of relationship management could benefit a lot if the focus of research finds the right balance.

Declarations

Ethics Approval and Consent to Participate

Not applicable.

Consent For Publication

Not applicable.

Availability of Data and Materials

Not applicable.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

Funding

The author(s) received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Authors' Contribution

The author worked as the primary responsible in all areas of the study, read and approved the final version of the article.

References

- Altman, I., & Taylor, D. A. (1973). *Social penetration: The development of interpersonal relationships*. Holt, Rinehart & Winston.
- Aron, A., Aron, E. N., & Norman, C. (2004). Self-expansion Model of Motivation and Cognition in Close Relationships and Beyond. In M. B. Brewer & M. Hewstone (Eds.), *Perspectives on social psychology. Self and social identity* (pp. 99-123).
- Arriaga, X., Slaughterbeck, E.S., Cappelz, N., & Hmurovic, J. (2007). From bad to worse: Relationship commitment and vulnerability to partner imperfections. *Personal Relationships*, 14(3), 389-409. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2007.00162.x>
- Brown, B. (2013). *Daring greatly: How the courage to be vulnerable transforms the way we live, love, parent, and lead*. Penguin Publishing Group
- Çağ, P., & Yildirim, I.S. (2018). The Mediator Role of Spousal Self-Disclosure in the Relationship between Marital Satisfaction and Spousal Support. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 18(3), 701-736. <https://doi.org/10.12738/estp.2018.3.0086>
- Canary, D. J., & Stafford, L. (1992). Relational maintenance strategies and equity in marriage. *Communication Monographs*, 59(3), 243-267. <https://doi.org/10.1080/03637759209376268>
- Cancian, F. (1986). The Feminization of Love. *Signs: Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 11(4), 692-709. <http://www.jstor.org/stable/3174139>
- Carver, K., Joyner, K., & Udry, J. R. (2003). National estimates of adolescent romantic relationships. In P. Florsheim (Ed.), *Adolescent romantic relations and sexual behavior: Theory, research, and practical implications* (pp. 23-56). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Collins, N. L., & Miller, L. C. (1994). Self-disclosure and liking: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 116(3), 457-475. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.116.3.457>
- Cordova, J. V., Gee, C. B., & Warren, L. Z. (2005). Emotional skillfulness in marriage: Intimacy as a mediator of the relationship between emotional skillfulness and marital satisfaction. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24(2), 218-235. <https://doi.org/10.1521/jscp.24.2.218.62270>
- Farber, B. A., & Sohn, A. E. (2007). Patterns of self-disclosure in psychotherapy and marriage. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 44(2), 226-231. <https://doi.org/10.1037/0033-3204.44.2.226>
- Fincham, F. D. (2003). Marital Conflict: Correlates, Structure, and Context. *Current Directions in Psychological Science*, 12(1), 23-27. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.01215>
- Gable, S., Reis, H., Impett, E., & Asher, E.R. (2004). What do you

- do when things go right? The intrapersonal and interpersonal benefits of sharing positive events. *Journal of personality and social psychology*, 87(2), 228–245. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.87.2.228>
- George, C., Kaplan, N., & Main, M. (1985). Adult Attachment Interview. Unpublished manuscript. Department of Psychology, University of California.
- Gilbert, S.J. (1976). Self-disclosure, intimacy, and communication in families. *Family Coordinator*, 25(3), 221–231. <http://dx.doi.org/10.2307/582335>
- González-Ortega, E., Orgaz, B., Vicario-Molina, I., & Fuertes, A. (2017). Associations Between Romantic Attachment, Conflict Resolution Style and Romantic Relationship Quality in Young Adult Couples - A Dyadic Approach. *The Journal of Sexual Medicine*, 14(5), 294–295. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2017.04.417>
- Groves, M [@createthelove]. (2020, June 21). Loving is an art. It must be learned, practiced, and explored. Take the time to understand yourself [Photograph]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/CBsk0CyHS59/>
- Gubbins, C. A., Perosa, L. M., & Bartle-Haring, S. (2010). Relationships between married couples' self-differentiation/individuation and Gottman's model of marital interactions. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 32(4), 383–395. <https://doi.org/10.1007/s10591-010-9132-4>
- Hoskins, L. M., Roy, K., Peters, J. A., Loud, J. T., & Greene, M. H. (2008). Disclosure of positive BRCA1/2-mutation status in young couples: The journey from uncertainty to bonding through partner support. *Families, Systems, & Health*, 26(3), 296–316. <https://doi.org/10.1037/a0012914>
- Janardhana, N, Manjula, B. (2018). Psychosocial intervention for adolescents in relationship issues under the care and protection of child welfare committee. *J Indian Assoc Child Adolescent Mental Health*, 14(1), 40–59. <https://doi.org/10.5772/intechopen.81634>.
- Jourard, S. M., & Lasakow, P. (1958). Some factors in self-disclosure. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 56(1), 91–98. <https://doi.org/10.1037/h0043357>
- Knobloch, L. K., & Solomon, D. H. (1999). Measuring the sources and content of relational uncertainty. *Communication Studies*, 50(4), 261–278. <https://doi.org/10.1080/10510979909388499>
- Knoll, N., Kienle, R., Bauer, K., Pfüller, B., & Luszczynska, A. (2007). Affect and enacted supporting couples undergoing in vitro-fertilization: When providing is better than receiving. *Social Science & Medicine*, 64(9), 1789–1801. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.01.004>
- Laurenceau, J.-P., Barrett, L. F., & Rovine, M. J. (2005). The Interpersonal Process Model of Intimacy in Marriage: A Daily-Diary and Multilevel Modeling Approach. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 314–323. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.19.2.314>
- LePera, N [@the.holistic.psychologist]. (2020a, October 8). A few days ago, I walked into a cheese shop. I knew I was going to order a [Photograph]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/CGFwXRlgNKm/>
- LePera, N [@the.holistic.psychologist]. (2020b, January 27). At our core, this is all we really want. Every human. This is what we need [Photograph]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/B7zPpargYTz>
- Levinger, G., & Senn, D. (1967). Disclosure of Feelings in Marriage. *Merrill-Palmer Quarterly of Behavior and Development*, 13(3), 237–249. www.jstor.org/stable/23082456
- Louise, M. O., Edmund, A., & Frank, B. (1991). Perceptions of intimacy in marriage: A study of married couples. *The American Journal of Family Therapy*, 19(2), 110–118. <https://doi.org/10.1080/01926189108250841>
- Millar, K.U., & Millar, M.G. (1988). Sex differences in perceived self and other disclosure: A case where inequity increases satisfaction. *Social Behavior and Personality*, 16(1), 59–64. <https://doi.org/10.2224/sbp.1988.16.1.59>
- Komarovsky M. (1964). Blue-Collar Marriage. *Social Work*, 10(4), 129–130. <https://doi.org/10.1093/sw/10.4.129>
- Nystul, M. S. (1999). Introduction to counseling: An art and science perspective (2nd ed.). Pearson.
- Prager, K. J., & Roberts, L. J. (2004). Deep Intimate Connection: Self and Intimacy in Couple Relationships. In D. J. Mashek & A. P. Aron (Eds.), *Handbook of closeness and intimacy* (pp. 43–60). Lawrence Erlbaum Associates.
- Prager, K. J., Shirvani, F. K., Garcia, J. J., & Coles, M. (2013). Intimacy and positive psychology. In M. Hojjat & D. Cramer (Eds.), *Series in positive psychology. Positive psychology of love* (pp. 16–29). Oxford University Press.
- Quek, K., Taniguchi, N., & Argiropoulou, M. (2015). Self-Disclosure Between Marital Couples: A Comparative Study Between Singapore and Greek Couples. *Journal of Comparative Family Studies*, 46(2), 221–240. www.jstor.org/stable/43613113
- Reis, H. T., & Shaver, P. (1988). Intimacy as an interpersonal process. In S. Duck, D. F. Hay, S. E. Hobfoll, W. Ickes, & B. M. Montgomery (Eds.), *Handbook of personal relationships: Theory, research, and interventions* (pp. 367–389). John Wiley & Sons.
- Roisman, G. I., Padrón, E., Sroufe, L. A., & Egeland, B. (2002). Earned-secure attachment status in retrospect and prospect. *Child Development*, 73(4), 1204–1219. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00467>
- Rosenbluth, S. C., & Steil, J. M. (1995). Predictors of intimacy for women in heterosexual and homosexual couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12(2), 163–175. <https://doi.org/10.1177/0265407595122001>
- Rosenfeld, L. B., & Bowen, G. L. (1991). Marital disclosure and marital satisfaction: Direct-effect versus interaction-effect models. *Western Journal of Speech Communication*, 55(1), 69–84. <https://doi.org/10.1080/10570319109374371>
- Rosenfeld, L. B., & Kendrick, W. L. (1984). Choosing to be open: An empirical investigation of subjective reasons for self-disclosing. *Western Journal of Speech Communication*, 48(4), 326–343. <https://doi.org/10.1080/10570318409374168>
- Salvatore, J., Kuo, S., Steele, R., Simpson, J., & Collins, W. (2011). Recovering From Conflict in Romantic Relationships: A Developmental Perspective. *Psychological Science*, 22(3), 376–383. www.jstor.org/stable/25835382
- Schumm, W. R., Barnes, H. L., Bollman, S. R., Jurich, A. P., & Bugaighis, M. A. (1986). Self-disclosure and marital satisfaction revisited. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 35(2), 241–247. <https://doi.org/10.2307/583631>
- Shaffer, D. R., Ruammake, C., & Pegalis, L. J. (1990). The “Opener”: Highly Skilled as Interviewer or Interviewee. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 16(3), 511–520. <https://doi.org/10.1177/0146167290163009>
- Soller, B. (2014). Caught in a Bad Romance: Adolescent Romantic Relationships and Mental Health. *Journal of Health and Social Behavior*, 55(1), 56–72. <https://doi.org/10.1177/0022146513520432>
- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93(2), 119–135. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.93.2.119>
- Sullivan, K. T., Pasch, L. A., Johnson, M. D., & Bradbury, T. N. (2010). Social support, problem solving, and the longitudinal course of newlywed marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(4), 631–644. <https://doi.org/10.1037/a0017578>
- Taylor, D. A. (1968). The development of interpersonal relationships: Social penetration processes. *The Journal of Social Psychology*, 75(1), 79–90.

<https://doi.org/10.1080/00224545.1968.9712476>

Tillman, K.H., Brewster, K.L., & Holway, G.V. (2019). Sexual and romantic relationships in young adulthood. *Annual review of sociology*, 45(1), 133-153. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-073018-022625>

Weiser, D.A., & Weigel, D.J. (2016). Self-efficacy in romantic relationships: Direct and indirect effects on relationship maintenance and satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 89, 152-156. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.10.013>

Weissbourd, R., Peterson, A., & Weinstein, E. (2013). Preparing students for romantic relationships. *The Phi Delta Kappan*, 95(4), 54-58. www.jstor.org/stable/23611837

Welker, K.M., Baker, L., Padilla, A., Holmes, H.J., Aron, A., & Slatcher, R.B. (2014). Effects of self-disclosure and responsiveness between couples on passionate love within couples. *Personal Relationships*, 21, 692-708. <https://doi.org/10.1111/per.12058>

INSTRUCTION FOR AUTHORS

GENERAL INFORMATION

Aims and Scope:

The aim of the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology, Cyprus, Turkey and in the world, mainly Psychiatry and Psychology, to provide the scientific level of theoretical knowledge and clinical experience to create and promote a forum. In the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology, original research articles, review articles, case reports, letters / debates, books and dissertations will be published. The Turkish Cypriot Journal of Psychiatry and Psychology, whose short name is Cyp Turk J of Psychiatry and Psychol, is published both in print (ISSN: 1302-7840) and online (E-ISSN: 2667-8225).

Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology recommends that authors follow the Recommendations for the conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals formulated by the International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE).

Link: <http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>

Publication Frequency:

The journal is published 4 issues per year, in March, June, September and December.

Manuscripts are published after review of the editorial board and at least two reviewers, and after making necessary corrections.

Publication Language:

The language of the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology is Turkish and English. Articles published in full text in Turkish also contain the English title, abstract and keywords. Again, Articles Published in English contain Turkish title, abstract and keywords.

It is a policy that the Editorial Board attaches importance to the writing and grammar rules of the articles. It is expected that the articles should be written in an understandable, clear, and plain language in accordance with grammar, spelling rules and field writing.

Articles accepted for publication by the Editorial Board are read by language (Turkish, English) editors. During the evaluation process of the articles, the editorial board, referees, or language editors may suggest corrections regarding the writing of the article. It is the authors' responsibility to make these corrections.

Authors seeking assistance with English language editing, translation, or figure and manuscript formatting to fit the journal's specifications should consider using Cyprus Mental Health Institute Language Services. Visit Cyprus Mental Health Institute Language Services on ruhsagligienstitusu.com.

Open Access Policy:

Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology is an open access, double-blind peer-reviewed journal. Each article accepted by peer review is made freely available online immediately upon publication, is published under a Creative Commons license and will be hosted online in perpetuity. There is no charge for submitting a paper to the journal.

The Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology is published with the policy of transparency, open access and sharing of information in publishing. The Journal supports the Budapest Open Access Initiative. For this purpose, the open access policies available at <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/boai-10-translations/turkish-translation> are adopted by the Editorial Board of the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology. In addition, articles published in the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology within the scope of open access policies are licensed under "Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License" (<https://dergipark.org.tr/en/pub/ktppdergisi/archive>).

Journal Content:

At the stage of submission, the application letter, title, authors and institutions, contact address, Turkish abstract and the title and summary of the manuscript should be written at the relevant stages.

Turkish abstract should be added to the works written in English. In the main text of the manuscript it will be used as follows: Introduction, Materials and Methods, Results, Discussion, Acknowledgments, References, Tables and Figures.

Manuscripts must not have been previously published or sent to another journal for publication.

Article Types:

The Journal accepts the following paper types for publication:

a)Original Articles: These should only include original findings from high-quality planned research studies such as experimental designs, outcome studies, case-control series, surveys with high response rates, randomized controlled trials, intervention studies, studies of screening and diagnostic tests, and cost-effectiveness analyses.

b)Review articles: These are systematic and critical assessments of the literature.

c)Viewpoints: These should be experience-based views and opinions on debatable or controversial issues that affect the profession. The author should have sufficient, credible experience on the subject.

d)Practical Psychotherapy: Manuscripts describing the use of psychotherapy in a single case or a series of cases can be submitted to this section. We are mainly looking for articles that describe the practicalities in conducting psychotherapy, the hurdles faced, how they were overcome, etc.

e)Case Series: More than one new, interesting, and rare cases belonging to a particular diagnosis/clinical feature/treatment can be reported in this section.

f)Commentaries: These should address important topics and may be linked to multiple or a specific article recently published in Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology.

g) Letter to the Editor: In this section, the authors publish their short observations on the mental health field.

Authorship:

The Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology follows the requirements for authorship recommended by the International Medical Journal Editors Committee. Articles should be submitted for evaluation only after approval by all contributing authors. During the article submission phase, the Author Form must be sent together. Submitters should carefully check that all contributors to the article are considered contributing authors.

The list of authors should include anyone who can legally claim authorship. Accordingly, each author must meet all the following criteria:

Substantial contributions to the conception or design of the work; or the acquisition, analysis, or interpretation of data for the work; AND

Drafting the work or revising it critically for important intellectual content; AND

Final approval of the version to be published; AND

Agreement to be accountable for all aspects of the work in ensuring that questions related to the accuracy or integrity of any part of the work are appropriately investigated and

Those who do not meet the above 4 criteria should be named in the Acknowledgements.

The terms set forth herein have been arranged in accordance with the guidelines of the Journal Editors (ICMJE). For further details please see:

<http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/defining-the-role-of-authors-and-contributors.html>

Copyright Transfer Form:

Authors have to transfer the copyrights of their articles to the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology at the time of article application. For this, the "Copyright Transfer Form" is filled and the publication rights of the articles are transferred to the journal. All authors sign the form, scan it in the browser and electronically upload it to the TÜBİTAK ULAKBİM DERGİPARK system (<https://dergipark.org.tr/en/pub/ktppdergisi>) with the article. The Editorial Board of the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology is authorized to publish the article.

In addition, the authors reserve the right to use the article free of charge in their lectures, presentations and book works other than copyright, the right to reproduce the article for their own purposes provided that they do not sell, and the right to distribute by mail

or electronically. In addition, the author can use any part of the article in another publication, if it is sent to the Journal (citation). The articles of the authors who do not upload the Copyright Transfer Form to the system with article application are not processed. Copyright transfer applies only to articles published in the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology.

Please ensure that a 'Declaration of Conflicting Interests' statement is included at the end of your manuscript, after any acknowledgements and prior to the references. If no conflict exists, please state that 'The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest'.

For guidance on conflict of interest statements, please see the ICMJE recommendations.

<http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/author-responsibilities-conflicts-of-interest.html#two>

Please make sure that this statement is not included in the main manuscript but in the Title page.

For accepted manuscripts, the authors are deemed to have accepted the correctness by the editor-in-chief.

In case of studies presented previously in a congress / symposium, this should be stated as a footnote.

Financing:

The Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology requires all authors to state their funds consistently under a separate heading. In the absence of funding, the acknowledgment should include the following statements after and before the resources section: "This research has not received a private grant from any funding institution in the public, commercial or non-profit sectors."

Statement of Conflict of Interests:

The policy of the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology is that all authors indicate conflict of interests in their articles. If there is no conflict, please use the phrase 'Author (s) declares no conflict of interest'. Please refer to the ICMJE recommendations for guidance on conflict of interest statements.

<http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/author-responsibilities-conflicts-of-interest.html#two>

All applications must be accompanied by the ICMJE Conflict of Interest Forms.

Ethics Committee:

Local ethics committee approval should be obtained for researches. In the manuscripts that report the results of the experimental studies, there should be a sentence indicating that the informed consent of the volunteer or the patients were taken after all the procedure(s) is fully described. In the case of such a study, the authors must accept internationally recognized guidelines and Turkish provisions of the regulations and also send the approval of the Ethics Committee from the institution. Studies on animals should be made clear of what has been done to prevent pain and discomfort.

Medical research involving human subjects must be conducted according to the World Medical Association Declaration of Helsinki.

<https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects/>

Submitted manuscripts should conform to the ICMJE Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals.

<http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>

All papers reporting animal and/or human studies must state in the methods section that the relevant Ethics Committee or Institutional Review Board provided (or waived) approval.

All submissions must be accompanied by a title page.

Write the manuscript title.

Provide the full name and institution of the review committee, in addition to the approval number.

Include a statement to the editor that the paper being submitted has not been published, simultaneously submitted, or already accepted for publication elsewhere.

Include a statement that the manuscript has been read and approved by all the authors, that the requirements for authorship as stated earlier in this document have been met, and that each author believes that the manuscript represents honest work.

The author must declare that the manuscript, to the best of the author's knowledge, does not infringe upon any copyright or property right of any third party.

Information on informed consent to report individual cases or case series should be included in the manuscript text. A statement is required regarding whether written informed consent for patient information and images to be published was provided by the patient(s) or a legally authorized representative. Please do not submit the patient's actual written informed consent with your article, as this in itself breaches the patient's confidentiality. The Journal requests that you confirm to us, in writing, that you have obtained written informed consent, but the written consent itself should be held by the authors/investigators themselves, for example, in a patient's hospital record. The confirmatory letter may be uploaded with your submission as a separate file.

Please also refer to the ICMJE Recommendations for the Protection of Research Participants.

<http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/protection-of-research-participants.html>

All research involving animals submitted for publication must be approved by an ethics committee with oversight of the facility in which the studies were conducted. The journal has adopted the Consensus Author Guidelines on Animal Ethics and Welfare for Veterinary Journals published by the International Association of Veterinary Editors.

<http://www.veteditors.org/consensus-author-guidelines-on-animal-ethics-and-welfare-for-editors/>

Clinical Studies:

The Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology complies with the requirement of the ICMJE that clinical trials are recorded in a WHO approved public trials registry as an evaluation condition for publication at or before the initial patient registration. At the end of the abstract, the trial registration name and URL and registration number should be included.

Reporting Guidelines:

Relevant EQUATOR Network reporting guidelines should be followed depending on the type of study. For example, all randomized controlled trials submitted for publication must include a complete CONSORT flowchart as figure. Systematic reviews and meta-analyses should be arranged according to the completed PRISMA flowchart. The EQUATOR wizard can help you determine the appropriate grid.

Other resources can be found in NLM's Research Reporting Guidelines and Initiatives.

Research Data:

As the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology, we believe that the clarity, transparency and reproducibility of the research should be facilitated. Regarding the subject, we encourage authors to share their research data in an appropriate public repository subject to ethical considerations and to include a data accessibility statement in their article files.

ARTICLE WRITING RULES AND FEATURES

General Information:

The language of the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology is Turkish and English. Manuscripts should be written in a clear, fluent, simple language and long narratives should be avoided. Turkish equivalents of foreign words and abbreviations must be fully written in parenthesis where they crossed. Generic names of drugs should be used. Footnotes should not be used.

The names of the authors should be placed at the bottom right of one line of the article title and the title, institution, address, telephone, e-mail address should be given with the asterisk (*). Authors / text-specific terminology and / or abbreviations should be explained in footnotes. The author (s) must be the person (s) who makes the work and writes directly.

If the research has received financial support from an organization or has been presented in a congress, it should be placed on the last word of the title of the manuscript (*) and should be indicated as a bottom note.

Articles are on one side of A4 paper size, 2.5 cm on all sides. It should be written with "Times New Roman" font with 12 pt and one and a half line spacing. The Turkish title should not exceed 19 words. Subheadings must be preceded by line spacing, no space between paragraphs and no paragraph indented.

Footnotes should be used to provide additional information, not for source representation, should be numbered on the page, written in 10 pt and 1 line spacing and justified. The page numbers must also be placed at the bottom with 11 pt.

Accepted articles are published in order.

Preparation of articles:

Title page:

The Turkish and English title of the article should not exceed 19 words. Abbreviations should not be used in the title. In the article, only the names and surnames of the authors who directly contributed to the study, their titles, and the institutions they work for should be written clearly. Funds and organizations supporting the study should be specified on the title page.

Contact information of the author to be contacted should be written at the bottom of the title page (Author's name, surname, full address, postal code, telephone number, fax number and e-mail address should be written).

Abstracts:

Abstracts should be written in Turkish and English and should contain a maximum of 250 words. The abstract should be organized according to purpose-method-results-discussion sections. Turkish and English key words (3-8) for the article should be given right after the abstracts. English keywords should be given in accordance with "Medical Subject Headings (MESH)" (<http://www.nlm.nih.gov/mesh/MBrowser.html>). Turkish keywords should be in accordance with Turkey Science Terms (TBT) (<http://www.bilinterimleri.com>). Using abbreviations in abstracts should be avoided as much as possible. When abbreviations must be used, they should be used after they are defined in parentheses at the first mention.

Research articles: After the abstract, the subtitles of introduction-method and materials-results-discussion-resources should be included, the latest information on the subject should be included, the method should be written clearly, the validity and reliability studies of the measurement tools used and the tests used for evaluation, standard deviation, test values must be specified. In the discussion, the clinical and theoretical benefits of the results, application areas, and innovations should be emphasized. Articles should not exceed 3500 words. The article should contain a maximum of 6 tables or figures. Care should be taken that the number of references does not exceed 50 resources.

Review articles: The purpose, the method used, the sources used, the results obtained should be stated. Articles should not exceed 3500 words. The article should contain a maximum of 6 tables or figures. Care should be taken that the number of references does not exceed 50 resources.

Case reports: Case reports should include introduction, description of the cases, discussion and references sections. The article should not exceed 3000 words. It should be noted that the number of references for typical or rare cases that are found useful in terms of clinical or theoretical education should not exceed 30 references. The number of tables or figures should not exceed 2.

Perspectives: In these articles, experience-based opinions on controversial or controversial issues affecting the profession should be discussed with the introduction of the literature. The article should not exceed 2500 words. Number of Resources should not exceed 20. The number of tables or figures should not be more than 2.

Practical Psychotherapy: In these articles, the introduction and information about psychotherapy application should be discussed in the light of the literature. The article should not exceed 2500 words. Number of Resources should not exceed 20. The number of tables or figures should not be more than 2.

Comments: The features of the article discussed with the introduction should be discussed in the light of the literature. The article should not exceed 2500 words. Number of Resources should not exceed 20. The number of tables or figures should not be more than 2.

Letter: Opinions in which a discussion forum can be formed on various issues in the journal are included in the letter section. The article should not exceed 500 words.

Translation, book and thesis presentation: Translation, book and thesis introductions should be short, an original copy of the translation texts and thesis should be sent. The article should not exceed 500 words.

Thank letter: The letter of acknowledgment can be added to the individuals who contributed or to the funds and organizations supporting the study, if any.

Resources: In-article citations and bibliography in the journal should be shown according to the international APA format. For detailed information, see the Resources section on the website.

Reference in Text:

References should be written in parentheses in the text by including the surnames and publication date of the manuscripts. If more than one source is to be shown, the (;) sign must be used between the references. References should be sorted alphabetically.

Single author References;

(Akyolcu, 2007)

References with two authors;

(Sayiner and Demirci, 2007, p. 72)

References with three, four and five authors;

For the first use in the text: (Ailen, Ciambune and Welch 2000, pp. 12 .13) In repeated use within the text: (Ailen et al., 2000).

References with six and more authors;

(Çavdar et al., 2003)

References in References Section

All references should be given in a separate section at the end of the text in alphabetical order.

Examples of literature writing are given below.

Book

a) Book Example

Onur, B. (1997). *Developmental Psychology*, Ankara: İmge Kitapevi.

b) Translation of Books

Schuckit MA. (1993). *Alcohol and Substance Abuse*. K Kamberoglu (trans.), Izmir: Kanyilmaz Matbaasi.

c) Multi Writer Turkish Book

Tonta, Y., Bitirim, Y. and Sever, H. (2002). *Performance evaluation in Turkish search engines*. Ankara: Total Informatics.

d) English Book

Kamien R., & amp; Kamien, A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

e) Section in English Book

Bassett, C. (2006). *Cultural studies*. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220 Bir237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

f) Section in Turkish Book

Erkmen, T. (2012). *Organizational culture: Functions, elements, the importance of business management and leadership*. M. Zencirkiran (Ed.), *In the book of Organizational Sociology* (pp. 233an263). Bursa: Dora Edition Publication.

Article

a) Article

Mutlu, B. and Savaşer, S. (2007). *Causes of stress in parents in the intensive care unit after surgery and attempts to reduce*. *Istanbul University Florence Nightingale Nursing Journal*, 15 (60), 179ing182.

b) More Than Seven Writers in Article

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). *Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults*. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087 Medicine2096. <http://dx.doi.org/10.1056/nejmoa1501184>

Thesis, Presentation, Paper

a) Thesis

Yellow, E. (2008). *Cultural identity and policy: Interculturalism in Mardin*. (Unpublished PhD Thesis). Ankara University Institute of Social Sciences, Ankara.

b) Congress Presentation

Çepni, S., Bacanak, A. and Özsevgeç, T. (2001, June). *The relation of science teacher candidates attitudes towards science branches and their success in science branches*. Paper presented at the X. National Educational Sciences Congress, Abant İzzet Baysal University, Bolu

Tables and Figures:

Tables should be written on a separate page with single spacing. Each table should have a number and descriptive information on top. If abbreviations are included in the table, the expansions of these abbreviations should be placed under the table in the form of subtitles and in alphabetical order.

When using previously printed or electronically published tables, written permission must be obtained from both the author and the publisher, and this must be sent to the editor of the journal by fax or mail.

Transverse and longitudinal lines should not be used in the table, only straight lines should be drawn at the top and bottom.

The visuals and note examples in the articles should be numbered as Figure / Table 1.... with their short explanations centered. All images should be sent separately in JPG format with a minimum resolution of 300 dpi in order to avoid resolution problems in printing. Placements in the text can be changed according to the page layout when necessary.

Tables, graphics, figures and photographs should not be more than six, they should be placed on a separate page and their place in the text should be specified. Periods should not be used in arabic numbers and decimals.

Article Submission:

Article submissions are through the magazine park system and are given below;

Link: <https://dergipark.org.tr/tr/>

THE BLIND REVIEW AND EVALUATION PROCESS

Blind refereeing is a method applied for publishing scientific publications with the highest quality. This method forms the basis of the objective evaluation process of scientific studies and is preferred by many scientific journals. All studies submitted to the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology are evaluated by blinding according to the following stages.

Blind Arbitration Type:

The Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology uses the double blind method in the evaluation process of all studies. In the double blind method, the identities of the authors and referees of the studies are hidden.

Initial Evaluation Process:

Studies submitted to the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology are first evaluated by the editors. At this stage, studies that do not comply with the purpose and scope of the journal, are weak in terms of language and expression rules in Turkish and English, contain scientific critical errors, have no original value and do not meet the publication policies are rejected. Authors of rejected studies are informed within one month at the latest from the date of submission. Studies that are deemed appropriate are sent to a field editor for the field of interest for pre-evaluation.

Pre-Evaluation Process:

In the pre-evaluation process, field editors examine the introduction and literature, method, findings, conclusion, evaluation and discussion sections of the studies in detail in terms of journal publishing policies and scope and originality. Studies deemed unsuitable as a result of this review are returned within four weeks at the latest with the field editor's evaluation report. Studies found appropriate are taken into the refereeing process.

Refereeing Process:

Studies are refereed according to their content and expertise of the referees. The editor of the field who examines the study suggests at least two referees from the referee pool of the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology, or may suggest new referees suitable for the field of study. The referee suggestions from the field editor are evaluated by the editors and the studies are forwarded to the referees by the editors. Referees must guarantee that they will not share any process and document about the work they evaluate.

Referee Reports:

Referee evaluations are generally; It is based on originality, method used, compliance with ethical rules, consistent presentation of findings and results, and review of the literature. This review is based on the following factors: Introduction and literature: the evaluation report includes the presentation and aims of the problem in the study, the importance of the subject, the scope of the literature on the subject, its currency and the originality of the study.

Method: The evaluation report includes information on the suitability of the method used, the selection and characteristics of the research group, validity and reliability, as well as an opinion on the data collection and analysis process

Findings: The evaluation report includes opinions on the presentation of the findings obtained within the framework of the method, the accuracy of the analysis methods, the consistency of

the findings reached with the aims of the research, the presentation of the tables, figures and visuals needed, and the conceptual evaluation of the tests used.

Evaluation and discussion: the evaluation report includes discussion of the topic based on the findings, compliance with the research question (s) and hypothesis (s), generalizability and applicability.

Conclusion and suggestions: the evaluation report includes a contribution to the literature, an opinion on suggestions for future studies and applications in the field.

Style and expression: the evaluation report includes the opinion about the content of the study title, the use of Turkish in accordance with the rules, the submission and references to the language of the full text in accordance with the examples under the journal publication principles.

General evaluation: the evaluation report includes an opinion about the originality of the study as a whole, and its contribution to the literature and practices in the field.

During the evaluation process, the referees are not expected to make adjustments according to the typographical features of the study.

Referee Evaluation Process:

The time given to the referees for the referee evaluation process is 3 weeks. Correction suggestions from referees or expert editorial board members must be completed by the authors within 3 weeks. Referees can examine the revisions of a work and decide whether it is appropriate or, if necessary, request corrections more than once.

Evaluation Result:

Comments from referees are reviewed by the field editor within two (2) weeks at the latest. As a result of this review, the editor of the field transmits its final decision regarding the study to the editors.

Editorial Board Decision:

Editors prepare editorial board opinions on the study based on the opinions of the field editor and referees. The opinions prepared are forwarded to the author (s) by the editor together with the field editor and referee recommendations within 1 week at the latest. In this process, the works that are given negative opinions are returned without requesting a plagiarism check. The final decision is made according to the results of the plagiarism audit reports for the studies with positive opinions.

Publication Evaluation Process:

It is envisaged that the publication evaluation process of the studies submitted to the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology will be completed within approximately 3 months. However, the period between the date when the referees or editors request a correction from the author (s) and the date when the author (s) complete the corrections are not included in this 3-month period.

Citation and Reference Control:

According to the publication ethics of the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology, it is mandatory to cite the articles accurately and completely. Authors must ensure that they have written entirely original works and that if authors have used the works and / or words of others, it is properly quoted or quoted. This audit is done first by the referees during the evaluation and then by the editors according to the result of the similarity-plagiarism (iThenticate) program. All works plagiarism report is also checked over intihal.net.

Early View and Publishing of the Article:

The articles that are edited in the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology are published in electronic media under the title of "Early View" by giving a Digital Object Identifier (DOI). Minor adjustments can be made, if necessary, while early view articles are published in the journal. Articles in early view are published in volumes and numbers determined by the Editorial Board, by removing the "EARLY VIEW" watermark on it. After the electronic journal is published, the printed version of the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology, which includes the same articles, is also published in the same month.

Archiving:

The data and full texts of the articles published in the Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology are published as .pdf on the server of TÜBİTAK ULAKBİM DERGİPARK.

OCLC WorldCat and EBSCOhost digital archiving (<https://dergipark.org.tr/en/pub/ktppdergisi/archive>), (<https://www.worldcat.org/>) stored and archived in a closed way. (LOCKSS; <https://dergipark.org.tr/en/pub/ktppdergisi/lockss-manifest>).

EASE Statement on Quality Standards

The European Association of Science Editors encourages all editors to ensure that reports of research on COVID-19 meet required standards and comply with agreed guidelines, and that any limitations are clearly stated. Members of EASE have noted poor standards of reporting in many studies related to the COVID-19 pandemic. Medical and public health measures to treat infected patients and to limit the spread of the coronavirus have to be based on high quality evidence if they are to succeed. EASE urges all involved in collecting and publishing data related to the pandemic to adhere to ethical guidelines, and to follow standard reporting guidelines (see www.equator-network.org), for example CONSORT for clinical trials and STROBE for epidemiological studies. Demographic data should include age and sex of all individuals and follow the SAGER guidelines to ensure that data on sex and gender are fully and correctly reported. We encourage full and open sharing of data where possible.

We recognise that in times of crisis it may not always be possible to obtain all required data, and that reporting may – of necessity – be curtailed. To avoid misinterpretation, but also to facilitate the rapid sharing of information, we encourage editors to ensure that authors include a statement of limitations on their research. This will inform readers and strengthen the usefulness of any published research.

In addition, whilst always advocating high language standards, we acknowledge that to facilitate rapid dissemination of important research it may be necessary to limit editorial involvement to ensuring that the published research is understandable, and not to enforce stringent language requirements on authors.

The relevant statement can be found at the website <https://ease.org.uk/publications/ease-statements-resources/ease-statement-on-quality-standards/>.

YAZARLARA BİLGİLER

GENEL BİLGİLER

Amaçlar ve Kapsam:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'nin amacı, Kıbrıs Türkiye ve Dünya'da Psikiyatri ve Psikoloji başta olmak üzere kuramsal bilgileri ve klinik deneyimleri bilimsel düzeyde sunmak, yayımlaştırmak bir forum oluşturmaktır. Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'nde Psikiyatri ve Psikoloji ile ilgili alanlardaki araştırma, gözden geçirme/ derleme, olgu sunumu, eğitimde/ uygulamada ve psikiyatride yeni ufuklar açacak özgün yazılar/görüşler, çeviri yazılar, mektup/tartışma, kitap ve tez tanıtımı yayımlanır. Kısa Adı KTPP Dergisi olan Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi hem basılı (ISSN: 1302-7840) hem de online (E-ISSN: 2667-8225) olarak yayınlanmaktadır. Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, yazarların International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE) tarafından formüle edilen Tıbbi Dergilerde Bilimsel Çalışmanın Yürütülmesi, Raporlanması, Düzenlenmesi ve Yayınlanması için Önerilere uymalarını önermektedir. Link: <http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>

Yayın Sıklığı:

Dergi Mart, Haziran, Eylül ve Aralık olmak üzere üç ayda bir, dört sayı olarak yayımlanır. Dergiye gönderilen yazılar yayın kurulu ve en az iki danışmanın incelemesinden ve gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra yayımlanır.

Yayın Dili:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'nin yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir. Türkçe tam metin yayımlanan makalelerde İngilizce başlık, öz ve anahtar sözcükler de yer alır. Yine İngilizce Yayınlanan Makalelerde Türkçe başlık, öz ve anahtar sözcükler yer alır.. Makalelerin yazımı ve dil bilgisi kurallarına uygun olması, Editörleri Kurulunun önem verdiği bir politika'dır. Makalelerin dil bilgisi, yazım kuralları ve alan yazına uygun, anlaşılır, açık ve yalın bir dil ile yazılması beklenir. Editörler Kurulu'nca yayına kabul edilen makaleler, dil (Türkçe, İngilizce) editörlerince okunur. Yazarlara, makalelerin değerlendirme sürecinde editörler kurulu, hakemler ya da dil editörlerince makalenin yazımına ilişkin düzeltmeler önerilebilir. Bu düzeltmelerin yapılması, yazarların sorumluluğundadır. Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi herhangi bir çeviri hizmeti vermemektedir. Derginin beklentilerine uyması için İngilizce düzenleme, çeviri veya şekil ve makale biçimlendirme konusunda yardım arayan yazarlar, Kıbrıs Ruh Sağlığı Enstitüsü Dil Hizmetlerini kullanmayı düşünebilirler. Kıbrıs Ruh Sağlığı Enstitüsü'ndeki dil hizmetleri için enstitünün web sitesi http://ruhsagligienstitusu.com/* u ziyaret edebilirler.

Açık Erişim Politikası:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, açık erişimli, çift kör hakemli bir dergidir. Hakem değerlendirmesi sonrasında kabul edilen her makale, yayımlandıktan hemen sonra çevrimiçi olarak ücretsiz olarak bir Creative Commons lisansı altında yayımlanır ve sürekli olarak çevrimiçi olarak barındırılır. Dergiye makale göndermenin herhangi bir bedeli yoktur.

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, yayıncılıkta saydamlık, açık erişim sağlama ve bilginin paylaşılması politikasıyla yayımlanmaktadır. Dergimiz, Budapeşte Açık Erişim Girişimi'ni desteklemektedir. Bu amaçla <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/boai-10-translations/turkish-translation> web adresinde bulunan açık erişim politikaları, Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi Editörler Kurulu'nca benimsenmektedir. Ayrıca, açık erişim sağlama politikaları kapsamında Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'nde yayımlanan makaleler "Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License" ile lisanslanmıştır.

<https://dergipark.org.tr/en/pub/ktpppergisi/archive>

Dergi yazım içeriği:

Gönderim aşamasında, başvuru mektubu, başlık, yazarlar ve kurumları, iletişim adresi, Türkçe özet ve yazının İngilizce başlığı ve özeti ilgili aşamalarda yazılmalıdır. İngilizce yazılan çalışmalara da Türkçe özet eklenmesi gerekmektedir. Yazının ana metnindeyse şu sıra kullanılacaktır: Giriş, Gereç ve Yöntem, Bulgular, Tartışma, Teşekkür, Kaynaklar. Yazıların daha önce

yayımlanmamış ya da yayımlanmak üzere başka dergiye gönderilmemiş olması gerekir.

Yazı Çesitleri:

Dergi aşağıdaki yazı türlerini yayın için kabul eder:a)Özgün Makaleler: Bunlar sadece deneysel tasarımlar gibi yüksek kaliteli planlanmış araştırma çalışmalarından orijinal bulgular içeren sonuç çalışmaları, vaka-kontrol serileri, yüksek yanıt oranlarına sahip anketler, randomize kontrollü çalışmalar, müdahale çalışmaları, tarama ve teşhis testleri çalışmaları ile maliyet-etkinlik analizleri.

b)Derleme makaleleri: Bunlar, literatürün sistematik ve eleştirel değerlendirmeleridir.

c)Vaka Serileri: Bu bölümde belirli bir tanıya / klinik özelliğe / tedaviye ait birden fazla yeni, ilginç ve nadir vaka rapor edilebilir.

d)Bakış Açılırları: Bu yazılar, mesleği etkileyen tartışmalı veya tartışmalı konulara ilişkin deneyime dayalı görüş ve görüşler olmalıdır. Yazar konu hakkında yeterli ve güvenilir deneyime sahip olmalıdır.

e)Pratik Psikoterapi: Tek vakada veya bir dizi vakada psikoterapinin kullanımını anlatan yazılar bu bölüme gönderilebilir. Esas olarak psikoterapi uygulamasındaki pratiklikleri, karşılaşılan engelleri, nasıl aşıldıklarını vb. Açıklayan makaleler arıyoruz.

f)Yorumlar: Bunlar önemli konuları ele almalıdır ve Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'nde yakın zamanda yayımlanan birden fazla veya belirli bir makaleye bağlanabilir.

g)Editöre Mektup: Bu bölümde yazarlar ruh sağlığı alanı ile ilgili kısa gözlemlerini bu bölümde yayımlarlar.

Yazarlık:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, Uluslararası Tıp Dergisi Editörleri Komitesi tarafından yazarlık için önerilen gereksinimlerini takip etmektedir. Makaleler, yalnızca katkıda bulunan tüm yazarlar tarafından onaylandıktan sonra değerlendirilmek üzere sunulmalıdır. Makale gönderim aşamasında Yazar Formu da birlikte gönderilmelidir. Makaleyi gönderenler, makaleye katkıda bulunan herkesin katkıda bulunan yazarlar olarak kabul edildiğini dikkatlice kontrol etmelidir. Yazar listesi, yasal olarak yazarlık iddia edebilecek herkesi içermelidir. Buna göre, her yazar aşağıdaki kriterlerin tümünü karşılamalıdır:

Çalışmanın ana fikir veya tasarımına önemli katkılar veya çalışma için verilerin toplanması, analizi veya yorumlanması; VE Çalışmanın taslağını hazırlamak veya önemli entelektüel içerik için eleştirel olarak yeniden gözden geçirmek; VE Yayınlanacak versiyonun son onayı; VE

İşin herhangi bir kısmının doğruluğu veya bütünlüğü ile ilgili soruların uygun şekilde araştırılıp çözülmesini sağlamada çalışmanın tüm yönlerinden sorumlu olmayı kabul etmek Yazarlık kriterlerini karşılamayan tüm katkıda bulunanların Teşekkür bölümünde belirtilmelidir. Yazarlık hakkında daha fazla bilgi için lütfen International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE) yazarlık kılavuzuna bakın.

Telif Hakkı Devir Formu:

Yazarlar makalelerinin telif haklarını, makale başvurusu sırasında Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'ne devretmek zorundadır. Bunun için "Telif Hakları Devir Formu" doldurularak yazıların yayın hakları dergiye devredilir. Formu tüm yazarlar imzalar, tarayıcıda tarar ve elektronik olarak makaleyle birlikte TÜBİTAK ULAKBİM DERGİPARK sistemine (<https://dergipark.org.tr/en/pub/ktpppergisi>) yükler. Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi Editörler Kurulu, makalenin yayımlanmasında yetkilidir.

Ayrıca yazarların telif hakkı dışında kalan patent hakları, dersleri, sunumları ve kitap çalışmalarında makaleyi ücret ödemeksizin kullanabilme hakkı, satmamak koşuluyla kendi amaçları için makaleyi çoğaltma hakkı, postayla veya elektronik yolla dağıtma hakkı saklıdır. Ayrıca makalenin herhangi bir bölümünün başka bir yayında kullanılmasına Dergiye yollamada (atıfta) bulunulması koşuluyla yazarına izin verilir. Telif Hakları Devir Formu'nu makale başvurusu ile sisteme yüklemeyen yazarların makalelerine işlem yapılmaz. Telif hakkı devri yalnız Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'nde yayımlanan makaleler için geçerlidir.

Finansman:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, tüm yazarların fonlarını tutarlı bir şekilde ayrı bir başlık altında belirtmelerini talep etmektedir. Finansman bulunmaması durumunda teşekkür metninde sonra ve kaynaklar bölümünden önce şu ifadelerin bulunması gerekir: "Bu araştırma, kamu, ticari veya kar amacı gütmeyen sektörlerdeki herhangi bir finansman kuruluşundan özel bir hibe almaz."

Çatışan Çıkarların Beyanı:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'nin politikası, tüm yazarlardan çatışan çıkar beyanını yazılarında belirtmeleridir. Çatışma yoksa lütfen 'Yazar (lar) çıkar çatışması olmadığını beyan eder' ifadesinin kullanılması gerekir. Çıkar çatışması bildirimleri hakkında rehberlik için lütfen ICMJE önerilerine bakın.

<http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/author-responsibilities--conflicts-of-interest.html#two>

Tüm başvurulara ICMJE Çıkar Çatışması Formları eşlik etmelidir.

Etik Kurul:

Araştırmalar için yerel etik kurul onayı alınmalıdır. Deneysel çalışmaların sonuçlarını bildiren yazılarda, çalışmanın yapıldığı gönüllü ya da hastalara uygulanacak prosedür(lerin) özelliği tümüyle anlatıldıktan sonra, onaylarının alındığını gösterir bir cümle bulunmalıdır. Yazarlar, bu tür bir çalışma söz konusu olduğunda, uluslararası alanda kabul edilen kılavuzlara ve T.C ve/veya K.K.T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından getirilen yönetmelik ve yazılarda belirtilen hükümlere uyulduğunu belirtmeli ve kurumdan aldıkları Etik Komitesi onayını göndermelidir.

İnsan denekleri içeren tıbbi araştırmalar Dünya Tıp Birliği Helsinki Deklarasyonu'na göre yapılmalıdır.

<https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects/>

Gönderilen makaleler, Tıbbi Dergilerde Bilimsel Çalışmanın Yürütülmesi, Raporlanması, Düzenlenmesi ve Yayınlanması için ICMJE Tavsiyelerine uygun olmalıdır.

<http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>

Hayvan ve / veya insan çalışmalarını bildiren tüm makaleler ile ilgili Etik Kurul veya Kurumsal İnceleme Kurulunun verdiği onay yöntemler bölümünde belirtmelidir.

Tüm başvurulara bir başlık sayfası eşlik etmelidir.

Makalenin başlığı olmalı.

Onay numarasına ek olarak inceleme komitesinin tam adı ve kurumu belirtilmeli.

Editöre, gönderilen makalenin basılmadığına, eşzamanlı olarak gönderilmediğine veya başka bir yerde yayınlanmak üzere kabul edilmediğine dair bir açıklama eklenmeli.

Yazının tüm yazarlar tarafından okunduğuna ve onaylandığına, bu belgede daha önce belirtildiği gibi yazarlık gereksinimlerinin karşılandığına ve her yazarın yazının dürüst çalışmayı temsil ettiğine inandığına dair bir açıklama eklenmeli.

Yazar, yazının bilgisi dahilinde, herhangi bir üçüncü şahsın telif hakkını veya mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan etmeli

Bireysel vakaları veya vaka serilerini bildirmek için bilgilendirilmiş onam hakkındaki bilgiler makale metnine dahil edilmelidir.

Yayınlanacak hasta bilgileri ve görüntüleri için yazılı bilgilendirilmiş onamın hasta (lar) tarafından mı yoksa yasal olarak yetkili bir temsilci tarafından mı sağlandığına dair bir açıklama gereklidir. Kendi başına hastanın gizliliğini ihlal ettiği için, lütfen makale ile hastanın gerçek yazılı bilgilendirilmiş onayı gönderilmemelidir. Dergi, yazılı bilgilendirilmiş onay aldığını yazılı olarak onaylamanızı talep etmektedir. Ancak yazılı izin kendisi, örneğin bir hastanın hastane kaydında yazarlar / araştırmacılar tarafından tutulması gerekmektedir. Onay mektubu ayrı bir dosya olarak yüklenebilir. Lütfen ayrıca Araştırma Katılımcılarının Korunması için ICMJE Önerilerine bakın.

<http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/protection-of-research-participants.html>

Yayınlanmak üzere gönderilen hayvanları içeren tüm araştırmalar, çalışmaların yürütüldüğü tesisin gözetiminde bir etik komite tarafından onaylanmalıdır. Hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalarda ağrı, acı ve rahatsızlık verilmemesi için neler yapıldığı açık bir şekilde belirtilmelidir.

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, International Association of Veterinary Editors tarafından yayınlanan Veterinerlik Dergileri için Hayvan Etiği ve Refahına İlişkin Mutabakat Yazım Kılavuzunu benimsemiştir.

<http://www.veteditors.org/consensus-author-guidelines-on-animal-ethics-and-welfare-for-editors/>

Klinik Araştırmalar:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, ICMJE'nin , klinik araştırmaların DSÖ onaylı bir kamu araştırmaları kayıt defterine ilk hasta kaydı sırasında veya öncesinde, yayın için bir değerlendirme koşulu olarak kaydedilmesi şartına uyar. Özetin sonunda deneme kayıt adı ve URL'si ve kayıt numarası yer almalıdır.

Raporlama Yönergeleri:

İlgili EQUATOR Ağı raporlama kılavuzları, çalışmanın türüne bağlı olarak takip edilmelidir. Örneğin, yayınlanmak üzere gönderilen tüm randomize kontrollü çalışmalar , şekil olarak tamamlanmış bir CONSORT akış şemasını içermelidir. Sistematik incelemeler ve meta-analizler, tamamlanmış PRISMA akış şemasına göre düzenlenmelidir. EQUATOR sihirbazı uygun kılavuz belirlemenize yardımcı olabilir.

Diğer kaynaklar, NLM'nin Araştırma Raporlama Yönergeleri ve Girişimlerinde bulunabilir.

Araştırma Verileri:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi olarak, araştırmaların açıklığının, şeffaflığının ve tekrarlanabilirliğinin kolaylaştırılması gerektiği düşüncesindeyiz. Konuyla ilgili olarak yazarları, araştırma verilerini etik değerlendirmelere tabi olarak uygun bir kamuya açık depoda paylaşmaya ve makale dosyalarına bir veri erişilebilirliği beyanı eklemeye teşvik ederiz.

MAKALE YAZIM KURALLARI VE ÖZELLİKLERİ

Genel Bilgileri:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'nin dili Türkçe ve İngilizcedir. Yazılar anlaşılır, akıcı, yalın bir dille yazılmalı ve uzun anlatımlardan kaçınılmalıdır. Yabancı sözcüklerin ve kısaltmaların Türkçe karşılıkları ilk geçtikleri yerde parantez içinde tam olarak yazılmalıdır. İlaçların jenerik adları kullanılmalıdır. Yazılarda dipnot kullanılmamalıdır.

Yazarların adları makale başlığının bir satır sağ altında yer almalı ve yıldız (*) dipnotla unvanı, kurumu, adresi, telefonu, e-posta adresi verilmelidir. Yazara/metne özgü terminoloji ve/veya kısaltmalar ilk kullanımlarında dipnotla açıklanmalıdır. Yazar(lar) doğrudan çalışmayı yapan ve yazan kişi(ler) olmalıdır. Araştırma herhangi bir kuruluş tarafından maddi bir destek görmüşse veya bir kongrede tebliğ edilmişse makalenin başlığının son kelimesi üzerine (*) konularak dip not olarak belirtilmelidir. Makaleler A4 kağıt boyutunun bir yüzüne, tüm kenarlardan 2,5 cm. boşluk bırakılarak, Times New Roman yazı karakteriyle, 12 punto ve 1,5 satır aralığıyla iki yana yaslı olarak yazılmalıdır. Alt başlıklar ve başlık sonrası paragraflar arasında boşluk olmamalı ve hiçbir paragraf girintili yazılmamalıdır. Dipnotlar kaynak gösterimi için değil ek bilgi vermek için kullanılmalı, sayfa altında numaralandırılmalı, 10 punto ve 1 satır aralığı ile iki yana yaslı olarak yazılmalıdır. Sayfa numaraları da 11 puntoyla, sağ altta yer almalıdır. Kabul edilen yazılar sıraya alınarak yayımlanır.

Makalelerin hazırlanması:

Başlık sayfası

Yazının Türkçe ve İngilizce başlığı 19 kelimeyi geçmemelidir. Başlıkta kısaltma kullanılmamalıdır. Yazıda sadece çalışmaya doğrudan katkısı bulunan yazarların ad ve soyadları, unvanları, çalıştıkları kurumlar açık olarak yazılmalıdır. Çalışmayı destekleyen fon ve kuruluşlar başlık sayfasında belirtilmelidir. Başlık sayfasının en altına iletişim kurulacak yazarın iletişim bilgileri yazılmalıdır (Yazarın adı, soyadı, açık adresi, posta kodu, telefon numarası, faks numarası ve e-posta adresi yazılmalıdır).

Özetler:

Özetler Türkçe ve İngilizce olarak yazılmalı ve en fazla 250 kelime içermelidir. Özet, amaç-yöntem-sonuçlar-tartışma bölümlerine göre düzenlenmelidir. Makale için verilecek Türkçe ve İngilizce anahtar sözcükler (3-8 adet) özetlerden hemen sonra verilmelidir. İngilizce anahtar kelimeler "Medical Subject Headings (MESH)"e uygun olarak verilmelidir (<http://www.nlm.nih.gov/mesh/MBrowser.html>). Türkçe anahtar kelimeler Türkiye Bilim Terimleri (TBT)'ne uygun olarak verilmelidir (<http://www.bilimterimleri.com>). Özetlerde kısaltma kullanılmasından mümkün olduğunca kaçınılmalıdır. Kısaltma

kullanılması mutlaka gerektiğinde, ilk geçtiği yerde parantez içinde tanımlandıktan sonra kullanılmalıdır.

Makale Metni Gövdesi:

Araştırma yazıları: Özetten sonra giriş-yöntem ve gereç-sonuçlar tartışma-kaynaklar alt başlıklarını taşımalı, konuyla ilgili en son bilgiler yer almalı, yöntem açık olarak yazılmalı, kullanılan ölçüm araçlarının geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları ile değerlendirme için kullanılan testler, standart sapma, test değerleri belirtilmelidir. Tartışmada sonuçların klinik ve kuramsal yönlerden yararları, uygulanma alanları, getirdiği yenilikler vurgulanmalıdır. Yazılar 3500 kelimeyi geçmemelidir. Yazıda en çok 6 tablo veya figür olmalıdır. Kaynak sayısının 50 kaynağı aşmamasına dikkat edilmelidir.

Derleme yazıları: Amacı, kullanılan yöntem, yararlanılan kaynaklar, çıkarılan sonuçlar belirtilmelidir. Yazılar 3500 kelimeyi geçmemelidir. Yazıda en çok 6 tablo veya figür olmalıdır. Kaynak sayısının 50 kaynağı aşmamasına dikkat edilmelidir.

Olgu sunumu: Olgu sunumlarında giriş bölümü, olguların tarifi, tartışma ve kaynaklar bölümleri yer almalıdır. Yazı 3000 kelimeyi geçmemelidir. Klinik veya kuramsal eğitim yönünden yararlı görülen tipik veya az görülen olguların kaynak sayısının 30 kaynağı aşmamasına dikkat edilmelidir. Tablo veya figür sayısı en fazla 2 olmalıdır.

Bakış Açıları: Bu yazılarda giriş bölümü ile mesleği etkileyen tartışmalı veya tartışılmalı konulara ilişkin deneyime dayalı görüşler literatür eşliğinde tartışılmalıdır. Yazı 2500 kelimeyi geçmemelidir. Kaynak Sayısı 20'yi geçmemelidir. Tablo veya figür sayısı 2'den fazla olmamalıdır.

Pratik Psikoterapi: Bu yazılarda giriş bölümü ile psikoterapi uygulaması ile ilgili bilgiler literatür eşliğinde tartışılmalıdır. Yazı 2500 kelimeyi geçmemelidir. Kaynak Sayısı 20'yi geçmemelidir. Tablo veya figür sayısı 2'den fazla olmamalıdır.

Yorumlar: Giriş bölümü ile tartışılan makalenin özellikleri literatür eşliğinde tartışılmalıdır. Yazı 2500 kelimeyi geçmemelidir. Kaynak Sayısı 20'yi geçmemelidir. Tablo veya figür sayısı 2'den fazla olmamalıdır.

Mektup: Dergide yer alan değişik konularda tartışma forumu oluşturulabilecek görüşler mektup bölümünde yer almaktadır. Yazı 500 kelimeyi geçmemelidir.

Çeviri, kitap ve tez tanıtımı: Çeviri, kitap ve tez tanıtımları kısa olmalı, çeviri yazılarının ve tezin bir özgün kopyası gönderilmelidir. Yazı 500 kelimeyi geçmemelidir.

Teşekkür: Teşekkür yazısı katkı koyan bireylere veya çalışmayı destekleyen fon ve kuruluşlara varsa eklenebilir.

Kaynaklar: Dergide makale içi atıflar ve kaynakça uluslararası APA formatına göre gösterilmelidir. Ayrıntılı bilgi için web sayfasında Kaynaklar bölümüne bakınız.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir. Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci, 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambrene ve Welch 2000, s. 12-13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Kitap Örneği

Karasar, N. (1995). Araştırmalarda rapor hazırlama (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Kitap Çevirisi

Mucchielli, A. (1991). Zihniyetler (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme. Ankara: Total Bilişim.

d) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien, A. (2014). Music: An appreciation. New York, NY: McGraw-Hill Education.

e) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), New cultural studies: Adventures in theory (pp. 220-237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

f) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), Örgüt sosyolojisi kitabı içinde (s. 233-263). Bursa: Dora Basım Yayın.

Makale

a) Makale

Granqvist, P. ve Kirkpatrick, L. A. (2004). Religious conversation and perceived childhood attachment: a meta-analysis, The International Journal for the Psychology of Religion, 14(4), 223-250.

b) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Rodriguez, E.M., Dunn, M.J., Zuckerman, T., Hughart, L., Vannatta, K., Gerhardt, C.A., Saylor, M., Schuele, C.M. ve Compas, B.E. (2011). Mother-child communication and maternal depressive symptoms in families of children with cancer: integrating macro and micro levels of analysis. Journal of Pediatric Psychology, 38 (7), 732-743

Tez, Sunum, Bildiri

a) Tezler

Karaaziz, M. (2017). Kıbrıs ve Türkiye Doğumlu Kumar Bağımlılarının Kumar Oynama Nedenlerinin ve Kültürlenme Tutum Farklılıklarının Karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa-KKTC.

b) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Tablolar ve Şekiller:

Tablolar tek satır aralıklı olarak ayrı bir sayfaya yazılmalıdır. Her tablonun üstünde numarası ve açıklayıcı bilgi olmalıdır. Tabloda kısaltmalar yer verilmişse bu kısaltmaların açılımı alt yazı şeklinde tablonun altında ve alfabetik sıraya göre yer almalıdır. Daha önce basılmış veya elektronik olarak yayınlanmış tablolardan yararlanıldığında hem yazarı hem de basım evinden yazılı izin alınmalıdır ve bu, dergi editörlüğüne faks veya posta ile gönderilmelidir.

Tablo içerisinde enlemesine ve boylamasına çizgiler kullanılmamalı, sadece üst ve altına düz çizgi çizilmelidir.

Makalelerde yer alan görseller ve nota örnekleri kısa açıklamalarıyla birlikte ortalananmış olarak Şekil/Tablo 1. ... şeklinde numaralandırılmalıdır. Tüm görseller, baskıda çözünürlük problemi olmaması için minimum 300 dpi çözünürlükte ve JPG formatında ayrıca gönderilmelidir. Metin içerisindeki yerleştirmeler, gerektiğinde sayfa düzenine göre değiştirilebilirler.

Tablo, grafik, şekil ve fotoğraflar altıdan çok olmamalı, ayrı bir sayfaya konmalı, yazıdaki yeri belirtilmelidir. Arabik rakamlar ve ondalıklarda nokta kullanılmamalıdır.

Makale Gönderme:

Makale gönderimleri dergi park sistemi üzerinden olup aşağıda verilmiştir;

Link: <https://dergipark.org.tr/tr/>

KÖR HAKEMLİK VE DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Kör hakemlik, bilimsel yayınların en yüksek kalite ile yayınlanması için uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntem, bilimsel çalışmaların nesnel (objektif) bir şekilde değerlendirilme sürecinin temelini oluşturmaktadır ve birçok bilimsel dergi tarafından tercih edilmektedir. Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi gönderilen tüm çalışmalar aşağıda belirtilen aşamalara göre körleme yoluyla değerlendirilmektedir.

Körleme Hakemlik Türü:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, tüm çalışmaların değerlendirme sürecinde çifte körleme yöntemini kullanmaktadır.

Çift körleme yönteminde çalışmaların yazar ve hakem kimlikleri gizlenmektedir.

İlk Değerlendirme Süreci:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi gönderilen çalışmalar ilk olarak editörler tarafından değerlendirilir. Bu aşamada, derginin amaç ve kapsamına uymayan, Türkçe ve İngilizce olarak dil ve anlatım kuralları açısından zayıf, bilimsel açıdan kritik hatalar içeren, özgün değeri olmayan ve yayın politikalarını karşılamayan çalışmalar reddedilir. Reddedilen çalışmaların yazarları, gönderim tarihinden itibaren en geç bir ay içinde bilgilendirilir. Uygun bulunan çalışmalar ise ön değerlendirme için çalışmanın ilgili olduğu alana yönelik bir alan editörüne gönderilir.

Ön Değerlendirme Süreci:

Ön değerlendirme sürecinde alan editörleri çalışmaların, giriş ve alan yazın, yöntem, bulgular, sonuç, değerlendirme ve tartışma bölümlerini dergi yayın politikaları ve kapsamı ile özgünlük açısından ayrıntılı bir şekilde inceler. Bu inceleme sonucunda uygun bulunmayan çalışmalar en geç dört hafta içerisinde alan editörü değerlendirme raporu ile iade edilir. Uygun bulunan çalışmalar ise hakemlendirme sürecine alınır.

Hakemlendirme Süreci:

Çalışmalar içeriğine ve hakemlerin uzmanlık alanlarına göre hakemlendirilir. Çalışmayı inceleyen alan editörü, Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi hakem havuzundan uzmanlık alanlarına göre en az iki hakem önerisinde bulunur veya çalışmanın alanına uygun yeni hakem önerebilir. Alan editöründen gelen hakem önerileri editörler tarafından değerlendirilir ve çalışmalar editörler tarafından hakemlere iletilir. Hakemler değerlendirdikleri çalışmalar hakkındaki hiçbir süreci ve belgeyi paylaşmayacakları hakkında garanti vermek zorundadır.

Hakem Raporları:

Hakem değerlendirmeleri genel olarak çalışmaların; özgünlük, kullanılan yöntem, etik kurallara uygunluk, bulguların ve sonuçların tutarlı bir şekilde sunumu ve literatür açısından incelenmesine dayanmaktadır. Bu inceleme aşağıdaki unsurlara göre yapılır:

Giriş ve literatür: değerlendirme raporu çalışmada ele alınan problemin sunumu ve amaçları, konunun önemi, konuyla ilgili literatür kapsamı, güncelliği ve çalışmanın özgünlüğü hakkında görüş içerir.

Yöntem: değerlendirme raporu, kullanılan yöntemin uygunluğu, araştırma grubunun seçimi ve özellikleri, geçerlik ve güvenilirlik ile ilgili bilgilerin yanı sıra veri toplama ve analiz süreci hakkında görüş içerir.

Bulgular: değerlendirme raporu, yöntem çerçevesinde elde edilen bulguların sunumu, analiz yöntemlerinin doğruluğu, araştırmanın amaçları ile erişilen bulguların tutarlılığı, ihtiyaç duyulan tablo, şekil ve görsellerin verilmesi, kullanılan testlerin kavramsal açıdan değerlendirilmesine yönelik görüşler içerir.

Değerlendirme ve tartışma: değerlendirme raporu, bulgulara dayalı olarak konunun tartışılması, araştırma sorusuna/larına ve hipoteze/lere uygunluk, genellenebilirlik ve uygulanabilirlik ile ilgili görüş içerir.

Sonuç ve öneriler: değerlendirme raporu literatüre katkı, gelecekte yapılabilecek çalışmalara ve alandaki uygulamalara yönelik öneriler hakkında görüş içerir.

Stil ve anlatım: değerlendirme raporu, çalışma başlığının içeriği kapsamı, Türkçe'nin kurallara uygun kullanımı, gönderme ve referansların Dergi yayın ilkeleri başlığı altındaki örneklerle doğrultusunda tam metnin diline uygun verilmesi ile ilgili görüş içerir.

Genel değerlendirme: değerlendirme raporu çalışmanın bir bütün olarak özgünlüğü, literatüre ve alandaki uygulamalara sağladığı katkı hakkında görüş içerir.

Değerlendirme sürecinde hakemlerin çalışmanın tipografik özelliklerine göre düzeltme yapmaları beklenmemektedir.

Hakem Değerlendirme Süreci:

Hakem değerlendirme süreci için hakemlere verilen süre 3 haftadır. Hakemlerden veya uzman yayın kurulu üyesinden gelen düzeltme önerilerinin yazarlar tarafından 3 hafta içerisinde tamamlanması zorunludur. Hakemler bir çalışmanın düzeltmelerini inceleyerek uygunluğuna karar verebilecekleri gibi gerekliyse birden çok defa düzeltme talep edebilir.

Değerlendirme Sonucu:

Hakemlerden gelen görüşler, alan editörü tarafından en geç iki (2) hafta içerisinde incelenir. Bu inceleme sonucunda alan editörü çalışmaya ilişkin nihai kararını editörlere iletir.

Yayın Kurulu Kararı:

Editörler, alan editörü ve hakem görüşlerine dayanarak çalışma ile ilgili yayın kurulu görüşlerini hazırlar. Hazırlanan görüşler editör tarafından alan editörü ve hakem önerileri ile birlikte en geç 1 hafta içerisinde yazar(lar)a iletilir. Bu süreçte olumsuz görüş verilen çalışmalar intihal denetimi talep edilmeksizin iade edilir. Olumlu görüş verilen çalışmalar için son karar, intihal denetim raporları sonuçlarına göre verilir.

Yayın Değerlendirme Süreci:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'ne gönderilen çalışmaların yayın değerlendirme sürecinin yaklaşık 3 ay içerisinde sonuçlandırılması öngörülmektedir. Ancak, hakem ya da editörlerin yazar(lar)dan düzeltme istedikleri tarih ile yazar(lar)ın düzeltmeleri tamamladıkları tarih arasındaki süre, bu 3 aylık süreye dahil edilmemektedir.

Değerlendirme Sonucuna İtiraz Etme:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'nde değerlendirme sonucuna, yazar (lar)ın itiraz etme hakkı saklıdır. Yazar(lar), çalışmalarını için yapılan değerlendirme sonucu görüş ve yorumlara ilişkin itiraz gerekçelerini bilimsel bir dille ve dayanaklarla referans göstererek "mehmet.cakici@neu.edu.tr" adresine e-postayla iletmelidir. Yapılan itirazlar editörler tarafından en geç bir ay içerisinde incelenerek (Çalışmanın hakemlerine yapılan itirazlar hakkında görüş talep edilebilir) yazar (lar)a olumlu veya olumsuz dönüş sağlanır. Yazar (lar)ın değerlendirme sonucuna itirazları olumlu bulunması durumunda, yayın kurulu çalışmanın konu alanına uygun yeni hakemlendirme yaparak değerlendirme sürecini yeniden başlatır.

Atf ve Kaynakça Denetimi:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi yayın etiğine göre, makalelere atıfların doğru ve eksiksiz verilmesi zorunludur. Yazarlar tamamen orijinal eserler yazdıklarından ve yazarlar başkalarının eserlerini ve / veya sözlerini kullanmışlarsa, bunun uygun şekilde alıntılanmış ve alıntı yapıldığından emin olmalıdırlar. Bu denetim, önce değerlendirme sırasında hakemlerce, sonra benzerlik-intihal (iThenticate) programı sonucuna göre editörlerce yapılır. Tüm çalışmalar intihal raporu intihal.net üzerinden de kontrol edilmektedir.

Makalenin Erken Görünümü ve Yayınlanması:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'nde sayfa düzenlemesi yapılan makaleler elektronik ortamda "Erken Görünüm" başlığı altında Dijital Nesne Kimlik Numarası (Digital Object Identifier, DOI) verilerek yayınlanır. Erken görünümdeki makaleler dergide yayımlanırken gerekli olduğunda küçük düzenlemeler yapılabilir. Erken görünümdeki makaleler sırası geldiğinde Editörler Kurulu'nun belirlediği cilt ve sayıda, üzerindeki "ERKEN GÖRÜNÜM" filigranı kaldırılarak yayımlanır. Elektronik dergi yayımlandıktan sonra, aynı ay içerisinde aynı makalelerin yer aldığı Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'nin basılı hali de yayınlanır.

Arşivleme:

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi'nde yayımlanan makalelere ilişkin veriler ve tam metinler .pdf olarak TÜBİTAK ULAKBİM DERGİPARK, OCLC WorldCat ve EBSCOhost dijital arşivleme sunucusunda yayımlanmaktadır (<https://dergipark.org.tr/en/pub/ktppdergisi/archive>), (<https://www.worldcat.org/>) erişime kapalı bir şekilde saklanır ve arşivlenir (LOCKSS; <https://dergipark.org.tr/en/pub/ktppdergisi/lockss-manifest>).

Kalite Standartları Hakkında EASE Açıklaması

Avrupa Bilim Editörleri Birliği, tüm editörleri COVID-19 hakkındaki araştırma raporlarının gerekli standartları karşılamasını ve üzerinde anlaşılabilir yönergeler uymasını, ve tüm sınırlılıkların açıkça belirtilmesini sağlamaya teşvik eder. EASE üyeleri COVID-19 pandemisi ile ilgili birçok çalışmada kötü raporlama standartlarına dikkat çekmiştir. Enfekte hastaları tedavi etmek ve koronavirüsün yayılmasını sınırlamak için tıbbi ve halk sağlığı önlemlerinin başarılı olması, yüksek kaliteli kanıtlara bağlıdır. EASE, pandemi ile ilgili verilerin toplanmasına ve yayımlanmasına dahil olan herkesi etik yönergeler uymaya ve standart raporlama yönergelerine (bkz. www.equator

network.org), örneğin klinik araştırmalar için CONSORT'a ve epidemiyolojik çalışmalar için STROBE'ye bağlı kalmaya davet etmektedir.

Demografik veriler tüm bireylerin yaş ve cinsiyetini içermeli, ve cinsiyet ve toplumsal cinsiyet hakkındaki verilerin tam ve doğru bir şekilde raporlanmasını sağlamak için SAGER yönergelerini takip etmelidir. Mümkün olduğunda verilerin tam ve açık olarak paylaşılmalarını teşvik ediyoruz.

Kriz zamanlarında, gerekli tüm verilerin elde edilmesinin her zaman mümkün olmayabileceğini ve zorunlu olarak raporlamanın kısıtlanabileceğini kabul ediyoruz. Yanlış yorumlardan kaçınmak ve aynı zamanda bilgilerin hızlı bir şekilde paylaşılmasını kolaylaştırmak için, editörleri yazarların araştırmalarına bir sınırlama bildirimini eklemeye teşvik ediyoruz. Bu, okuyucuları bilgilendirecek ve yayınlanan herhangi araştırmaların kullanılabilirliğini güçlendirecektir.

Buna ek olarak, her zaman yüksek dil standartlarını savunurken, önemli araştırmaların hızlı bir şekilde yayılmasını kolaylaştırmak amacıyla, yayınlanmış araştırmanın anlaşılabilir olmasını sağlamak ve yazarlar üzerinde katı dil gereklilikleri uygulamamak için, editöryal katılımı sınırlamanın gerekli olabileceğini kabul ediyoruz.

İlgili bildiriye <https://ease.org.uk/publications/ease-statements-resources/ease-statement-on-quality-standards/web> adresinden ulaşılabilir.

Bağımlılık Tedavisinde **YENİ UMUT**

Pembe Köşk Psikiyatri Hastanesi

Değirmen Sokak, No: 7 Karşıyaka / Girne / KKTC

Tel: (+90)548 883 83 07 - E-mail: info@pembekoskhastanesi.com - www.pembekoskhastanesi.com

Cyprus Mental Health
Institute

ISSN 1302-7840
E-ISSN 2667-8225

Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology

Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi

Vol/ Cilt 4. Issue/Sayı:1, March 2022

- The Role of Socio-Economic Status, Mother's Psychopathology, Reflective Functioning and Emotion Socialization on Toddlers' Behavior Problems
Sosyoekonomik Durumun, Anne Psikopatolojisinin, Yansıtıcı İşleyişin ve Duygu Sosyalleştirmenin Erken Çocukluk Döneminde Gözlenen Davranış Problemlerindeki Rolü
- Investigation of the Relationship between Muscle Dysmorphia Disorder, Orthorexia Nervosa, and Motivation in Male Individuals Engaged in Bodybuilding Sports
Vücut geliştirme sporu ile uğraşan erkek bireylerde kas algısı bozukluğu, ortoreksiya nervoza ve sporda güdülenme arasındaki ilişkinin incelenmesi
- Post-Traumatic Growth Experiences of Individuals Having Completed Treatment For Coronavirus: A Qualitative Study
Koronavirüs Tedavisi Tamamlanmış Bireylerin Travma Sonrası Büyüme Deneyimleri: Nitel Bir Çalışma
- The Reliability and Validity Study of the Reasonability of Prosocial Lie Test – Child Form
Prososyal Yalanın Uygunluğu Testi – Çocuk Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması
- Examination of Relationship of Eating Disorders with Childhood Traumas and Life Satisfaction
Yeme Bozukluklarının Çocukluk Travmaları ve Yaşam Doyumu ile İlişkinin İncelenmesi
- Examining the Relationship of Cyberbullying and Victimization among Adolescents with Peer Relationships and Self-Concept
Ergenler Arasında Görülen Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Akran İlişkileri ve Benlik Kavramı ile İlişkinin İncelenmesi
- Relationship Satisfaction and Attribution Types Relationship: The Mediating Role of Positive and Negative Emotion
İlişki Doyumu ve Yükleme Biçimleri İlişkisi: Olumlu ve Olumsuz Duygulanımın Aracı Rolü
- Father Education Program: An Experimental Study
Baba Eğitim Programı: Deneysel Bir Çalışma
- Evaluation of the Hospital Anxiety and Depression Scale in Non-clinic Turkish Sample Using Item Response Theory Analysis
Klinik Olmayan Türk Örneklemede Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği'nin Madde Tepki Kuramı ile Değerlendirilmesi
- Housewife Burnout and Somatization: Predictors of Depression
Ev Kadınlarında Tükenmişlik ve Somatizasyon: Depresyonun Yordayıcıları
- The Key Role of Vulnerability in Developing Authentic Connections in Romantic Relationships
Romantik İlişkiler İçinde Özgün Bağlantılar Geliştirmede Kırılganlığın Kilit Rolü